CLUCERU DINU

O CRUCE ALBĂ...

EDITURA SOCEC & Co., S. A. R.

Nu întreaga acțiune a acestei povestiri este imaginară. A existat cândva, într'un colț frumos al Moldovei această dragoste curată. Clipele de grea încercare morală, prin care au trecut acele ființe, au înălțat-o la cel mai desăvârșit idealism.

S'au schimbat unele nume și numiri de localități, pentru a nu răvăși dureri și triste amintiri, a unor oameni, care mai trăiesc și au nevoie, de cea mai desăvârșită reculegere și liniște sufletească.

AUTORUL

Cine nu cunoştea în 1917, casa albă, de pe malul Bistriței, din Bicaz, cu grădinița ei de muşcate, garoafe și iasomie, cu cerdacul alb, pe ai cărui stâlpi se încolăceau în șerpuiri capricioase, ramurile trunchiului bătrân de glicină. Spre sfârşitul lui Mai, împodobea în ciucuri de flori liliachii, pervazul ce unea cei trei stâlpi de stejar, acoperindu-l ca o năframă străvezie de un verde gingaș, stropită de un violet deschis.

La câțiva paşi, în casa Administrației găzduia comandantul Diviziei... ruse, Generalul Semenoff, iar la primărie cancelaria Diviziei.

Ne găsim pe frontul Diviziei IX ruse, care se lega la Tg. Ocna, cu Armata II română.

Frigurile ideilor revoluționare înaintate, cu sovietizarea regimentelor, nimicise disciplina şi-o vitejie, ce cu câteva luni înainte făcuse admiraţia noastră !

Comandantul Diviziei şi ofițerii din Statul lui major erau niște umbre şterse, a unui trecut glorios şi care totuşi rămăseseră resemnaţi la posturile lor, cu toate umilințele şi tirania celor pe care îi comandau!

In plin pământ al Moldovei lui Ştefan cel Mare și în preajma locurilor de biruințe neuitate ale Marelui Voevod şi ale lui Petru Rareş!

Era un front mort! Cum moarte erau și sufletele celor cari comandau numai cu numele — dela Prisăcani, până la Vatra-Dornei.

Singură casa albă de pe malul Bistriţei, părea plină de vieaţă. Necercetată încă şi ocolită de acei care părăsiseră frontul, în rătăcirea minţilor simple, că totul li se cuvine, în beţia libertăţii mincinoase care li se propăvăduia... Era casa notarului Mărgărit, în care era cuartiruit Căpitanul Pâcleş, eroul luptelor dela Caşin. Rănit de trei ori şi acum ofiţerul român de legătură, pe lângă Divizia rusă.

Se părea, că o mână misterioasă ocroteşte casa albă, fiindcă celelalte fuseseră cotrobăite şi parte jefuite de massele îndobitocite de băutură şi libertate, care plecau şi intrau pe front, când le plăcea şi le convenea!

Pâcleş trăia izolat, ca de o boală molipsitoare, de peste o lună de zile, împreună cu Vasile, ordonanţa lui. Un flăcău înalt, oacheş şi blajin, din Dâmboviţa. Toată ziua în mijlocul cărţilor lui, a florilor din grădină, — îngrijindu-le şi răsădindu-le — a murmurului Bistriţei, visând la casa bătrânească din mijlocul parcului de tei,—conacul moşioarei moştenită dela părinţi, în sudul Dâmboviţei. N'o mai văzuse de când fusese mobilizat, ca locotenent de rezervă, într'un regiment de infanterie, ce luptase pe Olt. Ce-o fi ajuns? Ce-a mai rămas din ea? Lăsată în grija unui logofăt bătrân şi-a soţiei lui, cari-l văzuseră născându-se.

Ii lipsea grozav interiorul casei vechi româneşti, cu odăile ei mari albe, acoperite de velinţe şi scoarţe, în care tatăl lui şi el îngrămădiseră tezaure de chelimuri, ţesături vechi, icoane, tablouri şi cărţi. Mai ales cărţile bibliotecii, din odaia care da spre lac, erau toată mândria lui. Ce-o mai fi acolo?... Revăzuse casa pierdută în desişul de tei, în treacăt, în retragerea spre Titu; dar nu avusese răgazul să se oprească nici pentru un sfert de ceas! Ştia că Iorgu logofătul şi cu Anca, o vor ocroti cât vor putea. Dar iureşul luptelor de pe Argeş şi Dâmboviţa, trecuseră şi pe acolo! Câte ta-

blouri de o reală valoare, acuarele şi ulei, pictate chiar de el, nu lăsase acolo, alături de compoziţiile lui muzicale, închise în scrinul din odaia de lucru. Visuri şi iluzii ale primelor avânturi ale tinereții, picurate în melodii duioase, pe care le cânta numai pentru el, le înțelegea numai el şi cu bătrânul Schipor.

Dar Conu Alecu, ce o fi făcând?...

Găsise şi în Bicaz un pian rătăcit, de unde nu se ştie?! Il adusese în casa albă, ajutat de Vasile, îl îngrijise şi-l acordase cu şeful muzicei unui regiment rus, care trecea de pe front în refacere, la Strunga. Ii era cel mai scump prieten în serile de cumplită singurătate, când ofițerii ruși nu aveau voie să-l viziteze, iar el rămânea și fără Vasile, pe care îl trimitea cu rapoarte la Corpul IV Armată. românesc.

Sovietul îl lăsa neturburat, atât cât nu se abătea dela cerința, de a veni în ajutorul ofiţerilor ruşi; nu cerceta prea mult vieața de trândăvie şi cruzime a sovietistilor şi nu se ducea prea des la Piatra sau Roman.

Ofiţerul român, părea să se bucure încă de-o favoare deosebită, comparativ cu ai lor!... Și câţi nenorociți, — scoşi afară din legi, fiindcă nu înțelegeau noul rost al aşezării bolşevice, — nu ascunsese în casa albă, pe câți nu-i scăpase dela moarte!...

Trimisese date precise comandamentului nostru și legase multe prietenii printre prigoniți. Și acestea toate îl legau acolo, când firea lui vie. îi cerea să se reîntoarcă la regimentul lui, aflat tot la Cașin.

Pâcleş urmase dreptul la Bucureşti, năzuind să intre în magistratură. Doctoratul şi-l luase la Paris, unde ţinuse să-l trimeată tatăl lui. Era singurul băiat. Pe mama lui o pierduse la vârsta de 10 ani.

Moartea timpurie a tatălui său îl silise să renunțe la cariera de magistrat. rămânând ca să-şi vadă de moşia cu gospodăria model, pe care o moştenise. Vieaţa de ţară îl fermecase şi-l legase pentru totdeauna de pământul lui.

Pâcleş făcuse de toate. Studiase pictura, muzica, literatura şi chiar sculptura. Odată se apucase şi de medicină, dar descurajat de vieața de laborator și autopsii, renunţase. Făcuse de toate, dar nu se fixase încă la nimic şi dacă n'ar fi fost Iorgu logofătul, nu-i mergea bine nici la moşie; deşi ţăranii îl iubeau pentru leacurile ce le da, sfaturile şi alergăturile ce făcea pentru ei pe la Prefectură şi Bucureşti.

In clipele de visare, scria şi poezii şi avea versuri bune. Moştenise dela Coana Catinca — mama lui — o înclinare spre idealismul mistic, o duioşie în privire și talentul muzical. Eruditiunea lui muzicală l-ar fi făcut unul din cei mai buni profesori de Istorie Muzicală şi Armonie. Virtuos al pianului. îi plăcea să cânte numai pentru el, sau numai pentru cei care-l ascultau cu pasiune și-l înțelegeau.

De câte ori nu fusese îndemnat să-şi arate talentul dând concerte. Nu ţinuse socoteală de sfaturi, neînțelegând rostul acelor manifestări în public. O parte din firea lui timidă o luase tot dela mama lui. Destul de energic, când trebuia, reamintea firea tatălui său, ca și acea dragoste a câmpului nesfârșit verde şi-a vieții curate de ţară.

Nu i se cunoștea vreo legătură de dragoste serioasă, deşi avea 32 de ani. Pentru el muzica, biblioteca, pictura şi poezia erau amantele cele mai credincioase, ca și natura ce-l inspira. Câteodată sta zile întregi închis în camera lui de lucru și bibliotecă, între vrafurile de cărți. Cerceta şi scotocea mai ales date istorice și de sociologie, apoi sfârșea seara, înaintea pianului, inter-

pretând o Nocturnă, sau Baladă de Chopin, uitând de masă şi mersul vremii.

Altădată cutreiera pe jos sau călare câmpul împânzit de semănăturile smălţate, dela verdele cel mai aprins, până la cel mai şters. Intortochierile capricioase ale Dâmboviței, prinse pe alocuri de pâlcuri de sălcii şi stejari, îl vrăjeau! Scotea atunci carnetul şi schiţa. Schiţa şi iar schiţa, ca să aştearnă apoi pe o pânză, sau hârtie Watterman, cele mai fine peisaje, în coloritul lor delicat de uleiu, sau acuarele. Acelaşi peisaj, viu încă în mintea lui, îl inspira să-l armonizeze în notele fine ale unei Balade sau Scherzo.

Câţiva prieteni îl vedeau câteodată. Dar numai din acei, care-i cunoşteau firea şi delicateţa simţirii, entuziasmaţi de muzica şi ospitalitatea casei lui.

Pasiunea florilor făcuse ca să aibe la conacul din Coteana, una din cele mai alese sere și grădini. Işi îngrijea trandafirii ca pe niște copii. Răsădea florile din imensa grădină ce înconjura casa din trei părţi, ajutat numai de un ţăran din sat, pe care tot el îl învăţase grădinăria.

Il vedeai rar pe la Târgovişte şi — atunci numai pentru nevoile altora şi câte două, trei zile în Bucureşti, pentru a sprijini o nevoie, sau a-şi face târgueli.

Sora lui — măritată cu un medic — căuta să-l mai reţie cu tot felul de pretexte, dar nu izbutea. Revenea în aşezarea lui dela Coteana, cu un dor, de parcă nu şi-ar fi văzut florile, cărţile şi pianul luni de zile. Fără a fi mizantrop, sau egoist sălbatic, trebuia să înţelegi, că vieaţa lui erau locurile pe care crescuse, orele de cercetare a cărţilor, muzica, grădina cu parcul de tei, ca și visarea în amurgul ce înfăşura pitorescul ţinutului.

Cât trăise tatăl lui şi nu avusese griji, călătorise mult. Işi depăna impresiile cu atâta farmec, că te ţinea legat de povestirile lui. Colindase Franţa, Italia, Spania, Germania, Anglia, Elveţia, ajungând până în Norvegia. Când plecase în Africa, ca să vadă Algeria şi Marocul, tatăl lui îl poreclise: „Vântură lume".

Boala grea a bătrânului Pâcleş, îl găsise în Tunis. Revenise cu mari greutăţi în Ţară, ca să apuce ultima zi de vieaţă, a bătrânului gospodar dela Coteana. Apucase să-i arate totuşi ultimele lui dorinţe: „că moşia, pe care o iubise atât, să-i rămână lui întreagă, cu toate aşezările ei, iar sorei lui, Elena, casa din Bucureşti şi banii depuşi la bănci".

— S'o iubeşti, Sandule, aşa cum am iubit-o şi am îngrijit-o eu! — îi spuse Gheorghe Pâcleş în răstimpul unui răgaz a dublei pneumonii, de care se sfârşea. Pământul acesta are ceva din fiinţa noastră, din sufletul şi tot trecutul nostru! Tu ştii, că n'a trecut de două veacuri, decât în mână bărbătească, de aceea ţi-o las ţie întreagă şi tu la rândul tău s'o laşi fiului tău, pe care n'am avut norocul să-l văd! Găseşte-ţi o fată bună, care să te înţeleagă şi să împartă vieaţa aceasta frumoasă de ţară cu tine — aşa cum a făcut mama ta. Logofătul Iorgu este un om priceput şi te va ajuta să-ţi vezi bine de moşie. Fiecare din ai noştri a făcut ceva pentru acest pământ. Eu le-am urmat pilda, fă şi tu la fel... Scoboară-te la năzuinţele ţăranilor, ascultă păsurile lor, sprijină-i şi ei te vor iubi şi sprijini la rândul lor! In mijlocul lor şi-a ţinutului acesta blagoslovit de Dumnezeu, am trăit întreaga vieaţă, cu grijile şi mulţumirile mele, cu visurile tinereţii şi munca de spor a vârstei bărbăteşti. Din sprijinul ei şi-a înţelepciunii Catincăi te-am crescut pe tine şi pe Elena. Aş fi voit să te văd avântându-te în vieaţă, ca magistrat, să-ţi aleg eu, o soţie înţelegătoare şi înţeleaptă, care să te

sprijine şi să priceapă simţirea ta. Acum?... Urmează-mi mie aici. Vieaţa sbuciumată de oraş, nu prieşte firii tale, iar soţia ţi-o vei alege tu...

Trecuseră de atunci doi ani şi Pâcleş uitase de diploma lui de doctorat şi de dorul ce avea de a colinda lumea. Se legase de pământul lui, ca şi când s'ar fi găsit de veacuri pe el. Nevastă, tovarăşa vieții lui — aşa cum o înţelegea el — n'o găsise încă.

In scurte clipe, simţea răceala singurătăţii! Erau însă, scurte, fiindcă le gonea, pornind să colinde călare sau cu trăsurica cu un cal, lungul şi latul moşiei, brăzdată de pârîul Răstoaca. Să schiţeze câteva vederi noui, să asculte cântul pasărilor din lunca Ulmilor, să urmărească sborul ciocârliei, sau să prindă munca ţăranilor, care-şi rosteau de zor ogoarele. Apoi se întorcea mulţumit la conac.

Tatăl lui îi vorbise odată, în treacăt, de Eugenia, fata cea mai mică a unui bun prieten, proprietarul moşiei din Recea. Se cunoscuseră de copii, iar cu fratele ei Radu, fusese coleg de liceu. O ştia copilă vioaie şi drăgălaşă, cu multă voință şi capricii. Era cu opt ani mai mică ca el. Revederea, după atâția ani, de care-l despărțise Universitatea şi studiile din Franţa, cu scurte întrevederi din vacanțe, îi adusese o desiluzie.

Eugenia, parcă se făcuse mai frumoasă! Dar la fiecare pas căuta să-şi arate vanitatea, o mândrie rău înţeleasă şi — apoi îi spusese într'o zi, că are groază de vieaţa de țară! Prea mândră de calităţile ei fizice — care-i acopereau unele lipsuri intelectuale şi sufleteşti, — lăsase asupra lui impresia unei păpuşi încrezută, încântată să fie admirată, cu grija numai de persoana şi gătelile ei.

Un suflet sec! — îşi zise el.

Desiluzia unei vechi prietenii şi poate părerea de rău, că nu putea lua în seamă dorința tatălui său ca

şi afecţiunea caldă ce-i arăta tatăl Eugeniei Vrănescu..., îl mâhnise.

Nu fusese un vis şi nicio legătură care să n'o poată uita... Uitase, zicându-şi, că are înaintea lui tot timpul, ca să se gândească la însurătoare... Odinioară, ca student al Facultăţii de Drept din Bucureşti, îi dedicase şi vreo două poezii, de care ea păruse că se entuziasmase. Dar pe care le uitase, deşi erau frânturi de simţire, în răsăritul unor iluzii şi-un avânt ce ar fi legat în amintiri, o vieaţă! Fusese ceva trecător ce se ştersese uşor, cu urma unei desamăgiri.

Dacă pătrundeai însă, în intimitatea caietelor lui de note zilnice, sau în albumul de compoziţii muzicale, descopereai — alături de fotografia unei fetişcane de 19 ani — ascunsă printre schiţele în creion, din bibliotecă — povestea unei legături de câteva luni cu o drăgălaşă midinetă pariziană. Parfumul unei amintiri duioase, care ţinuse cât surâsul unei zile de primăvară.

Cutreierase cafenelele din Montmartre cu ea şi în zilele de sărbătoare toate împrejurimile strălucitei Capitale a Franţei.

Margareta Tisson, nu fusese numai amantă dulce şi desinteresată ; ci şi o prietenă devotată, care ştiuse să-i alunge cu gingăşia ei, nostalgia ţinutului din Dâmboviţa, să-i dea liniştea şi imboldul studiilor. Plecase în vacanţa mare de vară, spre Ţară, urmărit de lacrimile Margaretei, şi cu jurămintele unei dragoste eterne ca şi promisiunea, că se vor revedea în toamnă, în aceeaşi armonie de simţiri... Reîntors la Paris, — spre sfârşitul lui Octomvrie, — pentru a-şi pregăti teza, constatase lipsa drăgălaşei fete de 19 ani, dela gazda ei obişnuită şi magazinul unde lucra ! O prietenă cu care şezuse Margot, îi spusese fără multe ocoluri, că fosta lui prietenă s'a măritat cu un agent de asigurări şi locuia acum la Nantes.

Regretă apusul unei dragoste ce-i promitea să fie eternă crezând, că lacrimile de despărţire din gara de Est, ale drăgălașei midinete, nu se vor usca până la întoarcerea lui!... Nu socotise însă, capriciile eternului feminin şi frăgezimea sentimentelor celor 19 ani, ai fostei lui prietene.

Parisul fără Margot, i se păru rece şi pustiu! Zilele întunecate fără surâsul ei. Vieaţa de studii intense în biblioteci tristă, fără râsul ei drăgălaș!

Avea şi el 23 de ani! Era încă plin de iluzii şi-şi zicea peste o lună: Că fete ca Margot și cu acelaşi nume, sunt multe în Paris... Prins în vârtejul tineresc a unor prieteni şi prietene, — cu care urma cursurile unui pictor celebru, — ca şi de acei care-l ascultau cântând cu atâta simţire, Baladele lui Chopin și Romanţele de Schumann, în serile lungi de iarnă, la pianul din salonul comun al pensiunii unde locuise şi cu un an înainte, prinse să uite.

Totuşi purta drăgălaşei Margot, o duioasă amintire. Fusese singura fotografie pe care o păstrase la reîntoarcerea lui în ţară şi pe care o privea cu drag, ori de câte ori deschidea caietul de schiţe. Era singura dragoste ce-i luminase mai intens visul primei tinereţi. Trecută în caietul lui de note zilnice, cu comentarii şi aprecieri, care îl fermecau încă, în coloritul lor estompat astăzi.

Câteva romanţe duioase şi-o Nocturnă — destul de reuşită — compusă într'o seară, când ochii de-un albastru cenuşiu al drăgălaşei fete, îl învăluiseră cu o melancolie ciudată şi-i urmărise nervoasă degetele ce mângâiau clapele pianului — îi reaminteau clipe calde, ce nu mai revin.

*

* *

Ne întâlneam rar prin Bucureşti dela moartea tatălui său, dar destul de des în fermecătorul conac din Coteana, unde mă duceam să-l văd. Erau zile de odihnă şi reconfortare sufletească pentru mine, din sbuciumul slujbei ce aveam şi-a sgomotului Capitalei. Primirea ce găseam în casa ospitalieră și bucuria ce făceam lui Pâcleş, mă făcea să mă simt ca la mine acasă. Apoi abia aşteptam serile să-l aud cântându-mi la pian, Nocturnele lui Chopin, interpretate de el, ca nimeni altul!... Muzica lui Chopin prindea vieaţă în simţirea și înţelesul cu care o interpreta. Imi prindea toată simţirea, în vraja duioşiei melodiilor gingaşe, de parcă retrăiam visul celui ce făurise sublimul acestor accente de sbucium sufletesc!...

Ca întotdeauna găseam acolo pe Alecu Schipor, Conu Alecu, cum îi ziceam noi — proprietarul din Băneşti, vecin cu Coteana. Un flăcău bătrân, care trăise numai pentru caii lui, pământul şi crescătoria lui de pasări. Acum înviorat de amintirile unei tinereţi aventuroase, care-l și hotărîse să rămână flăcău până la 60 de ani. Meloman îndărătnic îşi hrănea simţirea şi unele amintiri din muzica lui Sandu Pâcleş, ca şi din tinereţea caldă ce radia toată fiinţa prietenului nostru. Cu toată vârsta ce-i despărţea, Sandu îi era un prieten bun, cum îi fusese şi tatăl lui.

De obiceiu destul de rezervat în povestirea amintirilor şi a vieţii lui, larg trăită. In apropierea lui Pâcleş, îşi deschidea tot sufletul, povestindu-i întâmplări şi anecdote, părând să facă din experienţa vieţii lui o şcoală tânărului prieten, încredinţat, că are un adept al ideilor lui celibatare. L-am găsit şi eu de două ori, într'o dispoziţie sufletească aparte şi l-am auzit depănându-şi firul amintirilor, cu un duh, care te fermeca. Poate, că Sandu le mai auzise, dar redate sub o

formă nouă şi cu alt colorit, i se părea că le aude întâia oară — aşa mi-o mărturisise el.

Călătorise mult Conu Alecu, cheltuise din belşug, cunoscuse femei şi lume multă şi avea ce povesti. Era încă verde, părând în pragul celei de a doua tinereţi, cu mintea vioaie, înzestrat cu un dar de fin observator şi povestitor. Nu-şi ascundea vârsta şi nu era egoist şi nici calic. Dimpotrivă destul de generos şi larg în vieaţa ce ducea.

Celibatul lui avea altă cauză: Iubise la vârsta de 31 ani o fată, cu care se logodise chiar şi-o pierduse secerată de o gripă pulmonară. Suferise mult, îşi văzuse vieaţa zădărnicită şi jurase, că nu se va însura cu altă femeie. Rămăsese credincios unui vis, unei dragoste ca în poveşti... Rana aceasta sufletească nu o arăta decât lui Sandu şi numai la el, în biroul lui de lucru, în faţa fotografiei singurei femei ce iubise în vieaţă.

*

* *

In ajunul unei sărbători, mă găseam din nou la Pâcleş, eram numai noi doi. Conu Alecu era plecat după treburi la Bucureşti.

Din cerdacul larg al casei — învăluit în ghirlande de iasomie — admiram amândoi un amurg senin de sfârşit de Mai, de-o măreţie rară, ce înfăşura cu o boare de purpură, întreg întinsul cât zăreai cu ochii! Câteva dungi de un albastru şters, ţărmureau ici şi colo, acel apus de foc. Straturile de flori din faţa noastră şi aleile de trandafiri, păreau învăluite într'o ceaţă de un violet şters, străveziu.

Lunca Dâmboviţei, prinsese să se acopere cu o plasă cenuşie, smălţată cu picături de rubine. O linişte deplină, — care te înfiora, în adâncimea şi intensul ei, — plutea din desişul pădurii Răstoacei, atingând ţarinele vecine conacului de pe movila Coteanei. Un sunet de talangă pierdut în depărtare, ne lovea uşor, din când în când, auzul.

Seara începuse să prindă ţinutul, schimbând peisagiului ce aveam înaintea ochilor. Grădina şi lunca Dâmboviţei se acopereau de un albastru închis, în timp ce ţarinele se pierdeau în cenuşiul şters al serii. Cerul pierdea mantia purpurie spre răsărit, seninul albastrului de peruzea, luându-i locul. Luceafărul îşi arăta surâsul în clipiri ciudate!...

Prinşi amândoi sub acelaşi farmec, am exclamat odată:

— Ce măreţie! Ce splendid amurg!...

Parcă vrăjit, Pâcleş trecu în camera unde se găsea pianul şi sub inspiraţia clipei, auzii melodia dulce a unei Balade. Erau frânturi din simţirea lui. Era o bucată de-o nuanţă şi bogăţie de accente, care-ţi reda perfect acel amurg maestuos ce-l admirasem împreună. Inspiraţie de moment, ca atâtea altele, pe care el nu se îngrijea niciodată să le aştearnă pe hârtie!

Absorbit cu totul de feeria serei şi muzica lui Pâcleş, n'am observat o umbră uşoară, care se furişa sub fereastra deschisă a camerei unde prietenul meu cânta. Intunerecul ne acoperise de mult. Secera lunii în primul pătrar, se şi ivise din desişul unor ulmi.

Pâcleş continua inspiraţia în aceleaşi melodii duioase, colorate în accente calde. Aici în acorduri puternice perfect armonizate, în aceeaşi temă, care-ţi prindea sufletul.... Să nu fi iubit muzica şi totuşi o înţelegeai, în felul în care era redată! Pe mine însă mă vrăjise

şi gândeam: Ce-ar fi acest om, dacă s'ar hotărî odată să-și scrie compozițiile muzicale?

Un suspin m'a făcut să tresar surprins, fiindcă mă credeam singur, în adâncul nopţii de mister! Mânat de o curiozitate copilărească am căutat să aflu, cine este părtaşul aceloraşi impresii, de care eram eu însumi cuprins? Obişnuit cu întunericul, nu mi-a fost greu să descopăr silueta fină a Gherghinei, fata femeii care rostuia întreaga gospodărie a conacului din Coteana.

Safta, era o femeie de o vrednicie rară, crescuse la curtea din Coteana şi învăţase gospodăria dela mama lui Sandu. Ingrijise gospodăria tatălui lui şi acum cu acelaşi devotament vedea şi de el.

Gherghina, era singurul ei copil — fina boierului Gheorghe Pâcleş — care ţinuse să-i dea numele lui şi-i lăsase prin testament 20 de pogoane de pământ, în trupul Răstoacei. Crescuse în casa părinților lui Sandu şi ajuta pe mama ei în rostitul casei. Servea la masă ca cel mai desăvârşit fecior şi lucra cele mai fine broderii româneşti, cu o artă care te uimea.

Mamei ei, — o femeie ca de 40 de ani — avea un chip fără nicio urmă de frumuseţe, dar cald şi apropiat, care o făcea deosebit de simpatică

In schimb Gherghina, era scris de frumoasă ! Adesea mă întrebam? Cum o fiinţă, cu un chip atât de comun putuse da naştere altei făpturi desăvârșite în totul ? ! Mai cu seamă, fiindcă auzisem că şi Dumitru Chelarul, fusese mai mult urît decât frumos. Capriciile naturii de a crea contraste, voia să dovedească, că nu se inspira numai din frumos... O fată de ţară, din care s'a inspirat Grigorescu, ca să eternizeze trupuri mlădioase ca trestia, trase prin inel şi cu priviri luminoase care vrăjesc! Cu chipuri și ochi, în care se oglindesc, tot

seninul cerului nostru, cu câmpurile smălţate de romaniţe, cicoare şi maci...

Pentru Pâcleş, Gherghina, era un copil care crescuse în casa lor, o soră. Pentru conu Alecu Schipor, o cadră! O păstoriţă, din care puteai face o prinţesă.

Căldura frumuseţii Gherghinei mă impresiona de câte ori o vedeam! O ştiam harnică, cuminte şi-o artistă în broderii româneşti — din care amicul meu avea multe în sala de mâncare şi biroul lui, — dar n'o ştiusem înzestrată cu o simţire atât de delicată. De altfel gingăşia chipului şi făpturii ei, ar fi trebuit să te lase s'o înţelegi.

Inchipuiţi-vă, un trup de înălţime tocmai potrivită, în care nu găseai nimic disproporţionat, mlădios în orice mişcare şi de-o naturaleţe desăvârşită. Iia şi fotele — lucrate de ea — parcă făceau să reiasă mai desăvârşit perfecţiunea trupului ei. Un gât fin, bine modelat şi-un cap mic oval, de o frumuseţe caldă, acoperit de un păr des, culoarea spicului de grâu, adus în două cununi deasupra frunţii. Ochi mari, albaştrii de viorele, vii şi blânzi ca de copil, umbriţi de nişte gene mari întoarse. O gură mică cărnoasă, încondeiată de un roşu cireşiu aprins, care descopereau nişte dinţi mici regulaţi de-o albeaţă de fildeş. Dar ceea ce da acestei făpturi un farmec deosebit, erau bujorii din obraji! Două pete mari de un roşu catifelat, pe un fond alb de crin. Şi gropiţele, care se iveau la colţurile gurii, ori de câte ori surâdea. Şi surâdea atât de uşor şi deschis acea făptură fără griji şi mândrie de frumuseţea ei ! Surâsul ei avea un ce tainic, de-o căldură, care-i aprindea întreg chipul şi privirea. Un surâs ce oglindea tot sufletul ei senin, mulţumită de situaţiunea modestă ce avea.

Conu Alecu ne spunea într'o zi, plin de admirație: „Să fie a mea aș ține-o sub un dulap de sticlă, să n'o atingă decât zefirul și razele soarelui dimineții!...

Lui Sandu, îi era indiferentă, deși-i servise ca model, în unele portrete în uleiu și acuarelă. Bine reușite — dar care tot nu izbutiseră — cu tot talentul lui, să redea surâsul și căldura privirii, acelui desăvârșit frumos de fecioară.

Mie, mi se părea că zăresc prin ea, toată gingășia, tot coloritul fin al plăpândelor flori de câmp din lunca Dâmboviței.

Dacă o priveai mai stăruitor, părea stingherită. Bujorii obrajilor i se colorau mai tare. Te privea parcă mustrătoare, cu niște ochi fricoși de căprioară. Apoi se furișa sfioasă dinaintea privirilor noastre, care nu erau decât cea mai desăvârșită admirație, fără niciun gând ascuns. Nimic prefăcut în gesturi, nimic studiat în mersul ei lin, mlădios și totuși de o grație desăvârșită. Nu te puteai împiedeca însă, să te întrebi: Cine va fi într'o zi stăpânul acestui tezaur de frumusețe? Un om de teapa ei, cu care va munci pământul, va cere să-i facă câțiva flăcăi și la 30 de ani, va fi o rămășiță din ce-a fost!...

— Și cu cine ai făcut această zână din povești? — am întrebat într'o zi pe Safta.

— Ia cu cine, Conașule! Cu Dumitru și nici el nu era mai frumos ca mine. Nu-i mai băgați în cap, că este atât de frumoasă! Să aibe noroc!... Frumusețea trece, la noi nu ține mult...

— Ai pus de gând s'o măriți?

— D'apoi n'o să îmbătrânească fată mare — răspundea cu mândrie Safta. Am să-i găsesc un băiat bun, care s'o înțeleagă și o să mi-o cunune Conu Sandu, că doar e fina boierului.

Gherghina, avea însă simţirea ei aparte, iluziile şi visurile ei. Crescuse în casa boierului Pâcleş, se deprinsese cu acel mediu, văzuse altă lume. O stingheră, fiindcă nu mai aparţinea nici lumii din care ieșise, în care era sortită să trăiască şi nici aceleia în care fusese crescută.

Sandu, se preocupa prea puţin de ea. Se obişnuise cu firea şi fiinţa ei, deşi o aprecia și-i arăta o afecţiune de fiinţă devotată şi supusă.

Să fi trăit bătrânul Pâcleș, sigur că s'ar fi îngrijit s'o mărite cu un om mai răsărit şi de ispravă, care s'o preţuiască.

In seara în care Sandu Pâcleş, cânta cea mai frumoasă Baladă câmpenească din câte compusese, Gherghina, îl ascultase ca de obiceiu, ascunsă după unul din stâlpii pridvorului. Toată fiinţa ei părea să respire farmecul acelei seri frumoase cu privirea vrăjită ţintă spre un ce misterios simţit şi căutat de ea...

Mai târziu, când prietenul meu, sfârşise improvizaţia lui muzicală şi entuziasmat îl felicitam de duioșia melodiilor — arătându-i, pentru a nu ştiu câta oară, că face o crimă că nu-şi scrie compoziţiile, — el îmi răspunse indiferent, arătându-mi inima și capul: — Le simt şi le am aici !...

Gherghina, nu mai era la locul ei.

— Am arătat lui Pâcleş cum o surprinsesem ascultând transfigurată muzica lui, suspinând în extazul privirii ei.

— S'ar fi zis, că muzica ta era inspirată și adresată unei zâne?

— Nicidecum ! Este feeria serii şi amurgului ce-am admirat amândoi. Uite așa îmi face totdeauna fata asta, ori de câte ori cânt la pian. N'o văd și totuși îi simt prezenţa de câine credincios... Imi face rău!. Se

pierde, îşi uită lucrul şi ascultă năucă..., fără să înțeleagă...

— De ce? — am întrebat uimit.

— Ce înţelege ea din frânturile acestea de simţire, sau din melodiile unui Chopin sau Schubert?

— Ce greşit eşti, Sandule! Ce comoară de simţire poate cuprinde sufletul acestei fete, în privirea căreia se oglindea tot misterul acestei seri! De ce nu crezi, că simplitatea poate avea o simţire aparte? Că poate suferă văzând, că nu va avea parte să fie înţeleasă şi este sortită să se târască tot jos, în umilinţa unei situaţiuni prea modeste, când natura a fost atât de darnică, copleşind-o de atâta gingăşie şi simţire?

— Vezi, tocmai aceasta nu-mi place! Ia cea mai frumoasă floare de câmp şi creşte-o în seră, nu-i va prii. Cu toate că-i dai pământ mai bun şi-o îngrijeşti. Va tânji şi va pieri! Trebue lăsată în pământul şi mediul ei. Aş voi s'o văd sburdând în hora satului, în mijlocul flăcăilor şi fetelor, fermecată de ariile vesele ale cobzei, naiului şi vioarei cu trei coarde, a lui Păun lăutarul.

— Ce greşit judeci, dragul meu!

— Eşti un entuziast! Vrăjit ca şi conu Alecu Schipor, care n'o mai scoate din zână! — m'a întrerupt Pâcleş vădit enervat.

Aici a rămas convorbirea noastră, deşi se vedea, că prietenul meu crede cu totul altfel, decât spune.

*
* *

In ziua de „Schimbare la faţă", fiind liber, m'am dus din nou să văd pe Pâcleş. Era o zi caldă, senină, de început de August. Vrăjitul conac din Coteana, părea înnecat într'o mare de flori, iar mirosul betoniilor şi

mixandrelor te îmbăta! Un mister ciudat şi o linişte neobişnuită plutea în sat, părând să cuprindă întreg ţinutul!

Fiind sărbătoare, mi-am găsit prietenul acasă, în biroul lui rostindu-şi acte şi socoteli. Cum m'a văzut m'a întrebat curios: „Ce veşti aduci? Se pare că s'a apropiat ceasul? Eri am primit acest ordin, să mă prezint în ziua de 11 August la regimentul unde contez... Nu mi se spune pe cât timp!" — Imi arată un ordin de concentrare alb, desfăcut pe masa de lucru. „Să-mi iau întregul echipament de campanie?!"

— Ce veste să-ţi dau? La Bucureşti aceeaşi atmosferă, pe care o ştii. Se vorbeşte mereu, că vom intra şi noi în luptă, dar nu se ştie când! Vezi că aşteptăm de doi ani şi poate, că vom mai aştepta încă?..—răspunsei, întinzându-i vraful de ziare ce adusesem cu mine.

— Ce ştii tu? Eşti un naiv. Nu vezi ce spune ordinul de concentrare?... Nu-mi arată pe cât timp! Acum doi ani, când am fost chemat, mi se arăta, că sunt concentrat pe 30 zile... Şi m'am întors la sfârşitul lui Septemvrie, peste 50 de zile în loc de treizeci! Acum presimt, că este ceva mai serios şi nu ştiu, dacă mă mai întorc, de aceea îmi rostuesc toate...

— Bine, dar eu n'am primit nimic! Curios!... doar contez şi eu ca ofiţer de rezervă, într'un regiment oarecare, ca şi tine?!

— Cu o mică deosebire, dragul meu. Eu contez într'un regiment activ, care se găseşte pe frontieră, de peste un an şi jumătate... Pe când tu — din câte mi-ai spus — faci parte dintr'un regiment de rezervă şi vezi lucrul se explică.

— Ai dreptate! Vezi, la aceasta nu m'am gândit.

— Vei avea noutăţi întorcându-te la Bucureşti. Cât stai la mine?

— Până mâine dimineaţă.

— Ce puţin mi se pare acum! Da, tu trebue să fii mâine la birou... Altădată..., deşi uneori nu stai decât câteva ceasuri, între două trenuri, nu-ţi simţeam plecarea, ştiam că ne vom revedea la prima ta zi liberă... Dar acum? Câte ne vor despărţi! — spunea cuprins de o melancolie ciudată Pâcleş. — Eu cu regimentul meu în Carpaţii Moldovei. Tu, poate în Dobrogea, sau în altă parte?...

— Oh! pământul este atât de mic, Sandule!... Sănătoşi să fim şi ne vom întâlni curând — spusei ca să-i insuflu puţină încredere, deşi aveam şi eu firea prinsă, de un greu care mă apăsa.

Pâcleş nu avea nevoie să fie încurajat, fiindcă era un entuziast al intrării noastre în războiu. In discuţiile noastre, adesea condamna amânarea intrării noastre în luptă, alături de aliaţii noştri naturali, pentru desrobirea Ardealului.

— Când va fi? — mă întreba el uneori. Poate niciodată?! Acum este momentul, nu vezi cum se macină ceilalţi!... Trebue să facem şi noi ceva! Visul nostru este atât de aproape! Nu vom mai prinde niciodată acest prilej fericit!...

Şi acum, când firea noastră impresionabilă, — încordată de veghea de peste doi ani, — ne arată că ceasul marei răfueli se apropie, socoteam necunoscutul, cântăream norocul şi ne întrebam, dacă ne vom mai revedea?

— In sfârşit! Fie ce-ar fi, noi trebue să ne facem datoria! — reluă Pâcleş convorbirea.

Câteva ceasuri s'au scurs în convorbiri banale şi comentarii asupra situaţiei războiului... Pretenul meu neîncetând să catalogheze cu grijă unele hârtii şi note de pe birou. Se vedea, că gândul acesta îl preocupase mai de mult. Avea o presimţire?

Pe la 11 ne-am pomenit cu Conu Alecu Schipor, întors în ajun din Bucureşti. Proaspăt ras, îmbrăcat cu grijă şi o garoafă albă la butonieră. S'ar fi zis, că flăcăul din Băneşti, venise la o întrevedere. Cu duhul lui fin şi vioiu se agăţă de Sandu Pâcleș, zeflemisindu-l, că de câte ori îşi face pregătirile pentru o lipsă mai îndelungată nu se întâmplă nimic!

— Ce tot îmi cânţi, Sandule! — spunea el glumeț — doar vin dela Bucureşti. Nu se simte nimic! Nici un semn, că vom intra şi noi în vârtejul ucigător, care desparte lumea în două! Ai mai plecat de două ori și nu voiai să crezi, că te vei întoarce, să mai rostuești de gospodăria ta şi să-ţi mai mănânci amarul zilelor cu mine. Am vorbit cu Tache Ionescu şi Filipescu. Plini de încredere mi-au spus, că ceasul nostru n'a sosit încă, dar că va suna curând. Doar vor fi ştiind și ei ceva! Incolo linişte, svonuri, minciuni de cafenea și răfueli între cele două tabere, francofilii și nemțofilii...

Alecu Schipor, era un vechiu conservator, de ai lui Iorgu Cantacuzino. Indărătnic în convingerile lui, trecuse acum, cu ideile refăcute, arme şi bagaje, în tabăra lui Nicu Filipescu.

Pâcleş îl asculta distrat, având aerul să-i spună: Crede tu ce vrei. Eu cred ceea ce presimt. In cele din urmă îl întrebă ironic:

— Ei și d-ta cam ce ai vrea, coane Schipore? Eşti de ai lui Tache, sau de-ai lui Petrache?

Sbârlindu-și coama albă, — a unui păr des aspru, deşi alb ca zăpada, dat peste cap, ca să-i descopere o frunte largă, — Conu Alecu răspunse aprins:

— Doi oameni mari, două caractere de oțel! Amândoi patrioţi desăvârşiţi, însă fiecare cu credinţele lui... Tu eşti încă prea tânăr, ca să-i judeci în lumina faptelor! Şi apoi dacă merg alături de Filipescu, cred că sunt mai aproape de Tache, decât de Carp! Aşa că vezi

şi tu ce doresc?... Iţi spun însă hotărît, că nu se simte încă nimic, la Bucureşti!...

— Poate că are dreptate, Conu Alecu, — intervenii eu, ca să netezesc discuția. Nici mie nu mi s'a părut nimic de seamă la plecarea din Capitală... Linişte, svonuri, tot felul, răfueli pentru autorizări de transite şi altele.

— Şi criticile celor, cari stau la adăpost şi condamnă pe aliaţi, că merg prea încet! — mă întrerupse conu Alecu.

— Da liniştea dinaintea furtunii! Vom mai vorbi, Coane Alecule, — răspunse Pâcleş, întinzând un plic mare alb, de pânză, lui Schipor.

— Ce să fac cu el?

— Să-l păstrezi cu grijă şi să-l desfaci numai atunci, când vei şti că am plecat acolo de unde nu se mai întoarce nimeni!

— Ei bată-te norocu, să te bată, Sandule! De-o fi cum zici tu, sunt sigur că ți-l voiu înapoia nedesfăcut, la întoarcerea ta, teafăr, sănătos și încărcat de glorie!

Ochii bătrânului se umeziseră strângând plicul alb în mână, privind pe Pâcleș cu o deosebită dragoste.

— Sunt sigur că-mi vei face serviciul, ca bun şi încercat prieten? Te vei înțelege cu Elena.

— Da, dragul meu. Sunt sigur însă că-ţi voiu înapoia plicul nedesfăcut.

— Se poate — răspunse gânditor Pâcleş, dar un om cu rost trebue să prevadă şi contrariul, Coane Alecule!

Incepuse să fie prins și el de greutatea clipei şi ca s'o curme, proprietarul din Bănești întrebă râzând:

— Ei şi cu schițele din lunca Răstoacei, care nu le-ai isprăvit şi totuşi mi le-ai promis, ce faci?

— Le sfârșesc mâine, voiesc să ți le las, aşa cum le-ai dorit...

— Parcă mă văd iarăşi la iarnă, închis în biroul tău, ascultându-ţi Baladele de Chopin şi Sonatele lui Beethoven... Sunetul misterios al crivăţului... Şi-apoi ca să ne desmorţim, pornind pe drumurile troienite, spre codrul Răstoacei, la vânătoare. Să-mi ceri apoi, — la conacul din Băneşti, — să-ţi istorisesc, călătoriile mele neisprăvite şi snoave vânătoreşti.

— Nu prea cred, Coane Alecule... Vei asculta fără mine, la Băneşti, mugetul viscolului, care-ţi va aduce gândul bun al unui prieten, de veghe în cine ştie ce tranşee? Vei vâna, însoţit de Matei Verbilă... Sau poate dorul, te va duce să vii să mă găseşti pe-un front uitat, în cine ştie ce parte a Ardealului! Sau mai ştiu eu? Să verşi o lacrimă pe un mormânt, cu o cruce ruptă de mesteacăn, înnecată în omăt...

— Ei, bată-te norocul, să te bată, băiat prăpăstios! Tu crezi, că voinici ca tine, pier de primul glonţ?... Aşa mi se năzărise şi mie în 1877, când am plecat voluntar, cu al 3-lea de linie, împreună cu tatăl tău. Şi el ofiţer de rezervă în acelaşi regiment. M'am înrolat acolo ca să fiu cu Gheorghe, prieteni buni şi nedespărţiţi. Abia mă întorsesem dintr'o călătorie din Italia. Prin câte am trecut amândoi! Şi tot ne-am întors teferi şi mai oţeliţi în vârtejul vieţii. Au trecut 40 de ani! Parcă a fost ieri!... Plevna şi Opanezul, cu Vodă Carol! S'a dus Marele Rege! S'au dus şi Gheorghe şi Coana Catinca! S'au dus atâţia dintre ai mei şi-am rămas singur cu amintirile şi trecutul meu! Poate?... să apuc şi izbândirea visului ce abia întrezăream pe câmpiile noroioase şi îngheţate ale Bulgariei?

Conu Alecu se însufleţise, obrajii albi cu o pieliţă încă catifelată şi fără sbârcituri, se îmbujoraseră în entuziasmul unor fapte mari trăite! A amintirilor, care nu se uită şi-a presimţirii, că vorbele tânărului său prieten, pot avea un adevăr astăzi!

— Dacă n'aş părea ridicol, te-aş urma şi pe tine acum. Dar la ce mai poate fi bun astăzi, un unchiaş de 62 de ani?!...

Ochii lui umeziţi în duioşia clipei şi amintirilor sticleau ciudat, învăluind pe Pâcleş cu o privire, ce arăta toată dragostea purtată unicului fiu, al unui bun şi încercat prieten, privit de el ca şi copilul lui.

— Ba, să faci bine să rămâi pe loc, Coane Alecule!, îl întrerupe Pâcleş, spre a ţărmuri emoţia, care părea să prindă tot mai mult pe bătrânul prieten din Băneşti. Un sfătuitor şi-un prieten fără pereche, pentru care el nu era decât tot copilul visător şi capricios de altă dată, cu care cutreiera codrul Răstoacei şi lunca Dâmboviţei, ascultându-i povestirile ticluite atunci, cu feţi frumoşi şi palate de aur...

— Să rămâi aici! Şi să ai grije de Coteana, cu grădina ei şi tot ce închide acest conac! Eşti încă verde! Şi-un om ca d-ta, va şti să gospodărească zece moşii, nu două, cu aceea care ţi-o las pe cap ! Vei fi mai folositor aici, decât lângă mine. Prea eşti inimos, flăcăule, lasă să ne facem şi noi rândul!

— Nu avea nicio grijă, copil drag ! Vei găsi la întoarcere totul cu rost, aşa cum le-ai lăsat şi pe Alecu Schipor la datorie. Dar despre astea vom mai vorbi, doar nu-mi pleci mâine?

Am dejunat câteşi trei şi Conu Alecu — de obiceiu atât de comunicativ, flecărind de una de alta, părea stăpânit de o mare grijă. Nu-şi mai deslipea ochii dela Pâcleş şi abia răspundea întrebărilor noastre. Eu însumi păream stingherit în acea zi. Singur Pâcleş — deşi privirea îi arăta, că sufletul lui ascunde grija unei mari hotărîri — căuta să închege o convorbire, să anime puţin sufletele noastre.

Desluşeam gândul boierului din Băneşti, că dacă pleacă şi Sandu, rămâne cu desăvârşire singur. Singur,

fiindcă numai el îi înțelese vieața sbuciumată. Și cu toată deosebirea lor de vârstă, aveau ceva comun, cu dragostea lor de vieață, de farmecul locurilor pe care se născuseră și de care se deslipeau atât de greu ! De misterul inspirațiilor literare și muzicale pe care Alecu Schipor le simțea și Pâcleș le reda atât de bine.

Conu Alecu, avea prieteni și cunoscuți destui, dar nimeni nu-i legase sufletul ca Pâcleș. In el închidea toată dragostea unei familii ce nu izbutise s'o creeze ; toată afecțiunea unui copil, ce-l dorise. Nu arareori îi spusese Gheorghe Pâcleș și Coana Catinca, că prea îl răsfață mult și le înstrăinează sufletul copilului.

Conu Alecu îi stimulase pornirile către muzică și pictură, gustul de a călători și de a cunoaște lumea largă; pe când bătrânul Pâcleș ținuse să învețe Dreptul, sau Agronomia.

— Prea vrei să faci multe — îi spusese adesea boierul Gheorghe Pâcleș. Cine vrea să facă de toate, nu ajunge să facă nimic! Ori urmezi bine Dreptul să te văd în magistratură, ori Agronomia să-ți îngrijești moșia așa cum trebue!

Sandu Pâcleș, alesese Dreptul. Și în cei trei ani, cât i-a trebuit să-și ia Doctoratul la Paris, Conu Alecu Schipor, făcea câte două trei drumuri pe an, sub felurite pretexte. Ba să-și caute sănătatea, ba să viziteze sudul Franței, etc. Și câte sfaturi înțelepte nu primise Sandu, dela el...

Astăzi, când se gândea că Sandu poate să plece pentru mult timp, sau pentru totdeauna Conu Alecu simțea singurătatea în toată răceala și greutatea ei. Cu firea și sufletul lui de cinstit patriot, vedea necesitatea. Nu înțelegea, că dragul lui prieten să se dosească datoriei; dar nu se putea stăpâni să nu gândească, că poate soarta îi va despărți pentru totdeauna de tot ce anii bătrâneții îl legase mai trainic! De tot ce-i încăl-

zea sufletul, de tot ce-i înlătura răceala singurătății. De aceea căuta să vadă pe Sandu, de două trei ori pe zi, atunci când acesta nu se ducea să-l vadă la Bănești. Conu Alecu, îi înțelegea firea. Dorința lui Sandu, să se găsească singur, numai cu inspirațiile lui muzicale, cu cărțile lui, sau cu albumul lui de versuri. Și de aceea venea mai des să-l caute el, decât Pâcleș. De multe ori sta în preajma lui ceasuri întregi, știut numai de Gherghina, fără ca Pâcleș, să-l simtă. Se înțelegea cu ea, fiindcă și Gherghina înțelegea acest lucru.

*
* *

Trecând prin București, Pâcleș a venit să mă vadă. Pleca entuziast și plin de încredere, convins că de rândul acesta chemarea lui, nu va fi de prisos!

Am vorbit de multe și în special de Conu Alecu, de care se despărțise foarte greu.

— Nu m'aș mira să mă pomenesc cu el, că vine să mă vadă peste o săptămână, în cine știe ce colț uitat al Țării. Nu i-am spus locul unde se află regimentul din care fac parte, fiindcă nu-l știu nici eu. Dar îl va afla, nu se lasă, Conu Alecu! Ce suflet neprețuit de prieten! Du-te să-l vezi la prima zi liberă. Ii vei face multă plăcere.

Nu mi-a vorbit nimic de Gherghina și nici eu nu l-am întrebat, deși aș fi voit atât!...

*
* *

In ziua de 13 August, profitând de-o după amiază liberă, m'am repezit la Bănești, să văd pe Conu Alecu Schipor. Pretextul era o scrisoare pe care mi-o lăsase prietenul meu. L-am găsit în Coteana, supraveghind

grădinarul în transplantarea unor arbuşti, pe care-i adusese din pepiniera lui. Varietăţi superioare, pe care Pâcleş dorise să le aibe.

— Ce plăcere! Nu mă aşteptam să te văd atât de curând! — îmi spuse Conu Alecu văzându-mă.

In adevăr chipul lui arăta o deosebită mulţumire, fiindcă avea cu cine mai vorbi, de cel drag, plecat.

— Ei, ce mai ştii despre Sandu? După cum vezi mă ocup să-i îmbogăţesc grădina. Voiesc să-i fac o surpriză, când se va întoarce, fiindcă am credinţa să-l revăd curând înapoiat...

— Nu prea cred, d-le Schipor. Iartă-mă că te desamăgesc. Se vorbeşte de o zi tot mai insistent de-o mobilizare generală. Vom intra curând în războiu contra Austro-Ungariei.

— S'ar putea?! Şi eu să nu ştiu nimic aici!... Vezi ce linişte este şi cum fiecare ne vedem de rostul nostru! Când te înapoiezi la Bucureşti?

— Diseară cu trenul de 9½...

— Nu se poate! Rămâi cu mine în noaptea aceasta, prea sunt singur!... Plecăm amândoi mâine dimineaţă cu trenul de 7. Voiu afla sigur dela Filipescu, cum stau lucrurile. Aşa dar, avea dreptate Sandu? Dumnezeu să-l aibă în sfânta lui pază ! Sunt sigur că-şi va face cu prisosinţă datoria! Am trăit amândoi din acelaşi vis!... Ştii d-ta, de câteori în serile lungi de iarnă depănam amândoi cursul Istoriei? Analizam şi drămuiam ursita noastră şi ajungeam amândoi la aceeaşi încheiere, că, cum avem prilejul să ne desrobim fraţii din Ardeal...

— Pe Sandu l-am văzut acum două zile, a stat toată ziua cu mine. Seara a plecat la Craiova şi de atunci nu mai ştiu unde se află. Dar după câte văd, te ocupi bine de gospodăria lui?

— Atâta lucru pot face pentru el acum ! Să găsească la întoarcere aşa cum a lăsat totul... Nouă, celor care n'am plecat, nu ne rămâne decât să urmărim cu gândul pe cei dragi duşi, să le urăm izbândă şi să ne rugăm pentru ei... Vezi, acolo se caută numai vieţi tinere şi nu bătrâni ca mine — încheie el cu o uşoară melancolie.

Am intrat în casă, unde totul era în ordine, ca şi când stăpânul frumosului conac, era acolo! Vasele pline cu flori din grădină, aşezate aşa cum îi plăcea lui. Notele şi pianul aşa cum îl lăsase. Câteva schiţe în uleiu, încă neisprăvite în geamlâcul serei de iarnă.

— Cine crezi că îngrijeşte de toate acestea, cu o evlavie şi o grijă de te uimeşte ? Gherghina... Ii ceteşti în ochi greutatea despărţirii... Tânjeşte de un dor, pe care crede că-l ascunde, dar îl prinzi în privirea ei duioasă şi tristă. Nu ţi-a vorbit nimic de ea?

— Nimic...

— Curios! Ce simţire, ce suflet delicat la această ţărăncuţă! Mi s'a părut, că Sandu, la plecare, a voit să-mi vorbească ceva despre ea, dar s'a abţinut... Dintre noi toţi ea suferă mai crud de această lipsă. Am s'o chem, să vezi că am dreptate.

Pretextând, că voieşte să afle locul unor schiţe în creion, făcute la Băneşti, Schipor chemă pe Gherghina.

Tânăra fată apăru sfioasă şi cum mă zări avu o tresărire. Ii reamintisem de fiinţa pe care o adora, ca femeie şi îngrijitoare devotată. Chipul ei părea tras, şi duioşia ochilor ei frumoşi păreau prinşi de o grea tristeţe.

— A plâns o zi întreagă după plecarea lui — mă lămuri Conu Alecu, după ce Gherghina ieşise. Am de gând s'o înfiez în dorul lui, tot sunt atât de singur... Să-i dau puţină cultură şi educaţie. Fiinţa ei atât de aparte şi delicată le va prinde uşor.

— Să nu faci aceasta, Coane Alecule! — am protestat cu o vioiciune ce a surprins pe bătrânul moşier din Băneşti. S'o înfiezi, da, merită. Te va îngriji şi te va iubi ca şi copilul d-tale; dar nu încerca să-i dai o spoială de cultură şi educaţie... Las-o aşa cum este, acesta este tot farmecul ei. Va suferi mai târziu. Nu va mai fi ceea ce este şi nici nu va ajunge să fie ceea ce doreşti d-ta. Dacă făceai aceasta acum 10 ani, era altceva.

— Poate că ai dreptate? — răspunse gânditor Conu Alecu... I'aş falsifica toată fiinţa.

— Crezi că amicul nostru Sandu n'a înţeles-o? dar a lăsat-o în mediul şi simplitatea ei. Ai contraface ceva desăvârşit.

— S'o fi înţeles Sandu?! Şi mie să nu-mi vorbească nimic!

— De ce te miri, Coane Alecule? Ar fi fost să-ţi mărturisească, că are alte sentimente decât acelea pe care i le ştim cu toţii. Cu sufletul lui de artist desăvârşit, el a lăsat această frumoasă floare de câmp la locul ei... Presupun că ar fi avut gândul cel mai curat şi-ar fi voit s'o ia de soţie? Ar fi trebuit să se scoboare la nivelul ei, sau s'o ridice pe ea în mediul şi felul lui de vieaţă? A apreciat-o prea mult ca s'o facă să sufere. Ea, ar fi fost totdeauna în lumea lui, fata Saftei, ţăranca din Coteana, iar în lumea ei, o ajunsă, o ambiţioasă, care şi-au uitat obârşia. ...O desrădăcinată din pământul în care a crescut şi i-a priit atât!...

— A, nu! Aici n'ai dreptate! Când apreciezi şi stimezi nu se poate să nu iubeşti! Şi când iubeşti nu te uiţi la prejudecăţi false... De ce n'am eu vârsta lui? fiindcă n'aş mai sta să aleg. N'am nevoie să mă scobor la nivelul a lor ei şi nici pe ea s'o ridic la nivelul nostru — aşa zişilor oameni de lume. Cu bunul simţ şi gin-

gäşia ei aleasă ar fi întrecut multe din domnişoarele şi cocoanele noastre.

— Ei, Coane Alecule! Au trecut timpurile, când feciorii de Domni luau păstoriţe de soţie, sau fetele de Impărat, Trubaduri şi Feţi Frumoşi din cei de rând. Eşti un idealist îndărătnic.

— Ce frumoase timpuri! — mă întrerupse bătrânul Schipor. Obiceiuri simple, gânduri curate, vieaţă liniştită de dragoste şi înţelegere deplină.

— Poveşti frumoase, Coane Alecule!

— Ce, nu le crezi?

— Da. Se văd şi astăzi! Dar sub ce formă?! Americanisme! Doar ştim, că d-na cutare s'a amorezat de argatul, sau şoferul ei şi l-a luat de bărbat. Boierul cutare a luat de nevastă o fată frumoasă şi cinstită de mahala sau o fată de ţară!... Ce survine însă peste câţiva ani?

— Eşti prea prozaic, amicul meu! Pe mine prezentul crud mă înspăimântă!

— Ca şi pe mine contrafacerile.

— O! generaţia de astăzi! Tineretul acesta blazat şi prea realist, din care face parte şi Sandu! Vezi, dacă vorbesc de această delicată chestiune, o fac numai cu d-ta. Iubim deopotrivă şi apreciem pe Sandu... Dacă m'am hotărît — cum a făcut-o şi el — să trăiesc mai tot timpul la ţară, n'am să fac din o fată ca Gherghina ţiitoarea mea; ci o voiu lua de nevastă şi niciodată nu-mi va imputa, că stă numai la ţară... S'ar simţi fericită alături de omul care-l iubeşte, numai aici.. Dacă ai duce-o la oraş, ar fi altceva. Care dintre d-rele noastre ar voi să stea zece luni din an la ţară!

— Cu omul care-l înţelege şi-i este drag ar sta oriunde! Şi'n lună...

— Poveşti! vezi îţi răspund şi eu la fel... Sentimentele nu se comandă, ele îşi urmează cursul natural al

firii. Calculul şi ipocrizia ucide firile delicate. Iată de ce cred, că Sandu a plecat fără să-mi deschidă tot sufletul lui, cum făcea în alte ocaziuni!... Dar ştiu, că şi-a mărturisit caietului cu note zilnice, tot ce a ascuns, tot ce-a simţit. Ştiu. Este închis aici. Nu voiesc să mă ating de el, mi s'ar părea că fac un sacrilegiu. Il va găsi închis şi necercetat, aşa cum l-a lăsat. Pentru oameni ca noi, câmpul cu farmecul locurilor, în care am copilărit şi-am crescut; cu seninătatea vieţii şi poezia codrului, devine un ce, care s'a încarnat atât de adânc în sufletul şi trupul nostru, că dacă nu le-am mai avea, ar fi moartea! Locurile acestea mi-au păstrat vigoarea care o am şi sufletul tânăr. Cunosc pe Sandu, ca pe copilul meu şi ştiu, că simte la fel. Prea îi cunosc toate dorinţele şi gândul, ca să cred că nu cugetă ca mine. Ei bine, un tezaur ca fata aceasta, în care natura în capriciul ei, a risipit atâta graţie, gingăşie, candoare şi suflet desăvârşit — ca pentru a o îmbogăţi cu cea mai frumoasă comoară — n'ar putea fi o tovarăşă ideală? Ea n'ar face, decât să lumineze cadrul acesta de farmec din Coteana, cu un colorit deosebit. Nu sunt cu ochii legaţi, să alerg în altă parte să găsesc prietenului meu — care astăzi după ce şi-a pierdut părinţii, iar eu am rămas burlac bătrân şi-l iubesc ca pe copilul meu — o tovarăşă de vieaţă, care să-l înţeleagă şi să-l iubească, cu acea dragoste care piere odată cu omul.

L'am surprins odată schiţând un tip de femeie... S'a roşit tot şi l-a ascuns! Şi-a închis atunci sufletul! In acuarela ce făcuse — şi care cred să fie închisă în acest sertar al biroului, în care se găseşte şi caietul lui de note zilnice, — redase atât de perfect seninul ochilor adânci, mari şi duioşi ai Gherghinei, coloritul obrajilor ei de crini, zâmbetul ei cald, misterios, că parcă-mi vorbea!... Şi apoi câte inspiraţiuni în muzica lui, nu i-a dat această zână de câmp! Ea care sta ascunsă ceasuri

întregi, numai să-l asculte. Ca apoi când o zăream eu, să se furişeze cu ochii înnecaţi în lacrimi! Vezi aici? Tot natura darnică a greşit, semănând într'o fată de ţară, atâta simţire, duioşie şi gingăşie.

— Aici, ne apropiem, dar totuşi ne depărtăm, ca încheiere a judecăţii... Dacă Pâcleş nu ţi-a mărturisit nimic d-tale, — căruia îşi deschidea tot sufletul — n'a făcut-o din lipsă de încredere, sau ipocrizie; ci fiindcă judeca cu totul altfel. Ca admirator şi cunoscător al frumosului îl lăsa aşa cum este. Sandu este un estet, amorezat de florile lui, de muzica lui, de schiţele şi picturile lui, de misterul codrului Răstoacei, de câmpul verde nesfârşit, de liniştea vieţii de aici! In ochii de viorele ai acestei fete, el a văzut seninul cerului din Coteana şi florile ei. In duioşia privirii ei, taina codrului Răstoacei; în zâmbetul ei, răsăritul unei dimineţi de primăvară senină, atât de fermecătoare şi dese pe aceste plaiuri. In trupul ei fragil şi mlădios, zânele, care i-au înfiorat copilăria cu poveştile din codrul Băneştilor. A păstrat acest desăvârşit, ca o comoară, fiindcă era tot visul lui, tot farmecul ce-l inspira.

— Atunci? de ce să nu stăpâneşti acest farmec? Fiindcă vei conveni şi d-ta, că fiinţa aceasta, nu va îmbătrâni aşa cum este, numai de dragul inspiraţiilor şi ochilor frumoşi a unui visător indiferent... Nu are şi ea nevoie de lumină şi căldură?... De ce i se cere s'o răspândească numai ea...

— Iată, cum d-ta poetul, idealistul, aluneci spre realism...

— De ce? Fiindcă susţin că fata aceasta simplă i-ar completa vieaţa, cu singurul lucru ce-i lipseşte aici?

— Un decor mai mult în cadrul acesta poetic de ţară? Inţeleg...

— Bine, bine, vom mai vorbi amândoi. Deocamdată să lăsăm această discuţie, fiindcă văd că nu ne înţelegem.

Cu această chestiune încă nelămurită am plecat la Băneşti, unde am petrecut o seară foarte plăcută, ascultând povestirile lui Conu Alecu, din călătoriile lui, expuse cu spiritul de fin observator şi cu mult duh. Mi-a arătat şi patru schiţe lăsate de Pâcleş. Vederi prea bine redate din lunca Dâmboviţei şi pădurea Băneştilor.

Am plecat şi eu în ziua de 17 August, ca să mă prezint la un regiment de rezervă, de unde făceam parte.

Aflasem de Sandu Pâcleş că se găseşte pe Olt, pe când noi răzbisem în Ardeal pe la Predeal.

Au urmat apoi, zile mari, în visul nostru de izbândă! In urmă zile grele, când trebuia să-ţi frângi sufletul, dar să rămâi neclintit în credinţa ta, în faţa loviturilor şi-a vitregiei soartei! Pierdusem atâţia camarazi buni, şi prieteni, suferisem atâtea privaţiuni şi greutăţi, că sufletul ni se împietrise!...

Nu mai ştiam nimic de ai mei, nici de Pâcleş şi nici de Conu Alecu. Bănuiam pe Schipor rămas în teritoriul ocupat, gata să înfrunte semeţia duşmanului cotropitor, în mândria lui; dar doborît de umilinţă... Pâcleş, un mare semn de întrebare, în noianul marilor pierderi încercate în 1916...

Mare mi-a fost bucuria, când ne-am întâlnit în Martie 1917, la centrul de instrucţie al Armatei II-a din Bacău. Eram atât de schimbaţi amândoi, că nu ne-am putut împiedeca să nu ne arătăm impresia. I-am povestit într'o seară, ultima convorbire ce-o avusesem cu Conu Alecu Schipor.

Pâcleş, a zâmbit trist şi 'n urmă aţintindu-şi privirea în gol, a rămas câteva clipe într'o visare adâncă, voind parcă să pătrundă tot misterul necunoscutului îndepărtat dela Coteana.

— Sunt lucruri care-mi reamintesc astăzi de un vis! — mi-a răspuns el înduioşat. Şi-apoi ca să schimbe subiectul, a început să-mi povestească cum s'a pomenit într'o zi de sfârşit de Septemvrie, cu Alecu Schipor, la Tigveni, venit să-l vadă pe front.

Mi s'a părut că revăd prin el, tot ce lăsasem drag la Coteana! Nu l-am mai văzut în urmă, până la sfârşitul lui Octomvrie, în ajunul retragerii noastre... Era încă plin de încredere şi entuziasm. Ne prezicea curând o biruinţă strălucită! Din sihăstria mea dela Coteana mi-a adus numai veşti bune. Socotea să vie să petreacă sărbătorile Crăciunului cu mine pe front, ca să-mi amintească ceva din zilele de altădată... Frontul îl entuziasmase şi căldura camaraderiei îl înduioşase... Proiecte care nu s'au mai realizat şi de atunci nu mai ştiu nimic de el... Ce-o mai fi făcând dragul meu bătrân? Imi lipseşte mult! am învăţat să-l apreciez şi să-l iubesc, nu numai ca un prieten bun şi devotat, ci ceva mai mult.

In Aprilie amicul meu a plecat din nou pe front cu compania lui de mitraliere, în sectorul Caşin. Eu am rămas la Bacău, ca peste o lună să fiu mutat la Iaşi, la una din secţiile Curţii Marţiale. Ne scriam des. Ni se părea la amândoi, că nu suntem uitaţi în acel vifor năpraznic, de griji, speranţe şi dureri; că avem aceeaşi comunitate de vederi şi acelaş crez în izbânda visului nostru!

Dela el aflam speranţa şi îndârjirea frontului; iar el dela mine, exagerările celor din spate, proiectele conducătorilor şi ştiri despre cunoscuţii noştri.

Curierul nostru era Vasile, ordonanţa lui.

Cu una din scrisori am primit şi două schiţe, în creion, făcute de el pe front. Două peisaje prea frumoase în felul cum erau redate locurile, cu codrul din împrejurimile Caşinului... Se zărea în pasiunea lucrului, toată nostalgia locurilor dragi lui, rămase atât de departe... Prin Iunie n'am mai avut nicio ştire dela el, lucru ce m'a îngrijit! O presimţire grea mă copleşise! Am început să cercetez şi-am aflat, că se găsea rănit greu într'unul din spitalele din Bacău.

*

* *

Intr'o zi de început de Iulie, am pornit să-l văd. Simţeam nevoia să revăd prietenul drag, atât de cald în entuziasmul lui şi atât de generos! Il simţeam singur, pierdut în durerea rănilor lui şi-a amintirilor.

Sora lui Elena — refugiată cu soţul ei la Iaşi, — mă însoţise. L-am găsit în spitalul de evacuare No. 4. Avea o rană mare în muşchii omoplatului drept, făcută de o spărtură de obuz... Rana nu era gravă, dar destul de serioasă, prin mărimea ei şi durerile ce-i provocau. Se găsea de 20 zile în spital. Cum nu-i plăcea să i se laude isprăvile, ne-a spus pur şi simplu, că a fost rănit într'un contraatac pentru recucerirea unui observator de seamă, din sectorul batalionului său.

Un camarad al lui de regiment, — ofiţer activ — rănit şi el, ne-a arătat felul cum fusese rănit Pâcleş. Era vorba de un act de vitejie puţin comun, care-i adusese pe lângă dragostea ce inspirase tot timpul soldaţilor lui, şefilor şi camarazilor ofiţeri din regiment şi-o deosebită admiraţie.

Mi-a făcut o deosebită plăcere, cele ce mi-a povestit tânărul locotenent Tăun şi felul cum era apreciat în regiment Pâcleş.

— „Un om care ne fermeca cu firea lui entuziastă, amabilitatea şi desăvârşita lui camaraderie! Nu l-am văzut niciodată descurajat, nici în cele mai grele împrejurări. Totdeauna fără tutun, fiindcă-l împărţea soldaţilor din compania lui. Un perfect desenator, care din câteva trăsături îţi reda cel mai complicat subiect. Şi astăzi schiţele lui, peisaje şi scene din transee, împodobesc cazinoul nostru improvizat, din spatele frontului". Un muzicant desăvârşit, care ne-a înflorit multe ceasuri grele, cu compoziţiile lui, şi duioasele melodii de Chopin şi Schubert...

„Acum două luni fusese vorba să fie detaşat la Divizie, ca ofiţer de legătură — situaţie care-l punea oarecum mai la adăpost. N'a primit, cerând cu insistenţă să rămână în mijlocul soldaţilor şi camarazilor lui de regiment". De anul nou, — pe care l-am petrecut, faţă în faţă cu duşmanul — a fost animatorul unei serbări prea frumoase, care ne-a făcut să uităm pentru câteva ceasuri situaţia grea în care ne găseam, să amorţim amintiri scumpe şi să uscăm lacrimile unui dor, care ne cuprinsese sufletele, de ai noştri, rămaşi în teritoriul ocupat. Lipsa lui trebue să fie resimţită adânc, de toţi, în regimentul nostru".

Am stat două zile cu el la Bacău şi atunci mi-a încredinţat un caiet de note zilnice.

— Ia-l şi-l păstrează. Când vei fi sigur că nu mai sunt din lumea aceasta, să-l duci lui Alecu Schipor şi să i-l dai.

Era un caiet destul de voluminos, plin de o scriere regulată, măruntă. Aruncându-mi ochii în el, am văzut că începe cu anul 1910 — data morţii tatălui său — şi sfârşea cu 30 Iunie 1917. L-am ţinut cu mine până în Octomvrie 1917, când i l-am înapoiat la Bicaz, fără a-l cerceta, din moment ce nu mă autorizase...

Astăzi, când îi cunosc conținutul, nu mă pot împiedeca să nu-l admir, în statornicia vederilor lui, în delicatețea sufletului și firii lui cavalerești. Un artist desăvârșit, completat de un om întreg!...

Conu Alecu, care l-a primit câteva luni mai târziu, l-a cetit și recitit, cu ochii împăinjeniți de plâns și a înțeles multe lucruri, pe care odinioară nu le pricepuse.

Prin August, îl știam vindecat și din nou pe front, la regimentul cu care începuse războiul, tot la Cașin. Rănit mai puțin greu la Cireșoaia, era îngrijit la spitalul din Onești.

Abia restabilit, mi-a scris cu o bucurie deosebită, că se găsește din nou în mijlocul camarazilor lui dragi.

Rănit a treia oară, destul de greu — de astădată — la picior, brațul stâng și piept, de trei gloanțe de mitralieră — a fost internat câteva zile la spitalul din Onești și apoi evacuat la Bacău!...

Am alergat să-l văd — cum am aflat vestea dela Vasile —, trimis la Iași cu o scrisoare la sora lui. Acoperit de bandaje și înțepenit pe patul lui de suferință, mi-a zâmbit fericit că mă revede.

La imputările mele, că prea se expune, după ce-a pățit atâtea — mi-a răspuns simplu: Ce vrei? Acestea sunt riscurile războiului. Mă simt mulțumit, că am scăpat cu atâta, fiindcă atâția viteji în jurul meu, au amuțit de veci! Și mulți din ei aveau soții și copii, cărora le erau poate singura nădejde! Pe cine am eu decât florile, cărțile, muzica și schițele mele? Pot trăi și fără mine... Un visător mai mult, sau mai puțin, nu se socotește!

Iși dă socoteala de rana grea dela piept, nu credea să mai scape și într'un moment, când ne găseam singuri mi-a șoptit: Spune lui Alecu Schipor, să aibe grijă de Gherghina! In caietul care ți l-am dat, se gă-

sește și ultima mea voință... Datorez acestei ființe devotate mult !...

— Ce vorbești prăpăstii, dragul meu ! Iți voiu înapoia caietul așa cum mi l-ai lăsat. In câteva săptămâni te vei restabili complet și vei râde tu însuți de presimțirile tale ! — i-am răspuns mai mult, ca să-l încurajez, fiindcă nici mie nu-mi plăcea de loc starea lui. Medicii care-l îngrijeau se temeau de complicații.

— Urciorul nu merge de multe ori la apă ! Nu uita ce te-am rugat și nu-mi mai da speranțe false ! Eu nu mă simt în ce hal sunt ? Și-apoi acum ori mai târziu... N'am vrut să arăt Elenei ce-am cetit în ochii doctorilor.

Am plecat peste două zile înapoi la Iași, sora lui rămânând cu el.

*

* *

A scăpat și de rândul acesta. Soarta hotărîse altfel, decât ceea ce socotise el ! Era însă de o slăbiciune extremă și ca să se întremeze a fost trimis la sanatoriul de convalescenți din Gârleni.

Aci a întâlnit femeia, care i-a legat sufletul pentru eternitate !

Ii trebuiau luni de îngrijire și întremare și pe la sfârșitul lui Septemvrie, mi-a scris, că se găsește la Bicaz — ca ofițer de legătură pe lângă Divizia... rusă, comandată de Generalul Semenoff. I s'a dat această însărcinare, ca răsplată a vitejiei lui, dar bănuesc, că fusese și-o stăruință a lui... O acalmie survenise pe frontul nostru și el socotise, că acum prezența lui nu mai era atât de necesară pe front. Faptul, că vorbea la perfecție franceza și germana îi ușurase aceasta.

*

* *

M'am dus să-l văd prin Octomvrie, la Bicaz şi să petrec câteva zile cu el.

Situaţia pe frontul nostru stagna, însă fronturile Armatelor Ruse, ne dau mult de gândit.

Cu acest prilej i-am înapoiat şi caietul ce-mi încredinţase. L-a reţinut cu o deosebită bucurie, parcă i-aşi fi înapoiat cine ştie ce lucru rar spunându-mi:

— Mai am multe de scris...

Părea transformat, plin de vioiciune, deşi era încă slab şi chipul de o paloare ciudată. Era găzduit în casa notarului Mărgărit şi trăia izolat, încântat de liniştea satului şi murmurul Bistriţei... Cu ajutorul unor ofiţeri ruşi — cu care legase o strânsă prietenie, — îşi făcuse rost de un pian, dela Administraţia Domeniului şi acest lucru îl fericise.

Am cunoscut a doua seară, patru din prietenii lui ruşi, din care doi erau de origină poloneză. Toţi din Statul major al Diviziei. Veneau să asculte muzica lui Pâcleş şi în special bucăţi din Chopin şi Tchaikovsky, de care erau fermecaţi. Sărmani prizonieri ai Sovietului Diviziei, ca şi Generalul lor! Scoşi în afară de lege, cărora li se îngăduise — ca o favoare specială — să frecventeze casa ofiţerului român, dar numai seara. De altfel vieaţa unora din ei, o datorau tot energiei lui Pâcleş. Nu aveau voie însă niciunul să părăsească satul.

Din cerdacul casei unde locuia Pâcleş, se zărea pe malul Bistriţei, o casă mică albă, încunjurată de dălii şi muşcate roşii, strejuită la poartă de trei brazi uriaşi. Era casa unde locuia Comandantul Diviziei, Generalul Semenoff.

Pâcleş, îmi spusese, că înainte cu câteva luni, Generalul locuise în frumosul conac al Administraţiei; dar că acum locuia acolo Sovietul Diviziei, care silise pe comandant să se mute în căsuţa aleasă de ei şi pe care

nu avea voie s'o părăsească. Singura înlesnire ce i se făcuse, era voia ce-i daseră, ca să se plimbe două ore dimineaţa şi două după amiază în grădina casei. Locuinţa aparţinea unui plutaş înstărit, era destul de curată, ospitalieră în modestia ei, cu cele patru odăi ce avea şi grădina de muşcate, dălii şi gura leului.

Semenoff, nu comunica cu cei din afară, decât prin aghiotantul lui şi soviet!

Şeful de stat major nu avea voie să-l vadă şi să primească ordine, decât în faţa Sovietului! De altfel sovietiştii conduceau totul, peste capul lui!

L-am zărit şi eu în după amiaza acelei zile în grădină. Părea un om încă tânăr, înalt, spătos şi de o înfăţişare simpatică. Contele Semenoff era basarabean după mamă şi vorbea binişor moldoveneşte. Tatăl lui fusese şambelan la curtea imperială şi acest lucru nu-l iertau sovietiştii.

Pâcleş, avea multe greutăţi să-i asigure un trai modest şi să-l scape de multe umilinţi. Iar ospitalitatea tradiţională a moldovenilor, să-i înlesnească cele necesare traiului zilnic, mai ales de când Pâcleş, le lămurise, că este basarabean după mamă.

. . . .

In primirea binevoitoare a lui Pâcleş, în cinstirea unui pahar de vin — pe care îl adusesem eu dela Iaşi, sau îl trimitea uneori sora lui — sărmanii condamnaţi ai regimului bolşevic — găseau reconfortarea sufletească. Iar în muzica lui o alinare, o mângâiere a situaţiunii lor nenorocite!...

In acea seară Pâcleş, cuprins de un sentimentalism deosebit, ne cântă câteva Preludii de Chopin, întrerupte de o Mazurcă şi-o Romanţă de Tchaikovsky. Amicul meu cânta cu pasiunea, care îl apuca uneori la Coteana.

Ruşii îl ascultau cu o religiozitate şi-o admiraţie de extaz! Seara era în adevăr frumoasă, deosebit de senină şi caldă, deşi ne găseam în Octomvrie. Ochii lor umeziţi de cine ştie ce amintiri şi-un oftat scăpat, din când, în când, arăta întreaga lor stare sufletească.

Ferestrele camerei în care se găsea pianul — şi care dau spre Bistriţa — erau deschise. Prin ele pătrundea un aer sănătos, puţin umed, înbălsămat de miros de reşină.

Pierdut în gânduri, priveam prin negura serei, Bistriţa, cu apele ei în clocot de spume, din care se ridica o ceaţă diafană violetă. Zăream bine şi cerdacul alb, din spatele casei locuite de Generalul Semenoff.

O formă albă, se plimba cu paşi măsuraţi, încet, pe cerdac, părând să plutească. La un moment dat, s'a oprit şi rezemându-se de unul din stâlpii cerdacului, părea că ascultă, atentă graţioasa mazurcă de Chopin, pe care Pâcleş o cânta în acele clipe.

Observase şi el apariţiunea şi avu o tresărire! Sfârşise Mazurca şi începu să cânte cu mai mult foc şi farmec, Balada doua...

O linişte adâncă — întreruptă doar de murmurul apei, — ne înfiora! Iar duioasa melodie picura în sufletele noastre, stropii unei grele înduioşări.

Apariţia albă, nemişcată, părea o stană de piatră, în ascultare. O zăream acum mai bine, conturată de lumina lunei pline, care apăruse după creasta muntelui.

Clipele au trecut repede şi la ceasurile 11, ofiţerii ruşi s'au retras, spre a nu trece peste îngăduinţa Sovietului!...

Fantoma albă pierise şi ea...

— Cine mai locueşte în casa unde se află găzduit Generalul? — am întrebat pe Pâcleş, mânat de o curiozitate inexplicabilă.

— Fata lui, un soldat credincios de ordonanţă şi generalul.

— Sper, că apariţiunea din cerdac, care asculta cu atâta atenţiune muzica ta, nu era ordonanţa! Ce-mi răspunzi atât de enigmatic! Ce vârstă are fata? Şi ce caută în acest loc infectat de bolşevism?...

— Curios mai eşti! Fiica Generalului Semenoff are 22 de ani. S'a refugiat în August — din cauza bolşevicilor — de pe domeniul lor de lângă Vitebsk, la o rudă a lor din Basarabia... La începutul lui Septemvrie, am cunoscut-o în sanatoriul din Gârleni, unde se oprise să vadă pe un bătrân colonel rus, — fratele mamei ei, — aflat şi el acolo în îngrijirea noastră, bolnav de ficat. Colonelul Jariskin, mă simpatiza mult şi a fost omul cu care am petrecut cele mai plăcute după amiezi, în convorbiri interesante şi écartée. Vorbea bine germana, călătorise mult, era foarte bogat şi cult. Rămăsese flăcău, până ce l-am întâlnit eu. Fost ofiţer al Gărzii Imperiale, comandase un regiment pe frontul nostru, în Corpul VII rus..., acum complet bolşevizat...

— Revino la subiect, amice!... Şi nu mă plimba prin familia generalului Semenoff, pe care n'o cunosc — l-am întrerupt, văzând, că voieşte să alunece tocmai asupra subiectului ce mă interesa.

— Ai răbdare! Te ştiu bănuitor şi curios, cusur de care nu te poţi desbăra!... Jariskin, m'a prezentat într'o după amiază nepoatei lui, Maria Semenoff. Seara am prânzit în tovărăşia lor şi a doi doctori români. Atunci am cunoscut-o mai bine. Cu această ocazie mi-a spus, că a doua zi pleacă la Bicaz — unde se găseşte tatăl ei. Voia să împartă soarta cu el, ştiindu-l cu totul singur şi la îndemâna Diviziei bolşevizate. Mama ei murise cu opt ani înainte de o boală de rinichi. Este singurul copil al Generalului Semenoff.

Pâcleş se întrerupse, părea dus pe gânduri...

— Ei, şi în urmă ?

— De când sunt aici am văzut-o destul de des, ori de câte ori m'am dus să mă interesez de soarta şi nevoile Generalului. Este o fată cultă, vorbeşte bine franceza şi engleza şi adoră muzica. I-am împrumutat câteva cărţi franceze de cetit, din cele ce mi-ai trimis tu dela Iaşi şi Elena.

— Şi fizicul este în raport direct cu intelectul ?

Roşindu-se tot, mi-a răspuns, aţintindu-şi privirea spre cerdacul casei de pe malul Bistriţei, învăluită acum într'un complet întunerec !

— Fermecătoare ! Inchipueşte-ţi pe Gherghina noastră. Acelaşi trup mlădios, acelaşi chip alb îmbujorat, aceeaşi ochi albaştri, mari codaţi, cu o singură deosebire, părul, care este castaniu închis. Acelaşi zâmbet misterios, care te farmecă. Mai discret însă şi-o distincţiune, care lipseşte celeilalte...

— Va fi având şi acelaşi suflet devotat şi curat, ca a celeilalte ?

— Asta nu pot s'o ştiu... Prea îmi ceri multe !... Bănuesc însă, că în acest corp desăvârşit, va fi şi sufletul la fel. Cărţile care le preferă, pitorescul locurilor de aici, care o farmecă, muzica care o înţelege şi-o adoră, mi-o arată ca o fiinţă superioară.

Pâcleş, devenise vorbăreţ şi continuă : Ceea ce admir la această fată este voinţa, curajul şi simplitatea ei. Câte situaţiuni neplăcute şi periculoase nu a evitat tatălui ei — din partea brutelor din Soviet. Ca să înlăture complicaţiuni, nu ezită să facă toată gospodăria casei, ajutată de fata gazdei ; deşi a fost crescută într'un pension din Londra, unde tatăl ei a stat cinci ani, ca ataşat militar, pe când era Colonel. Are un cult pentru General şi mi-a vorbit de mama ei, ca de o sfântă ! Mi-a arătat o fotografie a ei, trebue să fi fost foarte frumoasă. Se pare că a moştenit dela mama ei misti-

cismul slav şi pasiunea pentru muzică. Dela tatăl ei energia şi curajul. Deşi Generalul putea să plece de aici de zece ori — ca să curme o situaţiune extrem de umilitoare şi grea, — refugiindu-se la moşia unei surori a lui din Basarabia, totuşi a preferat să rămână pe loc, ca să nu-şi părăsească comanda, cum au făcut alţii.

Semenoff, m'a rugat într'o zi să înlesnesc plecarea fiicei lui la Iaşi, ca să nu fie expusă aici la cine ştie ce riscuri. Aranjasem chiar aceasta cu ajutorul aghiotantui, — locotenentul Kuprin —, şi-a Elenei.

Maria a aflat şi a refuzat cu îndărătnicie să se despartă în aceste clipe grele, de tot ce mai avea pe lume! Pericolul nu o înspăimântă, trage cu arma şi revolverul la perfecţie. Mi-a spus, că va şti să se apere contra oricui! A părut chiar supărată — mi-a spus-o — că m'am potrivit să ajut planului tatălui ei, pe care nu-l aprobă. Curios! Se pare, că fiinţa ei impune brutelor din Soviet, care n'au menajamente pentru nimeni din ai lor!...

Am fost de faţă, acum patru zile, la o scenă, care putea să-mi pună şi mie vieaţa în pericol! Cred, că aceasta nu mi-o vor ierta sovietiştii... Vasile, venise dela Iaşi şi-mi adusese nişte cărţi dela Elena şi scrisoarea ta. L-am trimis să ducă două din cărţi — două romane de Paul Bourget — Mariei Semenoff.

Sovietul a aflat şi peste un sfert de ceas, doi din ei s'au prezentat Generalului Semenoff, cerându-i socoteală. Voiau să percheziţioneze casa, ca să afle ce-a putut să le aducă ordonanţa mea dela Iaşi?! Se temeau de o corespondenţă între el şi Cartierul General rus, din capitala Moldovei.

Am fost înştiinţat şi-am plecat neîntârziat spre casa generalului Semenoff. La intrarea casei, am zărit pe Maria, vorbind aprins cu cei doi tovarăşi sovietişti. Din câte înţeleg eu ruseşte, am priceput că-i mustra,

că-şi permit să bănuiască şi să umilească pe un General, care i-a comandat vitejeşte şi s'a purtat cu ei, ca şi când ar fi fost copiii lui. Frumuseţea şi energia ei impuneau !...

La vederea mea, sovietiştii au devenit aroganţi şi cu obrăznicia lor caracteristică au ameninţat, că dacă nu li se dă voie să percheziţioneze casa, — ca să vadă corespondenţa trimeasă de cei dela Iaşi, — Generalul va fi chemat la Soviet şi va fi cercetat acolo ! Fiindcă ei au ştiri, că poartă corespondenţă secretă — prin mine — cu şefii cei mari dela Iaşi !...

Am trimis pe Vasile, să cheme tălmaciul meu, dela cancelarie — un sergent din Basarabia — ca să le explice, că nici eu şi nici Generalul Semenoff nu ne-am gândit măcar, să purtăm corespondenţă neştiută de ei. In acest timp sovietiştii voiau să pătrundă cu sila în casă !

Maria Semenoff, ameninţându-i cu un revolver — pe care nu-l zărisem până atunci — le-a strigat :

„Brutelor rătăcite ! vă împuşc ca pe nişte câini, dacă îndrăzniţi să pătrundeţi în casă, unde nu avem nimic de ascuns !...

Generalul Semenoff, se plimba în acest timp liniştit în grădină — cum făcea de obiceiu la ora aceea, fără să ştie nimic.

Am intervenit şi prin câteva cuvinte stâlcite ruseşti, am căutat să le arăt, că oamenii de treabă, nu se poartă astfel faţă de o femeie şi de un comandant. Dacă trebue făcut cineva răspunzător, acela ar trebui să fiu eu, care am înlesnit faptul şi nu Generalul. Dar garantez, că nu este nimic adevărat, din cele ce presupun ei.

Situaţia devenise foarte gingaşă, fiindcă ruşii scoseseră şi ei revolverele ! Eu desarmat, — plecasem în grabă şi uitasem să-mi iau carabina, cu care umblam de obiceiu — iar Vasile întârzia ! Cetisem în privirea

dârză a Mariei Semenoff, hotărîrea de a trage fără cruţare, în caz de ar fi fost bruscată. Iţi închipui ce-ar fi urmat pentru General ! Divizia făcea parte din Corpul II Armată şi avea numai elemente din regiunea Minskului şi Moscovei, complet bolşevizate.

Am început să le arăt, prin semne şi prin cuvinte trunchiate, că dacă nu se liniştesc, voiu telegrafia la Bacău şi Iaşi, pentru ajutoare. Tocmai atunci sosea şi Vasile cu tălmaciul, aducându-mi şi carabina. Odată cu ei sosea şi un grup numeros de bolşevici, curioşi să vadă ce se petrece.

Maria Semenoff îi zărise şi devenise mai dârză.

Prin tălmaciu le-am explicat mai bine ceea ce le spusesem înainte şi nu fusesem înţeles bine. In acelaşi timp le-am arătat, că nu voiu admite ca pe teritoriul român să se petreacă astfel de acte de terorizare şi umilinţă. Era o simplă încercare, fiindcă cu patru zile înainte împuşcaseră un ofiţer de ai lor, pentrucă se dusese la Bisericani fără să-i anunţe pe ei.

Ameninţarea cu cererea de ajutor la Bacău, a prins şi sovietiştii s'au mai potolit... S'au retras numai, după ce le-am garantat, că nu am primit nicio corespondenţă dela Iaşi şi am trimis numai nişte cărţi de cetit fiicei Generalului Semenoff. Unul din ei a avut chiar un gest cavaleresc, descoperindu-se în faţa femeii curagioase, plin de admiraţie !... Pe mine m'au privit însă cu duşmănie şi plecând, bombăneau ameninţări, pe care nu le-am înţeles...

Intâmplarea aceasta m'a determinat să vorbesc Mariei, despre plecarea ei la Iaşi. Am stăruit chiar, arătând, că Generalul ar fi mai liniştit ştiind-o în siguranţă. I-am expus o parte din planul meu şi-am asigurat-o că va fi primită de sora mea cu multă dragoste.

M'a ascultat cu răbdare şi crezând-o convinsă voiam să fixez ziua plecării. Mi-a răspuns însă hotărîtă şi cu oarecare nuanţă de dispreţ în voce:

— Ar fi să trăiesc zile mai nenorocite, ştiind pe tatăl meu singur aici, expus capriciilor acestor nebuni, care nu-şi mai dau socoteală de ce fac! Dacă pe d-stră vă incomodăm, vă rog să nu vă mai ocupaţi de noi, ca să nu aveţi neplăceri!! Tatăl meu are multă răbdare şi dibăcie şi va şti să îmblânzească aceşti rătăciţi, cari în fond sunt oameni cum se cade; dar sunt minţiţi şi aţâţaţi de o mână de îngâmfaţi, îmbătaţi de o falsă situaţie!... Cât pentru mine, voiu şti să mă apăr singură! Nu plec de aici, decât odată cu tatăl meu!...

— Energică şi drastică femeie! — l-am întrerupt ironic.

— N'o judeca rău! A căutat să mă vadă a doua zi, cerându-şi scuze, că m'a jicnit nedrept. Mi-a arătat, că a făcut aceasta, fiindcă revenisem a doua oară, asupra unei chestiuni, pe care o desaprobase dela început. M'a rugat să nu vorbesc nimic tatălui ei asupra incidentului, spre a nu-l nelinişti şi amărî. Aproba în totul curajul şi demnitatea Generalului, de a nu căuta să se pună la adăpost, părăsind comanda Diviziei.

In acea seară m'a invitat să iau masa cu ei.

— Primeşte invitaţia mea şi-mi vei arăta că nu eşti supărat — mi-a spus ea.

Am primit-o cu multă plăcere. A trebuit să mă duc însă la Soviet, să le spun, că în acea seară voiu prânzi cu Generalul şi fiica lui, numai să nu dau naştere la noi bănueli! Nu pentru mine, ci pentru a le evita Generalului.

Nu aveau de ce să se opună. Ştiu însă, că am fost spionaţi de aproape, dar şi deşteptul meu de muntean Vasile, a făcut strajă bună.

A fost un prânz simplu, curat şi bine pregătit de însăşi Maria. Serviciul l-a făcut Grigore, ordonanţa generalului. Era singurul soldat ce le fusese lăsat de Soviet! Aceasta, pentrucă ceruse el, să nu-l despartă de Generalul lui, cu care făcuse războiul dela început.

Am vorbit de multe şi în special cu multă melancolie de timpurile trecute. Generalul nu era un revoluţionar, dar niciun înapoiat al noilor idei sociale.

Maria, care-şi făcuse majoritatea studiilor în Anglia, avea idei şi mai înaintate. Recunoştea egalitatea tuturor şi libertatea individuală, dar cu obligaţiuni, nu numai drepturi. Amândoi nu admiteau însă procedeele şi crimele revoluţiei şi nici inversarea valorilor. Deplângeau miopia conducătorilor de odinioară, care au dus de fapt la revoluţie, cu tirania şi nepriceperea lor. Şi se socoteau nişte păcătoşi faţă de noi, prin trădarea ce o întrevedeau!...

— Cine mai poate conta pe cuvântul şi alianţa noastră? Când ne-am purtat atât de urît faţă de voi! — îmi spusese cu amărăciune Semenoff.

Situaţiunea era destul de penibilă şi grea! Am căutat să n'o mai înveninez, arătându-le tot ce gândeam noi şi aveam pe suflet. Trădarea cu defecţiunile dela Mărăşeşti şi Tg. Ocna, erau încă proaspete în mintea mea. Le-am arătat numai, că totul nu este încă pierdut şi am credinţa, că unii din şefii lor, care se bucură încă de autoritate, vor şti să refacă spiritul Armatei, ca să nu părăsească pe aliaţi, mai ales în aceste momente grele.

— Sunt prea puţini leali şi conştienţi — mi-a răspuns Generalul. Otrava comunismului a pătruns prea adânc în Armata noastră şi vom sfârşi rău!

A fost o profeţie atunci!...

După masă, Maria, într'o ciudată stare sufletească m'a rugat să trec la mine şi să-i cânt câteva bucăţi de

Chopin. Ea mă va asculta din cerdacul casei, de unde ascultau de obiceiu — în liniştea nopţii şi a susurului Bistriţei.

— Singura mulţumire sufletească ce mi-a mai rămas ! — mi-a spus tristă — este să ascult o bucată duioasă şi să cetesc o carte bună. Şi nu ştiu ?... Chopin, parcă se potriveşte cu starea mea sufletească de acum... Apoi d-ta îl interpretezi cu totul aparte şi-l înţeleg atât de bine !...

Era întâia oară când îmi desvăluia sufletul ei.

O milă imensă m'a cuprins, privind fiinţa, care încarna, în totul perfecţiunea fizică şi intelectuală ! Redusă astăzi la atât de puţin şi multe privaţiuni, desmoştenită de tot ce putuse să-i dea până atunci, lipsa ori cărei griji şi deplina mulţumire a vârstei.

I-am cântat. Eram întovărăşit de aceiaşi credincioşi, — care veneau să mă asculte în fiecare seară, — câteva Nocturne, o Poloneză şi un Preludiu. Poate că am fost mai inspirat ca oricând, mai pasionat în accentele melodiilor genialului compozitor, — a renumitelor Poloneze şi duioaselor Nocturne, — că în timp ce cântam a doua Poloneză, unul din ascultătorii mei a început să plângă cu hohote !

Era căpitanul Kobalsky, din Statul major al Diviziei, originar din Varşovia. Mi-a spus a doua zi, cerându-şi iertare de slăbiciunea lui, că pe dinaintea ochilor i se perindase un trecut întreg de glorie, de sbucium şi tirania de astăzi cu umilinţa care distruge ! Dar şi o speranţă !...

Maria Semenoff, mi-a spus, că prea am cântat trist şi în loc să-i înviorez sufletul i l-am strivit ! !... Totuşi m'a ascultat până la sfârşit, ţintuită în loc de o forţă misterioasă.

Pâcleş, sfârşise destăinuirea şi acum misterul apariţiunii albe căzuse. Dar parcă fiinţa ei mă interesa mai

mult! Rămăsese tăcut şi cu privirea mă cerceta atent, ca şi când ar fi voit să-mi ceară o părere, un sprijin.

— Ei şi ce crezi asupra sentimentelor acestei fiinţe, de care eşti mai mult decât entusiasmat? — l-am întrebat.

— Nu ştiu ce să cred? Mi se pare atât de ciudată, în întregul ei!...

— Nicio atitudine, niciun semn, care să-ţi arate, că-ţi poartă un sentiment mai mult, decât de prietenie?

— Nimic!...

— Poate, că şi rezerva ta a contribuit la aceasta?

— Cum aş putea să bruschez lucrurile, în situaţiunea în care se găseşte?... Sunt convins de o caldă şi sinceră prietenie, dar nimic decât atât!... Poate datoria recunoştinţei, pentru cele ce fac pentru ei?... Lucrul mă chinueşte însă! Nu mă judeca greşit... Ar trebui să mă mulţumesc cu această prietenie... Ce voiesc mai mult?

— In fine dragul meu, iată-te aprins. Tu care nu iubeai decât florile, muzica şi câmpia dela Coteana!

— N'am întâlnit făptură, care să-mi mişte şi sufletul... Nu sunt pretenţios, dar mă închin desăvârşitului!

— Ca observator indiferent, voiu putea lămuri mai bine ca tine enigma, care te chinueşte. Oferă-mi prilejul s'o cunosc şi să pot vorbi cu ea.

— Oh! fii prudent! Voind să-mi faci un serviciu, poţi face contrariul! — protestă el speriat.

— Nu mă mai cunoşti? Tu care-mi găsiseşi o singură calitate, acea de bun psiholog? Iţi voiu arăta, fără să te ocrotesc, tot ce te-ar putea interesa, naivule!

— Bine..., îţi voiu oferi chiar mâine seară ocaziunea s'o cunoşti. Dar cum Generalului îi este interzis să părăsească locuinţa şi cum ea nu poate veni singură la mine, va trebui să mergem noi acolo... Am nevoie de

ajutorul tău, ca să lămuresc odată ceea ce mă chinueşte de peste o lună.

*

* *

A doua zi după amiază, Pâcleş, mi-a comunicat, că seara suntem aşteptaţi de Generalul Semenoff. Ii vorbise cu multă căldură de mine şi dorea să mă cunoască.

Dimineaţa am făcut cu el o plimbare pe malul Bistriţei, doritor să cunosc toată feeria acelei văi, atât de frumoase, prin pitorescul ei. O melancolie grea stăpânea pe prietenul meu. Ii ceteai în privire, că tot sufletul îi era prins de o dragoste adâncă. Şi apoi mai tot drumul mi-a vorbit de Maria Semenoff. Era prima lui dragoste serioasă, născută în nişte împrejurări când se aştepta mai puţin! Ingrădirea ei îi dase nesiguranţa, rezerva femeii dragi, îi da chinul.

— Un vis — îmi spusese el — care va trece ca orice vis! N'o voiu uita însă niciodată, orice sentimente mi-ar purta. Va fi tot ce-am iubit mai desăvârşit pe lume! Prea m'a fermecat fiinţa şi sufletul ei, prea am trăit din aceleaşi griji, necazuri şi visuri. Câte seri frumoase n'am petrecut lângă ea, în discuţiuni şi comentarea atâtor chestiuni interesante. Cât mi-a înţeles firea, pasiunea muzicei şi cultul frumosului. Dacă ar fi voit să prindă ceva din sufletul meu, plin numai de fiinţa ei, mi-ar fi arătat-o printr'un gest, o pornire... N'a făcut-o...

. . . .

La întoarcere ne-am oprit la vila Administraţiei domeniului, unde se găsea Sovietul. Tâlmaciul ne aştepta. In câteva cuvinte, Pâcleş a arătat ce dorim şi spre surprinderea noastră ni s'a dat uşor învoirea să vedem pe comandant. Mă temeam, că persoana mea — venit dela Iaşi cu două zile înainte — să nu aducă bănueli, încurcând o situaţie atât de delicată,

— Bunăvoința lor, ascunde însă ceva! Nu este lucru curat! — îmi comunică gânditor Pâcleș.

— Dacă lucrurile aduc vreun neajuns Generalului și fiicei lui, să renunțăm. Poți proceda altfel. Invită zâna visurilor tale, să facă o plimbare cu noi prin împrejurimi mâine. Mi-ai spus doar, că este entuziasmată de frumusețea locurilor...

— Mai greu... Maria, are o ciudată presimțire, de câtva timp și nu se mai depărtează de casă, nevoind să lase o singură clipă pe tatăl ei singur. Nu vezi că suntem în mâna și la discreția lor? Ce pot face eu pentru ei, cu Vasile al meu? Ai noștri cărora le-am adus la cunoștință cazul, mi-au comunicat să nu mă amestec! și să fiu prudent. Cazul nu este izolat, asemeni situațiuni sunt pe tot frontul Armatei a IX-a ruse, care se întinde până în Bucovina. Vom merge! Suntem cu cugetul împăcat, nu uneltim nimic și acest lucru îl cunosc și ei. Nu pot ține acești oameni izolați, ca pe niște criminali!

Ne-am dus pe la ceasurile 9½. Generalul mă aștepta în mica tindă a casei. Foarte stingherit, m'a rugat să-l iert, că este silit să mă primească astfel și m'a invitat să trecem în odaia lui, singura care era luminată. Pentru Pâcleș, arăta o deosebită considerație și prietenie, începând să mi-l laude, cât este de atent față de ei. Maria nu era acolo și acest lucru păru să îngrijoreze pe Pâcleș.

Semenoff, ne spuse, că fiica lui fusese nevoită să cedeze camera ei — ca să nu stingherească gazda — unui trimis al Sovietului, care avea ordin să locuiască acolo. Nu era greu de înțeles, că Sovietul nu mai avea încredere în ordonanța Generalului și pusese un om de încredere al lor, ca să-l spioneze. Fiica lui, cedase camera omului Sovietului — un fierar din Vilna, îndă-

rătnic şi obraznic — care nu întârzie să se aşeze în tinda casei, îndată după sosirea noastră.

Am aflat în urmă, că Maria Semenoff, locuia acum într'o cameră mică, cu una din fetele gazdei şi era ocupată să-şi aranjeze odăiţa.

Un desgust adânc m'a cuprins, par'că n'aş mai fi fost în Ţara mea şi pe pământul ospitalier, frământat atât, de isprăvile lui Ştefan cel Mare!

Uşa şi cele două ferestre unde ne găseam erau larg deschise, aşa că se putea auzi tot ce vorbeam şi vedea tot ce făceam.

Semenoff, era un bărbat care apropia 50 de ani, înalt, bine legat, cu o înfăţişare aleasă şi simpatică. Vorbea destul de bine franceza, iar româna cu dialectul moldovenesc de peste Prut, aşa că ne-am înţeles uşor. Foarte demn şi resemnat de situaţia grea în care se găsea, n'a făcut nicio aluzie, la regimul care i se impunea.

Inaintea uşii făcea de strajă, — ca un câine credincios, — soldatul lui, cu care făcuse trei ani războiul, pe diferite frònturi şi acesta ţinea oarecum în respect spionul Sovietului.

După o jumătate de ceas şi-a făcut apariţiunea şi Maria, aducându-ne ceaiul — ajutată de fata mai mare a gazdei, o fată ca de 16 ani, vioaie, curăţică şi cu nişte ochi de drac. Părea foarte legată de fiica Generalului şi căuta să-i prindă din privire orice dorinţă. Am fost prezentat şi în adevăr Maria Semenoff, era aşa cum mi-o descrisese Pâcleş. Ne-am înţeles în limba engleză şi-a fost plăcut impresionată, că vorbesc destul de bine limba care-i reamintea copilăria ei, fără griji şi plină de visuri. Purta cu multă distincţiune o rochie simplă de postav albastru închis şi ne-a servit ea însăşi cu multă graţie ceaiul.

— Vezi, am avut grijă să pregătesc pesmeţii care vă place, — bine înţeles ajutată de Ioana — spuse ea adresându-se în limba franceză lui Pâcleş. Privirea ei era tristă! Infinit de tristă şi temătoare, în reflexul unor ochi mari, calzi, de un albastru verzuiu, strălucitori. Grija şi afecţiunea caldă ce arăta tatălui ei m'a mişcat adânc!

Mi-a vorbit cu entuziasm de farmecul văii Bistriţei şi de unele părţi ale Basarabiei, unde ţăranii vorbesc aceeaşi limbă ca şi cei de aici! Am căutat să prind apoi pe Semenoff într'o convorbire, a situaţiei de pe fronturile aliaţilor — ceea ce ştiam dela Iaşi. Aceasta îl interesa mult şi lăsă pe Maria şi Pâcleş să discute în voie alte chestiuni.

Observam pe furiş atitudinea tinerei fete. Nimic care să-mi dea vreun indiciu, care să mă lămurească. O atitudine corectă, în aceeaşi măsură tot timpul. S'ar fi părut studiată, dar era, nu se poate mai naturală...

Pâcleş, o sorbea cu privirea şi emoţiunea în care se găsea, îmi arăta cât de adânc o iubeşte.

O clipă numai, pe când el spicuia un album cu vederi din Crimeia, ea îl privise lung cu duioşie.

Le-am istorisit de gospodăria lui Pâcleş dela Coteana, de grădina de flori rare, de dragostea lui îndărătnică de pământul moştenit dela părinţi, de lunca Dâmboviţei, cu pădurea misterioasă şi de inspiraţiile lui muzicale.

Generalul m'a ascultat cu plăcere şi privea pe Pâcleş cu o deosebită afecţiune.

Maria m'a întrerupt surprinsă:

— Curios! Ştiam pe prietenul nostru un desăvârşit pianist, care interpretează pe Chopin şi Schubert, ca nimeni altul. Pe Beethoven cu multă căldură şi pe Tchaikovsky în genul lui; dar nu ştiam, că este compozitor! Nu ne-a cântat niciodată vreo compoziţie de a

lui... Şi mai mult sunt surprinsă, că ni-l arătaţi un talentat pictor ! !

— Sunt simple inspiraţiuni de o imperfecţiune crudă, atât muzica cât şi desenurile mele — răspunse el încurcat, privindu-mă mustrător, pentru indiscreţiunea ce făcusem.

Nevoind să mă las biruit, am continuat: „Este un portretist de forţă, iar unele schiţe de peisaj, pot fi date ca model de execuţie. De altfel am şi eu câteva schiţe în creion, pe care le apreciez mult. Cât pentru inspiraţiile lui muzicale — pe care nu vrea să le scrie niciodată, — sunt bucăţi desăvârşite, în care redă toată duioşia şi poezia vieţii noastre de ţară... Cine apreciază coloritul colinelor şi plaiurilor noastre, misterul codrilor şi voioşia vieţii de ţară, nu se poate să nu găsească în ele ceva frumos.

Nu v'a cântat până astăzi, domnişoară ? „Balada Codrului" din Băneşti, sau câteva Nocturne, în care revezi toată măreţia nopţilor din Coteana, ca şi povestea pădurii ce i-a fermecat copilăria ?

— Nu şi sunt surprinsă ! — mi-a răspuns Maria, privind prietenul meu, ca pe o arătare ciudată. Sau poate fiindcă i-am cerut continuu să ne cânte Chopin şi iar Chopin ?...

— Are încă timpul să ne arate şi aceste tezaure amicul nostru — interveni Semenoff.

— Un egoist ! — spuse Maria, ameninţându-l cu degetul.

— Prea modest şi timid ! Cusur de care am căutat să-l desbăr şi n'am izbutit — completai eu.

— Mă judecaţi cu toţii greşit — căută să se scuze Pâcleş, roşindu-se tot. Prietenul meu în entuziasmul lui, laudă mai mult decât merită, oarecari încercări care lui îi plac, dar nu pot fi gustate de alţii. D-voastră aveţi prea multe griji şi necazuri, ca să vă mai pierdeţi timpul

cu improvizaţiile unui visător!... Toată privirea lui era aţintită asupra Mariei Semenoff. Era o căutătură de extaz! de o infinită dragoste şi admiraţie, de o implorare să-i cruţe iluzii şi visuri, care-i aparţin numai lui...

Maria păru să-i prindă privirea, o înţelese o clipă, fiindcă avu o tresărire. Chipul i se îmbujorase mai mult, iar ochii aceia nespus de frumoşi — de circaziană — străluceau mai intens. Reveni curând însă, în umbra unei tristeţi, care o copleşea, cu arătarea unei temeri pe care o ascundea cu greu.

In schimb Semenoff, îi acoperea pe amândoi cu aceiaşi caldă afecţiune şi o chinuitoare întrebare.

— Ne vei cânta mâine seară „Balada Codrului.... drept pedeapsă! — spuse Maria, silindu-se să nu scape din ochi lacrimile, pe care şi le reţinea cu greu...

O atmosferă grea se interpuse, când afară se zărea un cer senin, cu mii de sclipiri şi-o linişte desăvârşită. In sufletele celor doi tineri erau atâtea visuri şi duioşie, că te prindea în căldura lor!

Tot Semenoff ne-a înviorat, cerând fiicei lui să-i aducă cutia cu şah, ca să joace cu Pâcleş o partidă, aşa cum făcea de multe ori. Ne-am despărţit după ora 12 din noapte şi nu m'am putut opri să nu mărturisesc, că am petrecut o seară cum nu se poate mai plăcută.

In drum spre casă unde locuia prietenul meu, am simţit cum ne urmăresc două umbre. Pâcleş pierdut în gânduri nu le zărise. Reintraţi în casă, i-am arătat ce observasem!

Vasile ne-a confirmat, că fuseserăm urmăriţi de doi agenţi ai Sovietului.

— Işi pierd vremea în zadar! — spuse Pâcleş liniştit.

Nepăsarea lui m'a revoltat! Şi i-am atras atenţia că situaţiunea devine din ce în mai primejdioasă. Dela acei iresponsabili, — care se credeau stăpâni pe întreg ţinu-

tul — puteai să te aştepţi la orice. Doar se întâmplase atâtea !...

— Tu nu înţelegi, că soarta mea este legată de aci înainte de acea a Mariei şi a tatălui ei ?

— Cum ? Şi nu faci nimic ca să-i scapi din această situaţie periculoasă !

— Ţi-am povestit doar ! Am încercat şi n'am izbutit. Semenoff este de o temeritate prea mare ! Firea lui cavalerească nu-l lasă să-şi părăsească postul, ca să-şi pună la adăpost pielea. Iar Maria, nu vrea să se despartă de el ! Este şi natural. Tu ce-ai face ? Este tot ce mai are pe lume. Eu trebue să rămân la postul meu. Este o însărcinare de încredere. Tu ai dori să fiu schimbat ? ! Poate că s'ar putea realiza, dar pot să-i părăsesc în această situaţie ? ! Dacă ai fi în locul meu n'ai face la fel, cu firea ta cavalerească ?

I-am dat dreptate. Sufletul lui se legase prea mult de Maria şi apoi pentru tatăl ei, avea un cult deosebit.

— Dar dacă ar veni vreun ordin dela Comandamentul lor suprem din Iaşi ! Mă gândeam că întorcându-mă la Iaşi, să caut să văd pe Generalul Cerbaceff, să-i arăt situaţia extrem de grea în care se găsea Semenoff şi fiica lui.

— Crezi că n'o cunoaşte ? — îmi obiectă Pâcleş. Dacă Generalul ar pleca de aci, lucrurile s'ar înrăutăţi şi mai mult. Sunt în stare să părăsească cu toţii frontul şi peste câteva zile ai vedea pe nemţi în aceste locuri. El cunoaşte situaţia şi cu puţina trecere ce mai are, caută să ne asigure liniştea în această parte...

— Ce greu impas ! !...

— Groaznic, dragul meu ! Pentru el şi pentru Maria, care se sacrifică. Cum ne spionează ei pe noi, aşa îi spionăm şi noi, Vasile şi cu mine, ajutaţi de Primar şi Notar, ca să nu facă vreo nebunie. Şi situaţiunea aceasta ţine de peste o lună.

Apoi ca să schimbe vorba Pâcleş m'a întrebat:

— Ei, ce ai constatat? Tu finul psiholog?

— N'aş putea preciza nimic. Nu înţeleg rezerva ei! S'ar părea, că are sentimente pentru tine, ştie însă să le ascundă atât de bine! In ce scop? In schimb tatăl ei se vede că-ţi poartă o prietenie şi-o dragoste deosebită.

*
* *

A doua zi, cu toată dorinţa ce aveam să mai văd pe General, m'am abţinut, ca să nu-i îngreuiez situaţia. Pe Maria am zărit-o cetind în cerdacul casei.

Pâcleş se dusese la Soviet, ca să protesteze contra urmăririi ce i se făcuse. Aceasta de formă, în fond ca să-i liniştească, arătându-le, că nici eu şi nici el, n'am încercat să fac nimic, în afara dispoziţiilor lor.

— Vrem să ţinem pe General ostatic — îi răspunseră ei. Chiar dacă l-aţi ajuta să fugă, nu va scăpa de noi! Prin el voim să ne asigurăm de Comandamentul dela Iaşi.

In zadar a încercat Pâcleş să le arate, că Generalul nu are niciun motiv să-şi părăsească comanda şi că prezenţa fiicei lui garantează aceasta. Sovietiştii rămâneau bănuitori.

După amiază ne-au vizitat doi tovarăşi ai Sovietului. Doi vlăjgani voinici de o înălţime puţin comună! Unul cu un chip mai simpatic, celălalt cu un cap de taur, părul roşcat, creţ şi nasul turtit. Chipul lui de calmuc era nu se poate mai respingător! Cel dintâiu şofeur, pe una din auto camionetele coloanei sanitare a Diviziei, cel de al doilea meşter potcovar al unui regiment de artilerie. Cum nu vorbeau decât ruseşte, luaseră tâlmaciul cu ei.

Pâcleş mi-a comunicat, în urmă, că cel cu figura de calmuc, era unul din capii Sovietului. O fire crudă şi de un cinism revoltător.

Fără a ţine socoteală de protestările lui Vasile, au pătruns în casă, fără să fie anunţaţi. S'au aşezat aroganţi pe singurele scaune, care se găseau în odaia unde dormea Pâcleş, privindu-ne sfidători — în special pe mine.

Amicul meu, foarte curtenitor, le-a strâns mâinile şi i-a cinstit cu două păhăruţe de rom, lucru ce i-a domolit. Cinstirea s'a repetat până ce s'a sfârşit sticla. Din cele ce traducea tălmaciul, am înţeles, că veniseră să se intereseze, dacă românii le pot trimite cinci vagoane cu făină, fiindcă duceau lipsă.

Foarte binevoitor, Pâcleş le-a răspuns, că va interveni din nou la Corpul de Armată, pentru a li se trimite făina.

Convorbirea alunecă apoi asupra persoanei mele. Ce căutam la Bicaz ? Cu ce veşti vin din Iaşi ? Dacă cunosc de mult pe Generalul Semenoff ? şi cum merge treaba pe frontul românesc şi al aliaţilor ? Am înţeles că persoana mea îi stingherea şi voia să se convingă cu proprii lor ochi, dacă nu sunt un trimis al Comandamentului rusesc dela Iaşi ? ca să înlesnesc fuga Generalului Semenoff !

Tactul şi amabilitatea lui Pâcleş i-au liniştit, dar mai ales romul ce-l băuseră. După plecarea lor, el îmi explică :

— Nişte brute, cu care trebue să te porţi însă, ca şi când ar fi gentilomi ! Numai astfel pot să trăiesc în mijlocul lor. Chestiunea făinei a fost un pretext. Adevăratul motiv este acela, de a te cunoaşte şi a te studia. Prezenţa tovarăşului Platkin — fostul potcovar — îmi dovedeşte aceasta. Pe cât pare de tâmpit, pe atât este de inteligent şi bănuitor. Pentru făină, au mai venit şi

acum două zile şi le-am răspuns că le fac rost, însă să se adreseze prin Generalul Semenoff, comandantul lor, fiindcă noi nu recunoaştem Sovietul lor. Lucrul i-a cam jignit! Ştiu că duc lipsă de făină, le făceam rost, însă puţin câte puţin să-i avem la mână, ca la un moment dat să-i putem domoli cu hrana. Deocamdată le ajung două vagoane.

Am rămas impresionat de tot ce se petrecuse. Pâcleş se obişnuise însă cu ei şi cu neroziile lor.

. . . .

Seara am insistat ca Pâcleş să-şi ţină cuvântul dat Mariei şi să ne cânte *„Balada Codrului"*, una din frumoasele lui inspiraţii.

Trei din admiratorii lui — ofiţeri ruşi dela cuartier — se şi înfiinţaseră să-l asculte. Al patrulea — pe care-l cunoscusem în ajun — fusese închis de Soviet, fiindcă încercase să vadă pe un bun prieten — şi el ofiţer — bolnav în casă, bănuit ca conspirator contra Sovietului! Era unul din polonezi, bun prieten, cu Pâcleş. Un perfect viorist, cu care făcea adesea muzică de cameră. Arestarea acestuia l-a impresionat deosebit şi nu s'a sfiit să mi-o împărtăşească.

Trist şi dus pe gânduri, cu vedenia fiinţei dragi înaintea ochilor, ne-a cântat „Balada Codrului". N'o mai auzisem de mult — sau mi s'a părut — în acea seară a cântat-o mai cald, mai duioasă în tânguirile accentelor melodioase şi a acordurilor perfect armonizate. Ruşii, care o auzeau întâia oară, erau extaziaţi!

Dela primele acorduri, zâna albă, apăruse în cerdacul casei generalului Semenoff. O cunoşteam acum şi parcă-i vedeam ochii mari de un albastru verzuiu, vii, învăluiţi de o duioşie, care te fermeca! Ce va fi simţind în tristeţea acelei singurătăţi şi priviri, care te impresiona adânc? Ce închidea acel suflet tânăr, înnecat în cea mai cumplită descurajare? De când o cunoscusem,

o milă desăvârşită, unită cu cea mai curată admiraţie, mă lega de acea fiinţă atât de gingaşă şi energică în desăvârşitul ei frumos. Când Pâcleş a sfârşit Balada, şi-a fluturat batista, arătând că a înţeles-o şi-i mulţumeşte.

După câteva valsuri de Chopin, amicul meu era atât de impresionat, că n'a mai putut continua, cu toate că noi abia aşteptam să ne mai cânte ceva.

Ne-am despărţit de cei trei ofiţeri ruşi, mai curând ca de obiceiu. Păreau şi ei contrariaţi, fiindcă singurele lor clipe de reculegere şi de linişte sufletească se scurtaseră.

Apariţiunea albă, era în acelaş loc, nemişcată, părând să aştepte ca Pâcleş, să continue muzica lui.

El a plecat prin grădină — care lungea malul Bistriţei — spre cerdacul alb, ca să explice Mariei, de ce nu mai poate continua muzica obişnuită din toate serile.

— Ai grijă de omul sovietului, să nu observe — mi-a recomandat plecând.

Am ieşit în tinda casei, unde am găsit tovarăşul, moţăind pe un scaun, înaintea uşii. Vasile făcea de strajă înaintea casei. Am oferit sovietistului o ţigaretă, căutând să-l atrag într'o convorbire, cu cele câteva vorbe ruseşti pe care le învăţasem şi eu la Iaşi.

Limbut, n'a aşteptat să fie rugat şi a început să-mi sporovăiască multe, din care n'am înţeles decât foarte puţine. Din moment ce eu eram în faţa lui, nu s'a mai interesat de Pâcleş.

Peste o jumătate de ceas Pâcleş revenise. Am aflat-o din melodia dulce, a unei Nocturne, care venea din camera lui.

L'am găsit cu chipul transfigurat şi ochii strălucind ciudat de o adâncă mulţumire. Pianul acela vechiu, scofâlcit şi nu prea bine acordat, părea şi el transformat sub mâna lui.

Maria Semenoff, în acelaşi loc, nemişcată, asculta atentă. Inainte de sfârşitul bucăţii a dispărut.

— Ei, ce s'a întâmplat de eşti atât de schimbat? — l-am întrebat curios.

— Un lucru prea frumos, la care nu mă aşteptam! Nu-ţi pot împărţăşi acum nimic, sunt încă sub vraja acelor scurte clipe! Au fost sublime! Vei afla într'o zi totul.

*

* *

A doua zi, am plecat la Iaşi, neputând vedea pe Generalul Semenoff şi nici pe fiica lui. Spionii bolşevicilor erau la pândă. Am rugat pe Pâcleş să le transmită salutările şi omagiile mele.

Peste o lună se ştia, că bolşevicii voiesc să încheie un armistiţiu cu duşmanii noştri, fără să ţină socoteala de alianţa ce aveau cu noi!

Dela Bicaz, aflasem, că situaţiunea devenise din ce în ce mai rea şi că Generalul Semenoff se găseşte tot acolo cu Maria, înfruntând toate pericolele. Câţiva ofiţeri superiori de ai lor fuseseră împuşcaţi la Ungheni şi în Basarabia! Mă gândeam cu groază la soarta acelui om bun şi devotat, ca şi a fiicei lui!...

Nici soarta lui Pâcleş nu era de invidiat în acel mediu otrăvit. De altminteri toţi ofiţerii noştri, de legătură cu comandamentele ruseşti, se găseau încă la posturile lor şi în aceeaşi situaţie...

Armistiţiul s'a încheiat de Ruşi!... Situaţia nenorocită în care ne lăsau, ni l-a impus şi nouă. Se cunosc împrejurările tragice, care au dus la pacea separată! Atâta abnegaţie, devotament, credinţă şi vitejie românească se prăbuşea! Tocmai în clipa când se spera mai mult!

Pe Pâcleş nu-l mai văzusem dela sfârşitul lui Octomvrie. Dela un ofiţer venit la Iaşi, am aflat că se

încercase un atentat contra Generalului Semenoff! Nu izbutise numai graţie energiei lui Pâcleş şi-a câtorva oameni devotaţi.

Am înţeles cauza pentru care nu se mai deslipea dela postul lui. Aş fi voit să-l văd. Imi scrisese însă prin Vasile, să nu mai încerc aceasta, deoarece i-aş crea mari încurcături. Va veni el la Iaşi.

Prin Februarie unităţile ruseşti încep să părăsească frontul şi noi cârpim golurile cu ce putem, ca să nu ne pomenim cu duşmanii la Iaşi.

De aci înainte las caietul de note zilnice al prietenului meu, să vorbească. Cetit şi recetit de mine pentru a patra oară, înainte de a-l remite lui Alecu Schipor.

30 Octomvrie 1917

Prietenul meu V... a plecat ieri la Iași... Mă simt singur! Singur, numai cu dragostea mea mare; singura care îmi mai dă lumină și speranțe în acest haos de neînţelegeri şi anarhie, în care s'a prăbușit orice autoritate, valori şi înţelepciune!

Aş voi să mă reîntorc în cercul camarazilor mei, pe front! In acel mediu de fraternitate şi camaraderie desăvârşită, cu blândețea, voioşia şi devotamentul soldatului nostru. Nu pot s'o mai fac, sunt prea mult legat de soarta Mariei şi-a tatălui ei. Am revăzut-o ieri, mai tristă ca oricând. Atâtea umilinţe şi privaţiuni, par să frângă acea energie, puţin comună la o femeie. M'a întrebat de ce mă încăpăţânez să-mi leg soarta de-a lor și nu plec?!

— Nu pot s'o fac — i-am răspuns — am o misiune bine definită aci şi a o părăsi ar fi să dezertez dela datorie. La noi autoritatea şi disciplina există încă.

— La voi da! Ce înţelegător și devotat popor! — mi-a răspuns ea cu ochii plini de lacrimi. La noi totul

pare că se prăbuşeşte şi nu ştiu ce ne aduce ziua de mâine. Tatăl meu caută să mă încurajeze, arătându-mi situaţia cu totul altfel, decât o văd eu. Dar cetesc în sufletul lui de soldat devotat şi onest o grea descurajare şi nicio speranţă ! Mi-a vorbit din nou de plecarea mea. Vrea să mă vadă la adăpost ! N'aş face-o pentru nimic pe lume; doresc să împărtăşesc în întreg soarta lui !

In ochii aceia nespus de dulci şi duioşi am cetit atâta îngrijorare, — când mi-a arătat, că ştie tot ce fac ca să le cruţ noui umilinţe şi pericole, că m'a mişcat până la lacrimi !

— Vieaţa d-tale, nu mai este sigură alături de noi, în acest focar de răzvrătiţi ! — mi-a spus ea descurajată. Suntem nişte oameni scoşi în afară de lege ! Am pierdut totul, nu ne mai rămâne astăzi decât sufletul şi tristeţea ! Dece-ţi legi soarta de noi ?

A voit să mă facă să uit ceea ce atitudinea şi privirea ei îmi mărturisise cu câteva zile înainte, în seara când i-am spus, că nu mai pot continua cântul meu la pian, având sufletul prea încărcat de îndoială şi dragoste. Fără să-mi răspundă, m'a privit atunci tristă şi după câteva clipe a început să plângă, strângându-mi puternic mâna. Mai era nevoie de cuvinte, ca să înţeleg ceea ce de atâta timp voiam să ştiu ?

— Ţi-aş fi o povară astăzi, de ce nu încerci să uiţi ? Eu nu te voiu uita însă niciodată !

Mândria fiinţei de rasă se ridica între noi, alături de cea mai adâncă recunoştinţă şi dragoste curată !

Cum aş putea să încerc s'o uit, când n'am uitat privirea şi vorbele ei ?! Când fiinţa ei mi-a umplut sufletul de cea mai desăvârşită iubire !

. . . .

Astăzi, însoţit de unul din capii Sovietului, — crudul Platkin — m'am dus la Generalul Semenoff, ca să

i se ceară să iscălească o intervenţie, pe lângă Comandamentul român, ca să li se trimită 10 vagoane de făină. Maria era de faţă.

Platkin a vorbit Generalului brutal, foarte obraznic şi necuviincios!

Am admirat sângele rece, demnitatea şi înţelepciunea Comandantului, care i-a răspuns, că nu poate semna o asemenea cerere, întru cât ştie că ducem şi noi Românii lipsuri. Şi că suntem în faţa duşmanului tot aşa de dârji şi viteji ca înainte!!... Că Românii nu au datoria să-i hrănească, ci grija trebue să le-o poarte organizaţia centrală a Sovietelor Armatei IX...

Şi doar ştia că-şi joacă capul! Cu toată situaţiunea grea în care se găsea, n'a voit să se umilească iscălind cererea.

Am intervenit, spre a uşura situaţia şi am făgăduit brutei sovietice, că voiu interveni personal la Armata II-a Română şi li se va trimite făina cerută.

Maria aprobă atitudinea şi hotărîrea tatălui ei.

Seara am căutat s'o revăd, dar n'am izbutit, fiindcă se închisese în camera ei, în durere şi rugăciuni.

1 Noemvrie

Atitudinea demnă a generalului Semenoff, a avut urmări! Nu mă aşteptam însă la o hotărîre atât de crudă din partea Sovietului, contra acestui om desăvârşit şi înţelept, care se bucura încă, — printre unii soldaţi ai lor — de încredere şi respect.

Pe când îşi făcea plimbarea obişnuită în grădiniţa casei, de pe malul Bistriţei, a fost pândit de Platkin şi un ajutor al şefului Sovietului, care au tăbărît asupra lui, l-au legat cobză şi l-au dus la Soviet! Semenoff, surprins mişeleşte pe la spate, n'a putut opune nicio rezistenţă.

Am aflat lucrul imediat dela soldatul lor devotat, un basarabean din Soroca.

Maria nu ştia încă nimic.

M'am dus fără întârziere la Soviet şi am cerut eliberarea Generalului, ameninţând că voiu telefona la Bacău josnicia care au făptuit-o. Ai noştri, care nu glumesc cu asemenea chestiuni, vor trimite trupe spre a elibera pe General!!... Era mai mult o sperietoare. Nu mai ştiam nici eu ce spun! Mă gândeam numai la durerea Mariei.

Bolşevicii mi-au râs în nas, răspunzându-mi că Românii sunt prea ocupaţi pe front, ca să mai aibă grijă şi de nimicuri de acestea!

— Să iscălească cererea de făină şi-i dăm drumul! mi-a strigat Platkin. Ocroteşte pe Români şi ne lasă pe noi să murim de foame!

— Dar bine voi ce faceţi? de vă gândiţi numai la hrană! — le-am strigat scos din fire. In timp ce Românii stau la posturile lor cu inamicul în faţă, voi fraternizaţi cu duşmanul şi treceţi când voiţi în liniile lui!

— Să poftească Românii să elibereze pe General! Vom lăsa pe nemţi să ocupe Bicazul. Il vom împuşca ca pe un câine!

— Am încercat să înduioşez acele suflete de fiare, arătându-le ce a făcut Generalul pentru ei şi felul glorios cum i-a comandat... Le-am arătat, că şi-a pierdut avere şi rang şi nu are pe nimeni pe lume, decât pe fiica lui.

— O vom ucide şi pe ea!—mi-a strigat şeful Sovietului.

I-am ameninţat atunci, că voiu interveni, să nu li se mai trimită făina ce ceruseră şi care ar putea sosi peste o zi, două. Aceasta a avut darul să-i liniştească puţin.

Dar Semenoff rămânea totuşi închis într'o pivniţă a vilei Administraţiei.

— Să sosească făina şi-i vom da drumul. Până atunci îl ţinem ostatec. Dela voi sau dela Ştabul dela Iaşi, trebue să ni se trimită făină! Inţelegi! — mi-a strigat Platkin.

Intre timp, Maria, aflase cele ce se întâmplase tatălui ei şi în disperare, — fără să-şi dea socoteala — venise la sediul Sovietului. Situaţia devenea din ce, în ce mai grea şi delicată! Splendidă în indignarea şi frumuseţea ei caldă, a cerut hotărîtă eliberarea unui părinte, a unui tată drag! Nu intervenea pentru Generalul comandant, ci pentru tatăl ei. Nicio rugăminte în mândria ei, ci numai o cerere dreaptă, de a se elibera un om, care nu le făcuse niciun rău, ci numai bine. Un om, care îi era astăzi singurul sprijin pe lume!

O priveam cu admiraţie, cum îşi stăpânea lacrimile ca să nu se înjosească. Işi ţărmurise durerea, ca să nu se umilească în faţa acelor brute!

Bestiile cu chip de oameni i-au râs în faţă! Iar unul din ei i-a spus batjocoritor, privind-o cu patimă:

— Scapă-l cu frumuseţea ta!

Mi-a trebuit multă stăpânire, ca să nu pălmuesc pe acest ticălos. Complicam lucrurile mai rău.

— Dacă nu voiţi să-mi eliberaţi părintele, închide-ţi-mă cu el — a cerut ea poruncitoare. Vreau să împărtăşesc soarta lui.

— Nu avem aici pension de fete! — i-a răspuns obraznic Platkin.

Acea frumuseţe caldă, care ar fi înduioşat şi o piatră, a fost luată în râs şi jignită!

Am rugat-o — în limba franceză, — ca să se liniştească şi să se ducă acasă, spre a nu fi expusă la cine ştie ce fapte nesocotite, din partea unor oameni ires-

ponsabili. Ceea ce ar aduce tatălui ei o durere şi mai mare. Ii garantam, că voiu obţine eliberarea Generalului, prin orice mijloc.

— Suntem singuri în mijlocul acestor brute, gândeşte-te la urmări! — i-am spus, implorând-o să mă asculte. Dacă nu pleci şi survine vreo nesocotinţă din partea lor, voiu fi silit să te apăr cu preţul vieţii mele! Nu voiu răbda să fii batjocorită!

M'a privit lung, un uşor tremur îi agita buzele, o grijă mare i se aşternuse pe faţă.

— Te ascult, amicul meu! — m'ai convins să fiu cuminte. N'aş voi să-ţi rişti vieaţa. Nu mi-aş ierta aceasta niciodată. Am încredere în d-ta.

A plecat apoi, ca un copil cuminte, însoţită de Vasile.

Neajungând la niciun rezultat am plecat în urmă şi eu, ca să mă consult cu ofiţerii din Statul major al Diviziei, de ceea ce trebuia să fac.

Toţi nu vedeau altă soluţie, decât să raportez cazul urgent la Iaşi. Aveau dreptate! Şi situaţiunea lor era atât de grea! Aceasta cerea însă timp şi nu ştiam ce va putea născoci încă Sovietul, compus din cinci descreieraţi.

Pe când mă duceam spre casă, hotărît să încerc cu puţina trecere ce o mai aveam faţă de ei, să eliberez cu orice chip pe General, am fost ajuns de tâlmaciu care mi-a comunicat, că unul din membrii Sovietului, doreşte să-mi vorbească. I-am răspuns să-l aducă numaidecât la mine, deşi nu aveam încredere în niciunul din cei cinci.

Tovarăşul Ernov — originar din Odessa — unul din cei mai înţelepţi din Soviet, mi-a arătat, că el este contra hotărîrii celorlalţi şi mă povăţueşte să scap pe General numai printr'un act de forţă.

— Cunosc câţiva soldaţi hotărîţi, cari respectă şi iubesc încă pe General. Cu ajutorul lor vei putea să-l

scapi. Altfel, dacă până mâine seară nu soseşte făina s'au hotărît să-l împuşte! cum au mai executat acum o lună, pe Colonelul comandant al Regimentului 149, dela Bisericani.

Surprins de propunere, nu ştiam ce să fac? N'aveam încredere nici în acest Ernov, deşi în multe ocaziuni mi-a fost de folos, cu înţelepciunea lui. Era un om mai înstărit, fermier din împrejurimile Odesei, cu nevastă şi trei copii şi nu voia să-şi ia răspunderea asasinării Generalului. Mă temeam însă, să nu mi se întindă o cursă!

Nimeni din ai noştri, cu care să te poţi sfătui! Ce situaţie grea! Şi biata Maria singură! Notarul şi câţiva ţărani din sat erau indignaţi de arestarea Generalului Semenoff şi veniseră la mine să protesteze! Românul drept şi milos din fire, se răzvrătea de orice nedreptate.

Am mulţumit lui Ernov de sfatul lui şi l-am rugat să dea tâlmaciului — omul meu de încredere — numele soldaţilor şi gradaţilor ruşi, pe care mă pot sprijini. M'am dus în urmă să văd pe Maria Semenoff.

Am găsit-o într'o stare de deprimare şi enervare, cum n'o văzusem niciodată! Era în tovărăşia fetei gazdei, care căuta s'o liniştească. Faţă de sovietişti, făcuse sforţări supraomeneşti, ca să-şi ţărmurească durerea, spre a nu se umili. Acum singură, grija o doborîse. Văzându-mă, a început să plângă cu suspine, implorându-mă să fac tot ce voiu şti ca să scap pe tatăl ei.

— Il voiu determina să plece de aici după această întâmplare. Vieaţa lui nu mai este sigură, — îmi spunea ea frângându-şi mâinile.

Durerea acestei fiinţe dragi, mă zăpăcise complet! Am căutat s'o liniştesc, asigurând-o că voiu face şi imposibilul să liberez pe General, chiar în seara aceea.

— Fără vreo nebunie, amicul meu! — mi-a cerut ea.

— Altfel nu se poate! Trebue să încerc, faţă de aceşti oameni, chiar forţa, dacă nu va izbuti convingerea.

— Vei fi expus şi poate... Doamne, ce să fac? — se văita ea.

— Nu-mi purta grija! Nu ştiu ce aş face ca să nu te văd suferind, Maria! — i-am spus luându-i mâna şi privind-o cu dragoste în ochi.

— N'aş voi să-ţi expui vieaţa! Rătăciţii aceştia sunt haini şi nu uită.

— Dar vieaţa tatălui d-tale? Nu preţueşte mai mult ca orice pe lume?

— Eşti crud, amicul meu! — mi-a răspuns ea, privindu-mă cu adânc înţeles.

— Iţi este atât de scumpă vieaţa mea? Eu nu am pe nimeni care să mă plângă şi nu am ce pierde.

Privirea ce a aţintit din nou asupra mea, mi-a vorbit mai mult decât orice cuvânt.

In acest timp, se adunaseră înaintea casei Generalului, o mulţime de ţărani din sat, care vociferau şi strigau la Vasile, că nu vor da voie ca Generalul Semenoff să fie omorît! A trebuit să ies afară, să le vorbesc ca să-i liniştesc, arătându-le că voiu obţine eliberarea lui. Le-am mulţumit de sentimentele lor neaoş româneşti şi i-am sfătuit să lase totul în seama mea.

— Un om care nu ne-a făcut niciun rău. De opt luni de zile de când este aci, ne-a ajutat la nevoi şi a ţinut de scurt pe aceşti nemernici să nu ne prade şi să nu ne necinstească fetele! — spunea moş Neculai Trifon, fostul primar şi unul din oamenii cu vază din sat. Să mergem noi, oameni buni, să-l scăpăm!

Chestiunea devenea şi mai grea! Mă gândeam, că sovietiştii vor prinde de veste şi-mi vor zădărnici planul, ascunzând, pe General cine ştie unde, sau îl vor

executa mişeleşte. Apoi ce mă făceam cu aceşti oameni buni, desarmaţi, expuşi nebuniei bolşevicilor?

Am căutat să-i conving, că „graba strică treaba" şi să lase totul în seama mea, fiindcă am planul meu.

Numai la nevoie voiu recurge la ei. Am ales totuşi 20 de oameni hotărîţi, împreună cu notarul şi le-am arătat ce-am de gând să fac. Urmau să vină seara la ora 9, cu toţii la mine acasă.

Insoţit apoi de tâlmaciu şi Vasile, am plecat în sat, să vorbesc cu soldaţii ruşi, trecuţi pe lista lui Ernov. Am găsit mulţi, care nu aprobau fapta Sovietului, dar nu voiau să se amestece, de teamă să nu aibă de furcă cu tovarăşii din Soviet!... Unii mai hotărîţi, mi au spus că sunt la ordinele mele, numai să le spun ce voiesc să facă. I-am numărat, erau vreo 30, din 50 pe care mi-i scrisese Ernov.

Urmăream să nu fac vărsare de sânge şi să eliberez pe, General, punând pe membrii Sovietului şi devotaţii lor, în imposibilitate de a recurge la arme. Nu voiam să amestec ofiţerii ruşi — deşi aş fi găsit şi printre ei câţiva devotaţi, hotărîţi să-şi rişte vieaţa. Situaţia lor era şi aşa destul de grea!

Planul meu era simplu şi l-am discutat îndelung cu Notarul şi doi fruntaşi ai satului, ca şi cu cei câţiva gradaţi ruşi. hotărîţi să-şi salveze Şeful.

Cu trenul de 7 seara, am trimis pe Vasile la Bacău, expunând în scris situaţia critică în care mă găseam. Cerecam stăruitor să se trimită neapărat a doua zi, două vagoane de făină la Piatra-Neamţ şi să se comunice situaţia la Iaşi.

Am căutat apoi, să revăd din nou pe Maria. ca s'o încurajez şi să-i arăt, că am toată nădejdea să eliberez pe tatăl ei. Am găsit-o mai liniştită şi plină de încredere în făgăduiala mea. Incă odată mi-a recomandat, plină de grijă, să nu îmi expun vieaţa!

In acest timp, tălmaciul meu, Notarul şi doi gradaţi ruşi, spionau mişcările membrilor Sovietului.

Increzători în puterea lor, se strânseseră toţi cinci, împreună cu alţi şapte devotaţi, în sala cea mare a Administraţiei Domeniului, hotărînd de soarta frontului românesc şi a comunei! Tolăniţi în jilţurile mari sculptate în jurul mesei, sorbeau lacomi ceaiul lor tradiţional şi fumau ţigară după ţigară. Alţi tovarăşi de încredere supravegheau casele ofiţerilor ruşi şi a mea.

Mă gândeam, că dacă aş fi voit să fac o nebunie — care ar fi egalat pe a lor — puteam cu cei 50 oameni, devotaţi mie, să-i strivesc ca pe nişte năpârci! Dar urmările acestui fapt? Când toate Diviziile armatei IX, care se întindea dela Prisăceni şi până în Bucovina, erau bolşevizate!

Prin Notar aflasem, că pe la ora 6, generalul Semenoff fusese adus înaintea Sovietului şi ameninţat cu revolverul să iscălească cererea de făină, către Armata Română. Plin de demnitate, Semenoff refuzase din nou. Atunci i s'a pus în vedere că fiica lui va fi şi ea condamnată, împreună cu el, la moarte!

Semenoff, a lăcrămat şi n'a răspuns nimic. De atunci zăcea legat, în pivniţa de zarzavaturi a Vilei Administraţiei, păzit de doi tovarăşi de încredere. Putea să recurgă la mine, ca să-i uşurez situaţia cu o promisiune. N'a făcut-o — mi-a spus-o mai târziu — ca să nu mă expună răzbunării lor, ştiind că nu-mi pot ţine făgăduiala.

. . . .

La ora 9 seara, ne-am strâns cu toţii, în grădina de pe malul Bistriţei, a lui moş Neculai Trifon. Casa mea era supraveghiată.

Am expus din nou planul meu şi am împărţit rolurile fiecăruia, fiind bine înţeles de toţi. Tâlmaciul traducea celor 20 de soldaţi ruşi. Ne-am împărţit în trei

grupe. Prima grupă compusă din 25 moldoveni din sat, cu Notarul, urma să se ducă la Soviet şi să ţie tovarăşii de vorbă, propunându-le să le facă rost de grâu din judeţul Neamţ! La nevoie să-i pună în imposibilitate de a ieşi din vilă, pentru a da alarma. Trei dintre gradaţii ruşi, au fost însărcinaţi să taie firele telefonice de legătură cu regimentele diviziei, cantonate în satele dimprejur.

Cinci oameni şi cu mine, trebuiam să pătrundem în pivniţa unde se găsea închis Generalul şi să-l eliberăm. Alesesem pentru această treabă numai români, ca să nu poată fi urmăriţi soldaţii ruşi, fiindcă ştiau ce-i aşteaptă. Grupa ce rămăsese, formată din 20 soldaţi şi gradaţi ruşi, trebuiau să înconjoare Vila Administraţiei şi să nu lase pe nimeni să pătrundă înăuntru.

Planul ne-a reuşit întocmai şi la orele 10, Generalul era liber, în ciuda Sovietului.

Imediat ce am pus în siguranţă pe Semenoff şi fiica lui, în casa lui Trifon, m'am prezentat Sovietului şi le-am spus că a doua zi vor primi două vagoane de făină, zahăr şi ceai. Intre timp fusesem înştiinţat de aceasta, dela Bacău. Alt transport va sosi dela Iaşi, peste două zile. Aceasta cam problematic... Le-am arătat tot odată, să nu mai întreprindă nimic contra Generalului Semenoff şi fiicei lui, fiindcă o Divizie de cazaci, sosise în acea seară la Miclăuşeni—Roman şi am primit ordine să-i înştiinţez la caz de nu sunt cuminţi. Tot odată o Divizie Română a sosit la Piatra!

Toate acestea simple născociri! Era vorba ca o Divizie de cazaci să sosească la Miclăuşeni, însă nu se ştia când. Cât despre Divizia română, ea sosise în adevăr, cu o zi înainte, în rezervă, la Paşcani, cu un regiment de infanterie la Piatra.

Laşi, cum erau totdeauna în faţa pericolului, mi-au arătat că sunt mulţumiţi, că le soseşte făina; fiindcă

vieaţa Generalului Semenoff, nu preţueşte nici cât un sac de grâu! Şi nu voiesc să aibe de a face cu trupele Române sau Cazacii!

Platkin însă, râzând cinic, m'a ameninţat: „Vei plăti scump eliberarea Generalului Semenoff!" Râdea ca să-şi ascundă necazul. Ştiam însă, că acest nemernic este capabil de orice josnicie.

5 Noemvrie

Câteva zile s'au scurs într'o linişte relativă.

Raportul meu a avut efect. A doua zi, am primit dela Bacău, cele două vagoane de făină. Nu le-am predat Sovietului, decât cu condiţia, de a nu mai întreprinde nimic contra comandantului Diviziei şi a ofiţerilor dela cartier, fără ştirea mea. Mi se comunica tot odată, că vor sosi dela Roman, încă 4 vagoane de făină şi unul de zahăr, peste două zile.

Această din urmă ştire am păstrat-o numai pentru mine, ca să pot ţine în respect pe sovietişti, la orice încercare de o nouă samavolnicie. Cu hrana îi ţineam în respect mai bine decât cu ameninţările şi glonţul...

In schimb, dela Iaşi, am primit ordinul să iau măsuri, ca să asigur vieaţa Generalului Semenoff şi a fiicei lui, până ce se vor da ordine de retragerea acestei Divizii, complet bolşevizate, la Roman. In acest timp mi s'au trimis şi cinci agenţi secreţi, bine armaţi şi instruiţi, pentru supraveghere.

N'am mai revăzut pe Maria decât astăzi, după amiază, când tatăl ei şi-a reluat vechiul cuartier.

— Mă tem de vieaţa d-tale, amicul meu! — mi-a spus ea îngrijată. Ticăloşii aceştia nu iartă şi nu uită!..

Am râs şi i-am răspuns, că voiu şti să mă păzesc. Iar ameninţările lor mă lasă indiferent. Cum am scăpat din atâtea lupte pe front, voiu fi ocrotit de Dumnezeu şi de aci înainte!

Nu atinsesem pianul — prietenul meu credincios — din ziua arestării lui Semenoff. Seara am reluat din nou pe Chopin şi Tchaikowsky, ca să alin puţin grijile şi urîtul Mariei.

6 Noemvrie

Toamna întârzie cu zile senine şi frumoase! Astăzi am făcut cu Maria, o plimbare pe malul Bistriţei, până aproape de Straja. Trei agenţi din cei trimişi dela Iaşi şi cu Vasile, făceau în acest timp paza în jurul locuinţei Generalului Semenoff.

Am vorbit de multe, mi-a istorisit toată copilăria ei frumoasă şi lipsită de griji.

— Totul a fost un vis frumos, dar foarte scurt! — îmi spunea ea cu melancolie. Astăzi simt, că am trecut repede, foarte repede spre bătrâneţe, fără să fi cunoscut nimic din farmecul tinereţii! Atâtea griji şi sbucium mi-au împietrit sufletul şi am devenit sceptică.

La protestele mele, că nu-i este permis să vorbească astfel, când are înaintea ei o întreagă vieaţă de strălucire, ea mi-a răspuns cu privirea pierdută în gol!

— Prea s'a năruit brusc totul în jurul meu, ca să mai pot spera în vreo îndreptare! Apoi, ce vrei amicul meu? Imi simt sufletul îmbătrânit, fiindcă nimic nu-mi mai surâde în vieaţă! Nici măcar sublimul unui sentiment, care la vârsta mea, ar fi însăşi vieaţa!...

M'au lovit crud cuvintele ei! O decepţie grea m'a copleşit. Mi s'a părut că a observat starea mea, fiindcă s'a grăbit să lămurească: „Ce viitor poate să mă aştepte? Am pierdut totul şi nu mai am decât pe tatăl meu. Dacă l-aş pierde şi pe el n'aş mai putea să-i supravieţuesc. Sau admiţând, că ne-am putea refugia în străinătate, — cum au făcut-o atâţia alţii — va trebui să muncesc din greu, să dau lecţii de engleză, sau germană, ca să-mi pot câştiga existenţa cinstit. Aş face-o

bucuroasă, lucrul nu mă descurajează, numai că am pe tatăl meu lângă mine.

Enigmatică ființă! Privirile ei calde de acum câteva zile, n'au fost decât recunoștință și prietenie??... Sau mândria o împiedeca astăzi, — când pierduse o avere mare, — să primească o situațiune modestă, dar liniștită și la adăpost de grija zilei de mâine, alături de mine? Nu este ea un întreg tezaur, care prețuește mai mult decât orice avere? Nu este o comoară, cu fizicul, calitățile ei sufletești și intelectuale, care ar fi fericit un om, ce o iubește desăvârșit?! Și nu am eu destul, ca să-i asigur viitorul?

O răceală părea, că se interpusese între noi, deși ea avea aceeași caldă și prietenoasă privire pentru mine. Convorbirea a alunecat apoi asupra peisajului fermecător ce ne înconjura și a schimbărilor sociale ce a adus războiul la ei. Nu avea nicio speranță, că se va îndrepta situația în țara ei.

— Prea s'au făcut multe greșeli în câțiva ani, de conducătorii Rusiei — îmi spunea ea. Eu, care mi-am făcut educația în Anglia, îmi pot da mai bine seama. Tirania și arbitrariul dela noi a grăbit poate revoluția, dar n'o putea împiedeca. Abuzurile și teroarea au prăbușit orice încredere. Oamenii înțelepți și cumpătați, care au lucrat pentru libertate și democrație, au scăpat frânele din mână și au adus apă la moara bolșevicilor... N'au fost înțeleși la timp și de aceea, n'au mai putut țărmuri dezastrul! Imperiul foștilor Țari, trosnește din încheieturi, fiindcă tot edificiul se rezima pe o bază șubredă. Apoi incultura poporului nostru? Altoită pe tembelismul slav, este prielnică ca să suporte situația. Nu va reacționa. Luptele din Siberia și Sudul Rusiei, sunt ultimele svârcoliri ale unor oameni curajoși, care nu vor să accepte teroarea roșie. Nu vor putea însă îndrepta nimic!

3417. — 6

Să fi fost o profeţie? Poate, că avea dreptate, dar nu admiteam atâta pesimism la vârsta ei.

. . . .

După amiază am avut o lungă întrevedere cu Generalul Semenoff. A ţinut să-mi vorbească singur între patru ochi.

Mi-a arătat, că este hotărît să nu-şi părăsească unitatea, atât cât va fi pe front, afară numai dacă i se va lua comanda de Marele Cartier Rus. Aşa fiind, m'a rugat, m'a implorat aproape, ca să determin pe Maria să plece la sora lui în Basarabia, la moşia Sirăuţi. Să întrebuinţez toată trecerea ce aveam asupra ei, ca s'o determin să facă aceasta.

— Văd că te bucuri de o deosebită încredere a Mariei — mi-a spus el... Aş dori s'o ştiu în siguranţă şi atunci aş fi mai liber aici.

I-am obiectat, că n'ar fi prudent să se refugieze acum în Basarabia, întru cât bolşevicii sunt stăpâni şi acolo şi apoi acte de teroare se produc oriunde.

— Poate că ar fi mai bine la Iaşi — i-am spus. Sora mea ar fi fericită s'o poată ocroti şi avea lângă ea. Apoi, am mai încercat odată s'o conving să facă aceasta şi am primit un răspuns hotărît, că nu se desparte de d-vs... Am avut impresia, că s'a supărat chiar, că-i fac această propunere! Lucrul este explicabil de altfel, pe cine mai are ea astăzi în lume mai scump?

— Poate, că mai are şi pe altcineva afară de mine! Eu sunt un condamnat, un proscris a stării de lucruri de astăzi! Acel cineva, poate că se va îngriji de viitorul ei mi-a răspuns el, privindu-mă semnificativ...

— Nu cred să am mai multă trecere ca d-voastră. A-i face o nouă propunere de felul acesta, aş jigni-o adânc!

— Credeam, că ai mai multă influenţă decât mine, amicul meu! — mi-a răspuns surprins Semenoff. In

privința Basarabiei ai dreptate. Sora mea mi-a scris că acolo este liniște, afară de câteva localități din Sud, care sunt contaminate de bolșevism. Cunosc țăranul basarabean și știu, că este refractar oricărei schimbări bruște! Totuși trebue să determinăm pe Maria să plece de aici. După cum ea crede, că nu mă are decât pe mine, tot așa și eu nu o am decât pe ea. Ea mă mai leagă de lumea aceasta plină de patimi și nebunie! Mă bizuiu pe d-ta să-mi dai concursul! Trebue s'o îndepărtăm neapărat, din acest mediu otrăvit, fiindcă văd cum suferă și se consumă.

— Concursul meu îl aveți necondiționat. Vă încredințez, că vieața ei..., îmi este scumpă. Dar nu cred să am succes...

Semenoff m'a privit cu multă afecțiune și s'a mulțumit să-mi strângă călduros mâna. După câteva clipe de gândire mi-a spus râzând:

— Sunteți niște copii orbi amândoi!... Vino diseară la noi, vom atinge acest subiect delicat, poate vom avea succes de rândul acesta.

. . . .

Seara, Maria revăzându-mă la General, păru surprinsă! Mi-a arătat aceasta, spunându-mi:

— Credeam, că nu ne vei lipsi astăseară de muzica d-tale, dulce și misterioasă?! Apoi de ce să fim egoiști. Să lipsim și pe camarazii d-tale ruși, — care te ascultă cu atâta evlavie — și nu au decât aceste ceasuri de reculegere și lumină?!

Imi vorbea cu o nuanță de imputare! Ochii îi erau plini de lacrimi.

Am înțeles. Credea că silesc situația și voiesc s'o lămuresc neapărat...

Semenoff a înțeles și el și s'a grăbit să-mi vină în ajutor.

— Eşti nedreaptă, Maria! D-nul Căpitan a fost chemat de mine, având de lămurit câteva chestiuni importante.

A adus convorbirea asupra ultimelor ştiri primite dela Marele Cartier şi luptelor de pe frontul Occidental, ca să atingă apoi subiecul care îl interesa.

Nesiguranţa din Rusia, unde nu se puteau întoarce, fără a risca totul. Necunoscutul frontului rusesc din Moldova, unde nimeni nu se mai putea bizui pe Armatele bolşevizate şi unde vieaţa le era în pericol, la fiecare clipă...

— Aş fi fericit să te ştiu măcar pe tine la adăpost, Maria, — spuse Generalul.

Maria era destul de fină, ca să nu prindă complotul urzit contra ei. M'a privit lung, întrebătoare...

Generalul a rugat-o să-l asculte şi să plece din focarul acela bolşevizat. Fie că se va duce la Bacău, la Bârlad, sau la Iaşi...., unde va voi să aleagă. Cât mi-ai uşura grijile copila mea, hotărîndu-te să pleci de aici. Amicul nostru Pâcleş te-ar conduce...

— Crezi, că aş fi liniştită acolo, ştiindu-te pe tine tot în pericol? Nu! nu plec decât împreună cu tine, tată! Cu tine merg oriunde vei hotărî! Fără tine nu plec! Amicul nostru Pâcleş nu este de aceeaşi părere?...

— Nu pot decât să aprob vederile tatălui d-tale — i-m răspuns. Inţeleg sentimentele care te fac să nu te desparţi de el, dar crede-mă, eşti în mare nesiguranţă aici. Eu te sfătuesc să pleci la Iaşi. Vei primi ştiri dela tatăl d-tale la fiecare două zile.

Ea m'a lăsat să vorbesc, dar mă privea curioasă, cu o adâncă tristeţe, părând să-mi spună, că nu o înţeleg!... Poate că nu era numai durerea că se desparte de tatăl ei. Nu mi-a spus-o, dar privirea ei plină de un adânc înţeles mi-a arătat-o.

O sfătuiam fără convingere, numai să mulţumesc pe General. Simţeam însă, că odată cu plecarea ei, golul ce ar fi lăsat în jurul meu, ar fi fost cumplit! Nu era ea îngerul nostru protector?

Semenoff insistă însă, aducând argumente limpezi, care nu puteau fi înlăturate! Faptul, că sovietiştii ar putea s'o sechestreze? S'o ţină ascunsă, pentru a putea influenţa asupra lui? Şi atunci va trebui să iasă din rezerva, care şi-o impusese. Că spiritele se învrăjbesc pe zi ce trec şi nu se ştie ce aduce ziua de mâine? Că soţiile tuturor ofiţerilor au plecat la Iaşi sau Bârlad şi altele de felul acesta...

— Bine, dacă tu ţii neapărat să plec, voiu pleca! ...Voiu trăi însă acolo cu teama în suflet și tot felul de presupuneri. Aceasta m'ar chinui mai cumplit, decât dacă aş fi aici!...

In faţa acestor vorbe, care păreau o rugăminte, un avertisment, o durere, nu m'am putut opri să nu-i vin în ajutor.

— Să lăsăm câteva zile d-rei, ca să se mai gândească, d-le General. Să nu silim lucrurile... Ce va hotărî în judecata ei limpede, va fi bine hotărît...

— Da, dar aici nu este sigură de ziua de mâine! — obiectă Semenoff. Zilele contează luni și ani de chin! Pentru ce să sufere ea atâtea privaţiuni și umilinţe?!

— Şi crezi că departe de tine, tată, voiu suferi mai puţin? Aţintise privirea asupra mea, mulţumindu-mi că-i aruncam o punte de scăpare.

Rămase hotărît ca în două zile Maria să decidă.

8 Noemvrie

O zi ca toate celelalte plină de griji și necazuri, cu membrii comitetului Sovietic, care deveneau tot mai îndrăzneţi și pretenţioşi.

Aseară, pe când treceam dela locuinţa Şefului de stat major, spre casa unde eram găzduit, am simţit două gloanţe şuierându-mi pe la ureche! S'a tras dintr'un loc viran de pe malul Bistriţei, acoperit de stejari şi mesteacăni. O mână nevăzută m'a ocrotit şi-am ajuns acasă teafăr, spre groaza lui Vasile, care auzise împuşcăturile...

. . . .

Acest atentat ticălos, este arătat de Pâcleş, numai prin aceste câteva rânduri, fără comentarii şi urmări. Realitatea a fost însă alta şi-am aflat-o dela Vasile şi Maria Semenoff, cu patru luni în urmă.

Pâcleş primise un pachet cu alimente şi cărţi de cetit dela mine şi sora lui — printr'un curier special. Nu şi-a oprit nimic şi tot ce-i trimisesem s'a dus să le ducă Mariei.

Sovietiştii aflaseră de curierul trimis de mine dela Iaşi, printr'o greşeală a acestuia. Călătorise în tren — dela Bacău la Piatra — cu unul din devotaţii sovietelor.

Apoi Pâcleş — curagios cum era — nu se servea de agenţii trimişi dela Iaşi, decât pentru ocrotirea Generalului Semenoff şi a ofiţerilor din Statul lui major. Nerăbdător de a face o plăcere Mariei, cum primise pachetul şi scrisorile, s'a dus să-i ducă alimentele şi cărţile de cetit.

Sovietul a aflat curând de pachetul ce a dus Generalului şi de curierul sosit dela Iaşi! Şi de aci bănueli de complot! ?...

Aici este locul să arăt, că Pâcleş, dispunând de o sumă mare depusă din timp la una din băncile din Iaşi şi sora lui, cheltuise mult pentru a suplini unele lipsuri din casa Generalului Semenoff, care de trei luni nu mai primea nicio sumă de bani. Rezervele ce aveau asupra lor bijuteriile Mariei, urma să-i ajute în zile grele, atunci când ar fi putut să se refugieze în Franţa

sau Anglia, cum le era proiectul. Avea îndemânarea să prezinte diversele lucruri de hrană ca trimise lui dela Bacău sau Iaşi, fără să-l coste nimic! In realitate îşi procura totul cu mari greutăţi şi sume mari, prin Notarul sau ordonanţa lui. Totdeauna complicii lui fuseseră notarul Margarit — unde era cuartiruit — şi credinciosul Vasile.

După ce văzuse pe Maria şi-i înmânase pachetul şi cărţile, plecase spre casa Şefului de Stat Major, având să-i facă o comunicare din partea Generalului. Acolo întârziase până la ora 8 seara.

Intunerecul prinsese tot satul şi Pâcleş se întorcea fără nicio grijă spre casa notarului. Ajuns în apropiere, câteva gloanţe de armă s'au tras asupra lui, dintr'un loc pustiu, acoperit de mesteacăni şi stejari bătrâni. Unul din gloanţe i-a atins uşor braţul drept. N'a scăpat decât culcându-se la pământ şi târîndu-se prin şanţul şoselei, până la casa unde era cuartiruit.

Maria Semenoff — pradă unui ciudat presentiment — auzise împuşcăturile şi fără a mai ţine socoteală de pericol, alergase afară în ograda casei! Zărise doar umbrele, care se furişau pe malul Bistriţei, spre casa administraţiei...

Credinciosul Vasile auzise şi el împuşcăturile şi zărise aceleaşi umbre care se pierdeau în negura serei!

Culcatul lui Pâcleş, la pământ i-a făcut să creadă că-şi îndepliniseră misiunea! De acum *ofiţerul român* — care-i stingherise atât în uneltirile lor — protejând pe cei scoşi în afară de legi, pe pământul ospitalier al României, şi-a primit răsplata generozităţii şi cavalerismului său!... Din cercetările Şefului de post de jandarmi şi a unui agent secret, s'a aflat, că unul din cei doi, — care voiseră să asasineze pe Pâcleş, — fusese Platkin.

Maria, care aflase şi dela soldatul lor întâmplarea, se găsea într'o stare de surescitare nervoasă groaznică !... Soldatul care-i servea, spusese fetei gazdei, că Pâcleş fusese rănit grav !...

Generalul Semenoff, alarmat şi el — fără a mai ţine seama, că nu avea voie să părăsească casa — plecase în grabă spre locuinţa lui Pâcleş, să se asigure el însuşi de starea acestuia. Bruscase chiar pe omul sovietelor care-l păzea !

Parcă presimţind urmările, Pâcleş, rugase pe Notar să se ducă spre casa Generalului să supravegheze ca acesta să nu facă vreo imprudenţă ! Margarit întâlni pe Generalul Semenoff la câţiva paşi de casa unde locuia, însoţit de credinciosul lui basarabean şi-l linişise, comunicându-i că Pâcleş este bine şi nu este nici măcar rănit. Şi ca să arate, că nu a fost nimic grav, Pâcleş liniştit ca şi când nu s'ar fi întâmplat nimic s'a aşezat la pian, şi-a început să cânte melodios şi cald, Valsul mare, de Chopin ! Nimeni altul nu putea atinge clapele pianului atât de delicat şi reda sunete atât de duioase decât el... Maria a înţeles !...

Pâcleş scăpase — ocrotit de soarta lui — dar situaţia Generalului Semenoff se agravase.

*
* *

A doua zi tot satul era în picioare ! Ţăranii nu înţelegeau politica sovietiştilor. Ştiau numai, că ruşii voiseră să împuşte pe un ofiţer român, care nu le făcuse decât bine. Ei nu înţelegeau însă laşitatea şi nici cruzimea faptei !

Primarul alarmat venise să vestească pe Pâcleş.

Situaţia sovietiştilor devenise foarte grea, întru cât în sat nu se găseau decât 200 de soldaţi ruşi, din care numai 150 devotaţi Sovietului. Mitralierele fuseseră

scoase în curtea Administrației, lucru ce îndârji și mai mult pe țărani! Se putea întâmpla o nenorocire cu urmări incalculabile, dacă Pâcleș nu se ducea în mijlocul țăranilor bătrâni — care cu femei și copii — se adunaseră cu topoare, furci și coase în fața Primăriei. Cu mare greutate el izbuti să-i înduplece să nu facă vreo faptă necugetată, care ar fi fost nenorocirea lor și-a satului! Era și revolta faptei făcută de bolșevici, dar și socoteala atâtor umilințe și samavolnicii comise de ruși în atâtea luni.

Abia se răspândiseră locuitorii satului pe la casele lor, că un batalion de bolșevici dela Călugăreni, sosea, chemat telefonic de Sovietul Diviziei.

Nu se știa acum ce hotărîri va lua Sovietul cu forțele noui sosite! S'au trăit însă ceasuri de adâncă grijă, pe care numai Vasile a știut să mi le povestească.

Bolșevicii la un moment dat amenințaseră pe Primar, că vor aduce și artilerie, pentru a bombarda satul!

Toată grija lui Pâcleș era acum de a ocroti pe Generalul Semenoff, fiica lui și cei câțiva ofițeri ce mai rămăseseră în sat, din Statul Major al Diviziei. Strânsese toți jandarmii cu șeful de post, câțiva milițieni înarmați cu puști vechi, la Primărie și agenții secreți. Cu toții vreo 50 de oameni...

După ce a luat toate măsurile de pază, s'a dus la sediul Sovietului, însoțit numai de tâlmaciu și Șeful de post, arătând tovarășilor, că dacă nu retrimit batalionul de bolșevici adus dela Călugăreni, va telefona la Piatra și Bacău, pentru a i se trimite ajutoare! Totodată li se vor tăia orice mijloace de aprovizionare... — Cu o zi înainte le mai făcuse rost de 2 vagoane de făină și tutun. Le vorbise hotărît și arătase, că dacă retrimit batalionul la Călugăreni, nu se va întâmpla nimic și le va garanta el vieața! Contrar, va ști să lupte până la sosirea ajutoarelor dela Piatra, pentru a apăra

vieaţa Generalului şi a ofiţerilor ruşi, care sunt sub ocrotirea Românilor!

Teama a biruit pe trei din membrii Sovietului. S'a hotărît să îndeplinească cele cerute de Pâcleş, numai să nu li se oprească mijloacele de aprovizionare.

Peste un ceas batalionul de bolşevici, pleca cu căruţele înapoi la Călugăreni, după ce jefuiseră câteva case şi luaseră zece vite ale ţăranilor cu ei! In acest timp cei zece ofiţeri ruşi ce mai rămăseseră în sat şi Generalul Semenoff se baricadaseră în case şi se pregăteau să-şi vândă scump vieaţa!

9 Noemvrie

După o zi agitată, în care a trebuit să desfăşor multă energie şi să spun multe minciuni Sovietului, lucrurile par să se liniştească!... Simt însă, că pluteşte în jurul nostru o ameninţare!

Cu duşmanul în faţă trebue să păstrăm o linişte chinuitoare şi o înţelepciune deosebită spre a nu crea greutăţi şi mai mari bietei noastre Ţări! Trădată de bolşevici şi gata a fi năruită de duşmani!

Am luat măsuri prin agenţii mei să aflu tot ce se petrece în casa Sovietului. Aşa am aflat, că se hotărîse din nou arestarea Generalului Semenoff şi trimiterea lui la Călugăreni.

Bolşevicii îl făceau răspunzător de tot ce se întâmplase cu o zi înainte! Ca şi când el pusese la cale asasinarea mea!? Neavând alte mijloace să lovească în mine, întrebuinţau această cale!

Am trimis pe unul din agenţii secreţi, — devotatul Eftimiu, — la Roman, ca să arăt mişelia care se pregăteşte...

Josnicia nu s'a întâmplat, dar multe speranţe nu mai am...

10 Noemvrie

Ajutat de Notar şi patru locuitori hotărîţi, am luat măsuri aspre de paza casei în care locuia Generalul

Semenoff, fără ca acesta şi fiica lui să ştie ceva. Paza urma să fie făcută neîntrerupt zi şi noapte şi cu ajutorul agenţilor trimişi dela Iaşi. Eram hotărît să opresc o nouă arestare a Generalului Semenoff, ştiind că trimiterea lui la Călugăreni, ar fi însemnat şi executarea lui.

Maria, presimţind ameninţarea ce plutea asupra tatălui ei, trimisese să mă cheme.

M'am dus s'o liniştesc, minţind-o că am obţinut o promisiune a membrilor Sovietului, că nu vor hotărî nimic relativ la ofiţerii ruşi, decât consultându-mă şi pe mine.

Chinul, grija în care trăia de câteva luni, o slăbise mult, dar era tot atât de frumoasă! In ochii ei care străluceau de friguri şi în umezeala lacrimilor, am cetit o mulţumire deosebită, că mă vede sănătos, după încercarea din noaptea trecută! Mi-a arătat cu însufleţire bucuria ce simte, că am scăpat teafăr! M'a implorat să fiu mai prudent de aci înainte. Ar fi voit să-mi spună mai multe, dar s'a oprit! ca şi când privirea şi chipul ei nu ar fi destăinuit sentimentele ce-mi purta.

Semenoff, din contra era liniştit şi resemnat soartei. Toată grija o avea numai pentru fiica lui, pe care ar fi voit s'o vadă arătându-mi mai multă încredere şi plecată cu mine, din acele locuri infectate de bolşevism. Mi-a şi vorbit seara de chinul ce-i muncea sufletul, de mult timp:

— Nu cred să mă înşel! Simt, că porţi fiicei mele un sentiment mai mult, decât de prietenie? Ştiu că o apreciezi deosebit, lucru de care îţi sunt recunoscător! Nu voiu uita niciodată ce ai făcut pentru noi! Aş voi să-ţi încredinţez acest tezaur. Este singurul şi cel mai de preţ ce-l mai am pe lume! S'o ocroteşti şi să-i salvezi această tinereţe strălucitoare, pentru o vieaţă mai

liniştită, care va trebui să vină! Nu se poate altfel! Atunci ea va hotărî ce va face... Nu am în altcineva atâta încredere, de aceea îţi vorbesc astfel. Ştiu, că şi ea îţi poartă o deosebită prietenie! Cum nu pot prevede ce va aduce ziua de mâine şi am pierdut totul..., afară de cinste şi copilul meu drag! Aş voi să aranjez şi această chestiune delicată. M'am resemnat soartei, mă aştept la toate şi de aceea îţi vorbesc cu inima deschisă, ca unui bun şi încercat prieten. Dacă mi s'ar întâmpla ceva grav, îmi promiţi că vei avea grijă de ea?...

Am voit să-l întrerup, dar el a continuat:

— Lasă-mă să sfârşesc, ca să-mi liniştesc sufletul de grija ce o am. Sora mea care s'a stabilit la moşia ei în nordul Basarabiei, va fi fericită să primească şi să ocrotească pe Maria. O vei duce acolo, dacă te va stânjeni în vieaţa d-tale de ostaş. Promite-mi aceasta, amicul meu, şi îmi vei îndeplini o mare rugăminte.

— Domnule General, — i-am răspuns emoţionat,— încrederea d-stră, mă onorează. Am însă presimţirea, că veţi scăpa din acest păienjeniş de intrigi şi ameninţări şi că veţi ocroti singur pe fiica d-stră. Văd, că aţi prins sentimentul ce port Mariei... Cine n'ar fi fermecat de calităţile ei fizice şi morale? Dar până la a crede, că şi ea îmi poartă acelaşi sentiment ar fi o enigmă greu de deslegat... Nu mi-a arătat până astăzi decât cea mai corectă prietenie..., sper că şi încredere!...

— N'aşi voi să-ţi dau speranţe zadarnice, cred însă, că şi ea îţi poartă şi alte sentimente, nu numai prietenie. Timpul îţi va desluşi enigma. Să lăsăm timpul să lucreze. Promite-mi că vei îndeplini ce te-am rugat şi să nu ne facem iluzii asupra soartei mele!

— Orice s'ar întâmpla, vă promit solemn, că voiu ocroti pe Maria, chiar cu preţul vieţii mele şi o voiu duce — de nu va voi să şadă la sora mea, la Iaşi — la Sirăuţi, la sora Excelenţei voastre...

— Iţi mulţumesc, amicul meu drag! — mi-a răspuns Semenoff, cu ochii plini de lacrimi, strângându-mi mâna călduros. Nu cred că mă înşel asupra sentimentelor Mariei şi-mi vei da dreptate într'o zi. De altfel ar fi cea mai bună alegere ce ar face. Aş voi să-ţi explic un lucru, pe care d-ta poate nu-l înţelegi astăzi. Maria, are multă voinţă şi stăpânire de sine. Rezultatul educaţiei pe care am căutat să i-o dăm, mama ei şi cu mine. Adaugă mândria feminină... şi vei înţelege, că în situaţia critică în care ne găsim, acum ea nu-ţi va arăta niciodată cât îi eşti de drag, dacă nu-i vei cere aceasta... N'ar voi să-ţi fie o povară, dar nici să bruscheze o chestiune atât de delicată, în nişte momente atât de tragice pentru amândoi. Apoi... oricât de bine dotată de spirit ar fi o femeie, ea poartă încă un gram de orgoliu. Ei bine, această mică cantitate de orgoliu, o face să fie rezervată. Ştie, că astăzi nu mai are avere şi n'ar voi să-ţi complice vieaţa".

— Dar bine, eu am în deajuns, pentru amândoi!— l-am întrerupt.

— Ştiu, tocmai aceasta o face să ezite. Ii cunosc firea şi poate — ca să le numesc astfel — unele exagerări. Dar ce vrei? Timpul..., timpul este marele meşter. D-ta ajută-l, dacă într'adevăr ţi-am descoperit ceea ce mi-a ascuns şi mie!

12 Noemvrie

Incă o zi de sbucium şi griji în aşteptarea curierului dela Roman. Sunt încă sub impresia celor ce mi-a destăinuit eri Semenoff. Să nu fi încercat el să pătrundă cât de puţin în sufletul fiicei lui? Voiu urma sfatul lui şi voiu lăsa timpul să lumineze îndoiala, de care îmi este cuprins tot sufletul. N'aş voi să jignesc cu nimic această gingaşă fiinţă. Şi totuşi o groaznică îndoială mă chinueşte!...

Prin oamenii mei am aflat, că parte din membrii Sovietului se tem să ia o nouă măsură contra Generalului Semenoff, neavând dovezi destule, că ar unelti cu autorităţile române contra hotărîrilor lor. Aşa, că totul s'a amânat!... până când? De altfel Generalul Semenoff nu este mai încercat decât ceilalţi comandanţi, care îşi mai păstrează numai cu numele, comanda.

Bolşevicii se tem de represaliile Comandamentului rus dela Iaşi, care mai dispune încă de trupe disciplinate. Apoi trupele române, disciplinate şi întregi le inspiră teama, ca să nu mai facă omoruri pe teritoriul nostru. Duşmanii însă lucrează şi pe zi ce trece, unităţile ruseşti se descompun. Generalii şi ofiţerii lor sunt acuzaţi, că din cauza lor nu se încheie mai repede pacea!

Ocuparea câtorva puncte din spatele frontului — pe Siret, — de către trupele române, îi face să fie mai prevăzători şi cuminţi. Aceasta îmi arată că sunt bine informaţi, de ceea ce se petrece în spatele frontului.

Locuitorii satului încep să fie neliniştiţi de desele prădăciuni ce fac Ruşii de câtva timp. O revoltă surdă clocoteşte în sufletele lor, contra acestor hoarde nedisciplinate şi nesupraveghiate. Sovietul nu mai are nicio autoritate asupra tovarăşilor. Reclamaţiunile curg la primărie şi-mi petrec mai toată ziua, căutând să liniştesc spiritele ţăranilor, revoltaţi contra acelor trântori — cum îi numesc ei.

Ofiţerii lor — puţini câţi au mai rămas — nu se pot amesteca, fiindcă ar fi împuşcaţi ca nişte câini! Aşa s'a întâmplat acum câteva zile, la un regiment cantonat în Bistriţa.

Seara am petrecut-o în tovărăşia celor câţiva ofiţeri ruşi prieteni, care au venit ca de obiceiu să le cânt la pian şi să ia un pahar de ceaiu cu mine. Ne sfătuim ce putem face, şi nu ajungem la nicio deslegare a grelei

situaţii! Mă tem, că într'o bună zi să nu lase frontul descoperit şi să ne pomenim cu duşmanul peste noi! Grijile ne sunt de o vreme prea mari, ca să avem puţină linişte şi să facem muzica obişnuită. Şi cu toate acestea zăresc în pridvorul casei Generalului Semenoff silueta albă a Mariei, aşteptând.

13 Noemvrie

Curierul mult aşteptat a sosit! Mi se face cunoscut, că Divizia rusă din sectorul Bicaz, va fi retrasă de pe front şi înlocuită cu alte trupe de încredere! Până atunci mi se cere să nu bruschez lucrurile şi să fiu foarte precaut! Aş fi preferat să fiu de o mie de ori în vârtejul luptelor de pe front, între ai mei, decât în această situaţie nesigură şi grea!

Astăzi n'am putut zări decât în treacăt pe Maria.

20 Noemvrie

A început să se svonească, că ruşii vor încheia armistiţiu cu duşmanii, fără să ţină socoteală de noi!? Ar fi îngrozitor!...

Generalul Semenoff a auzit şi el aceste svonuri şi mi-a trimis vorbă — prin soldatul lui — să vin să-l văd.

L-am găsit deprimat ca niciodată şi cum m'a văzut m'a întrebat:

— Ai auzit, amicul meu, că Guvernul Sovietic voieşte să încheie armistiţiu cu puterile centrale? Ce inconştienţă! Este o trădare! Ce vor gândi Aliaţii de noi? Şi voi Românii?...

— Cred că sunt simple svonuri — am răspuns, fără să-mi fac iluzii că lucrul nu s'ar putea îndeplini.

— Svonuri care se vor adeveri. Vei vedea curând. Aceşti oameni au promis pacea, sub orice condiţiuni, masselor obosite de războiu, care voiesc să trăiască în

liniște, noua stare de lucruri. Mase naive, care nu știu ce-i așteaptă! Bine, dar suntem niște lași, când părăsim pe Aliați în plin războiu!... Situațiunea voastră devine îngrozitoare! Ce veți face?

Maria care era de față, ne privea aiurită.

Seara ofițerii ruși mi-au comunicat, că soldații lor de pe front au început să fraternizeze cu dușmanii!...

Că aceștia trec în liniile rusești și soldații lor se duc la dușmani, convinși că în curând se va face pace. Sunt indignați și mă privesc stingheriți, fiindu-le rușine de tot ce se petrece pe teritoriul nostru. Și călcarea angajamentelor luate. De acum situația devine și mai grea!

21 Noemvrie

Astăzi de dimineață am fost chemat de Sovietul Diviziei. Platkin mi-a pus în vedere, că dacă nu li se trimite făină, zahăr și unt, în cantități suficiente pentru 20 de zile și le vor procura singuri, atacând satele și depozitele românești!... Tonul obraznic cu care mi-a vorbit, m'a enervat peste măsură! Mi-a ordonat să comunic hotărîrea Sovietului la Bacău și Iași!

Am răspuns hotărît, că dacă se vor pune pe jafuri, trupele române vor trebui să intervină ca să ia apărarea locuitorilor.

— Vă vom strivi! — mi-a răspuns batjocoritor Platkin.

— Vom vedea și aceasta! — i-am răspuns cu același ton batjocoritor. Vă sfătuesc să vă mulțumiți cu ceea ce vi se trimite dela Iași. Sunteți mai bine hrăniți decât trupele române, care luptă încă pe front și nu au făcut prietenie cu dușmanii!

Un ofițer rus, venit de pe front la Generalul Semenoff, spre a-i cere sfatul, ce trebuesc să facă față de soldații, care au început să fraternizeze cu dușmanul, a

fost împuşcat astăzi după amiază la ora 4! Numai pentru faptul, că a cerut părerea Generalului Semenoff şi nu a Sovietului! Fără judecată şi fără a fi lăsat să se apere. Cruzimea acestei execuţiuni a impresionat adânc tot satul!

M'am dus la Generalul Semenoff să-i arăt ceea ce mi-a comunicat Sovietul. L-am găsit convorbind aprins cu fiica lui.

Maria avea ochii plânşi şi părea să-şi fi pierdut energia de care dase dovadă atâta timp.

Indată ce m'a văzut, Semenoff a rugat-o să-l lase singur numai cu mine.

— Voiesc să n'o mai chinuesc, este şi aşa destul de impresionată! Asasinarea Căpitanului Arikof — de astăzi după amiază — a pus capăt oricărei răbdări! Vezi ce jucării suntem în mâna acestor descreieraţi!— mi-a spus el descurajat. Sărmanul, era unul din cei mai buni ofiţeri ai noştri. L-am avut un an în Statul meu Major. Ce-a făcut ca să fie împuşcat ca un ticălos?!...

I-am adus şi eu la cunoştinţă ceea ce hotărîse Sovietul şi ceea ce am fost nevoit să răspund.

— Situaţia devine din ce în ce mai rea — mi-a răspuns el abătut — făcându-şi semnul crucii. Nu mă gândesc atât la mine, cât la nenorociţii de ofiţeri din statul major, în cap cu Colonelul Jarişkin, toţi însuraţi şi cu copii. Pe mine nu mă reţine astăzi decât Maria, fiindcă altfel aş şti ce am de făcut!...

— Pentru ce nu plecaţi cu ea, cât mai este timp din acest focar blestemat, lăsând pe aceşti inconştienţi în plata Domnului?

— N'aş face-o pentru nimic în lume! — mi-a răspuns energic Semenoff. Ar fi o părăsire de post în faţa duşmanului! Şi ştii amicul meu, cum se socoteşte o asemenea infamie! Atâta timp cât Comandamentul

Armatelor ruse dela Iaşi, nu-mi vor lua comanda, voiu rămânea în capul Diviziei! Cum m'ai judeca însuşi d-ta dacă aş face o asemenea faptă?

— Dar Maria?...

— Sărmana copilă! Ea nu se mai gândeşte la vieaţa şi viitorul ei, ci se încăpăţânează să împartă nenorocirea cu mine! Imi muşc mâinile, că am lăsat-o să vină aici! A o îndepărta astăzi, ar fi s'o ucid. Inţeleg, că o reţine aici şi altă consideraţie. N'am putut avea din partea ei o mărturisire, deşi i-am vorbit limpede. Mi-a răspuns: Că are destul timp să se gândească la viitor, când prezentul este atât de tragic! Eşti singurul om, care ne mai poate ocroti astăzi! Dar fii prudent... In privinţa celor ce mi-ai comunicat. Voiu chema doi di- membrii Sovietului la mine — pe acei care-i cred n înţelegători — şi le voiu arăta că ar face cea mai m josnicie, dacă ar începe să jefuiască satele unei ţ- aliate, atât de ospitaliere! Şi care are încă toată încre derea în noi. Dar n'am mare speranţă că voiu fi înţeles de ceilalţi! Incă odată fii prudent şi cu ochii bine deschişi! Dumnezeu să te lumineze! Inştiinţează comandamentul d-tale de ce mi-ai vorbit.

Am plecat şi mai descurajat de cum venisem.

*

* *

In aceeaşi seară, Maria Semenoff, trecea în carnetul ei de note zilnice următoarele rânduri, în limba engleză:

21 Noemvrie

O zi mohorîtă, rece şi tristă, care îţi îngheaţă orice speranţă! După asasinarea Căpitanului Arikof, de către bolşevici — pe simplul fapt că era un fost ofiţer al Gărzii Imperiale, ce a venit să raporteze comandantului său de Divizie o stare de lucruri urîte, care se

petrec pe front — situaţia pentru cei câţiva prieteni ai noştri, ce au rămas în jurul tatălui meu, devine îngrozitoare!...

Se pare, că oamenii — care au totuşi un suflet şi o conştiinţă lăsată de Dumnezeu, — au pierdut orice omenie şi milă! Tremur la gândul, că vieaţa celor rămaşi credincioşi în jurul tatălui meu şi a lui, depinde de un capriciu, de un gest al Sovietului!

Nimeni în lumea aceasta care să ne ocrotească, afară de Dumnezeu!... Dacă ar fi să privesc în imediata mea apropiere, aş zâmbi prezentului şi viitorului, cum am dreptul să cred şi să sper la vârsta mea... Aşa cum visam odinioară!... Dar pot s'o fac? Când în jurul nostru pândeşte numai trădarea, cruzimea şi bestialitatea?! Când prezentul este atât de tragic şi viitorul un mare semn de întrebare!

N'am avut până astăzi siguranţa, că prietenul încercat, Pâcleş, mă iubeşte? Tatăl meu, care a vorbit cu el acum câteva zile îndelung, m'a încredinţat de sentimentele lui. Eu n'am cetit în privirea lui, decât o deosebită admiraţie şi în atitudine, o respectuoasă prietenie. De ce mi-e sufletul atât de greu, şi nu pot răspunde sentimentelor lui, cu un strigăt de fericire?! Evenimentele, la care am fost silită să iau parte mi-au strivit sufletul şi nu mai pot spera în vreo îndreptare. Şi cât aşi voi să-i spun, că-l apreciez, că-i admir răbdarea şi energia, sufletul lui de artist desăvârşit ca şi demnitatea lui de om de caracter!...

Oh! este groaznic să vorbeşti astfel la 22 de ani, când alţii se înalţă din fiorii şi speranţa iubirii! Vom fi nişte pribegi de aci înainte, siliţi să ne adăpostim umili în cine ştie ce ţară, care va voi să ne lase să trăim zilele noastre grele şi triste!

Este cumplit să ştii că ai pierdut totul! că nu mai ai casa în care ai crescut, legată de atâtea dragi amintiri

şi că nu mai pot să revăd nici măcar mormântul scump al mamei !...

Ce aş putea să dau acestui om generos şi desăvârşit ? Când arta şi sufletul lui, trăiesc numai din frumos şi încredere ! De ar şti, cât mi-a mângâiat sufletul cu muzica lui Chopeniană ? De ce îi cer mereu Chopin şi iar Chopin, cu melodiile fermecătoare în tristeţea lor ; cu duioşia accentelor, care îţi înneacă întreaga simţire, de visuri ? Să uit ! Să uit pentru o clipă măcar, vitregia unei soarte, care mi-a îmbătrânit sufletul ! Să-mi biciuesc simţirea dornică să trăiască ; să visez în accentele unei Nocturne, a unui Scherzo sau Balade, tot ce aş fi voit să trăiesc ! Şi el mi le redă cu atâta simţire, că îmi pare să trăiesc într'o lume mai bună, mai frumoasă, mai iertătoare !...

Câte seri frumoase nu m'a făcut să petrec în cadrul acestei crude realităţi ! Să uit şi să visez la ceea ce nu mai îndrăznesc, să sper ! Când îmi vei lipsi şi tu, prieten drag, — pe care te înţeleg, — va fi prăbuşirea definitivă pentru mine... Moartea ! !...

22 Noemvrie

Generalul Semenoff, sfidând orice prudenţă, s'a dus, astăzi, însoţit de Şeful său de Stat Major, să vorbească Sovietului. Voia să le arate, că trebue să impună soldaţilor ascultare, ca să nu părăsească frontul, înainte de a se hotărî armistiţiul, de guvernul din Moscova !

A fost luat în râs şi batjocorit de Platkin, care i-a spus: Că va fi pus în primele rânduri să lupte ca simplu soldat !

Am admirat demnitatea şi înţelepciunea răspunsului lui Semenoff :

„O voiu face, de va fi nevoie, alături de acei, cari mai au încă în ei simţul Onoarei şi Datoriei !"...

S'a adresat apoi sufletului şi sentimentelor lor de soldaţi, că trebue să împiedece trupele în retragere, de

a jefui casele locuitorilor unei ţări amice ospitaliere. Ţara care i-a primit cu încredere şi frăţie!...

Au râs şi de aceste sfaturi înţelepte!

Sovietiştii m'au privit cu ură, iar unul din ei a întrebat, batjocoritor: Dacă Generalul nu este influenţat de dorinţele ofiţerului român?!...

— Nu, ci numai de simţul omeniei şi al disciplinei! — a răspuns blând Semenoff.

23 Noemvrie

Unităţile ruse încep să părăsească frontul!... Grupuri întregi trec din spre Călugăreni, către Paşcani şi Piatra, înarmaţi şi cu steaguri roşii, în cântece revoluţionare. Sunt bucuros, că nu se opresc în sat...

N'au mai rămas în sector, în faţa duşmanului comun, decât acei cari n'au voit să-şi calce jurământul. Şi aceştia numai de teamă că vor fi siliţi să se întoarcă înapoi, sau că vor fi arestaţi de capii Sovietelor, îndată ce vor intra în Rusia. Ceilalţi — marea masă a unei Divizii, care luptase cu disciplină şi entuziasm, acum 10 luni, sub comanda Generalului Semenoff — au părăsit frontul în beţia libertăţii, pe care aşteaptă s'o găsească acasă! Li s'au promis atâtea şi atâtea! Şi în primul rând *Pacea!...*

Am raportat de îndată situaţia gravă la Piatra şi Bacău. Aştept instrucţiuni...

Inamicul trebue să fie şi el obosit, de vreme, ce nu împinge, cu un ultim efort, pânza subţire de apărători care-i mai face faţă, pe frontul dintre Prisăceni şi Vatra Dornei!

Realitatea este însă alta — am aflat-o prin agenţii mei — au luat continuu trupe din faţa Sectorului nostru şi le-au transportat pe frontul Occidental!

După câteva zile ploioase, reci şi mohorîte, soarele ne zâmbeşte iar! O zi de toamnă întârziată, splendidă

în seninătatea ei! care face să reiasă mai deplin măreţia munţilor ce încep să se acopere cu o haină galbenă, violet închis. Murmurul Bistriţei pare mai misterios! Natura indiferentă sbuciumului nebunesc al omenirii, îşi urmează liniştită cursul în mersul vremii!

Sufletul mi-e plin de dor de vieaţă în cadrul acesta feeric! Simţirea îmi fură gândul la zâna visurilor mele!.. Profit de câteva ceasuri de linişte, ca să deschid pianul şi să compun — cu imaginea ei dragă înainte — o Baladă. Innăbuşesc sunetele, ca să fiu singur cu visul meu. Să cânt numai pentru mine şi să visez în faţa celei mai crude realităţi! Mângâind clapele pianului, îmi pare că ating, într'o desmierdare sfioasă, părul mătăsos al aceleia ce mi-a inspirat cea mai frumoasă dragoste! Melodia duioasă îmi redă ceva din privirea ei, acordurile tari, ceva din sbuciumul dragostei, care ne-ar putea uni pentru o vecie, dacă n'ar fi ticăloşia în preajma noastră!

Seara linişte! O linişte neaşteptată, după svârcolirile zilelor trecute. Sovietiştii chefuesc în Vila Administraţiei, împreună cu câţiva tovarăşi sosiţi de pe front, fără grija zilei de mâine, îmbătaţi de vin şi de o situaţie, la care nu se aşteptau. Răcnetele şi cântecele lor sălbatice turbură liniştea şi măreţia nopţii senine.

Profit de ocazie şi mă strecor în casa Generalului Semenoff, acoperit de Vasile. Santinela sovietică, de pază, doarme dus în tinda casei, visând, poate, şi el la stepele nesfârşite ale Donului, sau la cine ştie ce sat îndepărtat din Urali.

Semenoff pare că mă aştepta, fiindcă imediat ce am intrat mi-a spus cu simpatie: „Eram sigur, că vei veni să mă vezi în seara aceasta plină de necazuri şi singurătate! Ne simţim atât de singuri şi părăsiţi, amicul meu! Am văzut ieri şi astăzi trecând pâlcuri din regi-

mentele mele, pe care le-am comandat cu mândrie, peste un an!". Ochii lui erau plini de lacrimi şi un oftat dureros i-a întrerupt comentariile, pentru câteva clipe.

— Unde se vor fi ducând aceşti copii naivi, care au fost odinioară atât de bravi, astăzi transformaţi într'o turmă de laşi? Ademeniţi de tot felul de făgădueli mincinoase şi conduşi de nişte inconştienţi. Işi închipuesc că vor putea trece în Rusia, ţara făgăduinţei; că li se vor împărţi averile noastre şi ale burghezilor! Mă tem că se vor da la jafuri în Moldova şi vor înghiţi ultima ruşine, de a fi desarmaţi de trupele aliate Române! Ar fi mai bine aceasta. Auzi cum actualii conducători ai Diviziei şi regimentelor îşi sărbătoresc ticăloşia părăsirii frontului în faţa duşmanului! Ce ruşine! Cât trebue să ne dispreţuiţi voi?...

Intrarea Mariei, întrerupse pe Semenoff dela tristele comunicări, îşi şterse ochii muiaţi de lacrimi şi privi lung cu grijă în ochii fiicei lui.

Maria, după ce-mi strânse prieteneşte mâna, se apropie de tatăl ei şi lipindu-şi obrazul de chipul lui — într'o caldă mângâiere — părea că voieşte să alunge din sufletul acelui soldat de caracter şi valoare, descurajarea ce-l dobora.

Am privit stingherit, câteva clipe acea scenă duioasă, incapabil să rostesc un cuvânt. Situaţia era vădit prea tristă şi grea, pentru vorbe deşarte!

Tot Maria ca să gonească puţin acea atmosferă grea, îmi spuse pe un ton glumeţ de imputare:

— Mi-a spus Vasile că astăzi după amiază te-ai închis în odaia d-tale şi-ai cântat la pian două ceasuri, încet şi misterios, parcă ţi-ar fi fost frică să nu te audă acei cărora le faci atâta plăcere!...

In adevăr am aflat în urmă, că întrebase ordonanţa mea, — când am trimis seara Generalului ultimele două

numere din „România", primite în acea zi — de tot ce făcusem după amiază, de nu mă văzuse forfotind pe linia principală a satului, între Primărie, casa lor şi postul de jandarmi.

Am sfârşit seara jucând o partidă de şah cu Generalul, sub privirile atente ale Mariei. Acea dulce intimitate mi-a umplut sufletul de duioşie şi încredere, dar şi chinul unui dor, atât de greu de împlinit...

24 Noemvrie

Dimineaţa sunt anunţat telefonic dela Piatra, că două regimente, din Corpul VIII rus, vor trece prin Bicaz spre front, pentru a umple golul lăsat de cei care plecaseră. fără autorizaţie. Mi se arăta să anunţ pe Generalul Semenoff şi să iau măsuri de aprovizionarea lor. Erau resturi de trupe rămase credincioase Comandamentului Rus dela Iaşi.

Mă gândeam — nu cu puţină bucurie — la surpriza pe care o va avea Sovietul Diviziei !

Am anunţat pe generalul Semenoff, dar nu am suflat un cuvânt Sovietiştilor. Semenoff încurajat şi plin de o bucurie copilărească a ţinut să anunţe vestea Mariei, făcând planuri de viitor.

La orele 12 din zi — pe când mă consfătuiam cu Primarul, Notarul şi Şeful postului de jandarmi — de ce înlesniri putem face nouilor trupe ruse ce vor veni, primesc printr'un curier special, un ordin pentru Generalul Semenoff şi o înştiinţare pentru mine. Mi se face cunoscut: „Că divizia lui Semenoff, va fi retrasă de pe front în regiunea Viişoara — Bistriţa. El va trebui să urmeze Divizia şi s'o reconstitue, ca rezervă, aşteptând ordine dela Iaşi. Eram întrebat dacă voiesc să continuiu serviciul ataşat pe lângă Divizia lui Semenoff, sau să rămân la Bicaz, pe lângă noul comandant Generalul de Brigadă Asikoff ? — basarabean de origină.

O nouă strămutare pentru mine în situaţiunea de faţă era grea. N'am stat însă la gânduri să răspund, că prefer să rămân ataşat pe lângă Divizia Generalului Semenoff, cunoscând bine pe comandant şi Statul său major. A-i părăsi în aceste triste împrejurări, pentru a rămâne într'un loc, de care mă lega atâtea amintiri, în care-mi creiasem un cuib de odihnă după atâta sbucium — casa prietenoasă a notarului Mărgărit, cu florile sădite de mine, cu brazii şi munţii Bistriţei, cu pianul găsit la Administraţia Domeniului... Toate acestea nu se mai socoteau, faţă de situaţia şi dragostea mare ce purtam Mariei. Speram că la Bistriţa, se va pune puţină ordine şi siguranţă într'o masă de rătăciţi, care şi-au uitat cu desăvârşire datoria de soldaţi.

Generalul Semenoff, dimpotrivă nu mai avea nicio încredere şi se arăta contrariat, că nu fusese lăsat în sectorul pe care-l apărase luni de zile în şir. Ordinul lui conţinea acelaşi lucru, ce mi se comunicase cu adausul : Se arăta motivul pentru care i se cerea să rămână mai departe în mijlocul unor trupe, faţă de care nu mai avea nicio autoritate. I se cerea să rămână, până ce Divizia va putea fi complet înlocuită şi apoi disolvată, ca trupă în care comandamentul Armatelor Ruse dela Iaşi nu mai avea nici o încredere!

Maria părea uşurată de o mare grijă. Ea îmi mărturisi în urmă, că abia aştepta disolvarea Diviziei, pentru a vedea în siguranţă pe tatăl ei.

Maria păru bucuroasă la început, în urmă îmi spuse însă, că-mi îngreunez situaţia!

Nu ştiam ce să mai cred!?

Am avut din nou o seară liniştită cum de mult n'o avusesem. Sovietiştii, prin oamenii lor, păreau să fi aflat ceva din ceea ce se pregătea!

Prietenii mei, ruşi înştiinţaţi, au venit după ora 9 să petreacă câteva ceasuri cu mine — întrerupte câ-

teva seri. Poate ultima seară, care ne mai reunea la un loc pe toţi?

25 Noemvrie

Pe la orele 11, încep să treacă prin Bicaz, primele trupe din Brigada Generalului Asikof. Sunt unităţi anemice, care luptaseră pe Putna — aparţinând corpului VIII — majoritatea Basarabeni, restul Ucrainieni. Ţinuta lor este mai disciplinată şi fac o impresie bună!

Capii Sovietului Diviziei, daseră ordin de dimineaţă restului de regimente din Divizia Semenoff, ca să nu cedeze frontul noilor trupe de Moldoveni şi Ruşi albi ce vor sosi!!

Am aflat aceasta prin unul din agenţii mei şi am comunicat ştirea de îndată, Generalului Semenoff.

Sovietul ţine neîntrerupt sfat în Casa Administraţiei, vociferând şi blestemând pe acei, care vin să-i înlocuiască în faţa inamicului. Cel mai vorbăreţ este Platkin.

Pe la ora 12, a sosit Generalul Asikoff, cu automobilul, urmat de al treilea batalion din Brigadă. Imediat ce a sosit s'a dus să vadă pe Generalul Semenoff, care m'a chemat şi pe mine să mă prezinte şi să informez pe noul comandant asupra situaţiei. I-am găsit în consfătuire cu Şeful de stat Major.

Maria era de faţă şi făcea onorurile casei. Chipul ei părea să fie altul, iar frumuseţea lui desăvârşită. Ochii îi străluceau ciudat în enervarea bucuriei, abia stăpânite. Işi închipue că încetează calvarul lor?

După amiază a sosit şi al patrulea batalion, care a fost oprit ca gardă de ordine, în Bicaz.

In acest timp doi din membrii Sovietului au plecat pe furiş, — fără să se ştie unde — de teamă să nu fie arestaţi... Ceilalţi în cap cu Platkin, s'au ferecat în Casa Administraţiei — de unde goniseră cu trei luni

înainte pe comandantul lor, Generalul Semenoff — gata să se apere cu armele, în caz de s'ar fi dat ordin de arestarea lor.

Generalul Asikoff, nu se gândise însă la aceasta — cu toată ticăloşia sovietiştilor — fiindcă erau reprezentanţii legali, aleşi şi consfinţiţi de trupele bolşevizate din Divizia Semenoff. El lua cartierul la Călugăreni şi după amiază a şi plecat acolo. Ar fi dorit să-l însoţesc. N'am făcut aceasta, fiindcă aşteptam la ora 17 pe noul ofiţer de legătură român, pe lângă el şi apoi Generalul Semenoff îşi muta cartierul la Bistriţa.

Maria, strânge de zor lucrurile şi este într'o continuă activitate. Ar dori ca în acea zi să şi plece din Bicaz. Credinţa ei este, că la Bistriţa, Divizia va fi disolvată şi în acest fel tatăl ei, rămânând liber, va căuta să-şi asigure vieaţa, într'un oraş din Moldova aflat în zona Armatelor Române ! Mi-a arătat aceasta în timp ce îşi strângea cu înfrigurare lucrurile. Amintiri triste, sau unele scumpe. Câteva schiţe în creion — peisajii din Valea Bistriţei — făcute de mine şi pe care mă rugase să i le dau, au fost împachetate cu grijă deosebită şi făcea mare caz de ele !...

Am trimis înainte la Bistriţa pe şeful agenţilor mei, un jandarm şi pe Vasile, — ordonanţa mea, — să aleagă o locuinţă bună pentru Generalul Semenoff.

Sovietul sechestrase automobilul Generalului, şi n'a vrut să-l înapoieze. A fost nevoie ca Generalul Asikoff să cedeze maşina lui, pentru a duce pe Semenoff şi fiica lui la Bistriţa. A făcut-o cu multă curtoazie.

. . . .

In aceeaşi seară, Maria trecea în caietul ei de note zilnice următoarele :

„Plecăm ! Bunul Dumnezeu s'a îndurat în fine, de lacrimile şi rugămințile mele ! Scăpăm din acest loc infectat de bolşevism, în care am suferit cele mai grele

umilinţe! Incep să am mari speranţe, că voiu putea pune la adăpost vieaţa scumpă a tatălui meu. Mă bucur şi totuşi o amărăciune îmi umple sufletul! In aceste locuri atât de fermecătoare şi poetice, am cunoscut chinuri şi umilinţe, dar şi clipe frumoase, pe care n'am să le uit niciodată!

Amicul Pâcleş ne urmează. Ar trebui să fiu fericită... Despărţirea de el mi-ar fi fost grea! Dar pentru ce o face? Vieaţa lui va fi mai nesigură acolo, decât aici, unde o mână cerească l-a ocrotit în atâtea rânduri. N'aş voi să mă despart de el niciodată într'atât mi-a prins simţirea! Intrevăd însă, că-i voiu aduce şi lui nenorocire! Caut să-l depărtez de ceea ce presimt, — sovietiştii i-au jurat pieirea! O fac cu moartea în suflet, cu preţul strivirii tuturor iluziilor şi speranţelor mele. Ar fi păcat, ca atâta generozitate, caracter, cavalerism şi simţ artistic desăvârşit, să fie răpus de cine ştie ce mişel! Dumnezeu a dăruit acestui om, pe lângă o tinereţe strălucitoare, atâtea daruri, pe care nu le hărăzeşte oricărui muritor!

28 Noemvrie

Iată-ne aşezaţi în Bistriţa! Satul ospitalier, însă locuitorii sărăciţi de rechiziţiile făcute fără rost de trupele ruseşti, care au părăsit cu zece zile înainte satul... Aici nu fusese mâna ocrotitoare şi înţelepciunea Generalului Semenoff. Ne lipseşte şi măreţia munţilor dela Bicaz, deşi împrejurimile sunt frumoase.

Vasile, a găsit o casă curată şi încăpătoare pentru Semenoff, pe care Maria o gospodăreşte de zor. Două case mai departe sunt găzduit eu. Casa nu are înfăţişarea aceleia din Bicaz, dar este curată şi oamenii m'au primit cu tot dragul. Imi lipseşte grădina de muşcate şi gura leului a lui Mărgărit şi mai ales pianul... Acest credincios prieten îmi lipseşte mult!

Sovietul s'a cuibărit la Primărie.

Ziua întreagă îmi trece cuartiruind resturile de unităţi ruse. Lucrurile merg greu din cauza indisciplinei tovarăşilor. Pretenţiunile lor au nemulţumit dela început sătenii. Imi trebue multă răbdare şi dibăcie ca să fac să înceteze toate neînţelegerile. Sovietul este nepăsător, nu voieşte să audă plângerile locuitorilor şi nici să ţină seamă de instrucţiunile Comandamentului dela Iaşi.

Generalul Semenoff şi Şeful său de Stat major, luptă pe cât pot, să pună puţină ordine printre aceste resturi de unităţi, care nu mai par să fie soldaţi, ci hoarde de mercenari!

Toţi, în cap cu membrii Sovietului, par preocupaţi numai de bunul lor trai şi hrană... Pâine, zahăr şi spirt! Dacă s'ar putea să li se dea cu nemiluita!... Dar de unde să le luăm, când şi ai noştri duc atâtea lipsuri?

Asupra acestei chestiuni a ţinut să-mi vorbească astăzi după amiază tovarăşul Platkin. Le trebue pâine şi spirt... Dacă nu le vom da — fiindcă suntem datori să le dăm! Doar luptă pentru noi în această blestemată Ţară atât de departe de a lor!... Vor şti să şi le ia singuri, neţinând socoteală de ameninţările noastre...

Dacă n'ar fi trebuit să ţin seama de instrucţiunile precise ale Comandamentului Român: Să evităm orice lucru, care ar putea aspri relaţiunile între noi — şi aşa de încordate — aş şti cum să pun la locul lui pe acest bolşevic obraznic, care nu face decât să trândăvească şi să asmuţă spiritele celorlalţi asupra Românilor.

Trebue să am grijă şi de hrana ofiţerilor ruşi, din Statul Major al Diviziei, fiindcă Sovietul nu vrea să le dea nimic, voind să-i lase să moară de foame!... So-

vietiştii îi numesc trântori, iar ofiţerii pe bolşevici brute !

In ce atmosferă otrăvită trăiesc iluziile şi speranţa dragostei mele !... Imi este de ajuns să văd însă chipul atât de cald şi gingaş al Mariei, ca să uit totul.

Seara o petrec în tovărăşia Generalului Semenoff şi Mariei, vorbind de una de alta, scrutând viitorul, în care ei nu mai au nicio speranţă.

Pianul ce-mi lipseşte, îmi liniştea la Bicaz chinul sufletesc şi îndulcea Mariei, tristele ceasuri ale nesiguranţei, în care plutea ! Nepreţuit prieten, cât m'ai apropiat de sufletul femeii dragi ! Şi cât îţi simt lipsa astăzi ! Uităm de partida de şah obişnuită, stingheriţi de schimbarea vieţii. Pare, că ne lipseşte ceva şi depănăm amintiri... Ne sunt dragi şi trăim din ele, singurele, care par să ne mai mângâie astăzi, cu liniştea unui trecut, ce pare de mult apus...

Semenoff, ne ascultă, pierdut în gândurile lui, părând că trăieşte din duioşia povestirilor Mariei. Cu dorinţele ei de copil, vieaţa de pension, sburdălniciile ei dela ţară, în vacanţe... primul bal dela Curte ! Alungăm prezentul chinuitor... Svonurile de armistiţiu circulă tot mai mult ! ?

7 Decemvrie

Un curier sovietic a sosit dela Roman, aducând un plic secret Şefului Sovietului Diviziei.

Unul din agenţii mei, a căutat să afle ce-ar putea conţine mesajul misterios ? Omul bolşevicilor era însă bine instruit şi la toate întrebările meşteşugite răspunde invariabil : Nu ştiu ce conţine plicul ! S'ar părea că spune adevărul. Judecând însă, după chipul şi privirea lui şireată, nu-l cred. Nu ştiu nici din partea cui vine plicul ! I l-a înmânat un şef dela Roman ! Atât putem afla dela el... Şi totuşi trebue să aflăm conţinu-

tul. Presimt, că este ceva de seamă. Agentul nostru Eftimescu nu-l slăbeşte de loc..., Mai cu o ţigară, mai cu un pahar de rom, desleagă limba tovarăşului şi află, că plicul conţine un ordin dela Armata IV-a Rusă, din Roman... Sovietul Diviziei... urmează să execute neîntârziat ordinul... La Roman se vorbeşte de patru zile de Armistiţiu şi trupele lor de acolo, se pregătesc de plecare în Rusia !...

La orele 10, Sovietul ocupă telefonul dela Primărie ! — legătura cu Piatra !... Protestez, dar tovarăşul Jarkin îmi râde în nas şi-mi spune, că voiu avea şi alte surprize. Caut să obţin legătura cu Piatra, ca să pot raporta la Bacău, situaţia şi nu-mi este posibil. Alerg la Generalul Semenoff, să-i cer sfatul şi el mă povăţueşte să las lucrurile să decurgă cum sunt; dar să ne pregătim ca să facem faţă situaţiunii neprevăzute, care s'ar putea ivi !

Prin Vasile, înştiinţez şi ofiţerii ruşi de noua întorsătură a situaţiei.

Hotărîsem cu toţii ca în caz de pericol, să ne strângem cu toţii la uşa casei Generalului Semenoff, cu armele ce aveam, ca să ne apărăm vieaţa...

Abia după amiază desleg enigma : Un ţăran bătrân este adus de un jandarm la mine. Vorbeşte stricat româneşte şi-mi arată — faţă cu ceilalţi, — că este venit dela Orhei, şi ar voi să-şi vadă fiul, care se găseşte pe front sub ordinele Generalului Asikoff. Mă roagă să-i înlesnesc trecerea spre Bicaz.

Căutătura acestui om, felul cum îmi vorbeşte şi unele semne ce-mi face, mă fac să caut un prilej, ca să rămân singur cu el. In şoapte îmi arată că este Căpitanul Vitkin, — fostul aghiotant al Generalului Semenoff. Venea dela Roman deghizat astfel. Făcuse două zile de drum cu căruţa, ajutat de un ofiţer român şi voia să vorbească neîntârziat Generalului Semenoff.

Dela el aflu apoi detalii uluitoare : „Că generalul Ragoza, comandantul Armatei IV-a Ruse, a fost arestat, încă din ziua de 20 Noemvrie de Sovietişti ; iar armata este comandată de un Lt. Colonel devotat bolşevicilor! In ziua de 23 generalul Ragoza a fost eliberat, dar a plecat la Iaşi. Se pare că s'au dat ordine unităţilor Armatei IV-a, să încheie armistiţiu cu duşmanul, fără să ţină socoteală de Români ! Şi să părăsească frontul !...

Am chemat pe Eftimescu şi m'am sfătuit cu el, cum să înlesnim căpitanului Vitkin, ca să poată vorbi cu Generalul Semenoff, fără să simtă bolşevicii. Dela orele 10, casa Generalului Semenoff, precum şi aceea a Şefului de Stat major sunt strict supraveghiate !

Un călugăr dela Mănăstirea Bistriţa, ne-a venit în ajutor. Era în strânse legături cu unul din agenţii lui Eftimescu. Sub cuvânt că vinde iconiţe şi mătănii, a intrat în casa Generalului Semenoff şi i-a înmânat câteva rânduri scrise, dela falsul ţăran basarabean, căpitanul Vitkin.

Se făcuse ceasurile 11½ şi trebuia lucrat repede. Convorbirile telefonice cu Piatra şi Roman nu se mai sfârşeau, iar eu şi agenţii mei eram împiedecaţi de bolşevici, să ne apropiem de Primărie, unde se găsea telefonul ! O încercare a unuia din agenţii noştri secreţi era să-l coste vieaţa... Invariabil, bolşevicii îmi răspund, că firul telefonic este al lor, instalat de ei şi că le aparţine ! Şi câtă nevoie aveam să transmit cele ce se petreceau în Bistriţa comandamentului din Bacău !

Din răspunsul adus de călugăr, dela Generalul Semenoff, am înţeles că nu putem înlesni întrevederea atât de necesară lui Vitkin, cu Generalul.

Am recurs atunci tot la serviciile lui Vasile — nepreţuitul meu soldat. Peste o jumătate de ceas Vasile, ducea un coş cu ouă şi două pasări tăiate, fiicei generalului Semenoff. In fundul coşului, ascunsă într'una

din pasările tăiate, se găsea o scrisoare a lui Vitkin. El transmitea generalului Semenoff, instrucţiunile ce primise verbal dela Roman.

Era suprema încercare şi am făcut-o cu nădejdea numai în Dumnezeu! Dacă mesajul ar fi fost descoperit, vieaţa sărmanului meu Vasile, a lui Semenoff şi a lui Vitkin ar fi fost pecetluite!... Cu toate acestea devotatul Vasile n'a ezitat să-şi pună în primejdie vieaţa.

In acea zi, Sovietul n'ar fi cruţat pe nimeni!...

Din cele ce mi se spun de Vitkin, am aflat că bolşevicii primiseră ordinul să se retragă prin Tg.-Neamţ, spre Paşcani, unde se strângea şi Corpul II rus.

Unităţile ruseşti trebuiau să ajungă acolo, cu arme, muniţiuni şi bagaje şi la nevoie să se opună trupelor Române, trimise dela Iaşi şi Bacău ca să-i desarmeze.

Generalul Semenoff trebuia să părăsească trupele lui complet bolşevizate, să ajungă cu orice preţ la Paşcani. De acolo prin Iaşi, în Ucraina, unde se formau Armatele Gărzilor Albe şi să ia comanda unei părţi din ele. I se dădeau instrucţiuni de itinerar şi locurile unde putea să se adăpostească, până va ajunge la Iaşi, unde va primi ordine precise. Ştiri, care dacă ar fi fost aflate de Soviet, ar fi zădărnicit tot planul.

Vasile, a fost percheziţionat la intrarea în casa Generalului, dar fie din lipsă de prevedere sau grabă a agenţilor bolşevici, scrisoarea a ajuns la destinaţie. Agenţii sovietişti s'au mărginit a-i lua bucăţile de ziare româneşti vechi, în care înfăşurasem pasările.

O zi agitată, plină de peripeţii, surprize şi primejdii, pentru General şi cei câţiva ofiţeri, care mai rămăseseră lângă el.

Vasile, aducea peste un sfert de ceas răspunsul Generalului. Câteva cuvinte scrise în grabă cu creionul, prin care cerea lui Vitkin, să-şi pună vieaţa la adăpost

şi să-l aştepte la Tg.-Neamţ, în chiar noaptea aceea, la o gazdă de încredere ce urma să i-o arăt eu.

In acelaşi timp Semenoff, cerea Sovietului, să-i fiu trimis eu, pentru a-mi cere lămuriri în legătură cu o trimitere de medicamente, pe care le ceruse la Bacău, cu două zile înainte.

Pe la orele 12, — ceea ce mai rămăsese din unităţile Diviziei Semenoff, au început să se adune în Bistriţa. După trăsurile, care se încărcau de zor cu alimente, furaje şi bagaje, am înţeles, că bolşevicii vor părăsi satul înainte de căderea nopţii.

Locuitorii satului erau foarte nemulţumiţi, fiindcă li se rechiziţionase de Soviet şi strictul necesar.

De mine nu se mai ţinea nicio socoteală, ca şi când nici n'aş fi existat! Toate protestările ce am făcut au fost zadarnice! Insoţit de doi agenţi sovietici m'am dus la Generalul Semenoff.

Inainte aranjasem cu ajutorul primarului plecarea lui Vitkin. Intârzierea lui în sat începuse să dea de bănuit. Un băiat al primarului, care pleca cu o căruţă să aducă lemne dela pădure, a luat şi pe moşul basarabean, care se ducea la Bicaz să-şi vadă fiul. La 2 km., de sat, Vitkin a fost lăsat singur. De acolo, pe un drumeag, pe care i-l arătasem eu, s'a dus la mănăstire. O scrisoare a mea îl recomandă Stareţului, — cu care eram în strânsă prietenie, fiind un om de mult suflet, — ca să-i înlesnească o nouă deghizare, şi să poată ajunge la Tg.-Neamţ. Acolo trebuia să aştepte pe Generalul Semenoff, la o gazdă de pe drumul Fălticenilor, sub cetate. Un cunoscut bun al meu.

La General, am găsit pe Maria cu ochii strălucind de mulţumire, că în fine visul ei se realiza, ca să scape din acel infern, de chinuri şi umilinţe!...

Agenţii bolşevici se ţineau însă scai de mine! Imi puseseră în vedere, că nu am voie să vorbesc cu Gene-

ralul decât în limba rusă sau română... Unul din agenții lor cunoscând bine limba noastră. O amenințare cu revolverul îmi arătase că nu glumesc!

Totuși am izbutit să șoptesc Generalului, că Vitkin putuse să plece din Bistrița, în bune condițiuni.

Pregătit, Semenoff s'a mulțumit să mă întrebe dacă am primit medicamentele cerute dela Bacău și că stărue să i se trimeată neapărat.

Am răspuns în așa fel, ca să nu dau nimic de bănuit agenților Sovietici și să prelungesc întrevederea vorbind și de lucruri curente în afară de serviciu.

La plecare, Semenoff atrăgând pe agenții bolșevici într'o convorbire relativă la pregătirile ce făceau de plecare, Maria a putut să-mi strecoare o scrisoare.

In sat fierberea crește, locuitorii sunt din ce în ce mai neliniștiți, fiindcă se svonise, că rușii înainte de plecare vor da foc satului, ca să se răzbune pe români, care nu voiesc să încheie pacea odată cu ei!...

Svon fals, fiindcă bolșevicii nu se gândeau decât să părăsească cât mai curând regiunea. Mai ales acum, când aveau deslegare dela Sovietul Armatei și știau, că se încheie armistițiul.

Mi-a trebuit multă răbdare, energie și vorbe, pentru a liniști pe locuitori. Totuși masele bolșevizate și nedisciplinate, care se strângeau din ce în ce mai multe în sat, ca și actele de samavolnicie, la care se dedau, îmi îngreunau misiunea. Parcă toți își pierduseră capul, în bucuria, că în sfârșit se încheie pacea și că pot pleca liberi la ei în țară! Armele și munițiunile erau privite de ei, ca proprietate a lor personală!

Sovietul arătase, că au alimente numai pentru două zile, dar își vor face rost din satele prin care urmau să treacă, în drumul lor spre Pașcani—Iași. La nevoie vor jefui și orașul Piatra!

In Piatra sosise însă un regiment român, din trupele de pe front.

Am trimis pe unul din agenţii mei, să informeze Comandamentul român, de starea spiritelor trupelor ruseşti, care se strânseseră în Bistriţa. Comandamentul român se instalase cu două zile înainte, în oraş. Eu nu mai puteam avea legătură telefonică din acea dimineaţă.

Singur acasă, — păzit de Vasile, — am avut răgazul să iau cunoştinţă de scrisoarea Generalului Semenoff, strecurată de Maria. El îmi arăta, că „pleacă singur, spre a nu da nimic de bănuit, la orele 17, — când se întunecă, — spre Tg.-Neamţ, la gazda arătată de mine, unde îl aştepta şi Vitkin. Nu va fi însoţit decât de soldatul lui credincios. Imi lasă pe Maria în pază, împreună cu bagajele şi mă ruga s'o conduc până la Tg.-Neamţ, unde o va aştepta.

Trebuia să aranjez acum un mijloc de transport pentru Semenoff şi altul pentru Maria. Imi închipuiam în ce chin se sbătea Maria, care se gândea că se desparte — măcar pentru câteva ore — de tatăl ei, care trebuia să străbată o zonă extrem de periculoasă, împănată de bolşevicii fugari de pe front!

Trebuia să cer în acelaşi timp instrucţiuni în privinţa mea, la Bacău sau Iaşi. Nu mi s'a permis să vorbesc la telefon, — cu toate stăruinţele mele. Mă găseam într'o situaţiune îngrozitoare! Complet izolat de ai mei!

M'am hotărît deci să procedez după cum îmi dictau ordinele anterioare şi legile onoarei. Din moment ce trupele Diviziei Semenoff părăseau regiunea iar comandamentul se disolva, să mă duc la Bacău sau Paşcani, unde să aştept ordine. Dar trupele Generalului Asikoff se găseau încă pe front!...

Inima îmi spunea să plec spre Tg.-Neamţ, Paşcani... Raţiunea spre Bacău! Ce să fac?... Timp mult nu aveam de pierdut, trebuia să găsesc un mijloc de transport pentru Generalul Semenoff şi să acopăr plecarea lui.

Primarul satului mi-a venit în ajutor... A plecat numaidecât la Mănăstire, ca să vorbească Stareţului, având şi câteva rânduri dela mine. Recomandam inimosului Superior al Mănăstirii — unde odihnea Alexandru cel Bun, — ocrotirea vieţii tatălui Mariei, viteazului şi generosului General Semenoff.

Dela unul din agenţii mei aflu că trupele bolşevice vor părăsi satul, către ora 15. Sovietul va pleca cel din urmă. Hotărîseră să ia cu ei, ca ostatec pe Generalul Semenoff şi Şeful de stat major, ca garanţie, că drumul le va fi lăsat liber de trupele române, care începuseră să se adune la Paşcani.

Puţin după ora 13, primesc printr'un călăreţ, trimis de generalul Asikoff, un mesaj secret, dela Paşcani. Fusese adus de un curier dela Roman, care neputând trece prin Piatra, îl adusese generalului Asikoff.

Mi se făcea cunoscut, încheierea Armistiţiului de către trupele ruseşti!!... Comandamentul român din Roman — de care ţineam acum — şi care primise instrucţiuni dela Iaşi — îmi cerea să asigur vieaţa Generalului Semenoff şi la nevoie să-l însoţesc până la Iaşi. Trupele române din Paşcani — un regiment de grăniceri — primiseră instrucţiuni în acest sens... In acelaşi timp mi se cerea să comunic la Paşcani sau Bacău, efectivul trupelor ruseşti, care părăseau regiunea. Ce spirit au? Dacă au armament şi muniţiuni cu ei. Să anunţ în acelaşi timp Sovietul Diviziei, că trecerile peste Siret, sunt ocupate de trupe române şi că nu au voie să treacă Siretul înarmaţi! Dacă nu vor depune

armele şi muniţiunile, vor fi atacaţi şi desarmaţi de trupele noastre.

Acest mesaj îmi lămurea totul!... Cu ce bucurie aşteptam să transmit Sovietului cererea Comandamentului român! Aveam de îndeplinit însă înainte câteva chestiuni, care cereau cea mai mare grabă.

Prin notar şi jandarm, am înştiinţat populaţia satului că bolşevicii nu au voie să mai facă nicio rechiziţie, mai ales de căruţe şi vite. Apoi cu ajutorul lui Vasile, am înştiinţat pe Maria Semenoff, să vie la casa locuită de mine, aducând tot bagajul.

Notarul urma să-mi facă rost de două căruţe, cu care să pot duce pe Maria, cu bagajele lor şi al meu, la Tg.-Neamţ.

Orânduite toate acestea m'am dus apoi la Soviet, însoţit de Ajutorul de Primar, Şeful de jandarmi şi tâlmaciu, pentru a le spune în vedere cererea Comandamentului Român. Am găsit pe toţi membrii foarte veseli, după o masă copioasă. Platkin m'a primit cu un rânjet de fiară sătulă, spunându-mi: „In fine iubite tovarăş român, scapi de noi! dar îţi luăm pe bunul d-tale prieten Generalul Semenoff... Nu mai ţinea socoteală de gradul ce aveam şi nici că nu aparţin Armatei Ruse! Intins într'un jilţ în faţa mea, bătându-şi cismele cu o cravaşă, îmi vorbea batjocoritor şi mă privea obraznic.

Fără a lungi vorba, am arătat Sovietului cele ce m'au adus la ei şi ordinele Comandamentului Român.

O uimire se zugrăvise pe feţele unora. Alţii în cap cu Platkin, au început să vocifereze şi bătând cu pumnii în mese, strigau că nu se vor supune! Iar Românii să îndrăznească să-i desarmeze!

Priveam liniştit chipurile acestor oameni, unii consternaţi şi temători, — erau cei cu puţină înţelepciune, — ceilalţi cu chipurile congestionate, urlau, că se vor

duce totuşi la Iaşi, cu arme cu tunuri, ca să aresteze Comandamentul rusesc! Şi pe cel român, la nevoie!... Prin interpret le-am cetit tot ce-i privea, din ordinul Comandamentului Român.

In acest timp, agenţii mei răspândeau printre trupele ruseşti, adunate în sat, svonul încheierii armistiţiului şi ordinul Comandamentului Român de a depune armele şi a pleca liniştiţi, prin Roman, în Ţara lor!

O parte din unităţi n'au mai aşteptat alte ordine şi au început să părăsească satul, în grupuri de câte 5—6, trântind armele în faţa Primăriei. Luau cu ei numai sacii de pesmeţi plini cu conserve şi pâine, ca şi rániţele. Altă parte intraseră în tratative cu locuitorii, ca să le vândă caii, pentru câţiva lei sau un clondir de rachiu! Locuitorii fuseseră însă anunţaţi să nu cumpere nimic, fiindcă vor avea încurcături cu Statul...

Cea mai mare parte însă, din unităţile ruse, aşteptau hotărîrea Sovietului şi nu voiau să lase armamentul şi mai ales mitralierele.

După plecarea mea dela Soviet, a început o mare zarvă de tocmeli între sovietişti. Unii sfătuiau să se depună armamentul la Roman, alţii să meargă cu tot ce aveau în Basarabia!

A biruit părerea lui Platkin şi Krasnin — cei doi capi ai sovietului: Să nu se supună ordinelor românilor şi la nevoie să atace trupele noastre, dacă vor încerca să-i desarmeze. Au încercat să comunice cu Romanul şi Paşcanii. însă telefonul nu mai răspundea apelului lor. Numai linia Piatra, rămăsese deschisă. De acolo li se comunicase să se supună ordinelor comandamentului român şi să treacă Siretul, pe la Roman, ocolind Iaşul! Incăpăţânarea lui Platkin a biruit însă, de altfel ca şi la alte divizii din Suceava. Astfel s'a dat

naştere luptelor dintre ruşi şi români de lângă Fălticeni şi Paşcani.

Măsura, ordonată, de a se desarma aceste hoarde nedisciplinate, pornite pe omoruri şi jaf, se dovedise nu se poate mai bine venită.

Platkin şi Krasnin, ordonaseră trupelor să se strângă cu armament, muniţiuni, tunuri şi trăsuri pe câmpul de miazăzi de sat, ca să le vorbească.

In timp ce capii sovietului aşteptau adunarea trupelor. Vasile m'a înştiinţat, că Generalul Semenoff izbutise să plece pe ascuns — ajutat de Primar — la mănăstire, iar Maria mă aştepta acasă.

Imi luasem o grea răspundere! Vieaţa Mariei era în mâinile mele! Dacă bolşevicii află de dispariţia Generalului? Nu vor căuta să se răzbune pe biata fată?

Odată cu plecarea Generalului, dispăreau şi o parte din ofiţerii Statului Major, travestiţi în simpli soldaţi, unii luând drumul Romanului, alţii spre Paşcani.

Toată grija mea era acum să ascund pe Maria, până ce voiu putea s'o conduc la Neamţ. Bagajele am putut să le ascund cu ajutorul lui Vasile şi al Notarului în trei case ţărăneşti.

In zăpăceala şi graba lor de plecare, agenţii sovietişti uitaseră să mai supravegheze casa Generalului Semenoff, neputându-şi închipui că s'ar putea organiza o dispariţie atât de repede din sat. Dar lucrurile fuseseră orânduite cu o zi înainte.

Grigore, — soldatul credincios, al lui Semenoff, — care-şi supraveghea camarazii, izbutise să aducă pe Maria la mine. Aici nu putea fi însă la adăpost, casa mea fiind prea cunoscută... Trebuia să căutăm un loc mai sigur.

Strigăte, urlete de bucurie şi un sgomot neobişnuit, îmi arătau, că membrii Sovietului aduseseră la cunoştinţa resturilor Diviziei — că s'a încheiat armistiţiul.

De acum ei se pot întoarce în ţara lor, ca să trăiască liberi, împărţind averile burjuilor şi marilor seniori ruşi!...

Clipa grea sosise! doi bolşevici se îndreptau spre casa Generalului Semenoff, ca să-l ridice, să-l aducă în faţa trupelor, ca să fie văzut şi apoi luat cu ei, ca ostatec. Hotărîseră să ia drumul cerut de Soviet: Paşcani—Iaşi! Alte echipe de bolşevici căutau pe Şeful de Stat major şi ofiţerii Statului. Căutarea zadarnică! Au urmat strigăte, blesteme şi ameninţări! Generalul nu putea fi găsit nicăieri.

O vânătoare sălbatică începuse după doi din nenorociţii ofiţeri rămaşi încă şi care nu avuseseră timpul să fugă din sat.

Unul din ei — căpitanul Zlatcov — putuse scăpa, ascuns de un ţăran într'o şiră de paie. Altul, — locotenentul Bucarin, a fost împuşcat în grădina notarului, în văzul şi spaima oamenilor din sat.

Sărmanul Bucarin, era unul din prietenii, care veneau serile să-mi ţină de urît la Bicaz, să-mi asculte muzica şi să-mi cânte, cu vocea lui caldă de bariton, romanţe vechi ruseşti. Voiam să-l scap şi am remuşcarea acestei asasinări! Dar nu mai puteam întreprinde nimic, fără a fi fost expus. Nu-mi era grijă de vieaţa mea! Răspundeam însă de vieaţa fiicei Generalului Semenoff. Şi singurul ei sprijin, în acele ceasuri grele, eram numai eu. Gândul îmi era acum la Maria şi numai la ea...

Vasile, îmi şoptise că s'a sfătuit cu soldatul Generalului Semenoff, s'o ascundă până la plecarea bolşevicilor în pivniţa casei învăţătorului, unde locuia chiar Krasnin. Ce nu izbuteşte să născocească o minte simplă şi limpede, în clipe de grea încercare!...

Cu toate că mă sileam să fiu stăpân pe actele şi cugetul meu, ca să nu trădez nimic din ceea ce aveam de

gând să fac, abia izbuteam. Dispariţia Generalului Semenoff înfuriase rău Sovietul!

Am fost chemat de Soviet, care se găsea adunat pe câmpul unde vorbise trupei.

Platkin, netrezit încă din beţie, mi-a strigat plin de mânie, ameninţându-mă cu cravaşa: „Spune, câine de român unde ai ascuns pe Generalul Semenoff?"

Câţiva locuitori ai satului, între care câţiva bătrâni, se strecuraseră în acest timp, în jurul nostru.

Am privit cu scârbă bestia, care nu mai ţinea socoteală de situaţiunea mea şi că nu fac parte din armata lor şi nu i-am răspuns nimic.

— Vom scotoci tot satul şi la nevoie îi vom da foc, dacă nu ne spui ticălosule, unde se găseşte Semenoff! Nerăspunzând nici de astădată, Platkin a ridicat cravaşa şi m'a lovit peste faţă!... In faţa acestei groaznice injurii, am dus mâna la revolver, ca să sfârşesc odată cu această brută şi cu mine. Ţăranii adunaţi în jurul nostru — în cap cu ajutorul de Primar — începuseră să murmure ameninţători.

I-am privit liniştit, rugător şi în ochii lor de coborîtori ai plăieşilor lui Ştefan cel Mare, am cetit o ură şi dispreţ pentru bestia străină, care mă lovise. Dacă aş fi făcut un semn s'ar fi repezit cu toţii asupra ticălosului, care mă jignise atât de crud. Murmurele lor, erau ameninţarea, care te înfioară!

La un semn a lui Krasnin, câţiva bolşevici au încărcat armele, îndreptându-le spre pâlcul de ţărani strâns la zece paşi. Situaţiunea devenise groaznică! Ar fi pierit atâţia nevinovaţi şi apoi soarta Mariei ar fi fost pecetluită...

Am făcut semn ţăranilor să se liniştească, plecând capul în pământ. O dâră de sânge cald mi s'a prelins pe obraz. Lacrimile care nu le mai puteam stăpâni,

curgeau şiroaie din ochii mei împăienjeniţi de revolta, pe care trebuia s'o stăpânesc.

Se vede, că atitudinea mea şi indignarea ţăranilor români şi chiar a unora dintre soldaţii ruşi, a trezit pe fiorosul Platkin. S'a mulţumit să-mi strige: „Du-te şi scoate pe Semenoff şi fiica lui din pământ, fiindcă altfel te judecăm şi te împuşcăm ca pe un câine! Tu ai înlesnit ascunderea, sau fuga lui, câine de român! Iţi dau timp zece minute".

Două lovituri înnăbuşite de tun se auziră atunci din spre Piatra!...

Chipul senin al Generalului Semenoff şi faţa dulce în durerea ei, a Mariei, îmi apărură înainte! Tot trecutul copilăriei mele, vieaţa liniştită ce dusesem la Coteana, ca şi chipul blând al mamei mele, se perindară câteva clipe în mintea mea.

Am plecat însoţit de ajutorul de Primar şi câţiva bătrâni, spre sat. In drumul nostru nicio vorbă. Mergeam toţi cu capetele plecate de revolta, care ne clocotea în suflete şi de mândria noastră biciuită... Mândrii bistriţeni mă înţeleseseră deplin. In privirea lor ceteam admiraţia suferinţei ce îndurasem, ca să-i ocrotesc şi o compătimire caldă, care m'a făcut să-mi revin în fire şi să spun râzând:

— Cu fiarele sălbatice nu te poţi lupta, când eşti fără arme şi ceteşti setea lor de sânge în privire... Cel mai bun lucru este să-i stăpâneşti cu sânge rece şi dispreţul de moarte!...

Aproape de Primărie ne-am întâlnit cu un pâlc de călăreţi ruşi, care veneau din spre Bicaz. Printre ei doi basarabeni, care ne-au lămurit că fac parte din brigada mixtă a Generalului Asikoff şi că se duc spre Piatra, unde au ordin să se întrunească cu alte trupe ce vin dela Tg.-Ocna. Pe front fuseseră înlocuiţi cu un regi-

ment de polonezi şi cehi, din fosta armată a IX-a. Tot ei ne-au spus că la Paşcani, au sosit trupe româneşti.

Sovietul aflase ştirea prin spionii lor. Platkin, uitând de Semenoff şi ceilalţi ofiţeri ruşi, se grăbi să dea ordin ca resturile Diviziei, să se încoloneze şi să ia drumul Neamţului.

Nu mai era o coloană de soldaţi, ci o hoardă de nedisciplinaţi, care mergea în rânduri rare, fiecare cum voia, în cântări bolşevice şi steaguri roşii, care fâlfâiau la fiecare ploton. sau companie. Multe tunuri fuseseră lăsate în sat, din lipsă de cai. Unii fiind luaţi de cei care părăsiseră satul cu o zi înainte, alţii fiind vânduţi locuitorilor, pe câte o sticlă de rachiu sau secărică!

In mijlocul coloanei, străjuit de 5 călăreţi, mergea automobilul Comandantului Diviziei, în care se găsea: Platkin, Crasnin şi încă trei din soviet. Apoi trei căruţe de bagaje, cu lucruri furate dela Administraţia, din Bicaz şi bagajele membrilor Sovietului. Contrar prevederilor Comandamentului Român, bolşevicii luaseră drumul spre Neamţ—Paşcani, în loc de Roman, unde urmau să treacă Siretul.

După plecarea coloanelor bolşevice — care se întindeau pe o lungime de câţiva kilometri — am căutat să stabilesc legătura telefonică cu Piatra şi Romanul. Cu Romanul mi-a fost imposibil, firele telefonice fiind tăiate pe o lungime de câteva sute de metri. Cu Piatra am restabilit-o curând, comunicând postului român, direcţia ce o luase Divizia bolşevizată şi starea lor de spirit. Cerearn să se anunţe imediat telegrafic Bacăul şi Paşcanii.

Am lăsat Şefului de jandarmi şi Primarului grija să strângă armele ruşilor, rămase în sat. Intre ele se găseau: 7 tunuri de câmp, 10 chesoane şi 16 mitraliere. Eu m'am dus să înlesnesc plecarea Mariei.

Cu trecerea bolşevicilor prin Tg.-Neamţ, situaţia Generalului Semenoff, devenea din nou foarte delicată şi nu ştiam cum să fac să-l înştiinţez. In acea noapte, mă aştepta acolo să-i aduc pe Maria, ca apoi să-şi poată continua drumul spre Iaşi. Aflasem între timp, — printr'unul din agenţii mei, — că plecase dela Mănăstire, travestit, luând drumul Neamţului. Tot băiatul ajutorului de primar, mi-a venit în ajutor. Un flăcăiandru de 17 ani, înalt, chipeş, îndrăzneţ şi de mult suflet. A încălecat unul din caii mici şi iuţi şi fără a pierde timp, a pornit pe cărările cunoscute de el — tăind dealuri şi văi — spre Neamţ, ca să ajungă înaintea coloanei de bolşevici. Mă înţelesese din câteva vorbe, prinsese situaţia tragică a Generalului Semenoff şi ducea o scrisoare a mea, în care avusesem timpul să arunc numai câteva rânduri.

*
* *

In casa învăţătorului am găsit pe Maria, îngrijată de întârzierea mea, pradă unei enervări uşor de înţeles. Rămăsese singură, în voia soartei, numai cu mine. Şi totuşi cu plecarea precipitată a bolşevicilor, se socotea mai în siguranţă. Era nerăbdătoare să plecăm cât de curând spre Neamţ.

I-am arătat primejdia şi am povăţuit-o să aştepte căderea nopţii, când voiu putea organiza plecarea mai liniştit.

Peste o jumătate de ceas, trecea prin sat grosul Brigăzii mixte, a Generalului Asikoff.

M'am dus să comunic situaţia Generalului, pe care l-am găsit la Primărie.

Trupele lui Asikoff — fiind compuse în majoritate din basarabeni, — deşi nu prea numeroase, mergeau în coloane disciplinate şi mi-au făcut o deosebită impresie, faţă de hoarda care părăsise satul.

Asikoff, după ce m'a ascultat, mi-a strâns călduros mâna, pentru cele ce făcusem pentru Generalul Semenoff. Mi-a arătat totodată, că are ordin să-şi adune trupele la Piatra, aşteptând acolo noi ordine dela Comandamentul rus din Iaşi. Prin el am putut dobândi doi cai buni şi o căruţă, pentru a transporta pe Maria şi bagajele la Paşcani. Mi-a cerut să vadă pe fiica Generalului Semenoff, ca s'o încurajeze şi s'o liniştească.

Revenind la casa care adăpostea pe Maria Semenoff, am găsit-o mai liniştită şi resemnată. Abia atunci a observat rana, care mi-o făcuse pe obraz cravaşa ticălosului de Platkin. Auzise dela ajutorul de Primar toată purtarea mea faţă de Soviet şi insulta ce suferisem.

S'a grăbit să-mi spele rana cu batista ei, — muiată în alcool — cu o grijă şi o îndemânare, care m'a făcut să uit toată amărăciunea sufletului meu. Peste un sfert de ceas sosea şi generalul Asikoff, ca să vadă pe Maria.

I-am lăsat singuri şi m'am apucat să rostesc căruţa cu care urma să plecăm spre Neamţ — ajutat de Vasile şi soldatul Generalului Semenoff. In căruţa procurată de primar, am încărcat toate bagajele Generalului şi ale Mariei. Nu mă mai reţinea nimic la Bistriţa, misiunea mea se sfârşise, odată cu plecarea Diviziei Semenoff. Şi totuşi o strângere de inimă, o presimţire grea mă stăpânea !... Clipele alături de Maria erau măsurate de aci înainte... Ce ne va rezerva viitorul ?

. . . .

Noaptea acoperea cu o linişte adâncă satul şi împrejurimile. Nu-mi venea să cred în atâta linişte, după zilele trecute atât de sbuciumate. Trupele Generalului Asikoff părăsiseră şi ele satul cu două ceasuri înainte şi probabil, că se găseau aproape de Piatra.

După un prânz sumar, am pornit cu Maria la drum, după ce am mulţumit călduros Primarului, ajutorului şi notarului, de tot ce făcuseră pentru mine.

Deoarece nu aveam decât cele două căruţe — aceea dată cu atâta generozitate de Asikoff şi aceea a Primarului, n'am putut lua cu noi decât pe Vasile şi soldatul Generalului Semenoff. Agenţii i-am trimis la Piatra, ca de acolo, luând trenul să se înapoieze la Iaşi.

Maria era liniştită şi se simţea în deplină siguranţă alături de mine. Eu eram mai turburat ca niciodată.

Era o noapte senină şi rece de sfârşit de Noemvrie. Trapul cailor pe pământul îngheţat se auzea din depărtare. Maria alături de mine — în prima căruţă — nu scotea o vorbă. Drumul era pustiu, coloanele de bolşevici, care se scurseseră răzleţe, cu câteva ceasuri înainte, păreau să fi intrat în pământ.

La ieşirea din Piatra, Vasile îmi ceru să-l las să treacă înainte cu căruţa lor, pentru a ne feri de orice surpriză. Lucrul era bine judecat şi am primit.

Maria, înfiorată, se lipise de mine, o simţeam alături, cu toată încrederea şi grija situaţiunii în care ne găseam. Aş fi vrut s'o cuprind, s'o lipesc de pieptul meu şi să-i arăt cât îmi este de dragă ! Dar parcă ceva mă oprea şi cu toată greutatea nesiguranţei în care ne găseam, fericirea mă copleşea ! Voiam să prelungesc îndoiala în care mă găseam, părându-mi mai dulce, decât lămurirea unei situaţiuni, care poate, mi-ar fi adus decepţia. Traduceam sentimentele ei, în acele clipe pornite numai din încredere şi prietenie. Şi cum puteau fi altfel, când în atâtea rânduri, am căutat să provoc, la Bicaz, o explicaţie şi n'am dobândit-o. Am uitat la un moment dat, de situaţiunea în care ne găseam, de neprevăzut, ca şi de oamenii devotaţi, care ne însoţeau şi mi se păru că merg pe drumurile ce învecinesc Coteana, în cadrul pitoresc, atât de cunoscut, având alături fiinţa ce pentru

mine era totul în lume, astăzi. O dragoste pe care odată o cunoşti în vieaţă, care-ţi pune stăpânire pe toate simţurile şi pe care n'o mai poţi uita şi nici egala! Mă complăceam în această închipuire şi nu voiam să turbur clipele fericite printr'o întrebare. Şi totuşi, câtă greutate apăsa asupra noastră!

In apropiere de Neamţ, câteva împuşcături, m'au trezit din visarea în care mă adâncisem. Maria a avut o tresărire şi s'a lipit mai mult de mine, ca pentru a se simţi apărată. Poate că şi ea plutise în aceeaşi visare! Acum era readusă la trista realitate.

Vasile şi Grigore — soldatul generalului Semenoff — opriseră căruţa lor şi ne aşteptau.

— De aci înainte trebue să mergem cu multă băgare de seamă — îmi spuse Vasile. Vom merge alături de căruţa d-voastră, pe partea dreaptă.

Maria speriată — neînţelegând ce-mi spune Vasile — mă întrebă dacă a survenit ceva grav?

După ce am liniştit-o — arătându-i, în limba franceză, ce-mi comunicase soldatul meu, am hotărît:

— Nu vom intra în orăşel, îl vom ocoli pe la apus, cunosc bine casa în care se adăposteşte Generalul.

Ne-am oprit totuşi, un sfert de ceas în dreptul şoselei, care duce spre Mănăstirea Neamţ, pentru a da timp lui Vasile, ca să dea o târcoală prin târg, spre a vedea dacă hoardele bolşevice nu se găsesc acolo.

La reîntoarcere, mi-a arătat, că parte din bolşevici s'au oprit în orăşel, restul trecuseră înainte spre Paşcani... Acei rămaşi ar fi fără arme, porniţi pe chef, jaf şi odihnă! Populaţiunea orăşelului era încă înspăimântată de jignirile, brutalităţile şi samavolniciile hoardei nedisciplinate, care trecuse cu două ceasuri înainte prin târg.

Mă întrebam îngrijat unde puteau fi restul coloanei de bolşevici şi capii Sovietului, dacă nu se opriseră în

Neamţ ? ! Peste zece minute ne aflam la casa unde trebuia să găsim pe Generalul Semenoff. Acolo ne aştepta o surpriză, — care pentru Maria era destul de dureroasă ! Tatăl ei primise scrisoarea — adusă de băiatul ajutorului de primar din Bistriţa — şi bănuind că bolşevicii se vor opri în orăşel, plecase fără întârziere la Paşcani, unde ştia că se găsesc trupe române. Acest lucru ni l-a lămurit o scrisoare scurtă lăsată de Semenoff omului meu de încredere, la care fusese găzduit.

Maria era consternată şi din nou pradă neliniştei.

In scrisoare, Generalul îmi mulţumea de grija ce avusesem să-l înştiinţez de trecerea bolşevicilor prin Neamţ. Imi arăta totodată, că pleacă la Paşcani, unde ne aşteaptă. Imi recomanda călduros pe Maria. Iar pe ea o ruga să fie energică şi să aibă încredere în mine.

Tot dela miliţianul Grigore Strat — bunul meu prieten dela Caşin — am aflat, că în Neamţ se opriseră numai resturile unui regiment de infanterie, iar grosul Diviziei de bolşevici, cu Sovietiştii, cantonaseră în Preoţeşti şi Plăeşul, de frica unei brigăzi de cazaci, de care auziseră că va sosi în Neamţ peste noapte !

Fusese o simplă sperietoare, născocită — prea bine — de unul din ofiţerii români dela o coloană de muniţiuni, care cantona în târg, în trecere spre Piatra.

Satul Plăeşul era ocupat de bolşevici şi deci drumul spre Paşcani închis. Nu mă puteam aventura cu Maria să trec în noapte prin Plăeşul, aşa că am fost siliţi să rămânem în Neamţ.

Vasile a plecat călare ca să controleze, dacă în adevăr Preoţeştii şi Plăeşul sunt ocupate de resturile Diviziei bolşevizate Semenoff.

Am căutat să insuflu curaj Mariei, care mi-a răspuns zâmbind tristă :

— Trebue să mă resemnez soartei, amicul meu ! Noroc că eşti lângă mine. Am toată încrederea şi rog pe

3417. — 9

bunul Dumnezeu ca şi tatăl meu să fi putut ajunge cu bine la Paşcani.

Şeful postului de jandarmi din Neamţ, convorbise telefonic, spre seară cu Paşcanii şi i se confirmase sosirea trupelor româneşti.

Maria se simţea extrem de obosită. M'am grăbit să-i caut un loc de odihnă, cu ajutorul nepreţuitului prieten Grigore Strat... A ocupat chiar camera, în care se odihnise tatăl ei, câteva ceasuri.

Grigore Strat şi soţia lui, au voit să-mi cedeze mie odăiţa lor, ei mulţumindu-se să doarmă în tinda casei. N'am primit — cu toate stăruinţele lor. A rămas să petrec o noapte de veghe, în tinda casei, împreună cu Vasile şi Grigore. Mă găseam prea îngrijat de soarta Mariei şi a tatălui ei, ca să mă mai gândesc la somn.

Casa lui Strat se compunea numai din două odăiţe, destul de curate, unite printr'o tindă. Trebuia să luăm situaţia aşa cum se găsea. Am lăsat pe Maria singură, crezând că obosită cum era se va culca, pentru a se odihni câteva ceasuri.

In aşteptarea întoarcerii lui Vasile, ascultam vorbăria simpatică a lui Grigore, care se apucase să-mi istorisească în cuvinte trunchiate moldoveneşti şi ruseşti, obiceiurile din satul lui. Luptele la care luase parte împreună cu Generalul Semenoff, pe frontul polonez şi apoi în Bucovina...

Maria, se vede că nu avea nici ea liniştea odihnei, căci apăru peste o jumătate de ceas în tindă. Văzând rostul ce făcusem ca să dorm, lângă Vasile şi Grigore înaintea vetrei, îmi spuse, că nu primeşte situația aceasta ! Ea să se odihnească comod, — dacă se putea numi astfel patul de lemn tare ca fierul, pe care soţia lui Strat așternuse câteva velinţe şi blănuri, numai să facă un pat cât mai bun, — iar eu să mă chinuesc pe o laviţă, aşternută cu o pătură şi blana mea.

I-am arătat, că n'am voit să primesc odăiţa soţilor Strat şi să-i las pe ei în tovărăşia soldaţilor noştri.

— De altfel, mă găsesc destul de bine, în comparaţie cu alte situaţiuni de pe front... — i-am spus. Un soldat trebue să fie pregătit să îndure orice situaţie cât de grea. Şi nu este aceasta cea mai neplăcută şi grea noapte în care m'am găsit de doi ani...

— Am impresia, că nu ai de gând să te odihneşti! Grijile te doboară şi pe d-ta! Cum eu nu-mi pot găsi liniştea, deşi mă simt atât de bine sub paza d-tale, te invit să stăm de vorbă şi să depănăm firul amintirilor Nu pot fi liniştită, gândindu-mă la situaţia tatălui meu...

— Cred că generalul a ajuns cu bine la Paşcani — i-am răspuns, ca s'o liniştesc, — deşi mă găseam şi eu într'o grea turburare. De altfel aştept pe Vasile, care trebue să se întoarcă din clipă în clipă şi vom afla, dacă putem continua drumul. In orice caz, nu vom putea pleca înainte de ora 6. Trebue să lăsăm puţină odihnă cailor. Ar fi bine să te odihneşti puţin, dragă prietenă.

— Nu pot! Grija necunoscutului în care mă găsesc, mă doboară. Nu vrei să-mi faci plăcerea ca să-mi ţii de urît şi să omorîm aceste ceasuri chinuitoare?

Am trecut în camera orânduită ei pentru odihnă, stingher şi totuşi fericit de acea intimitate, pe care ne-o impusese întâmplarea.

Maria se aşeză înaintea sobei — în care mai pâlpâia focul — şi luându-şi capul în mâini, se adânci într'o meditare adâncă. O tăcere grea, apăsătoare se interpuse între noi. Se părea că şi ea, ca şi mine, aveam să ne spunem în această ultimă seară de despărţire, multe...

— Doamne! De ce nu poate omul să prevadă viitorul! — spuse Maria peste câteva clipe, aţintindu-mă

cu o privire ciudată... Câte întâmplări n'ar putea să evite... Dar soarta fiecăruia este atât de ciudată !...

Un tropot de cal, care se opri înaintea casei şi vocea lui Grigore, care întreba prietenos, îmi arătă că Vasile s'a întors.

Maria tresărise şi mă privea speriată.

Am trecut în tindă să văd ce este ? Era într'adevăr Vasile... Fusese până în Plăeşul, pătrunsese în sat şi-mi comunica, că în adevăr localitatea este ocupată de o parte din Divizia bolşevică, de sub ordinele lui Platkin. Tot Sovietul se găsea acolo... Se ținuse mare sfat şi se hotărîse să se aştepte o zi, pentru parlamentări cu trupele române din Paşcani, ca să le lase drumul liber prin acel târg. In caz contrar, Platkin, hotărîse să atace Paşcanii ! De Semenoff nu putuse afla nimic.

Situaţia se agrava în loc să se lumineze ! Noroc, că Maria nu înţelegea româneşte. I-am explicat comunicările lui Vasile, cum am socotit, numai s'o liniştesc.

In acest timp Grigore pregătise samovarul cu ceai şi încântat — sărman suflet bun şi simplu, care nu ştia ce-l aşteaptă — ne aduse tot ce trebuia pentru ceai în camera ocupată de Maria. Se vede, că ea aştepta această atenţiune din partea soldatului lor — ca ceva obişnuit — fiindcă nu schiţă niciun gest de surprindere.

Comentam ultimele întâmplări dela plecarea noastră din Bistriţa, când Vasile intră şi-mi spuse misterios, că Grigore voieşte să-mi comunice ceva numai mie, între patru ochi.

Pretextând că voiesc să văd ce fac caii noştri, am ieșit trecând cu Grigore şi Vasile în grajd. Acolo soldatul generalului, îmi ceru voie să ia unul din caii daţi de generalul Asikoff, pentru a se duce până la Paşcani, ca să vadă dacă generalul a ajuns cu bine şi se află încă acolo. O presimţire urîtă îl chinuia... Părea să-mi fi prins gândul, fiindcă 'şi eu doream această lămurire.

Cum ştiam că a doua zi nu vom putea pleca, i-am încuviinţat cererea, dându-i şi câteva rânduri, către trupele noastre, sosite în Paşcani.

Drumul era foarte periculos, pentru Grigore. Mă bizuiam însă pe deşteptăciunea şi şiretenia lui; fiindcă-l văzusem la Bicaz şi Bistriţa, din câte situaţiuni grele scăpase. Apoi cunoştea bine drumul, chiar până la Iaşi...! Hotărîrea lui, impresionă adânc pe Maria.

Cu multe ocoluri am arătat apoi Mariei că nu vom putea urma drumul mâine dimineaţă spre Paşcani, din cauza staţionării bolşevicilor în Plăeşul şi Moţca.

De abia pornise la drum credinciosul soldat al lui Semenoff, şi mă pomenii cu Grigore Strat, intrând busna peste noi, ca să-mi comunice că trei automobile cu bolşevici şi două furgoane s'au întors dela Plăeşul, în Neamţ! In acea clipă se găseau la Primărie, unde sileau pe Primar să le găsească o locuinţă bună şi încăpătoare pentru două zile!...

Vasile, m'a înţeles din ochi şi fără a mai aştepta altă explicaţie a şi pornit cu Strat, ca să vadă cine sunt noii sosiţi. Intre timp am înştiinţat pe Maria, cerându-i să-şi strângă bagajele şi să se pregătească de drum. In câteva minute tot bagajul nostru era strâns şi gata a fi încărcat în căruţe. Mă neliniştea acum lipsa calului luat de Grigore.

Peste un sfert de ceas Vasile se întorcea, împreună cu Strat. Presimţirea mea se adeverise: Era întreg Sovietul, în cap cu Platkin! Un batalion de bolşevici devotaţi intra în acea clipă şi el în orăşel.

Strat îmi făgăduia că-mi va găsi într'o jumătate de ceas alt cal, cu care să înlocuiască pe cel luat de soldatul lui Semenoff.

Imi făcusem planul, să mă întorc din drum, stabilindu-mă pe timpul cât vor sta bolşevicii în Neamţ, la Dobreni, unde ştiam că este linişte şi un conac bun,

pentru a adăposti pe Maria. Tot ce mă preocupa acum, era numai liniştea şi siguranţa ei.

Regretam căsuţa primitoare a lui Strat, ca şi dulcea intimitate, ce întrevăzusem cu Maria, dar nu aveam cum face altfel..., fără a risca să fie descoperită de Soviet.

*
* *

Peste un ceas porneam cu amândouă căruţele spre Dobreni, având făgăduiala lui Strat, că mă va înştiinţa pe dată ce bolşevicii vor părăsi Neamţul. Lăsasem instrucţiuni şi pentru Grigore, unde să ne găsească când se va întoarce.

Drumul era pustiu şi trapul cailor noştri pe pământul îngheţat se auzea ca nişte ciocane mari, care într'un ritm regulat, băteau într'o tobă...

Maria Semenoff, obosită şi extrem de turburată se ghemuise lângă mine. O simţeam cât mai aproape de sufletul meu, îi simţeam turburarea, grija şi oboseala care o copleşeau şi totuşi acele clipe grele şi nesigure îmi erau dragi!...

Luasem hotărîrea — ca în seara aceea la Neamţ — să provoc o explicaţiune. O lămurire pe care o căutam de atâta timp. Faţă de situaţiunea în care ne găseam acum, puteam s'o mai fac? O nouă amânare, o nouă îndoială, un nou chin!

Ajungem la Dobreni destul de târziu. Cum însă cunoşteam ospitalitatea proprietarului — urmaşul unei vechi familii boiereşti — nu m'am codit să trag de-a-dreptul la conac, pentru a cere o găzduire cât mai bună pentru fiica Generalului Semenoff. Proprietarul lipsea cu întreaga familie, fiind plecaţi de trei zile la Iaşi.

Administratorul moşiei — un bătrân sfătos, binevoitor şi îndatoritor — mi-a spus că stăpânii plecaseră tocmai din cauza nesiguranţei în care se credeau acolo,

prin trecerea unităţilor bolşevizate. Lăsaseră tot avutul în seama lui.

Intr'un sfert de ceas, două camere bune ne erau pregătite, iar caii noştri şi căruţele bine adăpostite. Odăile noastre erau despărţite printr'un salon, plin de tablouri, amintiri şi obiecte de artă. Intr'un colţ un pian între două mese încărcate cu note.

Vasile a adus numai bagajele strict necesare Mariei. Şi în timp ce ea se ocupa să-şi orânduiască lucrurile ce-i trebuiau, m'am repezit, ca un înfometat, asupra pianului să-l pipăi şi să-i mângâiu clapele! Un prieten credincios, ce nu-l mai revăzusem de peste o lună şi căruia îi puteam încredinţa în taina coardelor lui, toată simţirea şi dragostea mea nenorocită.

Era un „Schiedmayer" destul de bine întreţinut. Un acord în surdină, mi-a arătat, că trebue să mă mărginesc numai să-l privesc, înfrânându-mi plăcerea ce aveam de a da curs pasiunii mele, ţinând socoteală de starea de oboseală şi situaţia Mariei.

Simpaticul administrator — care se ţinea scai de mine, dornic să mă servească — mă încuraja să cânt ceva.

I-am făcut semn spre camera Mariei, arătând că este extrem de obosită.

Administratorul Kretzag — ceh — era un mare iubitor al muzicei. Mă auzise în două rânduri cântând, când trecusem prin Dobreni şi fusesem găzduit de simpaticii proprietari. Ei însăşi muzicanţi pasionaţi şi pricepuţi. Cântasem atunci din amabilitate, rugat.

In noaptea aceea, voiam să cânt numai pentru mine însumi, în amintirea timpurilor senine dela Coteana şi a visului făcut la Bicaz. Uitasem de oboseala, şi nesiguranţa în care mă găseam în însuşi Ţara mea.

Administratorul înţelegându-mă îmi ură noapte bună şi se retrase.

Am rămas singur în faţa prietenului mut, închis în cutia lui neagră, care nu aştepta decât o atingere a clapelor, pentru a se desmorţi fermecat, din toropeala în care zăcea de câteva zile. Şi cu toate acestea el singur îmi putea înţelege visul neîmplinit, ca şi simţirea cuprinsă întreagă de făptura Mariei!...

Nimic! Imi păru, că şi el biet bătrân, sta rece în faţa îndoielii mele şi mă privea trist!

Vasile îmi întrerupse visarea, spunându-mi că-mi pregătise totul pentru culcare... Era cruda realitate! I-am făcut semn să mă lase singur.

Nu ştiu cât timp trecuse în visarea mea? M'am trezit atins uşor pe umeri, tresărind speriat. Era Maria! surprinsă că mă găseşte încă acolo, îmi spuse, că nu se poate odihni — cu toată oboseala care o doboară — de grija care o stăpâneşte.

Mă găseam în aceeaşi stare. Privind pianul deschis, îmi înţelese dorinţa.

— Iată ceva, ce nu mă aşteptam să găsesc, în această noapte sbuciumată — îmi spuse Maria, privindu-mă rugătoare. Imi reaminteşte amicul meu, serile neuitate dela Bicaz!...

— Să fie atât de neuitate pentru d-ta? Pentru mine au fost fermecătoare!...

— Pianul, sau mediul? — mă întrebă ea, cu oarecare ironie.

— Făptura albă din cerdacul casei de pe malul Bistriţei, pentru care era tot cântul meu...

— Cald, pasionat şi cu atâta simţire...

— Inspirat numai de ea...

Maria se aşezase pe un scaun lângă mine şi mă privea adânc în ochi, voind parcă să-mi prindă simţirea, să-mi scruteze gândurile.

— Maria... — i-am spus îmboldit de o forţă misterioasă — poate este ultima zi, când trăiesc în preajma

ta! Lasă-mă să-ţi arăt tot ce a închis sufletul meu de atâta timp, tot ce a sperat, tot ce a suferit de îndoială!..

— Ultima zi? Da, amicul meu, se poate... S'ar putea, ca să ne despartă vitregia acestor vremuri pe care le trăim! — Ochii îi erau plini de lacrimi. — Şi totuşi poate fi ultima noastră zi... Farmecul cântului, pasiunea şi duioşia lui, erau atunci numai pentru mine?

— Cum nu l-ai înţeles Maria? când şi privirea mea nu arăta altceva?

— Oh! cât aş fi vrut să-l înţeleg, dragul meu prieten, dar nesiguranţa în care ne găseam nu m'a lăsat să am altă atitudine.

— Astăzi nu este aceeaşi situaţie, poate mai grea?

— Nu pentru d-ta, ci pentru mine... Poate fi ultima noastră zi? Cine ştie, când ne vom mai revedea, sau dacă ne vom mai revedea? Drumurile noastre se despart... Voiesc să-ţi arăt acum, cât mi-ai fost de drag!. Voiesc să am siguranţa, că m'ai înţeles şi că nu vei gândi niciodată, că am fost o cochetă, o încrezută. Când nu eram decât o biată fiinţă, ce luptă să acopere o situaţie disperată pentru mine şi tatăl meu! Şi voiam să nu te leg de mine, prin nimic!...

— Aş dori ca această noapte să nu mai aibă zi de mâine! Cât mă faci de fericit, Maria!... Clipele acestea alungă tot chinul îndoielii, pe care l-am trăit în ultimele luni!

— Ai suferit, amicul meu drag? Din cauza mea? Cât aş fi dat să-ţi alung toată îndoiala, tot chinul nesiguranţei... N'am făcut-o intenţionat. Situaţiunea în care mă găseam mi-a impus rezerva. Am suferit greu, impunându-mi să nu dau ascultare sentimentelor mele şi privirilor tale, care vorbeau atât de lămurit sufletului meu. Nu puteam să las să treacă şi aceste ultime clipe, fără să cunoşti tot ce închide simţirea şi sufletul meu pentru tine.

— Nu pot fi ultimele clipe ale fericirii noastre Maria! — i-am strigat ca scos din minți. Ar fi prea groaznic! Avem o vieață întreagă înaintea noastră!...

— Vezi ce dureroasă este mărturisirea noastră? Ce mai putem spera? Să răsturnăm starea de lucruri de astăzi? Să rămânem unul lângă altul, când atâtea ființe se nimicesc? Când toată situațiunea și viitorul meu s'au prăbușit, printr'un curios joc al soartei! Ce pot face? Să las pe tatăl meu să plece singur? Știu ce-l așteaptă, ...Vreau să fiu lângă el în aceste clipe grele... Vei putea oare să ne urmezi, când ești legat aici, de situațiunea grea în care se găsește și Țara ta? Să sperăm, că Bunul Dumnezeu ne va ocroti pe toți și ne vom regăsi în timpuri mai liniștite, pentru a atinge deplina fericire ce o visăm. Atât putem spera astăzi...

— Ai dreptate, Maria! Situația noastră este prea grea, ca să luăm hotărîri mari! Promite-mi numai, că dacă aceste vremuri vor trece, nu mă vei uita? Nu vei uita pe acela, care a trăit la Bicaz numai din privirea ta, numai din farmecul ființei tale, numai din visul ce i-a inspirat poezia ființei tale? — Ii apucasem mâinile și le strângeam cu înfrigurare.

Ea nu și le-a retras mă privea cu o caldă dragoste, dar și cu o groaznică tristețe. Presimțea ceva?... Chinul sufletului ei mă doborî... Abia acum o înțelegeam...

— Vremurile se vor întoarce bune pentru voi. Pentru mine văd totul strivit, totul prăbușit! Simt o groaznică durere și o milă fără seamă, pentru tatăl meu, care nu mai are astăzi nimic pe lume, decât pe mine! Iată de ce am amânat această mărturisire, până în clipa despărțirii noastre. Acum pot să-ți arăt, că te-am înțeles, că-ți apreciez caracterul, demnitatea și sufletul. Toată simțirea ta de artist, toată generozitatea și dragostea ce-mi porți. Ai sufletul mai împăcat ca înainte? Nu era mai ușoară îndoiala?...

— Nu ! Nu Maria ! Imi rămâne măcar speranţa, când astăzi cunosc sentimentele tale. Imi va fi dulce această speranţă, şi-mi va mai uşura aşteptarea. Voiu trăi din amintirea clipelor calde ce am trăit împreună... Voiu aştepta de-ar trebui să aştept o vieaţă întreagă. Cum am uitat o lume, voiu uita totul afară de tine, fiinţă dragă, a visurilor mele !... Când odinioară, în orele de visare şi în liniştea dela Coteana, improvizam vreo Pastorală sau vreo Baladă ; când mângâiam florile gingaşe din grădina casei mele ; când în amurg admiram măreţia peisajului pierdut în codrul Răstoacei, ca şi seninul cerului nesfârşit albastru ! Bogăţia câmpului smălţat de flori, din luncă ; când mă pierdeam extaziat în melodia dulce a unei Nocturne sau Balade de Chopin ; nu întrevedeam decât un chip ca al tău, o simţire ca a ta, un întreg desăvârşit ca al fiinţei tale !...

— Ce sublime clipe !... Şi totuşi atât de dureroase, în lipsa mea de speranţe, dragul meu !... Iţi promit, că în sufletul meu vei rămâne acelaşi ! Că în orice situaţiuni grele voi trece, mă voiu gândi numai la tine. Mă va întări dragostea ta, mă vor încălzi cuvintele tale din această ultimă zi a noastră...

— Iţi mulţumesc, Maria ! Iţi mulţumesc, dragoste desăvârşită, născută în timpuri atât de grele ; dar pe care le binecuvântez astăzi, fiindcă mi te-au scos în cale !

— Acum să rămânem sub vraja lor, să nu le risipim, cu scrutarea unui viitor nesigur şi presupuneri false... Cântă-mi ceva..., ca atunci la Bicaz..., când stam ore întregi în pridvorul casei din spre Bistriţa, ca să te ascult. Ca să uit tragicul unei situaţiuni atât de grele !... Iată îmi voiu lipi capul de umărul tău, ca să-ţi simt mai bine dragostea şi sufletul simţirii tale de artist desăvârşit. Voiu uita în farmecul cântului tău, toată desnădejdea sufletului şi grija nesiguranţei în care plu-

tesc! Vezi cât m'ai fermecat? Inseninează-mi puţin sufletul...

Ce putea concretiza mai bine visul și starea noastră sufletească decât Nocturna 13 de Chopin?...

Am început s'o cânt, cald, încet, emoţionat, având pe Maria alături de mine. Simţeam respiraţia ei caldă, tremurul simţirei îngrijate, toată vraja fiinţei ei!... ...Şi, totuşi sufletul meu plângea!... Mi se părea că melodia sublimei inspiraţii a lui Chopin, îmi îngână plânsul desnădejdei; că nu pot ţărmuri situaţia viitorului atât de nesigur; că nu pot prinde fericirea pe care abia o atingeam!

Maria închisese ochii, cu capul lipit de umărul meu, dându-mi simţirea şi pasiunea, pe care n'o mai simţisem niciodată în cântul meu!... Crease, în realismul cel mai crud al vieţii, cel mai desăvârşit ideal al dragostei!

Timpul cernea însă, mersul vremii şi clipele atât de dragi se scurtau. O pendulă bătu prelung 4 ceasuri...

Am tresărit amândoi, sub impresia aceluiaşi gând, aceleiaşi păreri de rău... Şi cântul meu continuă, cu Balada 1-a, ca să alung măcar grija sufletelor noastre, dacă nu putem opri mersul vremii!

Trăisem, în ultimul timp, situaţiunile cele mai grele şi complicate, totuşi aceste clipe mă doborau sub greutate fericirii ce simţeam! A contrastului visului nostru, cu realismul situaţiunii în care ne găseam; a ciudatei presimţiri, care mă neliniştea. Şi totuşi câtă linişte în jurul nostru! în conacul acelui sat pierdut parcă, în nemărginitul unui pustiu de patimi, năzuinţi drăceşti, ambiţii fără frâu şi cruzimi de fiare sălbatice!

. . . .

Peste câteva ceasuri zorile se iveau sfioase în ceaţa neguroasei zile de sfârşit de Noemvrie. Incepea altă zi! Şi aceasta îmi arăta că, clipele mele neuitate n'au fost decât un vis! Fragil ca un vis, gingaş ca un vis!... Re-

alizarea lui ?... Şi totuşi un vis prea frumos ! Plângeam amândoi...

Mai târziu Maria adormise, doborîtă de atâta sbucium şi oboseli, rezemată cu capul de umărul meu, în cântul unei „Barcarole" de Schuman. Chipul ei, îmi arăta în seninătatea lui, că trăiește încă visul nostru drag, mărturisit atât de sfios şi chinuitor...

8 Decemvrie

O zi relativ liniştită, în aşteptarea lui Grigore. Se făcuse ceasurile 9 dimineaţa şi soldatul credincios al lui Semenoff, nu se întorsese.

Neliniştea Mariei sporea pe fiecare clipă. Işi aţintea din când în când, privirea înfrigurată asupra mea, plină de o grea întrebare... Cu cât înţeles în dragostea caldă ce revărsau acei ochi frumoşi şi duioşi !

Ce puteam să-i răspund, când eu însumi, eram prins în aceeaşi îngrijorare. Căutam să-i alung descurajarea printr'un zâmbet sau printr'o privire plină de adorare.

Am consultat harta de campanie a locurilor şi vedeam, că nu am posibilitatea să ajung la Paşcani, nici pe la miazănoapte prin Fălticeni, nici pe la Sud prin Roman. Toate drumurile erau înţesate de coloane bolşevice, care se retrăgéau spre Siret. O singură posibilitate, să ne întoarcem la Piatra şi de acolo luând trenul să încercăm să ajungem la Paşcani sau Iaşi. Ar fi fost o întârziere, care n'ar fi convenit Generalului Semenoff şi riscam să nu-l mai întâlnim.

Am eliminat aceasta şi m'am hotărît să aştept până seara, întoarcerea lui Grigore. Presimțeam și chinul în care sărmanul părinte se sbuciuma, ne mai ştiind nimic de două zile de soarta Mariei.

Administratorul Kretzag, nu ştia ce să ne mai ofere şi ce să mai facă, ca să uşureze neliniștea Mariei, căreia îi înțelesese toată grija.

Şi totuşi, pentru mine, acele clipe — care păreau că se scurg atât de repede — îmi erau scumpe!

Atitudinea Mariei îmi arătau, că le apreciază şi ea şi dacă ar fi avut lângă ea acum pe tatăl ei, sau l-ar fi ştiut măcar în siguranţă, toată lumea ei s'ar fi concentrat aici, unde ne găseam.

O plimbare prin parc, de unde am admirat frumuseţea ţinutului, ne-a amorţit puţin grija.

După dejunul destul de bogat, pe care ni l-a pregătit bunul Kretzag, dar pe care noi abia l-am atins — a trebuit să-i răsplătesc amabilitatea cântând la pian câteva romanţe de Schubert şi o Rapsodie de Lizt. Au fost clipe dulci pentru Maria.

In sfârşit, pe la 4 după masă, mult aşteptatul Grigore a sosit! Văzuse pe Generalul Semenoff şi aducea câteva rânduri fiicei lui. Apariţia lui pricinui Mariei o bucurie copilărească, toată fiinţa ei se transformase.

Veştile ce ne aducea soldatul lui Semenoff, erau destul de bune, relative la persoana stăpânului său; dar destul de rele şi nesigure asupra drumului ce trebuia să-l urmăm noi. Sovietul nu plecase încă din Neamţ! Toate drumurile ce duceau spre Roman şi Neamţ, erau pline de trupe şi coloane de trăsuri bolşevice...

La Paşcani se găseau în adevăr trupe române şi Grigore avusese mare greutate să pătrundă acolo, ca să găsească pe Generalul Semenoff. Nu avusese sărmanul om o clipă de odihnă, numai să poată aduce Mariei, cât mai curând, veştile aşteptate. Drumul îl făcuse mai mult peste câmp, ocolind satele. Atât el cât şi calul ce-i dasem erau extenuaţi! Mă gândeam acum cu groază, ce ne vom face în caz că va trebui să pornim din nou la drum.

Scrisoarea Generalului conţinea câteva vorbe de încurajare pentru Maria şi dorinţa lui, ca ea să-l întâl-

nească neapărat în acea noapte la Paşcani, ne mai putând s'o aştepte mai mult acolo, fiind chemat de urgenţă la Iaşi. Câteva cuvinte calde de mulţumire pentru mine şi rugămintea să înlesnesc drumul Mariei, fără s'o expun prea mult.

Sfârşitul scrisorii m'a mişcat în deosebi: „Am toată încrederea în loialitatea, curajul şi prevederea d-tale, scump prieten!"...

Nu puteam pleca înainte de orele 21. Chibzuisem să las măcar patru ore de odihnă lui Grigore şi calului, atât de necesar nouă în acest drum. Calul împrumutat de Strat, ne înţelesesem să-l las în Dobreni şi voiam să mă ţin de cuvânt. Am hotărît să ocolim Neamţul şi satele până la Paşcani. Cum vom ajunge? Ce n'aş fi dat să amân plecarea, să întorc vremea măcar cu o zi în urmă, cu neuitata noapte a fericirii mele.

Am explicat Mariei, de ce nu putem porni numaidecât la drum şi ea m'a înțeles cu tot neastâmpărul grijei.

Acea prelungire a şederii noastre în Dobreni, mi-a dat încă o dovadă a dragostei adânci, dar înţelepte a femeii dragi: Eram singuri în sala unde se afla pianul, cuprinși de grija nesiguranţei drumului ce urma să-l facem. Maria înaintea uşii mari cu geamurile dela ieşirea spre terasă, privind peisajul măreţ, care-şi schimba coloritul din clipă, în clipă, în negura serei, ce începuse să se lase. Un suspin înnăbuşit m'a făcut să tresar şi să mă apropii de ea. Plângea încet!... Ochii îi erau înnecaţi în lacrimi. Mi-a prins cu îngrijorare mâinile și printre suspinele de plâns mi-a spus:

— Cum căutăm să scurtăm aceste clipe atât de frumoase! Poate cele mai calde şi frumoase din vieaţa mea!... Ne vom despărţi, peste câteva ceasuri, dragul meu! Voiu purta dorul dragostei tale, săptămâni şi luni întregi. N'aş putea să redau ce-am simţit în preajma

ta şi cât m-ai liniştit cu duioşia cântului şi fiinţei tale, zilele atât de grele, de privaţiuni şi umilinţe prin care am trecut în ultimul timp! De ce soarta ne desparte aici, acum când ţi-am înţeles deplin toată iubirea curată ce-mi porţi? Cât îmi va lipsi duioşia cântului tău, sfatul tău înţelept, discuţiile literare şi ştiinţifice ce închegam amândoi... Ce grea este despărţirea! Mai cumplită şi mai grea acum, după mărturisirea ce ne-am făcut! Şi tocmai acum, când avem siguranţa dragostei noastre.

Cuvintele ei dragi — pe care aşteptam de atâta timp să le aud — îmi loveau dureros sufletul. Presimţeam şi eu, că soarta ciudată ce se aşeza neînduplecată în calea noastră, ne va despărţi de acum pentru mult timp, sau pentru totdeauna!... Cu sufletul strivit, am căutat să insuflu Mariei curajul şi încrederea de care avea atâta nevoie...

— O despărţire grea, natural, draga mea, — i-am spus privindu-i ochii plini de lacrimile dragostei. Să sperăm însă, în Bunul Dumnezeu! Ne vom regăsi curând şi atunci nimic nu se va mai opune în calea fericirii noastre. Nimic nu va putea micşora dragostea mea. Curaj, draga mea Maria! Vei întâlni pe tatăl tău și alături de el, vei fi la adăpost.

— Dar ştii ce ne aşteaptă? In întunerecul nesiguranţei şi patimei, care a răsturnat totul în aşezările din Ţara mea. El va trebui să lupte încă, cu mâna de oameni, care şi-au propus să țărmurească o prăbuşire, o ruină, care ne va nimici complet. Iată ce ne aşteaptă...

— O ştiu, Maria mea dragă, un om ca Generalul Semenoff, va fi alături de cei cari luptă în Ucraina. Un soldat ca el nu-şi uită datoria. Pentru aceasta dorea să te vadă la adăpost de noi griji şi suferinţe. Tu vei rămâne cuminte la mătușa ta, în Basarabia şi apoi veți veni la Coteana, de care ţi-am vorbit cu atâta dra-

goste, căminul nostru veşnic. Acolo vei găsi fericirea şi liniştea de care ai nevoie.

— Ce vis frumos! Doamne, de s'ar realiza! Aş fi în stare să înfrunt orice suferinţe, numai să ating limanul fericirii mele.

Câtă duioşie în acei ochi mari frumoşi, albaştri, ca seninul cerului, împăienjeniţi de lacrimi. Nu m'am putut opri să nu-i sărut, cald cu patima speranţei şi dragostei atât de grea!

Maria se lipise de pieptul meu, căutând parcă o apărare, un sprijin în nesiguranţa ce urma acestor clipe neuitate.

Se făcuse ceasurile 7, întunerecul cuprinsese întreaga încăpere. O linişte grea se aşternea peste întreg ţinutul!

Administratorul, veni să ne aducă lumină şi să ne întrebe la ce oră dorim să luăm prânzul.

I-am mulţumit şi l-am rugat să ne pregătească ceva sumar pentru ceasurile 8. Inţelegând că avem să ne mai spunem multe, omul cu atâta bun simţ ne-a lăsat singuri.

Maria îşi privi ceasul brăţară ce purta la mână şi exclamă speriată:

— Cum a trecut de repede timpul! Ceasurile 7! Curând vom porni la drum şi apoi despărţirea! Să nu întunecăm ultimele clipe frumoase, cu tristeţea noastră! — îmi spuse ea surâzând. Un surâs care te fermeca, dar atât de trist! Vreau să plec purtând în simţire întreaga poezie a cântului tău! A unei melodii dulci, pe care o voiu alege eu şi care va reda prin interpretarea şi duioşia ei toată simţirea fiinţei tale. Iute, îndeplineşte-mi dorinţa, sunt lacomă de clipele, care trec atât de repede...

Chopin era autorul ei preferat şi m'a rugat să-i cânt „Nocturna doua" şi două valsuri.

M'am aşezat la pian şi am început să-i cânt „Nocturna 2-a".

Ea lângă mine, cu ochii jumătate închişi, în căutarea unei viziuni, simţeam cum soarbe duioasa melodie, ce în accente calde, reda atât de bine clipele noastre de iubire. Dragoste adâncă, dar tristă în nesiguranţa ei. Sfârşisem tocmai o mazurcă, când Kretzag veni să ne înştiinţeze că putem lua prânzul.

Maria îşi privi din nou ceasul, cu un suspin uşor îmi arăta, că se făcuse 8¼.

Abia am gustat din bunătăţile pe care ni le pregătise bunul Kretzag. Ochii noştri se priveau neîncetat în aceeaşi armonie de simţiri şi aceeaşi chinuitoare întrebare.

La 9, Vasile şi Grigore pregătiseră căruţele de drum. Ne-am luat rămas bun dela administratorul Kretzag şi am pornit în necunoscut! Regretam acea ospitalitate aleasă şi locul fermecător, care dase puţină pace şi linişte sufletelor noastre, atât de sbuciumate. O insulă de linişte, în acel nemărginit de patimi şi sbucium al războiului. Porneam să înfruntăm valuri năpraznice!

O noapte întunecoasă, învelită într'o uşoară ceaţă, ne îngreuna orientarea drumului.

Maria nu mai vorbea nimic. O simţeam lângă mine îngândurată, apropiată cât mai mult de mine — aproape stingherindu-mă în mânatul cailor. Era atâta înţeles în atitudinea ei, că mă feream să n'o turbur prin cea mai uşoară mişcare. Să nu fi ştiut ţinta către care mergem, m'aş fi crezut în acel rai dumnezeesc, imaginat de om, ca să concretizeze desăvârşitul fericirii! In urma noastră căruţa cu Vasile şi Grigore, cu trapul măsurat al cailor, ne arăta că nu suntem singuri.

Ne-am apropiat de târgul Neamţ, ocolindu-l pe la răsărit, pe un drum de cărăuşie, destul de rău şi des-

fundat. La 2 km. de târg am oprit, ca să lăsăm caii să răsufle.

Maria, îmi prinse mâinile şi mă privea ţintă în ochi, arătându-mi fără cuvinte părerea de rău, că clipele dragi ni se scurtează continuu...

In apropiere de Graşi, mai multe focuri, ne arătă bivuacul unor coloane. Bănuind că este una din numeroasele coloane bolşevice, în retragere, am ocolit, afundându-ne într'un drum vicinal, care ne ducea de-a-dreptul spre Paşcani. Se făcuse ceasurile 1½, grija şi oboseala Mariei mă torturau. Am căutat s'o conving să se odihnească în fundul căruţei, unde aşternusem paie şi 2 pături moi. N'a voit să primească, rugându-mă stăruitor s'o las să împartă cu mine toată oboseala şi greutatea drumului.

Drumul uneori peste câmp, alteori pe drumuri de care, era anevoios şi greu, iar mersul încet. Totuşi mă bizuiam, ca pe la ceasurile 4 dimineaţa să fim în Paşcani.

In liniştea acelei nopţi, se părea că o forţă misterioasă, înghiţise tot acel puhoiu de trupe şi coloane bolşevice, care se retrăgeau spre Siret, părăsind frontul de luptă, lăsându-ne în voia întâmplării! Drumul era mai uşor decât crezusem! La un loc 'a trebuit să ne apropiem de şosea, ca să putem trece Moldova, pe podul dela Truşeşti. Acolo era tot pericolul, totuşi Dumnezeu ne-a ocrotit! Mister!... Niciun post de supraveghere la pod, nici urmă de bolşevici!

. . . .

Peste un ceas de mers anevoios, un glas răsunător în liniştea nopţii, ne sili să ne oprim. Speriată, Maria tresări din toropeala în care căzuse şi se ghemui lângă mine, apucându-mi nervoasă braţul.

— Este limba noastră scumpă !... Linişteşte-te, draga mea ! Am intrat în linia de avantposturi române — i-am spus cu bucurie.

In adevăr erau sentinelele avant-posturilor noastre din Paşcani.

Am răspuns consemnului, ne-am legitimat şi am fost conduşi cu toţii la postul de trecere, unde am dat peste un ofiţer din grăniceri.

Peste o jumătate de ceas ajungeam în Paşcani şi Grigore, ne-a condus la casa unde era găzduit Generalul Semenoff.

Am găsit pe tatăl Mariei într'o stare de surescitare extremă. Se explica aceasta prin grija care-l stăpânise toată ziua, crezând că toate drumurile ce conduc dinspre Fălticeni şi Piatra, sunt ocupate de coloane bolşevice în retragere. Văzându-şi fiica, avu un transport de bucurie, care ne aduse la toţi lacrimi în ochi.

Maria se lipise de pieptul lui şi-i spunea transportată, privindu-mă pe mine : De atâtea luni, unica clipă de fericire deplină ! Şi totuşi va fi atât de scurtă ! Când plecăm, dragă tată ?

— Chiar în dimineaţa aceasta, cu trenul curier de Iaşi, draga mea Mery. — Diminutivul cu care o mângâia totdeauna Generalul.

Ochii ei mă aţintiră mai intens şi erau plini de lacrimi... I-am înţeles, mai aveam câteva ceasuri şi apoi ? ?... Un vis întrerupt, când părea să se realizeze deplin.

Strivită, parcă de o lovitură care o năucise, Maria se aşeză pe singurul scaun ce se găsea în camera Generalului, cu privirea pierdută în gol.

M'am apropiat de ea, i-am luat mâinile şi i-am şoptit :

— Curaj, dulcea mea Maria, ne vom revedea în curând.

Semenoff înţelese ceea ce nu-i spusese încă Maria, ceea ce bănuia de mult, ceea ce ar fi voit să se fi realizat mai curând. Mă privi întrebător şi apoi mă cuprinse în braţe, sărutându-mă cu dragoste, pe amândoi obrajii. Ochii lui erau plini de lacrimi.

— Cât aş fi dat ca această mărturie mută, s'o fi avut dela Bicaz — ne spuse el extrem de mişcat. Acum este atât de greu pentru voi, copiii mei dragi... Nu ai putea să mergi cu noi la Iaşi ? — mi se adresă mie. Maria mă privi cu o chinuitoare întrebare.

— Trebue să mă înapoiez la Piatra, unde aştept ordine. Aşa m'am înţeles cu comandantul meu.

— Să te înapoiezi, pe acelaşi drum nesigur ! — strigă Maria cu un accent de desperare. Singur, acum ? singur...

— Va fi greu, dar ce poate face un soldat în situaţia lui, dragă Mery ? Eu îl înţeleg... Să sperăm că bunul Dumnezeu îl va proteja, cum l-a ocrotit până acum.

Lângă patul din cameră, se găseau trei icoane, între care una a lui Crist. Semenoff aduse pe Maria lângă el, m'a chemat şi pe mine, ne-a aşezat în faţa icoanelor şi ne-a logodit. In câteva cuvinte ne-a arătat adevărata dragoste, prin înţelegere, încredere reciprocă şi prietenie până la capătul vieţii. Apoi ne-a sărutat şi fiindcă nu aveam inele să schimbăm, ne-a pus să schimbăm sărutul veşnicei iubiri.

Martorii acestei simple ceremonii ne-au fost : Privirea blândă a lui Crist, Chipurile dragi ale Sf. Fecioare şi a Sf-tului Nicolae, patronul lui.

— Acum dacă voieşti te las cu logodnicul tău şi voiu fi liniştit în noua misiune ce mi se încredinţează. Voieşti Mery ?

— Nici aceasta nu se poate, dragul meu tată. Voiu rămâne la moşia mătuşii Fevronia şi vă voiu aştepta

cu mare nerăbdare pe amândoi, ca să-mi fie fericirea deplină.

Timpul trecea repede şi trenul curier pleca la 7 din Paşcani. M'am înţeles cu Maria să ne scrim cât mai des, pe adresa bunului meu prieten C... din Iaşi. Era doborîtă de oboseală şi-am lăsat-o să se odihnească două ceasuri pe patul Generalului, în timp ce eu şi tatăl ei convorbeam în şoapte.

I-am istorisit tot ce s'a petrecut dela plecarea lui din Bistriţa şi el mi-a arătat cum graţie lui Strat şi biletului meu, — trimis prin băiatul ajutorului de Primar, — a putut pleca din Neamţ, cu un sfert de ceas înaintea intrărei trupelor bolşevice. Dacă n'ar fi fost grija ce avea de Maria, ar fi plecat de-a-dreptul la Iaşi.

Mi-a arătat, apoi, felul curtenitor şi binevoitor, cu care fusese primit de Comandantul trupelor Române, care ocupaseră Paşcanii, cu două zile înainte.

Semenoff, se odihnise peste zi şi era dornic de vorbă. Eu cu toate că nu dormisem aproape două nopţi, în surescitarea în care mă găseam, nu simţeam nevoia odihnei. Mi-a cerut să-i istorisesc, cum s'a hotărît Maria să-şi arate adevărata stare a sentimentelor ei, pe care el le bănuise de mult.

— Poate că nu ar fi făcut-o nici astăzi, din cauze pe care le înţeleg abia acum — i-am răspuns — dacă nu intervenea despărţirea de neînlăturat. Am înţeles toată înţelepciunea ei, tot farmecul iubirii curate. Maria, nu a voit ca despărţindu-se de mine, să mă lase într'o chinuitoare îndoială... A voit să-mi arate, că m'a înţeles din primele zile, dar şi-a înnăbuşit sentimentele, ca să nu mă lege de o situaţie, care pe zi ce trecea devenea tot mai grea, pentru d-ta şi ea. A voit să îndepărteze o situaţie, care m'ar fi pus într'o grea încercare. Ea nu mai spera, că veţi scăpa de bolşevicii

din Bicaz. N'a mai prevăzut cele ce s'au întâmplat în ultimele zile. A voit să-mi cruţe vieaţa, prin sacrificiul ce întrevedea.

— Sărman copil! Prin ce este ea vinovată să trăiască aceste timpuri atât de grele? — exclamă Semenoff cu un oftat greu de îngrijorare. Dacă ar voi, aş lăsa-o la Iaşi. Acolo ai putea s'o vezi din când în când. Dar nu va primi.

— Nu! Este mai bine cum a hotărît ea. Am povăţuit-o de altfel şi eu, să stea la sora d-voastră, până ce se vor linişti lucrurile.

— Când? pentru voi da. Dar pentru mine partea grea începe abia acum. Avem prea puţine elemente de încredere, pe care ne putem bizui în Ucraina. ¡Ce te faci cu o armată din care 90% este bolşevizată şi o imensă ţară anarhizată... Situaţiunea noastră este extrem de grea... De aceea sunt fericit de hotărîrea ce-a luat Maria, ca să-şi lege vieaţa de un om tânăr, energic şi hotărît, aşa cum ne-ai arătat că eşti, la Bicaz. Şi apoi te apropii ca simţire atât de mult de ea...

Se făcuseră ceasurile 6 dimineaţa, Maria dormea încă adânc. Cu toată părerea de rău, Generalul o deşteptă, arătându-i că peste ½ de oră trebue să fie în gară.

Grigore şi Vasile erau veseli şi orânduiau de zor bagajele. In special Vasile era de o limbuţie şi veselie extremă şi starea lui mă enervase. Sărman suflet bun, credea, că plec şi eu la Iaşi! Când a auzit că noi rămânem pe loc, m'a privit ca năuc şi parcă mustrător, de greşeala ce fac.

9 Decembrie

In aşteptarea trenului curier, care venea dela Bacău, ochii Mariei mă aţinteau cu o adâncă tristeţe. Voia să-şi facă curaj, dar se vedea că este sub stăpânirea unei grele emoţii. Să-i fi petrecut până la Iaşi? Ar fi fost

să prelungesc o agonie dureroasă! Şi acolo urma tot despărţirea...

Un şuierat scurt, trenul curier intră cu un sgomot asurzitor în gara Paşcani, înţesat de lume şi păzit de o gardă specială. Cu greu izbutesc să găsesc loc pentru Generalul Semenoff şi Maria, într'un compartiment de cl. II-a, — graţie concursului unui camarad de front, căpitanul Voicu, invalid de războiu, — comandantul trenului. Un sfert de ceas a trecut ca o clipă, cu ocuparea locurilor, grija bagajelor şi apoi despărţirea!...

Maria, care nu-şi mai putea reţine lacrimile, rămăsese încremenită la fereastra vagonului.

Apoi singur! Singur mai mult ca niciodată! Mi s'a părut că am pierdut totul pe lume! M'am întors cu Vasile la casa ce o ocupase Semenoff, ca să mă odihnesc, măcar câteva ceasuri, înainte de a porni din nou la drum.

Pe la ceasurile 10, câteva lovituri de tun m'au deşteptat din somnul greu în care căzusem!

Notez ultimele inpresii şi închid caietul de note. Voiu reîncepe mâine notarea. Un dor greu, dureros mă sugrumă, după fiinţa ce era însăşi vieaţa şi sufletul meu. Binecuvântez zilele grele, când eram încă lângă ea.

*
* *

Aici se sfârşesc notele neuitatului meu prieten şi redau după mărturisirile lui Vasile, tot ce s'a întâmplat în urmă.

. . . .

Se aud câteva scurte comenzi şi soldaţii noştri — cantonaţi în Paşcani — se strâng pe platoul dela încrucişarea drumului ce duce la Neamţ şi Fălticeni.

Pâcleş îngrijat de loviturile de tun ce auzise şi alarma dată trupelor româneşti, a trimis soldatul lui să vadă ce se petrece? Ceasul arăta 10¼.

Vasile s'a întors într'un suflet, comunicându-i, că coloane bolşevice cu artilerie atacă Paşcanii!

In câteva clipe, Pâcleş s'a îmbrăcat şi a luat revolverul, plecând spre locul unde se adunau trupele noastre.

Vasile, în acest timp, rămăsese să strângă bagajele şi să ajung pe Pâcleş.

Alte lovituri de tun răsunară mai aproape. Câteva obuze se sparg mult la dreapta târgului. Populaţia — în majoritate evreiască — este înspăimântată.

Vasile ajunge pe Pâcleş, în clipa când se prezintă Comandantului trupelor — un Colonel din grăniceri — punându-se la dispoziţia sa. A înţeles din cele ce se vorbea că o coloană bolşevică, care venea din spre Neamţ, cerea prin Capii Sovietului să li se lase calea liberă spre Iaşi, altfel vor ataca Paşcanii!...

Trupele române aveau ordine precise însă, de a nu lăsa unităţile bolşevice să treacă spre Iaşi, ci să le lase calea liberă spre Roman...

Parlamentări, înaintea liniei de avant-posturi, proteste şi ameninţări. Comandantul român nu se intimidează. Toate acestea se petreceau dela ceasurile 9½ dimineaţa.

La ceasurile 10 bolşevicii atacă avant-posturile noastre, care se retrag spre o linie de luptă dinainte hotărîtă. Două tunuri trag în direcţia Paşcanilor, — ţintind gara, pentru a intimida pe români. Tirul este prost îndrumat. Lipsa de orientare a ofiţerilor se cunoaşte!

Trupele române nu răspund încă, dar se pregătesc să facă faţă bolşevicilor. Un divizion de artilerie român ocupă poziţie de tragere, la miază noapte de gară, pentru a susţine trupele noastre. In faţa hotărîrii neclintite a Românilor, bolşevicii par încurcaţi. Trece un sfert de ceas şi situaţia devine din ce în ce mai grea.

Pâcleş îşi dă seama curând, că această coloană — care se pregăteşte să atace Paşcanii — nu este alta decât fosta Divizie Semenoff. Resturi de regimente ce rămaseră credincioase lui Platkin.

Doi parlamentari, cu un steag alb se prezintă înaintea Comandantului trupelor Române şi cer în numele Sovietului, ca să li se lase calea liberă spre Iaşi. Se lasă trupelor Române un sfert de ceas de hotărîre. In caz de refuz, Sovietul a hotărît să atace Paşcanii!

Li se răspunde — prin interpret — că să depună armele şi apoi vor fi lăsaţi să treacă spre Roman.

In depărtare, flutură un mare steag roşu, lângă un automobil... Trece încă o jumătate de ceas şi tunul bolşevic bubue din nou... De astădată este o baterie întreagă care trage asupra orăşelului. Câteva obuze se sparg în parcul castelului proprietăţii. — Erau loviturile de tun pe care le auzise Pâcleş.

La orele 11, trei valuri de infanterie bolşevică se ivesc la 3 km. miază-zi de târg, venind spre liniile româneşti.

Artileria noastră deschide focul. Tirul este precis şi valurile bolşevice se opresc, după a doua salvă. Se pare, că lucrurile se vor opri aici; dar încăpăţânarea Sovietului — care se crede stăpân să-şi aleagă orice drum voieşte, în retragere spre Basarabia — hotărăşte să nu respecte dispoziţiunile Statului, pe teritoriul căruia se găseau.

Doi călăreţi bolşevici, — conduşi de astădată de un gradat, — se prezintă din nou în faţa liniilor româneşti şi cer să vorbească cu Comandantul trupelor.

Sunt conduşi înaintea Comandantului, unde se găsea în acea clipă şi Pâcleş. Acesta recunoaşte în gradat pe unul din devotaţii Sovietului. In acest timp tunul bubuie şi spre Fălticeni.

Bolşevicii cer să li se lase armele, muniţiunile şi proviziile. Nu se vor opri în Paşcani, ci vor trece direct spre Iaşi.

Comandantul trupelor Române, le răspunde, că nu stă de vorbă decât cu şeful Sovietului. In caz de atac va răspunde prin atac.

Sunt peste 4000 de bolşevici. Tot ce mai rămăsese din fosta Divizie Semenoff, astăzi Platkin! — dintr'un efectiv pe care-l apreciase Pâcleş, la Bicaz, în Octomvrie la 12.000 oameni.

Românii nu sunt decât un regiment — 2.500 de baionete — un divizion artilerie de câmp şi un escadron călăraşi.

Peste o jumătate de ceas de nesiguranţă, două automobile, escortate de 50 de călăreţi, se prezintă înaintea liniei de luptă româneşti. Prima maşină desfăşura un steag mare alb, a doua un fanion mare roşu. Se opresc la 100 paşi de liniile de luptă române. Intreg Sovietul se găseşte în aceste automobile, ocrotit de cei 50 călăreţi!

Pâcleş recunoaşte pe Platkin, Krasnin şi restul membrilor din Soviet.

Prin interpret Platkin, cere să vorbească Comandantului trupelor române.

Comandantul detaşamentului însoţit numai de Pâcleş şi aghiotantul regimentului, iese înaintea frontului.

Pe un ton semeţ, Platkin cere să li se lase calea liberă spre Iaşi. Nu vor depune armele şi nici nu voiesc să treacă prin Roman!...

Krasnin, zăreşte pe Pâcleş şi aruncându-i o privire răutăcioasă, comunică cu glas tare pe ruseşte — ca să fie bine auzit — lui Platkin:

„Iată câinele de român din Bicaz, care ne-a făcut atâta rău, înlesnind fuga Generalului Semenoff şi 'a

fiicei lui ! Ah ! dacă am avea acum pe Semenoff cu noi, românii ne-ar vorbi altfel".

In acest timp Comandantul trupelor Române comunică — prin interpret — că are ordine precise dela Marele Cartier, să nu lase nicio unitate roşie să treacă spre Iaşi. Va şti să-şi facă datoria ! Se bazează pe soldaţi, ofiţeri bravi şi disciplinaţi.

Platkin, formulează — prin interpret — a doau oară cererea Sovietului, la care adaugă, ca să li se predea şi ofiţerul român, fost de legătură la Divizia lor în Bicaz, pe care-l consideră că şi-a călcat cuvântul şi a lovit în interesele Sovietului, răpind pe Comandantul lor de Divizie, ce era prizonierul şi garanţia lor !

— Nu avem nimic de adăugat la cele ce s'a comunicat Sovietului — răspunde demn colonelul comandant. Cât pentru ofiţerul român, camaradul nostru, nu-l vom preda orice s'ar întâmpla. El nu şi-a făcut decât datoria.

— Vom ataca trupele române ! — răspunde obraznic Krasnin.

Situaţia devenise foarte gingaşă ! Din cauza încăpăţânării lui Platkin şi Krasnin, se prevedea o ciocnire, care putea fi înlăturată, dacă se ajungea la o înţelegere. O vărsare inutilă de sânge, pe care o întrevedea Pâcleş.

El arătă Comandantului Detaşamentului, că nu toţi membrii Sovietului sunt de părerea lui Platkin, iar majoritatea trupei — este sigur — ar voi să se supună instrucţiunilor Comandantului român. Pentru aceasta cere Comandantului, să-l lase să vorbească Sovietului complet, spre a-i convinge, că orice opunere este de prisos, faţă de ordinul precis venit dela Iaşi.

Colonelul care nu are încredere în atitudinea capilor Sovietului, povăţueşte pe Pâcleş, să nu se expună. Totuşi, Pâcleş, în cavalerismul lui, se oferă să se ducă

la Sovietişti, pentru a-i convinge de zădărnicia opunerii lor — numai să se evite o ciocnire sângeroasă.

Trece spre automobilele Sovietului Diviziei şi se adresează lui Platkin :

— Dacă mai ai puţină omenie şi înţelepciune, nu expune pe aceşti sărmani oameni — care ţi-au rămas credincioşi — să fie omorîţi, fiindcă Românii îşi vor face datoria şi vor lupta chiar unul contra cinci ! Mă adresez şi vouă, celorlalţi, pe care v'am cunoscut, atât de înţelepţi la Bicaz şi Bistriţa, ca să convingeţi pe tovarăşul Platkin, să cedeze şi să luaţi cu toţii drumul Romanului.

— Ticălos român ! — îi răspunde batjocoritor Platkin — parcă nu ştim, că pe Siret ne aşteaptă alte trupe române ca să ne desarmeze. Vrem să mergem la Iaşi ! Să ne unim cu trupele noastre de acolo şi să arestăm Comandamentul Generalului Tserbachef.

— Mai bine spune unde ai ascuns pe Generalul Semenoff şi pe frumoasa lui fată, ticălosule ? — apostrofează Krasnin.

— N'am ce răspunde acestor injurii ! Vă cer încă odată să fiţi cuminţi şi să nu provocaţi o vărsare de sânge nefolositoare !

— Bine, vom vedea cine este mai tare ! — răspunde înfuriat Platkin, urcându-se în automobil.

Ceilalţi membri ai sovietului încep să murmure şi par că desaprobă atitudinea şi încăpăţânarea şefului lor.

Pâcleş priveşte uluit spre Platkin. In acest timp Krasnin, se apropie de el şi-i descarcă — pe la spate — 4 gloanţe de revolver, dela cinci paşi ! Pâcleş se prăbuşeşte la pământ, fără a putea reacţiona !

Urmează o zăpăceală generală ! Gestul ticălosului bolşevic surprinsese pe toţi ! Profitând de aceasta, automobilul sovietiştilor întoarce repede şi se depărtează

în maximum de viteză, spre trupele lor, urmate de călăreţii, care trag focuri de carabine spre trupele române.

Viteazul Krasnin, care avusese îndrăsneala să împuşte un ofiţer român, — ce a dat dovada tot timpul cât fusese ataşat Diviziei Semenoff, numai de înţelepciune, generozitate şi cavalerism, — fuge ca un laş !...

Cel dintâiu care îşi vine în fire din uimirea şi zăpăceala care cuprinsese pe toţi, este Vasile. Aruncă pătura şi geamantanul ce avea în mână şi se repede spre ofiţerul lui.

Un grup destul de numeros de ofiţeri şi soldaţi se strânseseră în acest timp în jurul lor.

Cum nu se ştia ce se mai poate întâmpla, din partea bolşevicilor, Colonelului Comandant al trupelor strigă tuturor să se retragă şi să se ocupe posturile de luptă.

Ajutat de doi ofiţeri, Vasile duse pe Pâcleş înapoia liniei de luptă şi de aci cu o targă la postul de prim ajutor, aflat sub o coastă a Paşcanilor.

Pâcleş este galben ca ceara şi nu mai dă semne de vieaţă.

— Pregătiţi-vă băieţi de luptă, ca să facem primire bună bolşevicilor şi să răzbunăm pe camaradul nostru, Căpitanul Pâcleş. Un viteaz pe care l-am cunoscut la Caşin — spunea Colonelul. Cu zăpăciţii aceştia nu te poţi înţelege. Anunţă artileria să fie gata — se adresează el aghiotantului regimentului.

La postul de prim ajutor, medicul regimentului, constată la Pâcleş, două răni grave. Una în dreptul ficatului, iar alta la plămânul drept. Celelalte 2 gloanţe se opriseră în omoplat. Emoragia este puternică şi medicul încearcă s'o oprească.

Vasile plânge ca un copil, sprijinind capul iubitului lui camarad — cu care împărtăşise atâtea pericole pe front şi apoi la Bicaz. Din când în când priveşte des-

nădăjduit pe doctor şi apoi cerul, parcă ar implora ceva... Starea lui impresionează pe toţi.

Telefonul sbârnâe şi medicul şef este chemat să vorbească cu Comandantul trupelor.

— Nu cred să scape, d-le Colonel. Sigur, că va interveni o emoragie internă, provocată de rana dela ficat, dă sentinţa medicul. Da, sărmanul! Un viteaz! Da, înţeleg... Voiu face tot ce pot, ca să-l pot evacua la Ruginoasa sau Roman, spre a fi operat. Dar nu cred să reziste... Am înţeles... Voiu face... Comunic chiar acum să vie o auto-camionetă.

. . . .

Se procedează apoi la primele ajutoare urgente. Pâcleş are o tresărire, deschide ochii mari şi zărind pe Vasile lângă el îi apucă mâna dreaptă:

— Vasile! dragul meu camarad credincios, îţi... mulţumesc pentru tot ce ai făcut pentru mine. Dumnezeu să-ţi ajute! O oprire, pare extenuat. O spumă roşiatică de sânge i se iveşte în colţul gurii. Face un efort: „Du lada şi scrisorile mele d-lui Căpitan... la Iaşi... Ştii, în str. Cuza Vodă... Cunoşti casa... Spune-i lui ce-am păţit!... Să vestească pe sora mea... Să nu spună nimic dragei mele Maria... Să creadă că am uitat-o... Tu dacă scapi, să te duci la Coteana, ţi-am lăsat 20 de pogoane în luncă..., scrie aici... O nouă tresărire mai puternică. Un val de sânge îi umple gura şi capul lui Pâcleş, cade ca un plumb, pe targa, pe care fusese aşezat...

Acel care fusese artistul desăvârşit, cu un suflet tot atât de mare, viteazul dela Dragoslavele şi Caşin, trecuse în lumea *Eroilor!*

Vasile şi sanitarii îl privesc năuci...

Pe chipul lui se aşternuse un zâmbet senin. Murise cu imaginea scumpă a Mariei înaintea ochilor, — de care se despărţise abia de câteva ceasuri.

Vestea actului de laşitate a bolşevicilor, se răspândise ca fulgerul printre trupele noastre şi este un imbold să lupte fără milă contra acelor descreieraţi, care nu au suflet, cavalerism şi omenie!

Ameninţarea lor cu atacul, întârzie! Petele sure de unităţi bolşevice par să fi dispărut. Să se fi cuminţit după fapta lui Krasnin şi să fi luat drumul Romanului? Aceasta este întrebarea ce pluteşte pe buzele tuturor, la posturile de comandă. Câteva patrule de recunoaştere, trimise înainte se întorc peste o jumătate de ceas şi aduc vestea că bolşevicii s'au adăpostit înapoia unei sprâncene de deal — ce se zărea cu ochii liberi — la 4 km. de liniile româneşti şi ţin sfat. Câteva tunuri sunt în baterie într'o vâlcea!... ţintind Paşcanii.

Vestea omorîrii unui ofiţer român se răspândise şi în Paşcani. Câteva femei aduc flori şi lumânări. Nişte lucrători dela atelierele căilor ferate, cer Comandantului să li se dea arme, spre a lupta alături de ostaşii noştri!

*

* *

Trece un ceas!... Nicio mişcare din partea bolşevicilor!... Pe la orele 14, câteva obuze spintecă văzduhul şi se sparg mult înaintea liniei de luptă române.

Două pâlcuri, de câte 3 valuri, se ivesc, spre aripile poziţiilor ocupate de români la 2000 de paşi. Divizionul de artilerie alipit trupelor noastre începe tragerea. Ambele pâlcuri de ruşi sunt repede încadrate. Cu toate acestea ei înaintează în numeroase salturi şi ocoluri şi ajung la 1000 de paşi de linia trupelor noastre. In zare numeroase mogâldeţe, care nu mai mişcă, arată şi pierderi! Sărmanii nenorociţi, ucişi de încăpăţânarea unui ambiţios nerod! Câteva mitraliere încep ţăcănitul lor nervos, în timp ce bateriile noastre ţintesc bine grupele

de bolşevici. O scurtă oprire după care se produce un fapt uimitor! Incadraţi de mitralierele noastre şi artilerie, grupul cel mai numeros ce înainta spre apus de Paşcani, aruncă armele şi fug înapoi, spre a se adăposti cât mai curând sub sprânceana de deal, de unde porniseră.

Se ordonă înaintarea infanteriei române. Valurile noastre de atac pornesc bine închegate, susţinute de artilerie şi mitraliere, manevrând aşa fel, ca să înconjoare pe bolşevici.

Artileria ruşilor încetează tragerea. Tunarii lasă tunurile şi fug călări într'un iureş nebun spre Neamţ. Grupul de bolşevici, care înainta pe la răsărit de Paşcani, ridică steagul alb şi începe să arunce armele. O coloană de camionete şi automobile fug pe şoseaua Neamţului.

Tabloul acesta tragic are şi comicul lui! Comandanţii improvizaţi îşi lăsă trupele şi fug punându-şi pieile la adăpost!

La orele 15 totul reintrase în cea mai deplină linişte. Tunul, care se auzea din spre Fălticeni, amorţise şi el.

S'au predat trupelor române: 100 subofiţeri, 2.100 de infanterişti, 300 pioneri, 200 artilerişti, 10 tunuri, 30 de mitraliere şi 3.500 arme. Niciun ofiţer!... Nicio urmă de şeful Platkin şi ajutorul lui Krasnin!

Prizonierii spun că au fugit cu maşinile la Neamţ. Platkin îi asigurase că românii nu vor îndrăzni să tragă şi să se lupte cu ei!

Numărul celor dispăruţi cu arme se evaluiază la peste 1.500, cu 20 de tunuri. A doua zi acest grup depun armele la Roman. Li se dă voie să continue drumul prin Băceşti, Vaslui spre Prut. Tot într'acolo se trimit şi prizonierii luaţi cu o zi înainte, de trupele noastre din Paşcani.

3417. — 11

10 Decemvrie

O zi ceţoasă, mohorîtă şi rece înveleşte Paşcanii.

Din spre biserica târgului porneşte la ceasul 11, un convoiu trist, dar mare în simplitatea lui. Prapori. preoţi şi apoi un cheson împodobit cu ramuri de brac pe care odihneşte trupul acelui ce fusese căpitanul Pâcleş... Cavaler al ordinului „Mihai Viteazul".

Singur, sguduit de plânsul care-l sugrumă, Vasile Ion urmează sicriul camaradului lui ofiţer. Un grup de ofiţeri în cap cu Comandantul trupelor vin în urma lui şi apoi o companie cu drapelul regimentului.

Ajunşi la răscrucea drumurilor Neamţ şi Fălticeni — chiar pe locul unde fusese împuşcat Pâcleş, este aşezat în groapa, în care va odihni, până ce va fi adus de conu Alecu Schipor, la Coteana. Un fag bătrân străjueşte locul, iar la cap o *Cruce Albă*, pe care se scrisese : „Aici se odihneşte Căpitanul de rezervă Pâcleş A. din Reg..., omorît mişeleşte de bolşevici, în ziua de 9 Decemvrie 1917".

* * *

Peste două zile m'am pomenit cu Vasile la Iaşi. Aducea două lăzi de campanie, o pătură albastră şi un mic geamantanaş de mână. Avea faţa suptă şi părea bolnav.

— Vine şi Sandu ? — l-am întrebat îngrijat şi surprins de halul în care-l vedeam.

— Nu mai vine, d-le Maior ! l-au omorît ticăloşii, la Paşcani ! mi-a răspuns izbucnind în plâns.

Nu-mi venea să cred !... Cu o zi înainte văzusem pe Generalul Semenoff şi fiica lui, care-mi vestiseră logodna prietenului meu. Il lăsaseră bine, sănătos, plin de speranţe şi încredere în Paşcani, de unde urma să se înapoieze la Piatra !

In seara acelei zile, Maria şi tatăl ei plecaseră în Basarabia, prin Ungheni, lăsându-mi o scrisoare pentru

Pâcleş. Imi vorbise de înţelegerea ce aveau ca să-şi scrie pe adresa mea. Maria cu toată mulţumirea ce avea în privire, părea îngrijată, pradă unei presimţiri grele, pe care mi-o mărturisese în gară! — înainte de plecarea renului.

Vasile, mi-a istorisit în detaliu, toată întâmplarea nenorocită, pe care am redat-o.

Intr'una din lăzi am găsit caietul lui de note zilnice, pe care i-l redasem la Bicaz, ca să-l completeze. Câteva schiţe în pasteluri, cu vederi din munţi — admirabil redate, două compoziţii, pentru pian, închinate Mariei: O Elegie şi o Baladă.

Eram consternat! M'aşteptam la alt sfârşit şi altă soartă pentru acest om, înzestrat cu atâtea calităţi. Nu la această moarte stupidă, provocată de un inconştient..

Trebuia să anunţ pe sora lui, să-i duc hârtiile de familie, ca şi unele scrisori, găsite în bagajele neuitatului prieten. Cum voiu putea însă vesti pe Maria Semenoff?! Imi pusesem de zece ori această întrebare şi nu găseam un răspuns potrivit!... Ultimele cuvinte ale lui Pâcleş — spuse lui Vasile — n'ar fi fost crezute!

*

* *

M'am dus peste trei zile la Paşcani, împreună cu sora şi cumnatul lui — ca să-i facem un parastas.

Un mormânt încă proaspăt, acoperit de flori, străjuit de un fag bătrân şi-o cruce albă cu numele lui, arăta, că acolo se sfârşise o vieaţă tânără, o simţire fără de pereche şi un talent remarcabil. Era mormântul simplu al unui soldat viteaz!

Pe dinaintea ochilor mei, umeziţi de lacrimi, s'au perindat atunci: Serile dela Coteana, cu muzica atât de simţită şi atât de bine redată; cu amintirile noastre, cărţile, schiţele şi florile lui Pâcleş. Moş Alecu Schipor

şi Gherghina !... Despărţiţi acum de noi parcă de altă lume !...

Gherghina, acea floare plăpândă de câmp, cu atâta simţire, care avea o adorare pentru el. Cum se năruise tot, printr'un curios capriciu al soartei !

Am rămas cu toţii în Paşcani, încă o zi, ca să închidem mormântul, cu un grilaj provizoriu de lemn.

Comandantul trupelor noastre ne-a ajutat mult. Ne-a vorbit elogios de curajul şi cavalerismul lui Pâcleş. Nu'şi ierta că-l lăsase să se expună în masele nebune de bolşevici. Dar nici el nu se aşteptase la acest gest nesocotit şi atât de laş !

„Indignarea ofiţerilor şi soldaţilor mei a fost atât de mare, că dacă i-aş fi lăsat ar fi trecut prin baionete pe toți bolșevicii care se predaseră" — ne spunea el.

20 Decemvrie

Suntem în plin Armistiţiu. Iaşul a fost ocupat de trupe române aduse de pe front. Ne simţim mai în siguranţă.

O încercare de revoltă a unor unităţi ruse, cantonate la Socola, a fost înnăbuşită grabnic de trupele noastre.

Gărzile albe de Ucranieni susţin lupte aprige, cu trupele bolşevice. In ce colţ lupta Generalul Semenoff ? Nu mai ştiu nimic de el. Se apropie Crăciunul ! Un nou Crăciun de războiu...

Pâcleş, îmi promisese că-şi va cere o învoire şi vom face amândoi aceste sărbători, care nu ne-au despărţit de ani de zile. O singură excepţie anul trecut, când el era pe front la Caşin. Anul acesta, definitiva despărţire !... Cât m'aş fi bucurat să-l am lângă mine să ne mai reamintim atâtea nimicuri dragi şi clipe duioase.

Ne aştepta un Crăciun greu ! Se vorbeşte de retragerea în Rusia ! De triunghiul morţii ? ! ! De un ultimatum al Guvernului maximalist, pentrucă ai noştri au desarmat

bandele sovietice, care părăsiseră frontul şi voiau să jefuiască Moldova!

Mă gândesc şi la cei rămaşi în teritoriul ocupat: Moş Alecu Schipor şi Gherghina, care o duc, sigur, foarte greu? Moş Alecu cu firea lui impulsivă şi mândră, iar Gherghina cu dorul ei pe care nu i-l prinsese decât Moş Alecu...

Tăcerea Mariei Semenoff mă nelinişteşte...

29 Decemvrie

In dimineaţa acestei zile îmi soseşte un mesager misterios! Grigore Serghiev — ordonanţa credincioasă a Generalului Semenoff. Imi aduce o scrisoare din partea Mariei, pentru Pâcleş, însoţită de o fotografie a ei. Se strecurase pe drumuri grele şi trecuse prin mari greutăţi, cu supravegherea trupelor noastre, numai să ajungă la Iaşi, ca să-mi aducă mesajul tinerei lui stăpâne, pe lângă care rămăsese.

Am stat mult de vorbă cu acest brav basarabean, care mi-a istorisit cum Generalul a putut trece Prutul, pe la Leova şi apoi, condus de el, Nistrul, pe la Bender. Ştia că Generalul se găseşte la Kiev, în perfectă sănătate.

De Maria mi-a spus, că este încă la moşia mătuşei ei, la Sirăuţi.

Fusese trimis el — cu toată greutatea ce prezenta aceasta — Maria Semenoff voind să fie sigură, că scrisoarea ei va ajunge în mâinile mele şi să-i aducă ştiri dela logodnicul ei. Mi-a povestit în detaliu, cu o expunere clară, tot ce s'a întâmplat, dela plecarea lor din Iaşi şi până astăzi.

Nu aveam încă curajul să anunţ pe Maria de moartea dragului meu prieten. Voiam să-i dau încă puţină iluzie în fericirea ei, ştiind în ce situaţie grea se găseşte — departe de tatăl ei şi Pâcleş. Timpul poate îmi

va uşura sarcina? O nenorocire mare se vesteşte uşor, dar trece greu!

Testamentul lui Pâcleş m'a pus însă, într'o mare încurcătură! Il scrisese cu o lună înainte. Câteva rânduri, câteva dorinţe, parcă şi-ar fi presimţit sfârşitul:

„Conacul, cu tot ce cuprinde şi trei părţi din moşie, le lăsa iubitei lui Maria. Din sfertul rămas, lăsa 100 de pogoane Gherghinei şi mamei ei, care l-au îngrijit cu tot devotamentul, 20 de pogoane lui Vasile, pentru credinţa şi devotamentul lui, — camaradul lui de zile grele. O sumă de 200.000 lei şi 100 de pogoane pământ, ca prin grija mea şi a lui A. Schipor, să înfiinţăm o şcoală de horticultură la Coteana. Apoi câteva legate pentru personalul credincios din administraţia moşiei. Casele părinteşti din Bucureşti, cu un loc imens le lăsa sorei lui".

Dorea ca rămăşiţele lui pământeşti să fie aduse — când se va sfârşi războiul — la Coteana şi înmormântate lângă mama şi tatăl lui".

Ar fi trebuit să transmit copia testamentului Mariei Semenoff, ca să ştiu ce hotărîre va lua. Cum însă executarea nu era posibilă acum, aveam răgaz de aşteptare.

Am spus lui Grigore, că nu am încă nicio scrisoare dela Pâcleş. Ştiu, numai că se găseşte acum cu regimentul lui la Oneşti!...

Lipsa de ştiri hotărî pe Grigore, să plece la Oneşti. Voia cu orice chip să ducă un răspuns Mariei, care era chinuită de lipsa de ştiri.

Mi-au trebuit multe argumente, ca să conving pe inimosul Grigore, ca să nu se ducă la Oneşti, să nu afle minciuna! Eu care căutam să amân o dureroasă veste stăpânei lui, când el credea că-i va aduce bucuria. Era înarmat cu un bilet de liberă trecere dela misiunea franceză din Ucraina şi cu el credea, că poate cutreiera lumea întreagă, numai să poată da de Pâcleş!

Minţeam cu moartea în suflet, admirând pe acest devotat om, — rămas imun otrăvei bolşevice. Dar trebuia s'o fac... Şi apoi voiam să înştiinţez întâi pe tatăl Mariei, care ar fi pregătit încet, încet sufletul prea delicat al fiicei lui. N'am liniştit pe Grigore, până ce nu i-am promis că voiu trimite pe Vasile la Sirăuţi, îndată ce voiu avea o scrisoare dela Pâcleş.

2 Ianuarie

Un nou an! Incepe plin de griji şi întunerec pentru noi! Se svoneşte tot mai mult că Ruşii vor încheia pace separată cu puterile centrale! Pe noi ce ne aşteaptă?...

De trei zile scrisoarea Mariei se găseşte la mine şi nu am curajul s'o desfac, ca să văd ce cuprinde. Am impresia că Vasile — curierul credincios al iubitului meu Pâcleş — trebue să sosească din clipă în clipă, ca să-mi ceară scrisoarea! Dar Vasile a plecat la regimentul lui şi nu mai ştiu nimic de el.

Mă hotărăsc, în sfârşit, să deschid scrisoarea Mariei. Patru pagini de un scris mărunt, regulat. Sărmana fată este încă plină de visuri, deşi o nelinişte grea o apasă. Işi reaminteşte cu sufletul plin de o caldă duioşie de clipele petrecute cu Pâcleş la Dobreni. De ultimele lor ceasuri din Paşcani, atât de fericite pentru ea, fiindcă regăsise bine pe tatăl ei şi era încă cu iubitul ei. Proiecte în viitor... Câteva recomandaţiuni de prudenţă. Scrie cum a ajuns la Sirăuţi şi cum s'a despărţit de tatăl ei, Cum îşi petrece timpul, în tovărăşia mătuşii ei şi cum trăieşte în speranţa unor zile mai bune, pentru amândoi. Il roagă să-i scrie cât de des şi amănunţit de tot ce gândeşte şi face. Sfârşea scrisoarea astfel:

„Se svoneşte că trupele române vor ocupa Basarabia?... Ar fi bine, fiindcă ne-ar alunga nesiguranţa în care trăim, cu trupele bolşevizate ce trec continuu pe

aici!... Nu ai putea face parte din unul din regimentele româneşti, care vor veni în Basarabia?"...

. . . .

Moartea eroică şi atât de hidoasă a lui Pâcleş, era cunoscută acum mai peste tot. Toţi ofiţerii noştri o cunoşteau. Imi era teamă că Maria o va afla cât de curând dela alţii. De aceea, m'am hotărît chiar în acea zi să scriu Generalului Semenoff, arătându-i toată nenorocirea întâmplată. Urma să trimit scrisoarea cu cel dintâi prilej, printr'unul din ofiţerii noştri, care serveau pe lângă depozitele noastre din Odessa, sau Kerson.

5 Ianuarie

Ocazia de a trimite scrisoarea Generalului Semenoff, s'a ivit astăzi. Un ofiţer din misiunea franceză, pleca la Kiev, cu o însărcinare specială pe lângă Comandantul Gărzilor Albe.

Căpitanul Vitrée, s'a oferit cu multă bună voinţă să remită scrisoarea mea tatălui Mariei. Cunoştea pe Generalul Semenoff, de pe front. Ceream un răspuns ca să ştiu cum să procedez de aci înainte.

*

* *

Răspunsul mi-a sosit mai curând decât mă aşteptam — peste! şase zile — adus de un curier al Marelui Cartier.

Semenoff se găsea încă la Kiev.

O scrisoare scurtă şi dureroasă: Generalul îmi mulţumea că-l înştiinţasem întâi pe el. Cum nu găsea mijlocul ca să înştiinţeze pe fiica lui în scris, se hotărîse s'o facă personal, la prima ocazie, care spera să i se prezinte curând. Vestea dureroasă ce-i dam, îl deprimase complet, întru cât Pâcleş nu mai era un străin pentru el astăzi.

„Şi chiar dacă n'ar fi fost logodnicul fiicei mele — scria el — tot l-aş fi iubit şi stimat, pentru calităţile lui desăvârşite. După atâtea lovituri primite, aceasta pune capăt oricărei răbdări! Nu ştiu cum voiu înştiinţa de această nenorocire pe draga mea Mery... Işi făcuse atâtea iluzii! avea atâtea speranţe în dragostea ei, atât de chinuită! Sper, că va şti să-şi facă curaj şi va rezista acestei groaznice lovituri! Ea, care a ştiut să înfrunte şi altele".

PARTEA II-a

Am înaintea mea caietul de note al Mariei Semenoff. Trecuse zi de zi impresiile ei, din primele zile ale anului 1917. Multe coincid cu ceea ce scrisese amicul meu, în jurnalul lui.

Mai de seamă sunt notele după 9 Decemvrie, — data despărţirii de Pâcleş. Reiese din aceste rânduri, mult suflet, o adâncă simţire, multă chibzuinţă şi o înţelegere a situaţiei prin care trecea, cum numai o fire încercată hotărîtă şi crescută în vieaţa aspră, poate s'o priceapă.

Pâcleş era arătat aşa cum îl cunoşteam. Şi poate că nici eu n'aş fi putut descri atât de bine personalitatea acestui om, — în care natura sădise atâtea calităţi şi talente. Nicio aluzie la sentimentele ei, până la destăinuirea din ajunul despărţirii lor! Şi mă gândesc, ce revărsare de sentimentalism ar fi aşternut altă fată, de vârsta ei, în paginile acelui carnet, asupra duioaselor seri din Bicaz.

La Maria Semenoff, multă discreţie şi sobrietate. Nimic din calcul, ci dintr'o adâncă înţelegere a situaţiei delicate în care se găsea. Inţelesese deplin firea de artist a lui Pâcleş, generozitatea şi cavalerismul lui. In câteva rânduri arată, că a înţeles ceva din sentimentele ce-i purta, şi le împărtăşise în toată măreţia lor, dar se simţea o condamnată a soartei! Nu mai avea puterea să lupte contra destinului şi nu voia să strivească un suflet atât de gingaş, în curăţenia dragostei lui. Un întreg de fire artistică, atât de fragil în alcătuirea lui.

Şi eu care o crezusem frivolă! Câtva timp am avut această impresie, fără s'o desvăluesc prietenului meu. Singur, el care o iubea atât, întrevăzuse limpede acel tezaur de suflet feminin.

Iată un extras al uneia din paginile caietului ei de note:

Octomvrie 1917

. . . .

Sfârşesc azi o zi tristă! Nemărginit de tristă, în răceala şi ploaia deasă care îşi cerne stropii, prin plasa de ceaţă ce înveseleşte munţii Bicazului şi satul.

Starea mea sufletească a fost întreaga zi o durere! O descurajare grea, la veştile primite de tatăl meu! Situaţiunea noastră se înrăutăţeşte din zi în zi şi nu mai întrevăd nicio schimbare...

N'am văzut astăzi pe amicul meu drag şi toată simţirea mea suferă! N'am voit să-i arăt descurajarea mea, n'am voit să-i micşorez optimismul lui. El care are atâta nevoie de curaj, ca să ne ocrotească pe toţi. Ii simt lipsa, ca şi clipele din amurg, când ascunsă în cerdacul căsuţei noastre — unde lacomă ascultam fermecată muzica lui duioasă, ce-mi răscolea nostalgia unor vremuri neuitate...

Ce visuri! Ce amintiri îmi redau Baladele lui Chopin, pe care mi le cânta cu atâta înţeles şi simţire!

O zi trecută! Un inel din lanţul umilinţelor, privaţiunilor şi suferinţelor morale, la care suntem supuşi de luni de zile... Nu întrevăd nimic bun, în ziua de mâine şi de aceea mă gândesc cu teamă la ea!

O singură rază luminoasă, prietenia caldă şi atât de devotată a lui...

Şi alta, tot atât de sugestivă :

...*Noemvrie* (Bicaz)

. . . .

Sfârşesc o zi relativ liniştită, sub farmecul muzicei lui P. . . . . Câteva romanţe de Schuman şi o Nocturnă de Chopin, m'au făcut să retrăiesc alte timpuri !... Aş voi să rămân în această închipuire. Să adorm în visul simţirii omului, care ştie să redea cu atâta meşteşug ceea ce a înţeles compozitorul în duioasa melodie muzicală.

Chipul îngrijat al tatălui meu, ca şi suferinţa situaţiei în care se găseşte de atâta timp, îmi dau însă cruda realitate ! El caută să mi-o ascundă, dar o ghicesc din privirea lui, din resemnarea ce şi-a impus. Pentru ce un om atât de generos, bun şi cu o fire atât de înţelegătoare, este umilit şi terorizat ? Pentrucă aparţine altei lumi ? care a greşit foarte mult, dar ale cărei greşeli nu le poate ispăşi el !

Amicul P. . . . mi-a vorbit mult astăzi, căutând să-mi insufle curaj. M'a lăsat să întrevăd, că situaţiunea mea se poate schimba oricând ! Cum ?... Cât este de generos şi bun ! Dacă n'am trăi aceste vremuri anormale, l-aş crede şi ia-şi răspunde cu aceleaşi sentimente. Nici el şi nici eu, nu mai suntem însă stăpâni pe destinul nostru.

Scump prieten, nu căuta să-ţi legi vieaţa de o proscrisă, care nu are Patrie şi cămin ! Ci numai un suflet strivit..."

. . . .

Ajung la zilele dela Bistriţa şi Paşcani, notate de ea la Iaşi.

Sunt în aceleaşi vederi ca ale lui Pâcleş şi printr'o ciudată coincidenţă cu aceleaşi aprecieri şi comentarii. Dar pe când la prietenul meu, transpiră în fiecare rând, un optimism cald, o fericire, pe care o simte în

toată intensitatea ei, la Maria o teamă neînţeleasă! Un vis din care trăieşte, dar pe care nu-l crede realizabil, după atâtea lovituri!

Dragostea îi încălzeşte sufletul şi simţirea celor 32 de ani. O înţelegere în toată măreţia şi curăţenia ei, dar o ciudată presimţire îi spune că nu va avea parte de ea!!

Sufletele feminine să fie mai prevăzătoare în gingăşia iubirii lor?

...*Decemvrie* (Iaşi)

. . . .

Ne găsim de două zile în capitala Moldovei. Mâine plecăm. Tatăl meu, spre o destinaţie necunoscută. Aşteaptă să primească instrucţiuni la Tiraspol. Eu, la moşia mătuşii mele, la Sirăuţi. Acolo, voiu aştepta singură cu gândurile şi speranţele mele, revederea celor două fiinţe dragi, singurele care le mai am astăzi pe lume.

M'am despărţit de dragul meu P.... abia de două zile şi mi se pare, că nu l-am văzut de o eternitate! Cât îmi lipseşte! Este un vis prea frumos şi nu ştiu cât va dăinui! Doamne! Voiu avea parte de această fericire, după atâta chin şi suferinţe? Mi-e teamă, mi-e teamă de viitor şi visul meu scump!"

Câteva zile mai târziu, la Sirăuţi:

...*Decemvrie* (Sirăuţi)

Am ştiri bune dela tatăl meu şi aceasta mi-a adus puţină lumină şi linişte. Se găseşte de două zile la Kiev.

Nicio ştire dela P... Voiu trimite pe Grigore, — care a rămas cu mine, — peste două zile la Iaşi, să-mi aducă veşti. Despărţirea dintre noi mă chinueşte groaznic.

Mătuşa Fevronia este bună şi nu ştie ce să mai facă, ca să-mi treacă urîtul şi tristeţea. Cum aş putea fi altfel, când tot ce-mi este drag pe lume, este atât de departe?

In umilinţele dela Bicaz şi Bistriţa aveam cel puţin chipul drag şi nespus de cald al lui P..., ca şi prezenţa tatălui meu. Aici mă simt atât de singură!... Grigore singur îmi ghiceşte dorul şi tristeţea.

Nu pot ceti o carte — deşi mătuşa Fevronia mi-a dat atâtea. Nu pot cânta o bucată la pian. Totul îmi reaminteşte de visul meu drag, plămădit din atâta nesiguranţă şi umilinţe. Numai el ştia să-mi insufle curaj şi să-mi gonească tristeţea.

Mătuşa Fevronia, a invitat aseară câţiva vecini de moşie, cu familiile lor, ca să mă distreze.

Oameni simpli, simpatici, femei iscoditoare şi şirete. Câteva tinere fete, care mă priveau ca altă arătare! Câţiva tineri, unii tăcuţi şi timizi, alţii lăudăroşi şi prea limbuţi.

Eram mai singură ca niciodată cu gândurile mele dragi, silită să zâmbesc unor amabilităţi searbăde, sau să răspund unor întrebări stupide şi de o curiozitate copilărească! M'au judecat, parte din ei, o încrezută, alţii o înfumurată, unii o vizionară...

Imi este sufletul atât de îmbătrânit, că mă îngrozesc de ziua de mâine!...

18 Decemvrie...

. . . .

Se apropie Crăciunul. Sărbători sfinte, în speranţa renaşterii unei lumi mai bune. Dar câte patimi şi ură clocoteşte în preajma noastră!...

Două scrisori dela tatăl meu. Sunt mulţumită! Se găseşte sănătos şi plin de încredere la Kiev.

Nicio ştire dela dragul meu P...! Lucrul mă neliniştește! Voiu trimite mâine pe Grigore la Iaşi, să-mi aducă ştiri precise prin C... Am aranjat plecarea credinciosului nostru soldat, cu multă îndemânare şi ajutorul unui ofiţer român dela Chişinău.

O presimţire grea mă doboară, cu greutatea ei persistentă !... Visul meu pare, că se depărtează tot mai mult şi-mi apare şters în nesiguranţa vremii. Totuşi neînchipuit de frumos în măreţia dragostei noastre şi amintirilor care îmi înlănţuesc întreaga vieaţă şi simţire.

. . . .

Scrisoarea primită la 20 Decemvrie, prin Grigore Serghievici, — în limba engleză :

Bunul nostru prieten,

Iartă-mă că te neliniştesc a doua oară cu nerăbdarea şi grija mea.

Nu am nicio ştire dela Alex ! Lucrul mă surprinde şi mă chinueşte ! Mă vei înţelege ! Sunt atât de singură şi neliniştită, în colţul de ţară unde mă găsesc. Lipsită de ştiri şi numai pradă versiunilor şi svonurilor celor mai ciudate şi încurcate !

Alătur o scrisoare pentru dragul meu Alex., pe care te rog să ai bunătatea să i-o trimiţi acolo unde se găseşte (? !).

Este bolnav ? A plecat pe front la unitatea lui ? Nu ştiu nimic de el şi nesiguranţa mă ucide.

Câteva cuvinte dela d-ta mi-ar da puţină linişte... Te rog dămi-o...

Cu mulţumiri şi cele mai bune sentimente de prietenie.

Maria Semenoff

. . . .

Scrisoarea către Pâcleş : — în limba franceză :

Dragul meu,

Au trecut atâtea zile, de când ne-am văzut ultima dată.

Am numărat ceasurile cu bătăile inimii mele plină de grijă şi dragostea ce-ţi port. Nu mai pot trăi în această nesiguranţă ! Ori în ce situaţiune te-ai găsi, sau sentimente faţă de mine, linişteşte-mă prin câteva cuvinte.

După cum ţi-am scris în prima scrisoare, mă găsesc la Sirăuţi şi mătuşa Fevronia are pentru mine cele mai delicate atenţiuni. Firea ei nu-mi înțelege însă sufletul și grija nesiguranței în care mă sbat. Imi lipsesc mult, foarte mult şi jinduesc astăzi după serile dela Bicaz şi întrevederile zilnice dela Bistrița. Imi lipseşte privirea ta caldă, cuvântul tău convingător, atitudinea ta hotărîtă, care îmi da atâta curaj. Să-ţi mai spun că-mi lipseşte muzica ta ? Atât de gingaşe şi adânc simţită ? Totul, totul, îmi pare astăzi un vis prea frumos ! Il închid cu grijă în inima şi gândurile mele şi de aceea ceilalţi nu mă înțeleg. Un cuvânt drag dela tine, ca să recapăt puţin curaj, în aşteptarea unor zile mai bune.

Tatăl meu se găseşte la Kiev, unde comandă o parte din forţele Gărzilor Albe. Mă întreabă de tine şi te îmbrăţişează.

Eu îţi trimit cele mai frumoase gânduri, odată cu întreg sufletul meu plin de dragostea ta.

Maria

. . . .

Nu mai puteam minţi, spre a nutri încă câtva timp iluziile acelei femei, atât de corectă şi hotărîtă în actele ei ! Dar cum nu s'a îngrijit Generalul, ca s'o pregătească în lovitura grea care o aşteaptă ! ?...

Mă găseam într'un impas groaznic ! Trebuia să vorbesc de rândul acesta deschis. Şi nu ştiam cum s'o fac, ca să uşurez cât de puţin durerea acestei fiinţe atât de gingaşă şi greu încercată ?

M'am gândit o clipă să cer sprijinul lui Grigore... In urmă m'am apucat să scriu tot ce s'a petrecut şi cum n'am avut curajul s'o vestesc de uciderea iubitului ei. Nu găseam cuvintele potrivite şi mă străduiam, în zadar! Durerea mă copleşise. Nu ştiam cum să încep şi să sfârşesc scrisoarea, care îi vestea sfârşitul unui vis atât de fermecător! Poate omorîrea unui suflet de fecioară, prea gingaş în toată alcătuirea lui! Ce n'aş fi dat să nu fiu eu vestitorul groaznicei dureri?! Mi-a fost deajuns să văd în ultimul timp pe Maria, să schimb câteva impresii cu ea, ca să văd din ce aluat fin îi era alcătuită întreaga fiinţă.

O asemenea femeie iubeşte o singură dată în vieaţă şi-şi dărueşte simţirea întreagă. N'ar putea uita, n'ar putea rezista unei lovituri atât de grele!

Am rupt două scrisori aproape sfârşite şi curierul ei aştepta răspunsul meu...

Am recurs, în cele din urmă, tot la ajutorul bunului Grigore Serghievici. Incă sub impresia scrisorii Mariei şi a tristeţei ce mă copleşise, i-am arătat lui — suflet simplu şi înţelegător — cele ce se întâmplase la Paşcani...

— Este groaznic, d-le Maior!—mi-a răspuns el buimăcit. Nu pot duce această veste tinerei mele stăpâne! Cum se poate ca un om atât de bun şi înţelept să aibe acest sfârşit? Atitudinea lui umilită şi îndurerată, semănând a câine biciuit, m'a impresionat adânc.

— Nu putem îndrepta nimic dragul meu Grigore! Am scris de acum opt zile Generalului toată nenorocirea.

— Poate n'a primit scrisoarea? — m'a întrerupt el. Altfel ar fi venit la Sirăuţi.

— A primit-o şi mi-a şi răspuns. N'a putut pleca de acolo de unde comandă şi are atâta răspundere.

— Vai, acest om nu trebuia omorît! Mişeii!! Ticăloşii! Sărmana şi buna mea stăpână! — se văita Gri-

gore cu plânsul ce-i înneca glasul. Hotărîţi ce să fac, d-le Maior. Voiu face tot ce doriţi!

— Nu mai ştiu ce să fac, dragul meu... Ar fi o nelegiuire s'o mai minţim... Singur tatăl ei o poate pregăti să îndure nenorocirea.

— Dacă aţi merge d-stră la Sirăuţi? — m'a întrebat în naivitatea lui.

Aş fi făcut-o bucuros, dar se interpuneau atâtea piedeci în calea mea, pe care el nu le înţelegea.

Pe seară a plecat ca un om copleşit de o grea lovitură, neştiind ce va face... Pe cât de vesel şi hotărît venise, — propunându-şi să se ducă până în localitatea unde credea că se găsea regimentul lui Pâcleş! Imi arătase dimineaţa, că ar dori să-l vadă şi să-i spună multe de stăpâna lui, pentru care avea o evlavie de sfântă...

. . . .

La întoarcerea lui a avut surprinderea, să găsească pe tatăl Mariei la Sirăuţi.

Semenoff nu vorbise încă nimic fiicei lui, în aşteptarea întoarcerii lui Grigore. Nădăjduia încă la o amânare din partea mea! Când Grigore i-a spus cele ce i-am comunicat eu şi că nu a adus niciun răspuns, a înţeles, că nu mai poate amâna comunicarea tristei veşti.

Grigore a stat ascuns două zile în sat, numai să nu dea ochii cu Maria. Vorbise numai cu tatăl ei.

Dar Generalul Semenoff, nu putea rămâne în Sirăuţi decât o singură zi, fără a-şi periclita siguranţa şi însărcinarea ce avea în comanda trupelor din Ucraina.

Plină de speranţe şi încredere, Maria aştepta încă întoarcerea lui Grigore. Vorbise tatălui ei, chiar în dimineaţa sosirii lui de nerăbdarea ce avea ca să aibe ştiri dela dragul ei Alex. Vorbise cu oarecare teamă, totuşi cu sufletul încă plin de încredere. Atitudinea ei îngreuiă şi mai mult comunicarea lui Semenoff.

Se părea că Maria prinsese ceva din îngrijorarea şi atitudinea tatălui ei. El care de obiceiu — când îi vorbea de Pâcleş — devenea foarte limbut şi nu înceta să-i vorbească cu admiraţie, de calităţile şi persoana lui.

— Sunt foarte îngrijat de această curioasă tăcere!— îi spuse misterios Generalul... Sunt doar atâtea zile de când v'aţi despărţit? Mi-ai spus, că aţi aranjat ca Maiorul C... să vă trimeată scrisorile? Nu se putea, ca în acest răstimp să nu-ţi fi scris! El care este atât de prevenitor şi atent faţă de toţi şi mai ales faţă de tine!

— Bănueşti o nenorocire?! — a întrebat speriată Maria.

— Nu ştiu ce să mai socotesc, copila mea dragă! In aceste timpuri nesigure!... Nu uita, că l-am lăsat în Paşcani şi că trebuia să se întoarcă la Piatra, unde i se ordonase să se prezinte.

— Dar bine, ce putea să i se întâmple în Paşcani, unde se găseau trupele române?

— Da, dragă Mery, dar într'acolo se concentrau trupele bolşevizate dela Fălticeni şi Neamţ...

— Eşti crud, tată! Mă înspăimânţi cu presupunerile tale! Tu-mi ascunzi ceva? Ar fi groaznic!...

— Tu ai fost totdeauna curajoasă în situaţii grele, copila mea. Să aşteptăm întoarcerea lui Grigore. Nu te lăsa doborîtă. Pe aceste timpuri nesigure, o surpriză nu ar fi exclusă...

— Oh, Doamne! Tu îmi vei asculta rugile mele şi cum l-ai ocrotit totdeauna, îl vei ocroti şi astăzi... Inţelege, tată! Această iubire, pe care am drămuit-o atât, îmi este însăşi vieaţa! Nu! nu s'ar putea ca Dumnezeu să lase să se nimicească atâta perfecţiune ce a creat într'un om!

— Nu uita, copila mea dragă, că suntem încă în plin războiu şi că Pâcleş este un viteaz încercat.

Convorbirea lor rămase în această dimineaţă aici. Semenoff nu avu curajul să urmeze mai departe — mi-o mărturisi el, câteva luni în urmă. Grigore nu dase încă ochii cu el, ca să-i comunice cele ce aflase şi vorbise cu mine.

Generalul destăinuise însă surorii lui toată nenorocirea nouă, care se abătu asupra lor.

— Va trebui totuşi să-i spui adevărul înainte de plecarea ta — îi răspunsese Fevronia Alexandrovna.

După dejun, Generalul avu ocazia să vadă pe Grigore în parcul castelului. Nu mai putea amâna acum destăinuirea dureroasei ştiri, mai ales, că urma să plece în cursul nopţii spre Odessa.

Şi în acea după amiază, Maria află întreaga nenorocire. La început primi curajoasă vestea, răspunzând chiar tatălui ei, — cu plânsul care o înneca: „Mai bine astfel, decât îndoiala, care mă ucide de peste o săptămână!“ In urmă însă, chipul ei luă înfăţişarea unei dureri cumplite. Faţa i se împietrise. Nicio lacrimă, nicio tânguire! Privirea ei arăta numai, cum i se sfâşie sufletul. Durerea care striveşte, care doboară fiinţa cea mai încercată.

Spre seară, dându-şi socoteală de chinul ce îndura tatăl ei, văzând-o atât de abătută şi strivită, avu puterea să arate puţin curaj şi raţiune... Nu voia să-l lase să plece în necunoscutul în care se avânta şi el, cu grija ce-l copleşise.

— Fevronia, ai grijă de ea — spusese Generalul plecând. Durerea ei mă înspăimântă! Şi eu care nu pot amâna plecarea şi nici s'o iau cu mine... Aveam nevoie de atâta linişte acum! Gândeşte-te este tot ce mi-a mai rămas pe lume! Cunosc firea ei, nu va uita niciodată!

— Timpul va uşura durerea, Nicolai Simionovici — răspunse baroneasa Fevronia Minsky.

— Nu şi uitarea, dragă soră.

— In orice caz pleacă liniştit, voiu avea grijă de ea, ca de copilul meu. Tu ştii cât o iubesc.

. . . .

După plecarea tatălui ei, Maria rămase câteva zile într'o stare de prostaţie adâncă. N'o mai interesa nimic. Nici cărţile ei favorite, nici pianul prietenul ei drag, nici parcul cu arborii seculari, care făceau admiraţia ei. Singur Grigore şi mătuşa ei puteau s'o vadă închisă în camera ei, privind cerul într'o implorare, care te impresiona.

Grigore, care a trebuit să-i repete de nenumărate ori ceea ce-i spusesem eu.

Mătuşa Fevronia fire bună, dar care o înţelegea atât de puţin...

Au trecut trei luni. Trupele noastre intraseră în Basarabia şi curăţeau provincia de bolşevici.

Primăvara ne arătă — de rândul acesta — mai curând zâmbetul ei fermecător, voind parcă să ne uşureze trista situaţiune în care ne găseam.

Intr'o dimineaţă, profitând de misiunea de curier, în care mă găseam, am plecat spre Chişinău. Ţineam cu orice preţ să mă abat pe la Sirăuţi, ca să văd pe Maria Semenoff şi cu această ocazie să-i remit copia testamentului lui Pâcleş, cu ultimele lui dorinţi.

După o zi de şedere în capitala Basarabiei, am pornit spre Orhei şi de acolo în Sirăuţi, moşia baronesei Fevronia Minsky, — care după mamă era moldoveancă-basarabeancă.

Aşa zisul castel nu avea nimic asemănător cu fortăreţele medievale, cu turnuri şi ziduri crenelate. Era un conac boieresc, destul de mare şi impunător, cu un singur etaj. Incunjurat din două părţi, de casele admini-

straţiei şi grajduri, de o parte de parcul imens, secular având în faţă o frumoasă grădină de flori.

Cel dintâi om care mi-a ieşit înainte, — manifestând o deosebită bucurie, — a fost Grigore. L'am întrebat dacă pot vedea pe Maria Nicolaevna.

— Nu primeşte pe nimeni — mi-a răspuns el cu un aer misterios, — dar pe d-voastră cred, că va voi să vă vadă.

— Vesteşte-i sosirea mea şi roagă-o să mă primească, având să-i predau nişte acte de seamă.

Peste puţin, eram introdus de un fecior, într'un salonaş „Empire" cu o mobilă de mătase galbenă. Mă aştepta o d-nă înaltă, căruntă şi uscăţivă, de o înfăţişare austeră, aleasă. Era mătuşa Mariei, baroneasa Fevronia Alexandrovna Minsky. Mi-a arătat, că a ţinut să mă vadă înainte de a fi primit de nepoata ei, ca să mă roage să vorbesc cât mai puţin de fostul logodnic al Mariei.

— Sper s'o vindecăm în curând de această ciudată boală ! — îmi spuse ea într'o moldovenească stricată. La vârsta ei nu-şi are rost această durere de care se lasă copleşită. Tinereţea uită curând ! Şi-i vom găsi un alt bărbat bun !...

— Va fi cam greu — i-am răspuns cam înţepat. Trebue să remit tinerei contese Semenoff, câteva documente, ce o interesează de aproape şi care mi-au fost lăsate de logodnicul ei.

M'a chestionat apoi asupra persoanei prietenului meu, arătând că nu atât nepoata ei, cât Generalul, fratele ei, îl descrisese ca un om desăvârşit şi cu calităţi deosebite, excepţionale... I-am dat cu prisosinţă toate lămuririle ce dorea.

— Nu mă surprinde atunci, de ce o fire curioasă ca a nepoatei mele, s'a putut ataşa atât de mult de el.

Grigore intră şi mă înştiinţă, că Maria mă aşteaptă în camera ei.

Dorind să ştiu în ce stare găsesc pe veşnica logodnică a dragului meu Pâcleş, l-am întrebat ce face tânăra lui stăpână ?

— O veţi vedea — mi-a răspuns el simplu cu un oftat. Este aceeaşi ca în prima zi, când a aflat nenorocirea dela stăpânul meu. Vorbiţi cât mai mult de d-l Căpitan, îi face o deosebită plăcere...

. . . .

Intr'o cameră birou, mare, albastră, cu vederea spre parc, mă aştepta Maria Semenoff. Slăbise mult, mi-a zâmbit tristă şi întinzându-mi mâna, avea un uşor tremur ! Negrul rochiei simple ce purta îi reliefa şi mai bine frumuseţea distinsă, ca şi silueta sculpturală. M'a impresionat însă, în mod deosebit, privirea ei, care nu mai era vioaie şi caldă, aşa cum o cunoscusem. O privire tristă, infinit de tristă, care te înfiora ! Zâmbetul ei îngheţase în colţul gurii şi cu dispariţia lui, chipul ei luase o înfăţişare rigidă, aspră în durerea, care se aşternuse pe el. Un uşor tremur îi agita buzele.

M'am aşezat pe canapea lângă ea şi nu-mi puteam deslipi ochii de pe chipul ei. Aceeaşi frumuseţe fermecătoare, parcă mai impunătoare în durerea ei. Dar acel chip parcă luase aspectul maturităţii, în asprimea trăsăturilor. Câteva fire argintii îi străluceau lângă tâmple !.. Şi nu avea decât 22 ani ! iar la Bicaz — unde o cunoscusem — părea o copilă...

Adânc impresionat, nu ştiam cum să încep comunicările ce aveam să-i fac.

— M'am schimbat, amicul meu ? — m'a întrebat ea, pentru a risipi acea răceală, care ne stingherea pe amândoi.

— Ai slăbit puţin şi este explicabil, Maria Nicolaevna...

— Trăiesc numai din amintirea lui, din ultimele clipe de despărţire dela Paşcani, pe care n'o presupuneam niciodată veşnică, cu toată presimţirea grea care mă sugruma de un timp. Ce bine ai făcut că ai venit să mă vezi... Aici nu am cu cine vorbi de el şi am atâta nevoie!... Tatăl meu care-l iubea şi-l aprecia atât, este departe! Grigore — bietul băiat — îmi repetă mereu aceleaşi lucruri triste. Ceilalţi mă înţeleg atât de puţin...

I-am istorisit cum am aflat trista veste. Cum m'am dus cu sora lui de i-am văzut mormântul şi cele ce mi-a povestit Colonelul R... Mă asculta cu respiraţia reţinută şi privirea ei avea din nou acea strălucire vie, pe care i-o cunoscusem înainte şi care fermeca atât. I-am dat apoi actele lăsate de Pâcleş. Mi-a cerut voie să le cetească îndată, fiind eu de faţă. Poate, că avea ceva de făcut şi eu puteam să-i dau o povaţă şi să i le traduc...

In acest timp eu examinam interiorul şi priveliştea care se vedea spre parc. Lângă mine un pian deschis şi nişte note mi-a atras atenţiunea. *Symphonia 7-a* de Beethowen..., partea marşului funebru...

Maria mi-a prins privirea şi uimirea care se zugrăvise pe chipul meu şi s'a grăbit să-mi explice:

— Este singura bucată muzicală care mai vorbeşte astăzi sufletului meu... O execut, încet, încet să n'o audă decât inima mea. Este apusul unei vieţi tinere, este apusul unei iubiri din poveşti!... Cât înţeles în aceste fraze muzicale!

Apoi, după ce i-am tradus a doua oară testamentul iubitului ei, a căzut pe gânduri câteva clipe şi în urmă mi-a spus:

— Da, va trebui să primesc legatul lui. Pentru el. Să-l aduc să odihnească alături de mine, în locurile pe care le-a iubit atât, le-a înţeles farmecul şi de care mi-a vorbit cu atâta entuziasm! Acele locuri pe care le cunosc, parcă le-aş fi văzut, atât de bine mi le-a

descris. Le-a cântat în Balada şi Nocturnele lui, le-a zugrăvit în pasteluri şi le-a ilustrat în versuri atât de simţite...

Am dat cu totul altă interpretare atunci, cuvintelor ei: „Să-l aduc să odihnească alături de mine".

Am rugat-o să primească legatul şi din partea sorei lui, care dorea s'o cunoască cât mai curând. Ne-am înţeles ca să vină la Iaşi peste zece zile şi de acolo să mergem împreună la Paşcani, ca să vadă mormântul...

Ea a insistat chiar mult să-i înlesnesc aceasta. Mi-a cerut apoi lămuriri asupra Gherghinei şi lui Alecu Schipor, de care se vorbea în testament.

— Voiu scrie tatălui meu — cu care corespund des prin curierii trimişi de el — de plecarea mea la Iaşi. Mă va aproba. Nu voiu lua decât pe Grigore.

* * *

Am plecat a doua zi, spre Chişinău şi apoi la Iaşi, ducând cu mine impresia dureroasei întrevederi şi credinţa că iubirea Mariei Semenoff fusese una singură şi nu se sfârşise odată cu vieaţa lui Pâcleş... Plângeam acel suflet definitiv strivit, în admiraţia acelei iubiri, pe care numai un ansamblu feminin atât de desăvârşit, poate s'o conceapă şi s'o dea... Şi poate, că aş fi dorit să cred plecând, vorbele mătuşei Fevronia: „La vârsta ei nu-şi are rost această durere, de care se lasă copleşită! Tinereţea luptă şi uită curând!!" De! ştiu eu? Eternul feminin este câteodată atât de capricios! Şi apoi pierderea logodnicului drag era prea recentă!?

Tot timpul drumului m'a obsedat acel chip, încă atât de frumos, ce-şi pierduse dintr'odată expresia luminoasă a tinereţii. Sufletul ei mort, pentru tot ce mai era omenesc, îl acoperise cu un zăbranic negru... N'am mai văzut până atunci atâta durere întruchipată în privirea, chipul şi surâsul unei fiinţe de vârsta ei.

La Iaşi mă aştepta o surpriză: Vasile bunul şi credinciosul Vasile, atât de drag, amicului meu, mă aştepta de o zi. Făcea parte dintr'un detaşament al Reg. Inf. trimis la Galata pentru pază. Mi-a spus că a trecut prin Paşcani, s'a oprit câteva ceasuri acolo şi s'a dus să vadă mormântul fostului său şef şi camarad. La găsit îngrijit şi plin de flori. Se vede că mâini pioase îl ocroteau încă. Când i-am vorbit de Maria Semenoff şi de durerea în care am găsit-o, a început să plângă ca un copil.

*

* *

Exact zece zile după plecarea mea dela Sirăuţi, am primit vestea, că Maria soseşte a doua zi la Iaşi.

M'am înţeles cu sora lui Pâcleş, ca să fie găzduită la ea.

A doua zi după amiază cu trenul de Ungheni, veşnica logodnică a lui Pâcleş, revenea în oraşul pe care-l părăsise acum patru luni, cu atâta speranţă. Era însoţită de Grigore Serghievici. Mi-a făcut aceeaşi impresie ca şi la Sirăuţi. Ce n'aş fi dat ca să şterg printr'o minune durerea de pe chipul acelei fete tinere şi să-i arunc în suflet puţină speranţă!

Sora lui Pâcleş — care o vedea întâia oară — rămase fermecată de fiinţa ei, dar şi adânc impresionată de durerea acelui chip frumos.

A doua zi ne-am dus la Paşcani. Maria cumpărase tot ce putuse găsi ca flori alese — pe acel timp la Iaşi.

Aceeaşi atitudine în faţa mormântului înverzit şi înflorit cu mâinile ei, din bogăţia de zambile şi lalele ce adusese din Iaşi. Nicio lacrimă, niciun suspin! Dar câtă desnădejde în acea privire, care se aţintise pe Crucea Albă, pe care scria numele iubitului ei!... A îngenunchiat şi s'a rugat îndelung. Se înserase, când am pornit

spre gară, pentru a prinde trenul curier de Iaşi, care trecea la 8½.

Atât sora lui Pâcleş cât şi eu ne-am ferit să întrerupem meditarea dureroasă în care căzuse Maria, tot cursul drumului.

A doua zi a plecat spre Sirăuţi şi n'o voiu revedea decât pe la începutul lui August, adus din nou de chestiuni de serviciu prin Basarabia.

Am stat două zile la castelul baronesei Minsky. Maria a manifestat o deosebită mulţumire văzându-mă. Se părea că-i aduc ceva — cât de puţin, totuşi ceva, din alte timpuri... Nicio schimbare în starea ei, parcă tristeţea şi durerea se mai accentuaseră. Cu această ocazie i-am dus caietul de note zilnice al lui Pâcleş. Erau toate gândurile lui, toată dragostea mare ce-i purtase zi de zi, până la nenorocirea dela Paşcani. Părea că-l aştepta — deşi nu făcuse niciodată aluzie la el. Imi lăsase mie alegerea momentului prielnic, ca să i-l dau. L-a luat, ca un tezaur scump, mulţumindu-mi de nenumărate ori.

Mătuşa Fevronia, nu mai vorbea cu atâta siguranţă de uitarea tinereţii şi de meşterul timp. Inţelesese şi ea, că sunt fiinţe care nu pot uita şi nu pot iubi decât o singură dată în vieaţă.

L-am întrebat pe Grigore, cum îşi petrece timpul tânăra lui stăpână?

— Mai toată vremea pierdută în gânduri, lucrând la câte o rufărie pentru copii sărmani din sat, orfanii celor căzuţi în războiu. Scriind mult şi cetind prea puţin. In amurg câte o plimbare lungă prin parc.

Generalul Semenoff, se repezise în două rânduri s'o vadă. Se găsea acum în împrejurimile Kievului, luptând

sub ordinele Generalului Vranghel. Lucrurile parcă nu mergeau bine şi aceasta da o nouă grijă Mariei.

*
* *

In Septemvrie fiind demobilizat, am părăsit Iaşul, împreună cu alţi camarazi, ca să trecem în teritoriul ocupat, ca agenţi de legătură pe lângă Comandamentul german din Bucureşti. Ardeam de dor, ca să mă duc la Coteana ! N'am făcut-o de grija lui moş Alecu Schipor şi al Gherghinei. Ce puteam să le spun de Pâcleş ?

Mai toţi ofiţerii de rezervă şi soldaţii — afară de cei care aparţineau corpului V Armată, aflat în Basarabia şi unităţilor din Moldova — se întorseseră la casele lor, umiliţi de o pace nedreaptă, dar cu nădejdea, că tot vom izbândi într'o zi !

De ceea ce mă temeam n'am scăpat. Intr'o zi de sfârşit de Septemvrie, m'am pomenit cu moş Alecu Schipor la mine acasă.

— „Dacă nu vine *Muntele la Mahomed, vine Mahomed la Munte*" — m'a luat în primire de cum m'a văzut. Cum se poate, stimabile, să te fi întors în Bucureşti, de două săptămâni şi să nu-ţi aduci aminte şi de mine ? Când ştii cu câtă nerăbdare vă aşteptam... Sandu este încă în Moldova ? Când vine şi el ?

M'am scuzat cum am putut — încurcat de apariţia lui atât de neaşteptată — spunându-i, că am răcit pe drum şi n'am ieşit din casă o săptămână. Apoi noua mea însărcinare pe lângă Comandamentul German... Zăpăceala şi felul cum am căutat să ocolesc răspunsul la chestiunea principală ce mi-o pusese, l-a făcut să mă privească ciudat şi să-mi răspundă :

— Ai dreptate, amicul meu. Noi ne-am obişnuit cu ei, dar voi care veniţi din partea de Ţară liberă... Am auzit, că sunt o mulţime de ofiţeri de rezervă, care au

refuzat să se întoarcă în teritoriul ocupat, numai nu dea ochii cu duşmanul! Sunt sigur, că aceasta l-a reţinut şi pe Sandu! Cu mândria şi demnitatea lui...

Mi-am revenit încet, din uimire. Din cele ce-mi vorbea moş Alecu, am constatat că nu ştia încă nimic de moartea finului său.

— Ei ce noutăţi din Moldova şi ce atmosferă este acolo? după nenorocita pace, pe care ne-au silit Ruşii s'o încheiem?!...

— Stai aici, coane Alecule, — i-am spus arătându-i fotoliul în faţa biroului unde lucram — şi-ţi voiu povesti tot ce te interesază. In Moldova ai noştri suferă cu mândrie şi resemnare nenorocita situaţie. Ce putem să mai facem singuri, în faţa numărului de duşmani? Se speră, că aliaţii nu ne vor lăsa astfel.

Schipor mă asculta atent, dar privirea lui insistentă, îmi arăta că aşteaptă să-i vorbesc de Pâcleş.

— Am avut mari pierderi şi mulţi prieteni ni s'au dus...

— Ei şi Sandu? Am auzit, că a fost un viteaz, că s'a amorezat nebun de o rusoaică frumoasă? Bată-l norocu! Ii plac străinele! Mi-a spus aceasta un ofiţer din Piteşti, demobilizat, prieten cu Sandu...

— O mulţime de prieteni dragi ni s'au dus, coane Alecule! In retragere, cu tifosul negru, la Mărăşeşti şi Mărăşti...

— Ce tot ocoleşti întrebarea mea? Ce tot îmi spui de pierderi? — m'a întrebat el răstit, apucându-mi mâna dreaptă.

— Nu ţi-a scris nimic, sora lui?...

— N'am primit nicio scrisoare dela Elena, de când a plecat din Bucureşti. In Octomvrie trecut... Păru să prindă ceva din ceea eu voiam să-i ascund, fiindcă m'a întrebat abătut, după câteva clipe de gândire:

— Intre prietenii noştri duşi să fie şi Sandu? S'ar putea oare? tocmai el? Şi de ce nu el, ci altul, când suntem în plin războiu? Nu? Spune-mi, te rog, adevărul! Este bolnav? A rămas infirm după rănile dela Caşin? Sau a plecat cu rusoaica lui în Ucraina şi ne-a uitat pe noi. Am auzit, că mulţi din ofiţerii noştri se găsesc încă în Rusia.

— Nu, coane Alecule, Sandu nu este nici bolnav şi nici n'a plecat după logodnica lui...

— Atunci? m'a întrerupt el aspru.

— A fost omorît mişeleşte de nişte bolşevici. la Paşcani.

— Eşti sigur?!... Să nu fie cumva prizonier?

— Din nenorocire, prea sigur.

I-am istorisit apoi tot ce ştiam dela colonelul R... şi Vasile, ca şi de mormântul lui...

— Ce dureroasă veste, — îmi spuse el ca într'o şoaptă, cu glasul acoperit de plâns. Iartă-mă! Acum înţeleg de ce n'ai venit să mă vezi la Băneşti, când abia te aşteptam şi aflasem că te-ai întors... Cum vor suferi toţi la Coteana de lipsa lui şi mai ales biata Gherghina! Nu-i voiu spune... Să mai treacă timpul, s'o pregătesc. Să vezi cum am transformat-o, cum s'a schimbat şi cu câtă nădejde aştepta întoarcerea lui. Ochii lui cenuşii, vioi, începură să clipească nervos şi în urmă câteva lacrimi mari îi brăzdară chipul.

— Bietul meu Sandu! La Coteana îl aşteaptă, florile lui dragi, cărţile, pianul lui, codrul Răstoacei şi Gherghina... Cât m'am luptat să-i ţin totul, aşa cum le-a lăsat...

Ii înţelegeam durerea. Sandu Pâcleş nu era pentru el numai prieten, finul lui, era ca şi copilul lui...

— Ce nenoroc! — continuă el abătut — tocmai la sfârşit, când scăpase din atâtea primejdii!... Cel puţin

să fi pierit pe front, ca un viteaz. De, s'au dus atâţia viteji! Dar a fost ucis mişeleşte!

— Tot ca un viteaz a murit, coane Alecule. Putea să se dosească, cum au făcut atâţia alţii!

— Asta n'o făcea Sandu! — mă întrerupse el aprins. Nu-mi voiu avea odihnă, până nu-l voiu aduce aici. Să odihnească lângă părinţii lui, păzit de florile lui şi de bătrânii stejari, care i-au mângâiat copilăria. Lângă acei care l-au iubit şi înţeles... Sunt prea îndurerat acum, ca să te mai întreb şi de altele. Mă duc... Iartă-mă! Făgădueşte-mi, că vei veni prima zi liberă la Băneşti, ca să-mi povesteşti despre el... A lăsat ceva hârtii? Ce facem cu averea lui?

— Voiu veni cât de curând şi cu acest prilej îţi voiu arăta şi ce acte a lăsat şi care a fost ultima lui dorinţă. Fii curajos, coane Alecule... Când am plecat amândoi, nu ştiam dacă ne vom mai întoarce!

— Te înţeleg, dragul meu, dar am rămas prea singur! Aveam atâta nădejde în el!...

*

* *

Peste două zile primeam o scrisoare dela Maria Semenoff.

Sirăuţi,... *Septemvrie 1918*

Drag prieten,

Am primit scrisoarea trimisă prin căpitanul T..., în care-mi faci cunoscut că eşti nevoit să pleci în teritoriul român ocupat, fiind ataşat pe lângă Comandamentul German.

Am rămas iarăşi singură! Cine ştie, când ne vom revedea acum? Nu eram în acelaşi loc, însă te ştiam mai aproape şi că ai fi putut veni la prima chemare. Sin-

gurătatea, în starea în care mă găsesc, nu-mi este grea. O doresc chiar. Dar dela d-ta aveam nevoie de un sfat, de o încurajare. Sigur, că te-ai dus la Coteana? Ce impresie ţi-au făcut acele locuri fermecătoare, fără dragul nostru Alex? Dacă situaţia se va limpezi, voiu aranja să aducem corpul dragului meu acolo. Stărue în acest sens. Este cea mai mare dorinţă a mea şi poate cea din urmă. Oh! cât aş da să-mi îndeplinesc această pioasă datorie, cât mai curând!

Tatăl meu a fost acum câteva zile să mă vadă şi-ţi trimite salutări prieteneşti.

Cu cele mai bune sentimente şi recunoscătoare în durerea ei mare.

Maria Semenoff

Scrisoarea logodnicei lui Pâcleş m'a făcut să-mi grăbesc plecarea la Băneşti. Aveam nevoie de sfatul şi ajutorul lui Alecu Schipor.

Am obţinut permisiunea Şefului meu, Generalul E... — şeful misiunii — la prima Duminecă.

Ca să ajung la Băneşti, a trebuit să trec prin Coteana. Nu m'am oprit, cu toată dorinţa ce aveam. Simţeam o apăsare grea, o durere ca şi când în acea zi aflasem sfârşitul prietenului bun, cu care am petrecut atâtea ceasuri frumoase în casa ospitalieră, plină de atâtea flori şi simţire. Voiam să văd întâi pe bătrânul Schipor.

L-am găsit în grădina de pomi roditori, transplantând nişte puieţi. Mi-a părut schimbat şi mai îmbătrânit. Mi-a mărturisit în urmă, că munceşte mult ca să uite şi tot nu poate uita.

La dejun am revăzut pe Gherghina, care locuise tot timpul războiului la el. M'a impresionat schimbarea ce luase, sub ocrotirea lui conu Alecu. Nu mai avea nimic comun cu fermecătoarea fată de ţară, pe care o cunoscusem acum doi ani. O distinsă şi prea gingaşă domni-

şoară ! Cum fineţea îi era înnăscută, nu-i fusese greu lui Schipor s'o transforme. Dar nu mai avea acel aer suav şi proaspăt de floare de câmp, care-i făcea tot farmecul.

Moş Alecu Schipor mi-a şoptit să nu-i spun nimic de Pâcleş, fiindcă nu bănueşte nenorocirea ! Am fost mulţumit, fiindcă de un timp ajunsesem un fel de vestitor al nenorocirei amicului meu...

Şi parcă, seninătatea şi liniştea acelei fete, — care manifestase atâta bucurie revăzându-mă — îmi cauza o durere. Moş Alecu îi spusese că Sandu rămăsese la Iaşi ! şi că îl aştepta mereu....

Când am rămas singuri, moş Alecu m'a întrebat ce impresie mi-a făcut Gherghina, după atâta timp ?...

— Ce să spun, Coane Alecule, este o fată splendidă ! Dar, — şi aici revin la părerea dragului şi nenorocitului nostru prieten, — parcă a pierdut ceva din coloritul şi vioiciunea ei de floare de câmp.

— Ce vrei să spui ? Pare ceva contrafăcut ? !

— N'am voit să spun aceasta... Deşi este strălucitoare în frumuseţea tinereţii ei..., parcă-i lipseşte ceva astăzi, când odinioară era ceva complet.

— Părerea bietului Sandu... Nici el n'a ştiut ce tezaur a avut lângă el ! Ce rusoaica pe care a iubit-o, până să-şi primejduiască şi vieaţa, este mai bine ?

Atinsese subiectul delicat, de care se ferise până atunci. M'au durut vorbele lui şi m'a făcut să-i răspund cam jignit :

— Nu cunoşti fata, care a avut toată dragostea lui Pâcleş. Şi nici ce sentiment i-a purtat şi-i poartă încă... Dacă ai îmbrăca-o în ţărancă şi-ai voi să facă pe Gherghina, n'ar prinde-o de loc şi ar pierde şi ea tot farmecul !

— Ai căpiat şi tu, dragul meu ! Aş fi tare curios s'o cunosc. Până atunci nu găsesc perfecţiune mai de seamă, decât această floare gingaşă de câmp, transformată

astăzi într'o floare rară de grădină. Nici nu ştii de ce ajutor mi-a fost, cât am fost singur şi fără ştiri dela voi. Cât mi-a încălzit zilele mele amare, cu tinereţea şi surâsul ei. Cât a fost de înţeleaptă, când am avut o etapă nemţească la Coteana şi când eu îmi pierdusem cumpătul de scârba duşmanului! Am de gând s'o înfiez, astăzi când bietul meu Sandu s'a dus. In amintirea lui şi pentru însuşirile ei. Câtă fineţe şi ce simţire aleasă are această fată de ţară! Şi cum este rusoaica? A iubit-o mult Sandu?

— A iubit-o cum numai un om desăvârşit şi cu sufletul lui de artist poate iubi. Până la adorare!...

— Şi ea?

— Nu-l poate uita şi nu-l va uita! Nimeni nu l-a înţeles mai deplin ca această fată de 22 ani. Iubirea ei a fost ceva discret, vaporos, prea măreaţă în idealismul ei. Nu a căutat să-l lege cu nimic şi nu i-a arătat dragostea ei, decât în ultima zi de despărţire, când s'au şi logodit în faţa tatălui ei.

— Calcule meşteşugite de fată crescută într'un mediu aristocratic şi mult prea rafinată, dragul meu!

— Calcule la Maria Semenoff?! Ce puţin o cunoşti, coane Alecule. Numai când o vei vedea, vei judeca altfel.

— Bine, bine, până atunci dă-mi voie să rămân în credinţa mea, că Gherghina în simplitatea şi curăţenia ei sufletească nu are nimic contrafăcut! Şi tot ea l-a iubit mai desăvârşit!

Ce era să mai discut pe această temă, cu conu Alecu Schipor. Gherghina era pentru el tot ce poate fi mai complet şi desăvârşit.

Inainte de a cunoaşte pe Maria Semenoff, fiinţa Gherghinei, lua proporţii extraordinare, prin contrastul fiinţei şi mediului din care ieşise şi pentru mine. Astăzi trebuia să menajez durerea şi curiozităţile lui Alecu

Schipor, care nu admitea să fie contrazis, în slăbiciunile lui. Dintre noi toţi — constatam astăzi — Sandu Pâcleş văzuse cel mai bine. Mă temeam — cu oarecare strângere de inimă — că Maria, venind odată la Coteana, să nu aibă ostilitatea lui Alecu Schipor!

Când i-am vorbit de testamentul lui Pâcleş, a avut accente de admiraţie pentru legatul lăsat lui Vasile, Gherghinei şi mamei ei şi de o revoltă nedreaptă pentru Maria Semenoff, care, pentru el, era o rusoaică calculată şi interesată, ce ştiuse să sucească capul bietului Pâcleş, cu capriciile şi arta ei de a seduce într'o situaţie delicată de războiu...

— Şi sora lui, Elena, n'a avut nicio obiecţiune faţă de acest legat de seamă? — m'a întrebat el necăjit.

— Nu numai că n'a obiectat nimic, dar l-a găsit foarte drept. A înţeles dragostea mare a celor doi iubiţi. Şi astăzi înţelege durerea imensă a Mariei.

Până nu i-am dat toate detaliile asupra familiei Mariei a tatălui ei, a apucăturilor ei, nu m'a lăsat Moş Alecu!

— Eşti un entuziast, prietene! Te-a zăpăcit şi pe tine femeia trăită într'un mediu de bogăţie, lux şi superficial. Dar unde trăieşte şi falsitatea şi frivolitatea...

— Faţă de aceste aprecieri, Coane Alecule, nu-mi rămâne decât să las timpul să te convingă de contrariu. Să cunoşti pe logodnica lui Sandu şi apoi să vorbim amândoi. Nu contest farmecul şi gingăşia Gherghinei. Am admirat-o totdeauna şi mai ales am preţuit la această fată bunul simţ şi modestia.

— Pe care cealaltă nu le are...

— Vei judeca singur, când o vei cunoaşte.

— Bine, dragul meu... Vom vorbi la timp. .Până atunci să facem pace şi să nu ne mai înţepăm. Înţeleg sentimentul ce ai pentru logodnica prietenului tău bun

şi atât de nenorocit. Nici nu ştii cât gol a lăsat în jurul meu pierderea lui...

— Ai pe Gherghina, Coane Alecule!

— Răutăciosule!... Să lăsăm acestea şi să ne gândim cum aş putea să mă duc şi eu, ca să văd mormântul lui. Cu sprijinul tău, sper, să obţin un permis de trecere în Moldova. Apoi trebue să ne gândim cum să-l aducem să odihnească aici lângă părinţii lui, la Coteana, pe care a iubit-o şi cântat-o atâta.

— Trebue să anunţi şi pe cei de aici de pierderea lui...

— O voiu face mâine. Gherghina va fi aceea care va suferi mai mult. Dar ce rost are să-i mai ascund nenorocirea acum? Când o poate afla dela alţii...

*

* *

Peste zece zile mă găseam din nou la Băneşti, cu un permis al Comandaturii pe numele lui Alecu Schipor, vizat şi de şeful Misiunii Militare Române.

Gherghina nu mai era la Băneşti.

După amiază ne-am dus la Coteana. Intâia oară, când veneam, după doi ani de oprelişte.

Era o zi caldă şi deosebit de senină, a unui sfârşit de Septemvrie. Parterele de flori alese, îngrijite ca şi pe vremea prietenului meu, păreau să ne zâmbească într'o tristeţe discretă.

Intrând în vilă am avut o strângere de inimă, revăzând schiţele, acuarelele — toate cu vederi de acolo şi Băneşti — ca şi unele pasteluri atât de fin redate de bietul Pâcleş. In biroul lui, pianul cu vraful de note. parcă-l aştepta să-l deştepte din somnul în care zăcea de peste doi ani. Biblioteca cu cărţile aşezate cu rost, neatinse în curăţenia lor.

O umbră rătăcea — fără astâmpăr din cameră în cameră. O umbră uşoară, vaporoasă, care parcă plutea pe urmele noastre. Era Gherghina, care se ferea să ne arate suferinţa ei şi care păru să protesteze că-i alungăm liniştea durerii şi farmecul acelei singurătăţi, plină de amintiri scumpe!

Singură Catinca m'a întâmpinat cu plânsul ei trist, ca să-mi prindă mâinile şi să mă întrebe dacă este adevărat. Conu Sandu nu se mai întoarce?! Şi în vreme ce îi vorbeam şi o încurajam, Conu Alecu dispăruse, în căutarea Gherghinei.

A adus-o în sala de mâncare în care mă găseam spunând: Nu este cuminte de loc fata aceasta! Nu vrea să înţeleagă, că nu mai poate îndrepta nimic acum! Spune-i şi tu să mă înţeleagă şi să se întoarcă la Băneşti.

Gherghina n'a răspuns, m'a privit însă cu nişte ochi atât de trişti, că m'a înduioşat până la lacrimi.

Avea înfăţişarea unui copil care şi-a pierdut tot ce i-a fost mai drag pe lume. Nu-şi mai deslipea ochii de la mine şi privirea ei avea o întrebare chinuitoare, pe care nu îndrăznea s'o formuleze.

După ce am cercetat împreună cu Moş Alecu, hârtiile din biroul lui Pâcleş, spre a vedea dacă nu găsim şi alte dispoziţiuni testamentare, am plecat la Băneşti. N'am găsit nimic, care să altereze testamentul făcut la Paşcani, în ultima zi de vieaţă a dragului prieten, care părea să-şi fi presimţit soarta. Dispoziţiuni care anulau în totul, pe acelea ce lăsase în plicul alb încredinţat lui Schipor.

Gherghina, n'a voit să părăsească Coteana, rugându-se de Schipor s'o lase încă câteva zile să rostească totul acolo.

— Trăieşte cu amintirile ei dragi — îmi spunea Schipor pe drum.

— O înţeleg, i se pare că la Coteana, respiră puţin

din ființa omului, care a fost idealul sufletului ei tânăr. Trebue s'o înțelegi, Coane Alecule și s'o lași câtva timp în închipuirile ei.

— Din ziua când i-am spus nenorocita veste, m'a rugat s'o las să plece la Coteana. Spun drept că la început n'am voit s'o las singură acolo. Mi-a fost teamă de vreun act necugetat. In urmă mi-am zis că dorește să fie singură cu durerea ei, cu locurile unde a visat și a trăit, lângă omul pe care l-a divizat. Toată ziua rătăcește prin camerele vilei — mi-a spus-o Catinca — cu ochii pierduți în căutarea unei năluci, atingând, sau așezând lucrurile pe care Sandu le folosea în desenele, picturile, scrisul sau muzica lui. Serile stă ceasuri întregi nemișcată înaintea pianului, așteptând să mai audă muzica lui... Un țesut fin alcătuește simțirea acestei fete!...

. . . .

Plecând din Bănești, am promis lui Schipor că-l voiu însoți la Iași și Pașcani. Voiam cu această ocazie să mă reped și la Sirăuți, să revăd pe Maria.

Astfel se făcu, că într'o zi de început de Octomvrie să pornesc cu Alecu Schipor, spre Iași. Acest drum se pare că-l impresionase în deosebi, fiindcă tot timpul a fost dus pe gânduri și tresărea la fiecare smucitură a trenului. Cercetări de acte amănunțite la Mărășești — „Vama teritoriului ocupat!" Schimbarea trenului și apoi drumul înainte spre Bacău, în teritoriul liber al Moldovei. Cum am trecut de Adjud, Schipor mi-a spus luminat la chip:

— Parcă respiri alt aer aici!

Am avut aceeași impresie, deși părăsisem Moldova numai de puțin timp.

Ne-am oprit la Paşcani pe înserate, amânând pe a doua zi, pioasa reculegere înaintea mormântului celui atât de scump nouă.

*

* *

A doua zi la ora 8, Moş Alecu era în camera mea — la gazda unde găsisem un adăpost mai omenesc. Nerăbdător în a vedea mai curând locul de veşnică odihnă a iubitului lui Sandu, abia mi-a lăsat răgazul să-mi iau ceaiul. Apoi am pornit spre drumul Fălticenilor. Schipor ducea unul din geamantanele lui — pe cel mai mare. Lucrul m'a surprins, neştiind ce are de gând. O trăsură cu un cal ne-a lăsat la încrucişarea drumului spre Neamţ şi Fălticeni. La câţiva paşi mormântul lui Pâcleş, încă plin de ramuri de brad şi flori veştede, părea că străjueşte drumul spre Iaşi. *Crucea albă* strălucea în lumina soarelui. Literele negre, cu numele şi gradul lui îmi jucau înaintea ochilor.

— Aici este? — m'a întrebat Moş Alecu de două ori, parcă n'ar fi voit să creadă, că atâta tinereţe, vitejie şi simţire, zac sub acea cruce simplă, albă, de mesteacăn.

Scrisul de pe cruce l-a încredinţat. S'a dus la trăsură a luat geamantanul şi l-a deschis în faţa mormântului. Era plin de flori ale grădinii din Coteana: Trandafiri, gladiole, tufănele şi mixandre. Le-a presărat pe toate deasupra tarinei scumpe, cu ochii ţintă la numele de pe crucea albă, îngenunchind apoi, ca să se roage.

Un buchet mare de trandafiri roşii — încă proaspăt — aşezat la cap, mi-a atras atenţia. Să fi trecut din nou pe aici singură în durerea ei, Maria? Am avut explicaţia două zile mai târziu la Sirăuţi: Venise cu două zile înainte. Trandafirii erau din parcul dela Sirăuţi.

— Iată cum îl găsesc după doi ani! — îmi spuse Conu Alecu, ridicându-se din rugăciunea lui, în plânsul care-l sugruma.

După amiază ne găseam la Iaşi, în casa Elenei. Schipor simţea nevoia s'o revadă şi să vorbească cu ea despre Sandu. Urma să mă aştepte acolo până la întoarcerea mea dela Sirăuţi, ca apoi să reluăm amândoi, drumul Munteniei.

*

* *

La Sirăuţi am găsit pe Maria în aceeaşi stare. Chipul ei s'a luminat puţin, când i-am vorbit de Coteana, de cele ce-am găsit acolo, ca şi de florile pe care le-a adus Alecu Schipor. Dorea să cunoască cât mai curând pe Conu Alecu... L-am descris aşa cum era, bun, generos, prieten desăvârşit a lui Pâcleş, un părinte sufletesc; dar de o încăpăţânare curioasă în obiceiuri şi părerile lui. Cel mai desăvârşit prieten, când îi câştigi încrederea şi sufletul, rezervat şi închis atunci când nu simpatiza o fiinţă, sau bănuia interesul şi ipocrizia.

. . . .

După amiază, profitând de lipsa Mătuşei Fevronia, care plecase să facă o vizită unor vecini de moşie, Maria mi-a propus să facem o plimbare prin parc şi câmpul învecinat. Toamna se prelungea cu zile calde şi luminoase. Pomii îmbrăcaseră totuşi, haina galbenă ruginie, scuturându-şi când şi când podoaba verii. Melancolia zilelor scurte de toamnă te prindea uşor în braţele ei reci... Starea aceasta pria însă Mariei, fiindcă vorbea durerii şi visului ei pierdut. N'am cutezat să-i întrerup visarea în care se afundase, până ce nu mi-a vorbit ea.

— Trebue să-ţi par o făptură ciudată! Iţi propun să facem o plimbare prin parc şi pe câmp, ca să-ţi arăt gospodăria şi pitorescul dela Sirăuţi şi mă afund într'o tăcere adâncă! Trebue să mă înţelegi, amicul meu şi să mă ierţi. D-ta, care m'ai înţeles totdeauna...

— De ce nu încerci să lupţi contra acestei stări sufleteşti, care te distruge? Nu poţi rămâne o vieaţă întreagă pradă acestei dureri, cu vârsta ce ai. Te gândeşti puţin şi la tatăl d-tale, căruia îi eşti astăzi singura lumină?

— Vorbeşti, amicul meu, ca şi mătuşa Fevronia... Ea nu m'a înţeles însă şi nu mă va înţelege niciodată. D-ta însă, nu ai acest drept, când ai fost părtaşul dragostei lui Alex şi a visului meu — mi-a răspuns ea privindu-mă tristă. Şi iată de ce: Sunt aproape patru ani, eram încă o copilă..., cu iluziile şi visurile ei. Poate prea încrezătoare în binefacerile unei vieţi uşoare şi a plăcerilor ei. Am pierdut pe mama, prea de timpuriu. A venit războiul, mă întorsesem din Anglia de un an. Am fost cuprinsă la început de entuziasmul mediului în care mă găseam. Am avut ocazia să văd apoi, atâta trădare, laşitate şi cruzime, că sufletul meu s'a împietrit încet, încet. Am urmat apoi pe tatăl meu în Polonia, în Bucovina şi apoi în Moldova. Peste tot la noi, curajul şi vitejia erau dispreţuite! Arivismul şi minciuna alungau destoinicia şi adevărul! Oameni cari trădau cu bună ştiinţă, îşi închipuiau că fac bine! Parveniţi care se înălţau pe ruinele unei stări de lucruri falşe... Lipsuri groaznice, provenite din neghiobie şi ceea ce este mai grav, din lipsa de conştiinţă... La fiecare pas falsitatea şi minciuna unei societăţi putregăite, pradă unui misticism absurd. Mă simţeam mai bine pe front lângă tatăl meu, decât când reveneam pentru câteva zile la Petrograd...

A venit apoi prăbuşirea, adusă de atâţia inconştienţi, cu iluzii de credinţe copilăreşti. Umilinţe, cruzimi groaznice, inutile, răsturnarea valorilor, transformarea omului în fiară! Şi atâtea lucruri triste pe care le cunoşti si d-ta. Apoi o rază de lumină, întâlnirea lui Pâcleş... La început nu l-am apreciat, nu i-am înţeles poate sim-

ţirea atât de corectă şi delicată. Incet, încet, m'a prins însă firea lui deschisă, caracterul lui de viteaz şi simţirea lui de artist. Păream fascinată de farmecul melodiilor şi muzicei lui desăvârşite! Dar nu era decât dorul sufletului meu, care căuta o înţelegere, un sprijin în prăbuşirea unei lumi, pe care eu o crezusem mai bună, mai generoasă şi mai altruistă...

Mi-am crezut mult timp sufletul mort şi n'am voit să leg simţirea lui Alex, caldă şi generoasă de mine. Mă devotasem unui scop, să scap cu orice preţ vieaţa tatălui meu iubit! Un om care n'a cunoscut decât datoria, loialitatea şi dreptatea. Şi în această direcţie m'a ajutat mult Alex. Cu delicateţea lui mi-a înţeles toată descurajarea şi sbuciumul meu. Dragostea lui în nişte clipe atât de grele pentru noi, n'a avut nimic jignitor. Şi încet, încet am cunoscut bine acest om, care nu avea nimic superficial în el. Un suflet delicat, dublat de un cavalerism şi o curtoazie din alte timpuri. Un prieten discret, desăvârşit în curăţenia sentimentelor lui. Un generos temerar, care şi-a primejduit de multe ori vieaţa pentru mine şi ai noştri. Şi acestui om i-am dat tot sufletul meu, toată simţirea mea tânără, care renăscuse sub influenţa firii şi faptelor lui. Am trăit din speranţa ce mi-o insuflase el, din visul ce-l întrevedeam amândoi! Şi iată de ce nu mai pot uita! Iată de ce am închis pentru totdeauna în inima mea, prima şi ultima mea dragoste... Un suspin uşor, în îngânatul unui plâns, i-a închis mărturisirea.

*

* *

Din nou la drum cu Alecu Schipor, care-şi satisfăcuse o mare dorinţă, după cum îmi spunea pe drum:

— N'aş fi voit să mor, până nu vedeam locul de veşnică odihnă al dragului meu Sandu! — Apoi cu o uşoară ironie: — Ei? ai văzut rusoaica; de care eşti

atât de entuziasmat? Şi Elena pare prinsă de farmecul ei, dar cu totul altfel...

Nu puteam să-i dau alt răspuns decât povestindu-i ceea ce mi-a destăinuit Maria în parcul din Sirăuţi, în după amiaza plimbării noastre.

— A spus ea aceasta? — m'a întrebat el după câteva clipe de meditare adâncă... Va veni ea vreodată la Coteana? Sau se va mulţumi să-şi administreze prin alţii averea lăsată, rămânând în mediul ei?

— Va veni. Să nu crezi însă niciodată, Coane Alecule, că o va aduce averea lăsată, ci numai dorinţa să cunoască de aproape locurile ce au inspirat atât pe iubitul ei, ca şi dorul, să se găsească cât mai aproape de mormântul lui... O vei aprecia şi o vei înţelege şi d-ta, atunci când o vei cunoaşte.

— Pare o fiinţă cu totul aparte? Să fie posibil? — a murmurat el, parcă şi-ar fi vorbit lui însăşi. — Apoi tare adresându-se mie: — Se poate să mă înşel. Ştii că nu prea am încredere în domnişoarele acestea, crescute într'un mediu prea ales şi bogat. Mie îmi place simplitatea. Simplitatea sufletului şi a gândirii. Floarea timidă de pădure... Violeta. Nu roza, care îmbată cu parfumul ei.

Au trecut câteva luni. Situaţiunea militară şi politică se schimbase cu totul în favoarea noastră. Armistiţiul, apoi a doua mobilizare, ocuparea Ardealului şi Bucovinei. Din Ianuarie îmi reluasem vechiul meu serviciu.

La Băneşti am fost de câteva ori şi făcusem Crăciunul cu Moş Alecu.

Maria Semenoff îmi răspunsese la câteva scrisori şi ştiam ce mai face şi ce gândeşte.

In Martie făcusem socoteala, să aducem trupul iubitului nostru prieten la Coteana şi în acest scop, Alecu Schipor, umblase peste tot şi obţinuse autorizaţia. Fără a ţine seama de obiecţiunile lui, m'am hotărît să cer şi părerea Mariei.

In ziua de 5 Martie mă găseam din nou la Sirăuţi, unde am găsit şi pe Generalul Semenoff.

Lupta disperată a Gărzilor Albe se isprăvise prost şi el se găsea din Februarie, la moşia sorei lui, scăpat ca prin minune de o urmărire fără răgaz a bolşevicilor.

La propunerea mea, ca să însoţească pe Maria la Coteana — cu ocazia reînhumării rămăşiţelor lui Pâcleş — şi să se stabilească acolo, mi-a răspuns hotărît:

— Voiu însoţi pe fiica mea până la Paşcani. Nu voiesc să fac umbră nimănui şi nici să dau ocazie să se spună: Un refugiat nenorocit, care profită de mila altora!

L-am înţeles. Era atâta demnitate în răspunsul lui! Am întrebat totuşi, ce gândeşte să facă acum, în situaţia în care se găseşte?

Rămân să fac pe intendentul sorei mele. Tot avea nevoie de un om de încredere. Şi apoi aici am petrecut atâtea clipe frumoase ale tinereţii mele! Sunt puţin legat de acest pământ. Cum Maria se va stabili la Coteana, voiu veni s'o văd, din când în când şi atâta tot. Eu îi dau perfectă dreptate! Astăzi, când a pierdut tot şi nu-i mai rămâne decât legătura sfântă a omului pe care l-a iubit, până la ultima limită a dragostei umane. Nu va fi mulţumită, decât lângă pământul, care închide toate visurile şi speranţele ei.

Maria, mă autorizase să fac toate demersurile necesare, ca în cel mai scurt timp să putem împlini pioasa datorie, aducând rămăşiţele iubitului ei pe locurile ce-i aparţineau astăzi şi unde voia să rămână pentru totdeauna. Era recunoscătoare lui Alecu Schipor, de tot ce făcuse şi m'a rugat să-i mulţumesc.

*

* *

Reîntors la Bucureşti, am fost chemat de venerabilul meu prieten la Băneşti. A ţinut să-mi arate ce pregătise la Coteana, conform planului — asupra căruia îmi luase părerea. Alesese ca loc de veşnică odihnă a dragului său prieten, un loc dela marginea de apus a parcului, umbrit de tei bătrâni şi zidise o mică bisericuţă. încă în curs de sfârşire. La câţiva paşi, Răstoaca, îşi scurgea apele sglobii în şoapte de unde, care-ţi da impresia unor murmure de voci misterioase. De acolo aveai o perspectivă măreaţă asupra întregei câmpii, care se mărginea în codrul Răstoacei. Făcuse totul pe cheltuiala lui. Acolo avea intenţia să îngroape şi rămăşiţele tatălui şi mamei lui Pâcleş.

Exteriorul micului mausoleu era aproape sfârşit şi se lucra acum grabnic în interior la facerea criptelor şi picturii. Mai toată ziua Moş Alecu şi-o petrecea acolo,

supraveghind lucrarea. Avea speranţe, ca până la sfârşitul lumii, totul să fie gata şi să putem aduce corpul lui Pâcleş. In acest sens am scris şi Mariei Semenoff.

Revenind cu el la Băneşti, — ca să dejunăm — convorbirea noastră a alunecat din nou asupra logodnicei nenorocitului nostru prieten. Cu aceeaşi neîncredere din partea lui Alecu Schipor şi aceeaşi admiraţie din partea mea.

Gherghina, ne urmărea convorbirea — fără să pară că face aceasta. Expresia chipului ei arăta, că este de părerea mea, deoarece rămânea indiferentă în tristeţea ei, când Conu Alecu judeca aspru pe Maria şi zâmbea aprobator, când îi luam eu apărarea. Această atitudine m'a făcut s'o întreb — când m'am găsit câteva clipe singur cu ea — dacă este de părerea lui Schipor, asupra logodnicei lui Pâcleş, sau crede cele ce spun eu?

— Dacă a iubit-o atâta, nu poate fi decât fiinţa deosebită, care merită această dragoste. Conu Sandu nu-şi risipea dragostea asupra oricui — mi-a răspuns ea simplu, privindu-mă cu adânc înţeles...

Am priceput. Sărmana Maria, va avea aici o aliată şi nu o rivală! în durerea lor comună. Cât pentru Moş Alecu, ştiam că-şi va schimba părerea pe dată ce va vedea pe logodnica lui Pâcleş şi va vorbi cu ea.

Luând cafelele în cerdacul înflorit al vilei din Băneşti şi vorbind de una de alta, Schipor revenea însă tot la tema iubitei lui Sandu.

— Ceea ce nu înţeleg — îmi spunea necedând aprecierilor lui asupra Mariei — cum a putut această fată, străină cu totul de noi, să primească legatul, fiind numai logodnica lui Sandu?!

— Parcă dragostea lor mai avea nevoie de un nou act, care s'o facă mai strălucitoare, în desăvârşitul ei — i-am răspuns oarecum jignit.

— Nu înţeleg aceasta! Ar fi trebuit un timp mai îndelungat, ca s'o cunoască mai bine şi să vadă dacă merita prin fapte, să-i lase tot ce moştenise dela părinţii lui.

— Vezi, aici judeci rău pe Sandu, Coane Alecule!... S'au cunoscut şi s'au înţeles în nişte ceasuri foarte grele, pentru ea şi el. Şi acestea se socotesc mai mult decât ani întregi de vieaţă comună.

— Nu-l judec pe el, sărman suflet idealist, care şi-a făurit un ideal din nişte cioburi. Ci pe ea. Nu că l-a iubit, ci că a primit cu atâta uşurinţă legatul lui.

Trebuia să fac credit lui Moş Alecu, fiindcă socotea că Maria desmoştenise pe aceea ce iubise pe Pâcleş, până la divinizare!!

*

* *

O deosebită plăcere mi-a făcut a doua zi Vasile. Ostaşul atât de credincios şi devotat al iubitului meu prieten, sosise în ziua aceea cu nevasta şi cei doi copii ce-i avea, din meleagurile Dâmboviţei, ca să se stabilească la Coteana. Cu această ocazie l-a cunoscut şi Alecu Schipor. Bătrânul era în admiraţia lui, de când auzise, cât fusese de devotat lui Sandu şi ce făcuse pentru el.

— Să nu te audă vorbind rău de logodnica lui Sandu, Coane Alecule, că ţi-l faci duşman.

— Uite, unul care merită cu prisosinţă ce i-a lăsat omul, prietenul, ofiţerul lui. Pentru el pământul este însăşi vieaţa. El va îngriji de mormântul dela Coteana, după ce nu voiu mai fi eu. Nu străina frumoasă şi fermecătoare — care dacă este atât de tânără — îl va uita peste un an, doi! Cu cine va stăpâni ea giuvaerul ce a creat tatăl lui Sandu şi cu el, la Coteana? Cine ştie ce intrus? Astfel se pierde un nume şi o muncă, legată de acest pământ de peste un secol!

— Vorbeşti cu patimă, Coane Alecule! — nu m'am putut opri să-i spun. Timpul va arăta cine a avut dreptate.

— Bine, bine, amicul meu! Vom trăi şi vom vedea. Numai să am şi eu timpul să văd minunea! De, sunt cam bătrân. Aşa sunteţi voi tinerii, judecaţi mai mult cu inima, decât cu mintea.

Seara a cerut lui Vasile, să-i istorisească tot ce ştia din vieaţa fostului lui şef. La ce lupte luaseră parte, cum au dus-o cu ruşii şi cum s'a petrecut mişelia dela Paşcani, la care el fusese martor ocular.

Vasile i-a istorisit în cuvinte calde, simple şi simţite, cât de viteaz fusese Pâcleş la Caşin, cât l-au iubit soldaţii lui, de certurile lui cu roşii la Bicaz şi Bistriţa şi ce făcuse pentru Generalul Semenoff. De Maria, i-a vorbit ca de o sfântă, cu o veneraţie şi admiraţie, care impresiona.

Moş Alecu Schipor căzuse pe gânduri...

Gherghina, sorbea fiecare vorbă a lui Vasile, cu lăcomie. Când a auzit că Maria se va stabili la Coteana a avut o explozie de bucurie copilărească, care a contrariat pe Alecu Schipor şi mie mi-a făcut multă plăcere.

— Vine să fie cât mai aproape de el, sărmana! — a spus Vasile cu ochii plini de lacrimi. Un înger care-i va veghea locul de odihnă...

— Mai sunt şi alţi îngeri pe aici — a răspuns supărat Moş Alecu.

— Vor mai fi, boierule, dar nu ca îngerul nostru dela Bicaz...

După ce a plecat, Alecu Schipor, îmi spunea ironic: Alt fermecat de rusoaica voastră!

— Crede pe acest ţăran cinstit, Coane Alecule. A fost cel mai desăvârşit camarad al lui Sandu. Şi el nu se înşeală în simţirile lui de om al munţilor. I-a înfrăţit

vieaţa grea şi primejdiile, care le-au trăit împreună... Un om ca acesta nu se vrăjeşte atât de uşor şi nici nu se încântă cu lucruri de nimic.

— In fine, văd că toţi sunteţi de partea ei! Până şi Elena, care mi-a vorbit acum o săptămână — când am fost la Bucureşti — că nu se putea, ca Sandu să fi făcut o alegere mai bună şi să dea o răsplată mai frumoasă, unei iubiri ca din poveşti! Eu rămân însă tot Toma Necredinciosul...

A doua zi, când am plecat, Alecu Schipor mi-a cerut să-i anunţ data sosirii Mariei, la Coteana.

— Va trebui să pregătim totul din vreme, ca să aibă cea mai bună impresie şi să se simtă cât mai bine aici. De... femeie gingaşă şi învăţată să trăiască bine...

Credinţa lui jignită, rămânea tot bănuitoare; dar firea lui bună şi deosebit de cavalerească îl făcea să fie cât mai prevenitor, pentru aceea care fusese toată dragostea iubitului său Sandu.

I-am strâns mâinile afectuos şi am zâmbit semnificativ. Prinzându-mi zâmbetul mi-a răspuns:

— Nu te grăbi... Voiu constata şi voiu judeca apoi. Sunt gata să fac oricând amendă onorabilă...

*
* *

Unele formalităţi pe la „Societatea Mormintelor Eroilor" şi Inspectoratul Sanitar, ne-au întârziat îndeplinirea pioasei datorii, faţă de prietenul nostru.

In ziua de 23 Martie mă găseam cu Alecu Schipor şi Vasile la Iaşi, în aşteptarea Mariei, care trebuia să sosească a doua zi cu tatăl ei.

Cripta dela Coteana era gata, rămânând să se mai facă unele rostiri exterioare.

In aşteptarea Mariei şi a Generalului Semenoff, am plimbat pe Conu Alecu, prin Iaşi, care mie îmi făcea

acum o impresie de tristeţe adâncă. Nu mai găseam oraşul mare, plin de atâta sgomot şi mişcare, ca acum câteva luni! Acolo unde palpita toată vieaţa Ţării de tranşee şi griji! Era un oraş mort, un oraş ca oricare altul de provincie. Oraşul atâtor fapte mărețe ale Românilor!...

Alecu Schipor, a fost totuşi plăcut impresionat de monumentele lui istorice şi împrejurimi. I-am arătat locul unde a fost Marele Cartier, reşedinţele Regelui şi a Reginei, casele unde au fost Legaţiunile străine, Ministerele, casa unde am locuit ieri, ca şi aceea unde locuise sora lui Pâcleş.

Gazdele mele, unde locuisem aproape doi ani — un funcţionar dela primărie şi familia lui — ne-au primit cu multă bunăvoinţă şi bucurie, pentru două zile. Le aduceam un aer nou dela Bucureşti şi câteva nimicuri pentru copii. Am revăzut cu plăcere şi câţiva prieteni localnici.

A doua zi la prânz a sosit şi Maria, însoţită de Generalul Semenoff.

Grigore ţinuse cu orice preţ să nu se despartă de tânăra lui stăpână, în această împrejurare. Revederea lui cu Vasile, a dat loc unei scene de o duioşie simplă, care ne-a înduioşat până la lacrimi.

Starea Mariei era aceeaşi, neschimbată în tristeţe. Durerea începuse să sape urme adânci pe chipul ei tânăr şi încă atât de frumos!...

Generalul m'a impresionat mai adânc! Nu mai avea înfăţişarea aceea impunătoare, în hainele lui civile, prost croite, deşi păstra încă distincţiunea lui. Căutarea ochilor pierduseră vioiciunea şi energia, care mă lovise, când l-am cunoscut la Bicaz. Omul acesta loial, bun şi deosebit de amabil, suferise prea mult! O umilinţă, pe care şi-o ascundea rău, se ghicea în întreaga lui înfăţişare. Aerul de mândrie înnăscută, îi rămăsese totuşi.

Părea îmbătrânit cu 20 de ani şi o oboseală grea părea să-l doboare, deşi nu avea decât 50 de ani!

Seara, după masă, — fiind singur cu el, — mi-a mărturisit, că pe lângă toate amărăciunile şi insuccesele din ultimul timp, contribuia la starea lui şi durerea groaznică a Mariei, pe care o vedea fără îndreptare şi răgaz!

Moş Alecu, la început rezervat şi-a părăsit curând răceala în faţa acestei dureri mute şi suferinţe omeneşti. Avea un suflet prea bun, ca să nu înţeleagă. Vorbise puţin cu Maria şi mai mult cu tatăl ei, care-i câştigase toată simpatia. Inţelese acum toată adâncimea durerii Mariei...

La întrebările mele, mi-a răspuns:

— Are tot ce-i trebue, ca să farmece, cu chipul, ţinuta şi felul ei de a vorbi. Are atâta gingăşie şi distincţie în frumuseţea ei! Nu mă aşteptam însă, să văd la o fiinţă de vârsta ei, atâta tristeţe! Te prinde sub greutatea şi adâncimea ei. Ai avut dreptate.

— Durerea ei este aceeaşi, de când a aflat moartea lui Sandu. Păcat însă, că n'ai cunoscut-o înainte de nenorocire. Durerea i-a şters mai toată strălucirea fiinţei ei deosebit de caldă în frumuseţea tinereţii. Mie îmi pare îmbătrânită cu zece ani.

— Da, are atâta limpezime în privire, că-i zăreşti sufletul cernit pentru totdeauna — mi-a replicat Moş Alecu înduioşat.

. . . .

A doua zi, am plecat înaintea lor, cu Vasile, spre Paşcani, ducând sicriul de zinc comandat la Iaşi — fără de care nu ni se dase voie să luăm rămăşiţele lui Pâcleş.

Totul a fost pregătit şi la sosirea celorlalţi în Paşcani, după o scurtă slujbă religioasă, am putut proceda la desgroparea sicriului şi închiderea lui în racla de zinc adusă de mine.

Maria adusese o nouă jerbă mare din frumoşii trandafiri roşii ai serei dela Sirăuţi.

Durerea ei fără nicio lacrimă, arăta prin privire ce adâncă îi este suferinţa, aşa cum spusese şi Alecu Schipor.

Generalul Semenoff, care vedea pentru întâia oară mormântul fostului lui camarad şi devotat prieten de zile grele, era deosebit de impresionat.

Odată îmbarcat sicriul în vagonul mortuar şi rămas în paza lui Vasile, — care urma să-l însoţească până la gara Pietroaia, — am rămas cu Maria, Alecu Schipor şi Semenoff în restaurantul gării, în aşteptarea trenului de Bucureşti. Toţi eram tăcuţi, deosebit de impresionaţi, parcă atunci îngropasem de veci pe dragul nostru Sandu Pâcleş. Moş Alecu ţinuse să ia cu el **Crucea Albă**, care străjuise timp de atâtea luni, mormântul viteazului nostru dispărut.

— Această cruce îmi pare că este ceva din fiinţa lui. O voiu aşeza în criptă la capul lui. Simplitatea ei vorbeşte mai mult decât orice epitaf bogat — mi-a spus el.

Generalul Semenoff se despărţea aici de fiica lui, urmând să se întoarcă la Sirăuţi, ca administrator al moşiei baronesei Minsky. Inţelesese, că Maria îşi făcuse toată datoria faţă de el. Acum rostul ei era lângă locul de odihnă al aceluia, care o iubise până la veneraţie şi care se sacrificase pentru ei. Promisese că va veni să vadă pe fiica lui la Coteana, cu ocazia sărbătorilor Paştelui.

Iată-ne îmbarcaţi şi porniţi trişti spre Bucureşti, cu Maria.

Alecu Schipor tăcut mai tot timpul drumului, pradă unui sbucium sufletesc — uşor de înţeles — nu avea curajul să adreseze un cuvânt Mariei. Ea pierdută în visul ei tragic, îşi pironise privirea pe câmpiile verzi

şi înflorite, care alergau în jurul trenului nostru. O nouă primăvară veselă se ivea în mersul timpului...

*

* *

Am ajuns cu toţii la Coteana, după o zi întreagă de oboseală grea. Prin grija Catinchii, totul fusese rostit pentru Maria, aşa cum hotărîse Conu Alecu Schipor. De aci înainte va trăi între atâtea amintiri ale iubitului ei şi nu va mai fi singură, ca la Sirăuţi.

Gherghina urma să-i fie tovarăşă nedespărţită. Erau două frumuseţi, care se îmbinau în tristeţea şi durerea lor. Floarea gingaşă de seră şi floarea robustă de câmp. Amândouă atât de fine în toată făptura lor. Una care îngropase odată cu omul iubit toată tinereţea şi visurile ei; cealaltă toată dragostea ei neînţeleasă pentru totdeauna. Privirea Gherghinei avea un tainic înţeles de sacrificiu, când sărutase mâna logodnicei fostului ei stăpân, în scânteierea ochilor albaştri de viorele, plini de lacrimi.

Vorbisem din timp Mariei, de rostul acelei fete în gospodăria dela Coteana. O cunoştea din descrierile mele, ca şi dragostea ce avea Conu Alecu pentru ea, aşa că a îmbrăţişat-o îndelung, unindu-şi lacrimile între ele.

In ochii bătrânului nostru prieten strălucise o mulţumire deosebită! Se risipea o teamă, că sfioasa dragoste a floarei de câmp, să nu fie jignită. Din acea clipă Maria, se ridicase în ochii lui, ca o fiinţă excepţională. Simpatia lor caldă îi unise în durerea comună. Ştiam, că de aci înainte Maria nu va mai fi singură în tovărăşia lui Alecu Schipor şi Gherghinei, care îi vor vorbi multe, despre vecinicul ei iubit.

In amurgul serii acelei frumoase primăveri, când totul tresaltă de vieaţă în jurul nostru, ne-am întrunit cu

toţii în cerdacul larg al vilei. Ni se părea că umbra lui Pâcleş pluteşte în jurul nostru... Dar în zadar aşteptam să auzim acordurile unei Balade de Chopin, sau melodia misterioasă a unei Nocturne... Fără a ne-o comunica eram prinşi cu toţii, de aceeaşi impresie.

Gherghina, ascunsă după un stâlp alb — îmbrăcat de iasomie — pândea şi se mira de muţenia pianului...

Moş Alecu şi cu mine, parcă prindeam ceva din melodiile dulci, auzite de atâtea ori, în acelaşi cadru şi decorul...

Maria părând să mă întrebe de ce nu le poate auzi şi ea, când îi vorbisem de atâtea ori la Sirăuţi, de serile noastre neuitate dela Coteana? Trăiam din amintirile scumpe a unui trecut, — nu atât de îndepărtat, — într'un prezent trist şi neînţeles, pe care umbrele trecutului în zadar căutau să-l lumineze...

. . . .

A doua zi am văzut cu Maria, mica bisericuţă cavou — de lângă teii din marginea Răstoacei, cu murmurul ei lin — pregătită prin grija lui Alecu Schipor. Era gata, cu mozaicul şi picturile ei, cu parterele de trandafiri şi flori alese, care o înconjurau.

Maria s'a îndreptat spre Conu Alecu, cu ochii scăldaţi în lacrimi, strângându-i mâinile cu adânc înţeles.

Drumul până la Băneşti, apoi vizitarea fermei şi a câmpului cu codrul Răstoacei, ne-au luat mai toată ziua.

Alecu Schipor căuta să depărteze cât de puţin simţirea Mariei, durerea ei adâncă.

Plecând seara — după prânzul luat la vila din Coteana — spre Băneşti, Conu Alecu îmi arăta impresiile lui asupra Mariei.

— N'ai exagerat cu nimic calităţile ei — sfârşea el. Şi lucrul este cu atât mai dureros, cu cât bietul Sandu

n'a avut parte de acest tezaur feminin... S'ar fi completat unul pe altul într'un tot desăvârşit.

— Nu întunecă cu nimic modestia şi curăţenia sufletească a celeilalte — i-am răspuns ştiind că-i voiu face multă plăcere.

— Da. Gherghina are personalitatea ei aparte... Dragostea ei neînţeleasă, a fost un cult. Şi astăzi revarsă veneraţia ei, asupra femeii ce a avut toată dragostea omului iubit de ea, până la idolatrie. Maria Semenoff a avut tot sufletul omului iubit, toate visurile şi speranţele lui... Dar tristeţea privirii ei mă înspăimântă!

— Sunt dureri atât de adânci, pe care nu le poate tămădui nimic în lumea aceasta, Coane Alecule. De aceea şi-a lăsat liniştea dela Sirăuţi şi pe tatăl ei, numai să trăiască în mijlocul amintirilor scumpe, ale omului atât de iubit. O slabă iluzie a unei fericiri pierdute. De aceea sunt în admiraţia Gherghinei, care a înţeles adâncimea acestei dureri. O înnăbuşă pe a ei, numai s'o uşureze pe a Mariei. Sunt devotamente şi sacrificii feminine, pe care noi bărbaţii le înţelegem greu. Ce sentimente gingaşe şi cât înnobilează fiinţa umană!

— Eu cred că ea vede ceva din fiinţa lui Sandu, în femeia aceasta cu sufletul cernit. Şi Gherghina va şti să mângâie şi să îndulcească o durere, strivindu-şi chiar simţirea ei.

— Imi pare că Maria i-a prins toată delicateţea sufletească şi ceea ce n'a putut să facă mătuşa ei, va face această gingaşă fată de ţară. Baroneasa Minsky a căutat s'o facă să uite, prin sfaturi, care i-au adâncit durerea; prin fapte şi persoane, care în loc s'o distreze i-au înăsprit sufletul.

— In adevăr, această fată putea să încerce să uite, în mediul în care o adusese soarta. La vârsta ei se uită atât de uşor! Au trecut timpurile, când pentru o dra-

goste neîmpărtăşită sau pierdută, tinerele intrau la mănăstire... Cu calităţile ei fizice şi intelectuale o femeie îşi poate uşor repara vieaţa. Eu n'aş cere unei fiinţe de vârsta ei să-şi îngroape tinereţea aici... Ar fi păcat, un mare păcat!...

— Am judecat şi eu odinioară aşa, Coane Alecule. După ce am vorbit însă cu Maria şi mi-a desvăluit tot sufletul ei strivit, am înţeles-o. Sunt firi excepţionale, în idealismul sentimentelor lor şi numai acestea pot reda acest idealism în toată intensitatea lui. Atunci când iubeşti desăvârşit, aşa cum a înţeles dragostea şi a iubit ea. Noi bărbaţii prin structura sufletului nostru înţelegem mai puţin sacrificiul acesta voit, durerea şi măreţia lui! Avem munca, ambiţiile şi preocupările noastre, cu care încercăm să umplem golul... Femeia îl simte în fiecare clipă, în fiecare act, în gândirea şi sufletul ei... In amintirea unei clipe duioase, în lipsa unui reazăm de viitor, în răsăritul unei speranţe, în năruirea unei iluzii.

— Şi cu toate acestea câte excepţii contrarii! — m'a întrerupt bătrânul flăcău din Băneşti.

— Excepţii ca peste tot, ce alcătueşte lumea aceasta, mai puţine ca la noi însă.. Să le recunoaştem, Coane Alecule, superioritatea, devotamentul, abnegaţia şi sacrificiul în dragostea desăvârşită.

— Sunt mai sensitive ca noi, amicul meu...

— Poate, coane Alecule. Inţeleg însă mai desăvârşit iubirea, fie chiar pătimaşă, ca şi sacrificiul mamei!

*
* *

In zorii zilei următoare, vagonul cu rămăşiţele lui Pâcleş, sosise în locurile pe care le cântase, le zugrăvise şi le iubise atât! Satul îmbrăcase haina unei sărbători cernite. Multă lume din Băneşti şi împrejurimi.

Săteni şi sătence de toate vârstele, îşi lăsaseră lucrul câmpului, numai să vadă pentru cea din urmă oară, racla cu rămăşiţele omului, ce pentru ei fusese un prieten, un sfătuitor şi un protector nepreţuit. Un pluton de ostaşi din Piteşti, cu muzica, făceau cinstea cea din urmă, viteazului de pe valea Topologului şi Caşin.

Mă găseam dela ceasurile 8 în gară, cu Conu Alecu Schipor, cerniţi la haine şi mai ales în suflete.

Maria Semenoff — care nu purta încă numele bărbatului iubit — ne aştepta în parcul dela Coteana. Gherghina rămăsese cu ea, numai să n'o lase singură, — când toţi dela curte plecaseră să conducă la locul de veci pe iubitul lor stăpân. Nu se înţelegea cu Maria, decât din priviri, fiindcă limba lor era alta, dar le unea durerea şi înţelesul sufletului, care vorbea aceeaşi limbă.

Un car cu patru boi, îmbrăcat în velinţe şi flori, purta racla scumpă, urmată de o mulţime de norod cu jalea în suflet.

Inainte de prânz Pâcleş, odihnea în cripta micei bisericuţe, umbrită de cei trei tei, de pe marginea Răstoacei, înconjurată de toate felurile de flori din grădina lui, pe care le îngrijise şi le iubise atât ! la dreapta bătrânul Pâcleş şi în stânga mama lui.

Sora lui sosise în dimineaţa acelei zile din Bucureşti şi ne aşteptase în gară.

Conu Alecu Schipor, se ocupase personal de tot şi orânduise totul, cu cea mai meticuloasă ordine.

O zi tristă, de pioasă reculegere, când soarele strălucea vesel, aruncând parcă săgeţi aprinse prin micile ferestruici ale mausoleului, combinate în nişte vitrouri artistice, în care roşul şi albastrul predomina. „Senin şi iubit, cum ai fost printre oameni pe lume, vei dormi de acum liniştit, în locurile atât de slăvite de tine, iubit şi neuitat prieten. Să-ţi fie ţărâna uşoară şi amintirea

veşnică !" — spusese Conu Alecu Schipor, aşternând placa de marmoră albă, ce închidea mormântul.

Pe ea depuse apoi *Crucea Albă* dela Paşcani şi decoraţiile lui de războiu. Un mănunchiu de trandafiri albi, din parcul din Coteana, udaţi cu lacrimi din belşug, era omagiul Mariei ! Un buchet de violete de pădure şi muşcate roşii, aşezase Gherghina, în plânsul ei sfios.

Părăsind bisericuţa mausoleu, Maria avea chipul iluminat şi parcă privirea mai senină ! O priveam în mersul ei legănat, la braţul lui Alecu Schipor, — de care se rezema — şi mă întrebam ce ascunde lumina ochilor ei, atât de frumoşi ?... In schimb ochii Gherghinei, — de un albastru de viorele, — erau mai trişti ca niciodată...

Revenind peste zece zile la Băneşti, am luat—a doua zi dimineaţă — pe Conu Alecu, ca să mergem la Coteana. Pe drum l-am cercetat asupra stării Mariei.

— Răscoleşte toată ziua printre schiţele şi manuscrisele lui Sandu, şi apoi scrie mult, mult, foarte mult. In fiecare dimineaţă se duce cu Gherghina, la mica bisericuţă, cu cei trei tei, unde se roagă mult şi de acolo parcă iese mai întărită, mai curajoasă. Gherghina s'a lipit de ea, ca un câine credincios şi vine să mă vadă acum rar la Băneşti. Spun drept, că simt mult lipsa acestei fete, care îmi lumina casa şi singurătatea. Aceasta mă face să mă duc însă, în fiecare zi la Coteana. Se pare că ea prinde tot gândul Mariei, ca şi toată durerea ei, când una nu vorbeşte o vorbă românească şi cealaltă nu cunoaşte decât limba ei.

La Coteana, am găsit pe Maria rugându-se în mausoleul iubitului ei. Cernită şi îngenunchiată deasupra lespedei albe, ce purta crucea dela Paşcani, părea o

statuă vie a durerii, în ruga ei adâncă. Lângă Crucea Albă, acelaşi mănunchiu de trandafiri albi proaspeţi, din grădina din Coteana. Câţiva paşi în spatele ei, Gherghina îi pândea fiecare mişcare, fiecare gest.

Ne-am oprit smeriţi la intrarea bisericuţei, ca să nu turburăm ruga acelei sfinte a iubirii veşnice.

Când am părăsit cu toţii locul, Maria a întrebat pe Alecu Schipor, dacă a aranjat ceea ce-l rugase cu trei zile înainte...

Am aflat în urmă, că era vorba de mormântul dela Paşcani, unde Pâcleş odihnise peste un an. Maria trimisese preotului de acolo 10.000 lei, pentru a îngrădi din nou locul, şi a-l îngriji. Comandase, prin Schipor, şi o cruce mare de marmoră albă, care să amintească în viitor, rostul acelui mormânt şi cine odihnise acolo.

Ceea ce m'a impresionat a fost schimbarea Mariei! Se părea că gingăşia frumuseţii ei reînviase din nou! Aceeaşi ochi trişti, însă mai învioraţi, cu chipul mult mai liniştit şi zâmbetul care îi da atâta farmec, acelaşi, cum îl cunoscusem la Bicaz!

— O ciudată transformare! — îmi spunea Conu Alecu. Să fi avut dreptate mătuşa ei — baroneasa Minsky — şi Alecu Schipor?

Gherghina, — cu care am putut vorbi câteva clipe după dejun, — clatină tristă din cap şi-mi arătă, că acea schimbare ascunde ceva tainic!

Alecu Schipor o găsea naturală la vârsta ei, când fizicul cerea să trăiască, după atâtea luni de dureri groaznice.

Eu, care cunoşteam mai bine pe Maria, eram de părerea Gherghinei, deşi Conu Alecu mă privise lung şi bănuitor.

— Ar trebui să-şi refacă vieaţa, această fată fermecătoare, din toate punctele de vedere — îmi spusese el. Cine va fi acel, care va trezi această simţire, care pare

morţită? Se pare că cineva din apropiere ajută la această transformare?! Ce zici, amicul meu?

N'am răspuns nimic. Aluzia era transparentă! Dar ce puţin cunoştea acest om fin — dar prea puţin psiholog, — sufletul Mariei Semenoff.

— Acum cinci zile i-am vărsat tot venitul moşiei, din anul trecut... O sumă destul de însemnată... O păstram s'o vărs dragului meu Sandu. Dar acum i se cuvine ei — îmi spunea Conu Alecu, plimbându-mă cu el prin parc, ca să-mi arate ce transformări făcuse, în lipsa lui Pâcleş. Mi-a încredinţat 10.000 lei să-i trimit preotului din Paşcani, pentru locul unde a fost mormântul lui Sandu. A oprit 20.000 lei, cu care a hotărît să ajute şi să îmbrace copiii orfani din Coteana, a acelora care au murit în războiu. Restul mi l-a încredinţat mie să-l păstrez!... Mirat, am întrebat-o, dacă nu-şi opreşte nimic pentru nevoile ei personale, ştiind că nu stă prea bine din punct de vedere bănesc.

— Nu am aici nevoie de bani, pentru mine. Vei fi aşa de bun, ca să dispui de sumă, cum vei crede de cuviinţă pentru plata personalului şi necesităţilor moşiei. La aceasta nu mă pricep. Un sfert din sumă te rog s'o depui unde vei crede, ca să constitui o zestre drăgălaşei Gherghina, acest suflet devotat şi cinstit. Sunt sigură, că Alex este de părerea mea acolo unde se găseşte. Pe lângă pământul ce i-a lăsat ei, doresc s'o răsplătesc şi eu cu ceva, pentru dragostea şi devotamentul ce mi-l arată.

In zadar am căutat să-i arăt, că Gherghina are deja pusă de o parte o sumă destul de frumoasă de mine. A rămas la dorinţa ei.

— Iartă-mă, că te contrazic, amicul meu! — îmi dai voie să te numesc astfel, după cele ce ai făcut pentru mine şi în amintirea lui Alex, care mi-a vorbit cu o

dragoste şi un respect deosebit de d-ta — mi-a spus ea, privindu-mă cu acei ochi mari şi trişti, care te farmecă.

Totuşi simt, că are nevoie de unele sume pentru micile cheltueli personale. Nu ştiu cum să fac, să n'o jignesc şi să-i uşurez aceasta. Aici ai putea să mă ajuţi puţin dragul meu... Ştiu că ai trecere pe lângă ea. Acum trei zile a plecat la Bucureşti, fără să-mi spună nimic; n'a voit să ia nici pe Gherghina ! Ştiu că s'a dus să vadă pe Elena, luând cu ea o mică geantă, în care de obiceiu se ţin bijuterii. Seara s'a întors... Am cercetat-o, dar mi-a răspuns, fără să se turbure, că a fost să vadă pe Elena şi să-şi cumpere câteva lucruri, de absolută necesitate !

— Voiu cerceta pe coana Elena şi voiu afla misterul...

— Nu cunoşti pe Elena ! Nu este în stare să trădeze pe logodnica fratelui ei. Bănuesc însă, că şi-a vândut o parte din smaraldele şi briliantele, cu care a venit aici şi pe care mi le-a arătat într'o zi, când îmi povestea orele lor chinuite dela Bicaz şi ce proiecte avea atunci. Ştii, că de multe ori serile stăm de vorbă până târziu, discutând multe... Are o cultură prea frumoasă, a cetit mult şi-mi face o deosebită plăcere să discut orice cu ea, atingând până şi latura filosofică. Nu mai vorbesc de literatura şi muzica, pe care le cunoaşte !... Acum două seri am făcut greşeala — o recunosc — s'o rog ca să-mi cânte ceva la pian, din compoziţiile lui Sandu... Imi era atâta dor să mai aud pianul acela mut, aruncând melodiile duioase ale neuitatului meu prieten.

A privit lung pianul lui Sandu, câteva lacrimi i-au picurat din ochi şi mi-a răspuns tristă : „Iartă-mă, drag prieten, că nu sunt în stare să-ţi îndeplinesc această dorinţă. Crede-mă, aş voi s'o fac, dar nu sunt în stare. Ceva groaznic mă doare aici ! şi mi-a arătat inima. Simt, că aş comite un sacrilegiu încercând să redau im-

perfect, ceea ce acest om incomparabil a scris şi a simţit.

Am fost atât de turburat, că i-am sărutat mâinile şi am rugat-o să mă ierte, de această dorinţă copilărească. M'a privit cu o duioşie neasămuită şi m'a ugat să-i povestesc, cum veneam cu toţii serile, ca să ascultăm muzica lui Sandu. Dar acum să lăsăm astea şi să revenim la chestiunea care mă frământă... Nu vrea să se atingă de un ban din venitul moşiei — dreptul ei. Chiar dacă Elena, nu ne va spune nimic, înţeleg rostul plecării ei misterioase la Bucureşti. Intr'adevăr a venit cu lucruri cumpărate pentru necesităţi personale, — aducând şi Gherghinei ceva, — ca şi lucruri casnice ce lipseau pe aici. Dar de unde bani?

. . . .

Seara am prânzit cu toţii la Băneşti şi pe când ne întorceam cu Maria, spre Coteana, din una în alta, am alunecat asupra unei convorbiri foarte ciudate! Am avut impresia unei mărturisiri, care m'a turburat adânc.

Ne găseam amândoi în fundul cabrioletei, Conu Alecu, conducând în faţă, căluşeii lui mici roibi, favoriţi. Drumul era fermecător sub bolta albastră cenuşie, înstelată, mărginită de o parte de holde de grâu, iar de cealaltă parte de codrul Răstoacei. Ici, colo, râuşorul cu ape adânci, apărea sglobiu în cale, tăindu-ne drumul. Tăcuţi o parte din drum, prinşi de farmecul acelei nopţi senine de opal şi amintiri duioase.

— Câtă linişte şi vrajă în acest ţinut! — întrerupse la un moment dat Maria tăcerea. Şi câtă linişte, care-mi dă o siguranţă deplină ce n'am avut-o la Sirăuţi. Inţeleg acum entuziasmul dragului meu Alex! Iţi reaminteşti de seara aceea din Bicaz, când ne-a vorbit de locurile copilăriei lui dragi?...

Conu Alecu Schipor, începuse o convorbire cu vizitiul, care şedea lângă el — părând să ne lase răgazul unor confidenţe, a unei convorbiri nestingherite !...

— Fiecare colţ din această câmpie ondulată uşor, de colinele acestea înverzite, pajiştile codrului şi şerpuirea Răstoacei, au fost schiţate de Sandu, redate în acuarele sau în armonia Pastoralelor lui.

— Am recunoscut multe, în schiţele şi picturile lui. Câtă vieaţă şi ce colorit a ştiut să le dea !

— Iţi reaminteşti Balada şi Pastorala, care ne-a cântat-o atunci seara la Bicaz ? Când ştiam amândoi, că umbra fetei ascultă din cerdacul casei albe, de pe malul Bistriţei ?...

— Imi era tot sufletul prins de el ! Dar nu-mi dam încă seama de cât îl iubeam ! Mă temeam de vraja lui şi totuşi o doream ! Acum s'a dus totul ! Simţirea mea a murit odată cu el... Am sentimentul, că-l voiu întâlni curând, ca să isprăvim această dragoste din poveste, abia începută !...

Am rămas apoi trişti, până ce am ajuns la vila din Coteana. Ea sub impresia amintirii sublime şi atât de dureroase, eu copleşit de presimţirea ei.

La întoarcere, Conu Alecu, care lăsase grija briştei în seama vizitiului, mă întrebă :

— Ce stai atât de plouat, stimabile ? Eşti încă sub vraja zânei cernite, cu care ai sporovăit atâtea ?

— Cernită în suflet pentru totdeauna !

— Eşti un timid, amicul meu...

I-am arătat cele ce mi-a spus Maria, ca încheiere a convorbirii noastre.

— Ciudat ! Ciudat ! Totuşi cred, că vlaga tinereţii şi timpul o vor transforma — mi-a răspuns misterios Conu Alecu. Curând va simţi nevoia să aibă un sprijin,

un braţ bărbătesc, care s'o ocrotească. Nu va uita pe Sandu, dar va şti să iubească.

* * *

N'am putut afla mare lucru dela sora lui Pâcleş. Chestiunea desvăluită şi bănuită de Alecu Schipor, îmi sfredelea sufletul.

(Elena, mi-a arătat, că în adevăr Maria a fost s'o vadă, rugând-o s'o conducă, ca să cumpere câteva articole necesare pentru ea şi casă. O ezitare în răspunsul ei (Elena avea o fire tot atât de dreaptă ca şi Pâcleş) — m'a făcut să cred, că bănuiala bătrânului prieten, din Băneşti este cu temeiu. In acest caz situaţia Mariei devenea grea ! Şi cât va putea ţine aceasta ? Inţelegeam toată delicateţea pornirii ei, dar n'o aprobam. Trebuia să desleg curând, ceea ce voia să ne ascundă şi acest lucru îl putea face cu mai mulţi sorţi de reuşită tot Conu Alecu. In acest sens i-am şi scris.

Peste câteva zile aveam răspunsul. Ceea ce bănuise el, era un adevăr : Gherghina — care cunoştea bine toate lucrurile Mariei, cum şi bijuteriile ei — silită de Schipor să-i spună adevărul, i-a arătat, că din cutia cu bijuterii a tinerii ei stăpâne, lipseau câteva inele cu rubine, briliante şi o broşă cu un smarald mare... Conu Alecu cerea să mă vadă cât de curând.

Duminecă dimineaţa mă găseam la Băneşti...

Cum ţinta ducerii mele acolo, în acea zi, era desvăluirea intenţiunilor ciudate ale Mariei, am discutat cu Conu Alecu Schipor, aproape un ceas, cele ce aveam de împlinit, ca să facem vieaţa idolului lui Pâcleş, cât mai uşoară şi lipsită de greutăţi materiale.

Conu Alecu, se ocupa cu toată inima de buna administrare a proprietăţii Coteana, neglijând puţin, chiar interesele lui la Băneşti. Traiul personalului şi întreţinerea vilei erau asigurate tot de el, până în cele mai

mici amănunte, — prin grija Gherghinei şi bătrânei Catinca — numai să cruțe de orice griji şi situaţii delicate pe Maria.

Alecu Schipor, îmi comunicase că suntem aşteptaţi la dejun la Coteana. Am pornit puţin înainte de ora prânzului într'acolo. Urma să desăvârşesc ceea ce făcuse el, printr'o convorbire prietenească cu Maria.

Am găsit-o mult slăbită, deşi ne-a primit cu voioşie şi un chip deschis, cum n'o văzusem de mult! Am avut impresia că era ceva silit şi că ne ascunde adevărata stare sufletească.

Lucrul ne-a fost confirmat mai târziu de Gherghina. Ea ne-a destăinuit, că Maria, nu doarme uneori nopţi întregi, pradă unei agitaţii ciudate! Intr'o noapte a surprins'o ducându-se la mormântul iubitului ei, ca să se roage, deși fusese în ziua aceea de două ori, la mica bisericuţă cu cei trei tei, din parc. Scria mult şi răsfoia cu o atenţie deosebită toate manuscrisele şi compoziţiile scumpului ei iubit.

Maria primise în ajun o scrisoare dela Generalul Semenoff. Mi-a arătat-o cu o deosebită satisfacţie. Tatăl ei îi scria, că s'a apucat serios să îngrijească de moşia sorei lui şi este mulţumit că poate să ajute cu ceva bunul mers şi gospodăria proprietăţii baronesei Minsky. O îndemna şi pe ea să facă la fel la Coteana. Mi-a arătat că ar voi s'o facă, însă bunul ei prieten, Conu Alecu Schipor, nu-i lasă nimic în seamă...

Am sfătuit-o să se ducă pentru câtva timp la Siräuţi, făcând o deosebită bucurie tatălui ei.

— Nu mă despart de acest loc nici pentru câteva zile — mi-a răspuns ea hotărîtă. Am scris tatălui meu să vie să mă vadă. Am o misiune aici! Şi apoi, cum aş lăsa pe micii mei orfani, fără îngrijiri, atâta timp?! Apoi, a nu vedea locul scump în care am închis toate visurile mele — măcar câteva zile?...

Am prins destăinuirea, că bunul ei prieten Schipor, îi înlătura toate grijile administrației moșiei, ca s'o silesc să-mi arate proiectele și gândurile ei în viitor.

— Conu Alecu, voiește să te ocrotească de grijile mărunte ale administrației moșiei. Nu fiindcă crede, că nu te pricepi s'o conduci — i-am spus...

— Ințeleg delicatețea gestului, dar simt că este o povară de prisos la vârsta lui. N'aș voi să-l jignesc cu nimic, de aceea mă supun dorinței lui. Te rog spune-i să se cruțe puțin. Pe d-ta te înțelege mai mult. Am atâta nevoie să-mi liniștesc sufletul și gândurile, prin muncă cât mai multă. Să uit puțin chinul suferinței mele ! Măcar cât de puțin... Dar voiu putea ? Simt lipsa lui atât de grea și mă văd atât de singură...

— De ce singură ? Când toți cei care te înconjoară te iubesc atât !

— Iartă-mă, amicul meu, sunt o egoistă în nesfârșitul durerii mele. Conu Alecu..., devotata Gherghina, cu mama ei și apoi d-ta ? Da, în adevăr nu sunt singură. — Apoi încet, ca și când și-ar fi vorbit singură : Și totuși, fără căldura dragostei lui, fără prezența și sfaturile lui, mă simt atât de singură ! Deși îl am atât de aproape...

— Voiu vorbi prietenului nostru să te lase să conduci alături de el gospodăria și administrația moșiei. — Am spus aceasta numai ca să-i înlătur gândurile triste, în care căzuse din nou ; deși știam, că munca și grijile la care voia să se supună, erau peste puterile ei. Și apoi voiam să știu ce intențiuni are !

— Iți lipsește ceva, aici, amică dragă ? — am prins prilejul s'o întreb.

— Oh ! nu, am tot ce-mi trebue !

— Să știi că Moș Alecu este un administrator desăvârșit. Și cum ai încă sume disponibile din venitul anului trecut, poți dispune de ele cum voiești. Conu

Alecu mi s'a plâns, că nu-i arăţi toată încrederea. Este atât de fericit să-ţi poată înlesni tot ce voieşti...

— Am cea mai desăvârşită încredere în acest prieten nepreţuit, care a iubit pe Alex, ca pe copilul lui. N'aş voi să-i aduc cea mai mică nelinişte. Vezi d-ta? — prieten mai vechiu — îţi pot destăinui... N'aş voi să se spună într'o zi, că această străină profită de averea rămasă de pe urma omului, pe care numai l-a iubit desăvârşit, fără să-i fi fost soţie! Imi este destul că trăiesc lângă locul lui de odihnă şi în mijlocul lucrurilor lui scumpe. Intre florile lui, cu locurile care i-au fost atât de dragi. Imi sunt de ajuns şi nu doresc altceva nimic. Sunt recunoscătoare tuturor acelor, care mă înconjoară de dragostea şi devotamentul lor. Crede-mă aceasta îmi uşurează puţin durerea. Dar...

N'am mai insistat asupra acestui punct. Maria rămânea nestrămutată în vederile ei.

Am repetat lui Alecu Schipor mărturisirea ei...

— Nu este aceasta, dragul meu. Bănuesc că urmăreşte altceva. Mă îngrijorează! — mi-a răspuns el.

Il înţelesesem şi la rândul meu m'am cutremurat de cele ce bănuiam! Pentru mine, care am trăit puţin în idealismul dragostei Mariei — Pâcleş, lucrurile erau şi mai înţelese.

Apoi destăinuirea Gherghinei, făcută lui Alecu Schipor — că a surprins adesea pe Maria rugându-se şi plângând nopţi întregi, când toţi ceilalţi se odihneau şi că de câteva ori în toiul nopţii se dusese la mausoleul din parc; — m'a încredinţat, că pentru moment fiinţa ei continuă să fie prinsă în dragostea ei tristă şi măreaţă; că a încerca să-i îndepărtezi cât de puţin gândurile şi preocupările dela aceasta, ar fi s'o chinueşti fără a îndrepta nimic...

Şi totuşi Conu Alecu îmi spusese în acea seară: „Cuiu pe cuiu se scoate!" Incearcă şi redă acestei femei

puţină încredere în vieaţă. Ai toate calităţile amicul meu. Poate vei reuşi. — Nu trebue să fim egoişti. Să înţelegem că această fiinţă, în misticismul şi idealismul ei are nevoie de un sprijin, de o dragoste caldă devotată, din care să se hrănească, ca să poată trăi. Este asemănătoare unei flori delicate şi rare, care a fost transplantată într'un mediu rece şi puţin prielnic, dela lumina ei caldă şi locul ce-i priise atât... Fii soarele cald şi binefăcător. Incearcă... De ce n'am eu, măcar 20 de ani mai puţin!... Nu vezi cum piere şi se ofileşte sub durerea groaznicei şi totuşi dulcei amintiri?!

Imi repetă din nou îndemnul lui, în generozitatea sufletului ce avea... Nu i-am răspuns altădată, dar acum când îmi vorbea atât de deschis, eram dator să-l luminez. Conu Alecu fire deschisă şi suflet bun, voia să uşureze o durere, să refacă o vieaţă, dar era aşa de puţin psiholog!... Traducea cu totul altfel, prietenia şi încrederea ce-mi arăta Maria.

I-am arătat limpede tot ce mă leagă de Maria şi că nu aş avea curajul să fac măcar o aluzie, la alte sentimente decât acelea ale unei adevărate şi curate prietenii. Deşi ar fi fost pentru mine femeia ideală, la care numai un om desăvârşit ca Pâcleş putuse ajunge! Şi totuşi el nu m'a înţeles...

— Inţelege-mă, Coane Alecule, aş pierde şi prietenia ei, care îmi este atât de preţioasă... — am sfârşit mărturisirea. Femeia aceasta nu şi-a manifestat dragostea, cu aprindere cum ar fi făcut-o alta. Dar a închis în sufletul ei atâta adorare, pentru bietul Sandu, că astăzi nu mai poate avea loc alta.

— Stărue şi lasă timpului leacul să te ajute... Vei regreta mai târziu, cum regret eu astăzi, că această nepreţuită şi gingaşă femeie se stinge sub povara durerii

ei... Imi pare astăzi, că am ceva din ființa lui Sandu lângă mine.

*

* *

Inapoindu-mă la București, rămăsesem în convingerile mele, totuși am scris Generalului Semenoff o scrisoare lungă, în care îi arătam starea sufletească a fiicei lui. O teamă neînțeleasă mă făcuse să-i desvăluiu discret neliniștea mea.

Am primit răspunsul peste zece zile. O scrisoare înțeleaptă, plină de înțelegerea firei și sufletului Mariei... „S'o lăsăm să trăiască în mediul pe care și l-a ales, altfel am ajunge la un rezultat cu totul opus așteptărilor noastre. Nu trebue nimic forțat! Poate că timpul și locul de „recluziune" ce și-a ales, va tămădui sufletul ei strivit. Ii recunosc firea, îi cunosc sensibilitatea sufletului și nu încerc s'o abat dela crezul ei — sfârșea Semenoff scrisoarea...

„Imi plânge sufletul de durerea singurului meu copil — care nu s'a micșorat cu nimic, deși a trecut atâta timp! A încerca s'o întorc din drumul ce și-a ales singură, ar fi s'o condamn! Și aceasta n'o voiu face niciodată".

In definitiv aceeași convingere ca și a mea.

*

* *

Peste trei zile primeam o scrisoare dela Maria, prin care mă ruga s'o însoțesc la Pașcani. Voia să revadă locul unde odihnise atâta timp iubitul ei Alex și ceea ce s'a făcut cu banii trimiși de ea. Locul ce voia să amintească ființa aceluia care se sacrificase pentru o idee generoasă și dragostea de Țară.

In delicatețea ei, îmi arăta, că dacă nu am timp acum, să amânăm drumul, până ce voiu putea fi liber.

Am răspuns grabnic arătând că voiu fi peste cinci zile liber, şi mulţumit s'o pot însoţi în acest trist pelerinaj...

Spun drept, că nădăjduiam mult dela acest drum făcut împreună şi că odată dorinţa ei împlinită de a vedea eternizat, cum trebue locul unde fusese omorît mişeleşte bărbatul atât de iubit şi admirat de ea — se va reculege şi se va linişti.

*

* *

La Paşcani a găsit totul aşa cum dorise. Un grilaj de fier închidea locul, unde căzuse Pâcleş şi o placă de marmoră albă, deslușea personalitatea viteazului căzut la datorie, gradul ce avusese în războiu şi felul cum fusese ucis. Trimisese ea singură epitaful şi din belşug sumele necesare...

Se explica acum rostul vinderii a o parte din bijuteriile ei scumpe, fiindcă cu ceea ce trimisese din banii luaţi dela Alecu Schipor, n'ar fi putut face ceea ce am văzut.

Preotul din Paşcani, cu care fusese continuu în corespondenţă, îmi arătase, că primise peste 80.000 lei. Acest lucru nu-l ştiuse decât Gherghina, care îi scrisese dorinţele în româneşte şi o ajutase ca să trimită banii.

Gherghina, o complice discretă şi devotată ! Durerea le unise în cele mai sublime sentimente.

Ne-am oprit apoi o zi la Iaşi, ca Maria să poată întâlni pe tatăl ei, care venise dela Sirăuţi în acest scop. O întrevedere caldă, dar nespus de dureroasă !

Generalul Semenoff îmbătrânise mult în cele câteva luni, de când nu-l văzusem. O uşoară aluzie a lui, ca Maria să vină pentru câtva timp la Sirăuţi, a căpătat un răspuns hotărît şi el n'a mai insistat.

Chipul Mariei arăta îndeajuns toată desnădejdea sufletului ei.

— Cât s'a schimbat în cele câteva luni de când n'am mai văzut-o ! mi-a spus Generalul Semenoff într'un moment, când mă găseam singur cu el. Ii înţeleg durerea şi ştiu că nimic n'o poate uşura !

Seara ne-am despărţit. Noi ca să ne întoarcem la Coteana, Generalul la Sirăuţi, unde îmi spusese că-l atrage munca şi vieaţa variată de ţară.

„Ca să uit puţin toată amărăciunea acestei vieţi şi vitregia soartei ce mi-a fost hărăzită ! — mi-a spus el".

Despărţirea Mariei, de tatăl ei, a fost de astădată grea. Se părea, că nu se mai sătura să-l privească, să-l povăţuiască să-şi cruţe sănătatea şi să-l sărute de nenumărate ori, ca şi când s'ar fi pregătit pentru o lungă călătorie ! Am rămas deosebit de impresionat !

. . . .

— Sunt atât de mulţumită, că am eternizat locul unde a căzut cavalereşte dragul meu Alex ! — îmi spunea pe drum Maria. Puţin, dar totuşi ceva... Merita altă soartă acest om desăvârşit !

Se adâncise apoi în gândurile ei, cu privirea pierdută pe câmpiile verzi, care jucau în jurul trenului ce ne ducea spre Bucureşti.

— Sunt o tovarăşă de drum prea puţin plăcută ? — îmi spuse ea la un moment dat. D-ta care mă înţelegi, mă vei ierta !

Cum să nu iert ? când cunoscusem firea ei îndatoritoare, caldă şi expansivă, cu un an în urmă. Cu toate grijile şi situaţiunea grea în care se găseau, atunci ea rămăsese totdeauna curagioasă şi veselă. O lovitură năprasnică o strivise.

Cum n'am răspuns întrebării, nevoind să mă jignească cu tăcerea ei, a continuat :

— Crede-mă aş voi să fiu altfel, văd atmosfera grea care o răspândesc în jurul meu... Dar nu pot ! Incerc şi

nu izbutesc! Cu cât trece timpul simt dureroasa mea dragoste tot mai adâncă...

— Te înţeleg din tot sufletul, scumpă prietenă. Imi este de ajuns tovărăşia d-tale de drum şi încrederea ce o ai în mine.

— Eşti prea bun şi-ţi sunt recunoscătoare.

— Dar bine, crezi, că vei putea suporta povara acestei dureri o vieaţă întreagă? Dacă ai călători un timp mai îndelungat, — nu zic că ai putea uita, dar ţi-ai uşura mult sufletul.

— Mi-am propus şi eu această încercare. Sufletul îmi este prea prins în amintirea mea scumpă. Nu încerc să aduc vreo diversiune durerii mele şi nici să şterg prin nimic amintirea dragostei sublime, care m'a unit de Alex. Trăiesc prin ea şi-mi este foarte scumpă! Iată de ce nu încerc s'o depărtez cu nimic... Tatăl meu m'a înţeles şi de aceea a consimţit la despărţirea noastră. De ce urmezi şi d-ta pe calea luată de bunul nostru prieten Conu Alecu? El mă cunoaşte mai puţin şi apoi vede prin prisma milei şi umanitarismului. Vârsta, tinereţea mea îl înduioşează... Dar d-ta?...

N'am răspuns. Răspunsul ar fi fost prea greu. Incurcătura şi o uşoară roşeală ce-mi acoperise chipul părură să fi lămurit multe Mariei. M'a privit lung, oarecum uimită, dar cu aceeaşi blândeţe şi afecţiune de totdeauna. Mi-a fost teamă să n'o fi jignit? Imi părea nespus de rău! Acum eram eu tăcut şi trist...

In delicateţea sufletului ei — prinzând starea mea — a voit să curme cât mai curând acea situaţiune grea şi mi-a spus, privindu-mă cu o caldă prietenie:

— Să rămânem prieteni buni, îmi este atât de necesară prietenia d-tale...

* * *

Trei zile în urmă o scurtă telegramă dela Alecu Schipor, m'a făcut să plec grăbit la Băneşti. Câteva

rânduri care-mi lămureau prea puţin o situaţie tragică, care m'a chinuit, necunoscând adevărata stare a lucrurilor :

„Neapărată nevoie venirea ta Băneşti grabnic. Situaţia desperată Coteana".

Inţelegeam laconismul telegramei. Delicateţea sufletească de totdeauna, a bătrânului prieten. Imi dase însă un chin groaznic şi tot felul de supoziţiuni.

Conu Alecu, mă aştepta cu cabrioleta lui în gară. Imi arătă, că mă aşteptase şi la trenul de dimineaţă ! Chipul lui abătut şi acea aşteptare în gară — contrar obiceiului — nu-mi arătau nimic bun. Mi s'a părut că şi puţinii călători care se găseau pe peron, ca şi oamenii, ne priveau ciudat ! !...

N'am avut puterea să-l întreb nimic şi nici el nu m'a lămurit, până ce n'am luat loc lângă el în cabrioletă şi am pornit spre Coteana.

— O groaznică nenorocire, la care mă aşteptam atât de puţin ! — începu cu vocea amărîtă Conu Alecu. Sărmana copilă ! Pentru ce a făcut aceasta ? !...

La început, — văzând ocolurile ce făcea, ca să-mi arate ceea ce ferea să lumineze odată, — am crezut că este vorba de Gherghina.

— Am aflat toată grozăvia dela Gherghina, astăzi de dimineaţă la orele 7. După aceea ţi-am şi telegrafiat. N'ai putut să apuci trenul de 9 ?...

— Nu. A trebuit să trec pe la serviciu, să anunţ că voiu lipsi ziua aceasta — i-am răspuns cu glasul stins, bănuind acum tot adevărul. Dar te rog lămureşte-mă odată, Coane Alecule ! Ce s'a întâmplat ? !

— Da, dragul meu, văd că te chinuesc ! Maria s'a omorît astă noapte — aşa bănueşte Gherghina — pe mormântul lui Sandu... De obiceiu la ora 7, o găsea totdeauna în grădină culegând flori, pe care le ducea apoi la mormântul dragului ei. Astăzi Gherghina avu-

sese o ciudată presimţire! Parcă bănuia ceva! Aşteptă să vadă, ca în fiecare dimineaţă pe Maria printre rondurile de flori, culegând trandafiri, mixandre şi gladiole. N'a văzut-o şi atunci s'a dus în camera ei. Negăsind-o a căutat-o prin parc şi apoi s'a dus la bisericuţa cu cei trei tei!... Pe lespedea de marmoră a lui Sandu, a găsit-o întinsă în nesimţire, acoperită de flori proaspete. Nu mai purta rochia ei neagră obişnuită, ci o rochie albă, fină, vaporoasă pe care n'o mai îmbrăcase niciodată aici.

Tăceam şi ascultam încremenit de durere, ceea ce bănuiam totuşi, de mai mult timp!!...

— A crezut-o leşinată la început — continuă Conu Alecu. A strigat-o, a vrut s'o ia de acolo, dar răceala corpului ei şi buzele învineţite au făcut-o să înţeleagă toată grozăvia!! A alergat ca nebună să vestească pe Catinca şi apoi a venit într'un suflet la mine. Şi doar m'am despărţit de ea aseară, pe la ceasurile 10, după ce am stat mult de vorbă. Era liniştită, părea chiar veselă! Mi-a povestit tot ce a făcut la Paşcani şi cum aţi călătorit. Apoi de şederea la Iaşi, unde a văzut pe tatăl ei şi altele... Deşi m'a surprins vorbăria ei neobişnuită, spun drept că n'am bănuit nimic rău. Din contră puneam aceasta pe socoteala călătoriei ce-aţi făcut împreună şi mă bucuram...

Trecând spre Coteana ţi-am dat telegrama din gară... Mai aveam încă speranţa, că lucrurile nu vor fi atât de nenorocite, după cum voia să mă facă să cred Gherghina. Dela Coteana am trimis pe Vasile, logofătul, după doctor şi acesta m'a lămurit, că sărmana fată se otrăvise cu cianură de potasiu! Era moartă de peste şase ore! Atâta gingăşie şi tinereţe!... Dar de unde şi-o fi procurat otrava?!

Ascultam năuc şi nu puteam să răspund nimic...

Curând ne găseam în fața vilei din Coteana. O tăcere adâncă întreruptă, din când în când de clopotul bisericei din sat, care suna a jale, te înfiora! Parterele de flori gingașe, în coloritul lor variat, păreau să ne surâdă.

La intrarea principală ne-a întâmpinat Catinca, cu capul înfășurat în zăbranic negru.

In salonul cu pianul, — atât de vesel și prietenos altădată — pe un divan acoperit de scoarțe, printre trandafiri și gladiole, părea că doarme Maria Semenoff. Patru făclii aprinse aruncau o lumină ștearsă asupra chipului ei nespus de frumos, care părea că ne surâde! Rochia ei de mătase albă, vaporoasă, îmbogățită cu dantele, făcea să reiasă și mai bine gingășia acelui chip de fecioară. Obrajii prinși în trandafiriul lor obișnuit, păreau încă plini de vieață! Numai buzele mici, cărnoase, învinețite, trădau moartea, ce pusese stăpânire pe acel trup și suflet desăvârșit.

La căpătâiul ei Gherghina, îngenunchiată, se ruga adânc, — părând să nu fi simțit prezența noastră. Fusese prietena ei cea mai înțelegătoare și duioasă.

— De ce ați luat-o dela locul unde a voit să rămână de veci? — Am avut puterea să întreb. Plânsul îmi înneca glasul.

— Trebue să-i facem o înmormântare creștinească. Eu am fost de părere s'o aducem aici, ca să rămână între lucrurile ei dragi, până la sosirea tatălui ei — mi-a răspuns Conu Alecu, cu ochi muiați în lacrimi.

Abia atunci Gherghina ne-a observat. Și-a ridicat ochii mari albaștri, atât de luminoși, spre Alecu Schipor și apoi m'a privit lung pe mine. Părea să fie o întrebare, în tristețea lor? Sufletul ei de copil neștiutor, nu înțelegea rostul acelei morți!

— Te rog treci cu mine în biroul lui Sandu, avem câteva formalități de îndeplinit. Voiesc să-mi dai că-

teva lămuriri — mi-a spus Conu Alecu, apucându-mă prietenos de braţ.

Singuri în fostul birou al lui Pâcleş, m'a întrebat încurcat:

— Cum facem să vestim pe tatăl ei?

— Nu i-aţi telegrafiat încă?

— Nu, fiindcă nu-i cunosc precis adresa. Şi apoi nu ştiam cum s'o fac? Aşteptam sfatul tău...

— Sărmanul om! Ii era singura mângâiere şi singurul bun ce-i rămăsese!...

Peste un sfert de ceas un om din curte pleca călare la gară, ca să dea telegrama Generalului Semenoff. Il chemam de urgenţă la Coteana arătând, că Maria este foarte grav bolnavă, în urma unui accident survenit.

Am lăsat apoi pe Conu Alecu să se ocupe de rostul înmormântării Mariei — ajutat de Vasile logofătul şi primarul din Coteana. Eu am trecut în camera, unde veşnica logodnică a lui Pâcleş, îşi dormea somnul de visuri!

Nu-mi puteam deslipi privirea de pe chipul ei atât de frumos, care închisese în ochii aceia mari şi duioşi, tot visul unei dragoste ca în poveşti! Era aşa cum o cunoscusem la Bicaz!

Pentru unii va fi fost o maniacă, prinsă în nevroza timpurilor grele de războiu şi răsturnării alcătuirii sociale în ţara ei de origină. Pentru alţii, o enigmă? Când dobândise o situaţie materială, care o punea la adăpost de grija zilei de mâine. Cu tinereţea, calităţile fizice şi sufleteşti ce avea! Intre aceştia se găsea şi Alecu Schipor.

Eu, care i-am cunoscut iubirea şi suferinţa unei vieţi strivite, o înţelegeam! Sfârşise o durere pe care n'o mai putea îndura! Un chin pe care nu-l mai putea su-

porta! Dar nu puteam să nu plâng fiinţa desăvârşită, căreia soarta îi rezervase cea mai crudă decepţie!

. . . .

Trei scrisori, scrise cu puţin înainte de a-şi lua vieaţa, s'au găsit în birou.

Singura desfăcută era aceea adresată lui Alecu Schipor. Mi-a dat-o s'o cetesc. Câteva rânduri de recunoştinţă caldă, pentru ce făcuse bătrânul prieten pentru ea:

„D-ta, care ai iubit şi apreciat atât pe Sandu, înţelege-mă şi iartă-mă, dacă nu ţi-am înţeles sfaturile ce mi-ai dat — sfârşea scrisoarea.

Una adresată Generalului Semenoff, care a rămas să i-o înmânăm îndată ce va sosi.

Cea de a treia purta pe plic numele meu, cu menţiunea strict personală.

Am desfăcut-o plângând, cetind-o şi recitind-o de câteva ori, ca să înţeleg cât mai bine, ultimile gânduri ale fiinţei, ce pentru mine fusese făptura cea mai desăvârşită, în care Divinitatea risipise cu dărnicie cele mai frumoase însuşiri fizice şi intelectuale. Părea să fi voit — ca prin rândurile ce-mi lăsase — să-şi scuze gestul ce va fi obligată să-l facă!... Imi arăta toată suferinţa pe care n'o mai putea ţărmuri! Toată vitregia soartei ei! Parcă n'o înţelesesem în deajuns!...

„Dacă nu aş fi întâlnit în cale fiinţa desăvârşită a iubitului meu Alex, poate te-aş fi înţeles pe d-ta, iubit prieten şi aş fi fost alta astăzi! Să nu crezi că nu ţi-am bănuit sentimentele. De aceea te rog din suflet să mă ierţi şi să te rogi pentru mine!...

„Plec în lumea de veci, cu dragostea sublimă a lui Alex şi amintirea frumoasei prietenii ce mi-ai dat-o...

Maria".

Sfârşit